

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ 3

ÖYKÜLER

Feridun Andaç	<i>Yoksa Aşk Ölü</i>	10
Refik Algan	<i>Zeytinyağılı Biber Dolması</i>	12
Sadık Yalsızuçanlar	<i>Beni Yaktığın Menzil</i>	16
Yunus Develi	<i>Gerçek Name</i>	19
Güray Süngü	<i>Kaçacak Yer Yok</i>	24
Vicdan Efe	<i>Heykel Adam</i>	33
Seda Yücel	<i>Döl</i>	36
Mazlum Dirican	<i>Derin</i>	40
Hasan Aycın	<i>Çizgi</i>	43

DOSYA

1980 SONRASI TÜRK ÖYKÜCÜLÜĞÜ

Ömer Leksiz	<i>1980-2000 Yılları Arasında Türk Öykücülüğü</i>	45
Cemal Şakar	<i>1980'lerin İmgesel Dili</i>	51
Necip Tosun	<i>Seksen Sonrası Türk Öyküsünde Yüzleşme, Yalnızlık, İçer Dönüş....</i>	59
Cemile Sümevra	<i>Son Dönem Türk Öykücülüğünde İnsan ve Toplumsal Hayat</i>	69
Behçet Çelik	<i>"Geçiş Kuşağı"ndan 1990'lara...</i>	76
Sezer Ateş Ayvaz	<i>Öykünün Sıfır Dercesi</i>	80
Necati Mert	<i>Emek Öyküleri, Siyaset ve Sol</i>	82
Ercan Yıldırım	<i>Hayallere Kurban Edilen Hakikat</i>	86
Siddik Akbayır	<i>Çağdaş Türk Öykücülüğünde Masal Ögeleri</i>	100
Yıldız Ramazanoğlu	<i>Kadınların Yazma Hâli</i>	106
Müge İplikçi	<i>Bir Dönemin İçine Günah Keçisi Olarak Sıkıştırılmak</i>	112

ÖYKÜLER

Mustafa Ay		113
M. Emin Güzel	<i>Bir Hayat, Üç Gün ve Ölüm</i>	120
Aliye Figen Adalı	<i>Adak</i>	123
Gülbahar Kuşçu	<i>Hükümsüzdür</i>	125
Nehir Aydın Gökdoğan	<i>Yedi Kara Haziran</i>	128
Sedat Demir	<i>Çelik Telli Ney</i>	136
Ayşe Şener Yurtseven	<i>Aynanın Önündeki Tokalar</i>	141
H. Hümevra Şahin	<i>Boşluğa Düşen Hikaye</i>	146
Kasım Tiryaki	<i>Öteki Zaman</i>	149
Tayyib Sâlih	<i>İşte Böyle, Baylar...</i>	153

SÖZLÜK

Hüseyin Su – Ömer Leksiz	<i>Öykücüler ve Öykü Kitapları Sözlüğü 9</i>	159
--------------------------	--	-----

ÖYKÜ KİTAPLIĞI

Selim Somuncu	<i>Saklı Yara</i>	171
Seda Yücel	<i>Öykü Sersemi</i>	172
Suavi Kemal Yazgıç	<i>Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı</i>	174

Ö Y K Ü

İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 2 SAYI: 9 HAZİRAN-TEMMUZ 2005

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına

Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri

Konur Sk. No: 39/1

Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenışehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr

e-mail: hece@hece.com.tr

hecedergi@yahoo.com

Teknik Hazırlık: Hece/ Bülent Güler

Kapak: Sarakusta **web:** www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi **Tel:** 384 31 20

2005 Yılı Abone Bedeli:

Yıllık : 45 YTL. / 45.000.000 TL.

(Kurumlar İçin : 90 YTL. / 90.000.000 TL.)

Yurt Dışı : 100 \$/100 Euro

Posta Çeki: 149582

Hece Basın Yayın Ltd.Şti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.05.2005

“HİKÂYE NE DEĞİLDİR”

Ramazan Dikmen edebiyatın, edebiyat dışı metinlerle farkını belirlemek için, Nermi Uygur’un “insan açısı” tanımına başvurur. Edebiyatın kendine ait özelliği sayesinde diğer metinlerden ayrıldığını söyler. Ona göre anlatıcının bakışına rengini veren bu özelliktir; kişilerin ruh hâlleri, duyguları, mizaçları.

Anlatıcıya, edebiyat dışı metinlerde olmayan geniş bir zihni serbestlik kazandıran özelliğin, kendi içinde nasıl tuzaklar taşıdığını tespit ederken, özellikle “bilinç akımı” na dikkat çeker, Dikmen. “Çağdaş roman ve hikâyede sıkça başvurulan ‘bilinç akımı’ yöntemini de; bizce, anlatıya dayalı

✉

ÖYKÜ GÜNDEMİ

✉



Ramazan Dikmen

ürünler veren yazarların zihnî işleyişine ait bu temel özelliğin iyi anlaşılmış olmasına borçluyuz. Sözü edilen işleyişin başarıyla yansıtıldığı bir hikâyeyi okurken, her cümle ayağınızı ilk kez bastığınız bir topraktır,” der. Ancak bu zihnî serbestlik, başıboşluk, başıbozukluk anlamına gelmemektedir. Hikâyenin yapısı, hikâyeciyi sınırlar. Çünkü anlatıyı kuran her öge, mutlaka yerli yerinde olmalıdır. Aksi halde hikâye, zihin kaymaları ya da nedensiz zihin sıçramaları sonucu edebiyat dışı metinlere doğru hızla kayabilir: ruh çözümlemeleri klinik raporlarına, kahramanın sosyal çevresi toplumbilimsel olgulara, diyaloglar röportaja, tasvirler görüngübilimsel ayrıntılara dönüşebilir.

Özellikle 1980 sonrası gittikçe içine kapanan hikâyecilerimiz; ısrarla yalnız, durmaksızın acı çeken, umudu elinin tersiyle itecek kadar umutsuz tipleri tahkiye ederken sözünü ettiğimiz ‘zihnî kayma’yla ilgili birçok örnek verdiler. Ortak özelliklere sahip bu örneklerde; zaten ‘tip’e dönüşmüş ‘kahraman’lar, andığımız hikâyelerde sadece bir ‘kafa’dan ibarettir. Hatta çoğu zaman ‘kafa’ da buharlaşır ve hikâyede yalnızca bir ‘beyin’, giderek sadece bir ‘zihin’ kalır. Kafa bir gövdeye ait olmadığı için ne bireysel ne de toplumsal sorumluluklarını kuşanma gereğini hissetmez ve bu sorumsuzluğun sağladığı sınırsız özgürlüğün sayesinde de alabildiğine özgürce sıçrar, kayar. Bütün çağrışımlara açıktır; geçmiş ve gelecek arasındaki o geniş zamanlarda bir avare olarak dolaşır. Ancak zihnin, peşinde sürüklenip durduğu çağrışımlar hiçbir zaman hikâyenin kuruluşuna, kurgusuna yardımcı olmaz. Sadece hikâyeyi dağıtır, çözer. Okuyucu metni okuduktan sonra garip bir boşunalık duygusuna kapılır.

Bu tür hikâyelerde ‘kafa’ tüm sorumsuzluğuyla geniş zamanlarda dolaşırken, kurgu da benzer bir özgürlüğü sahiptir. Okur olarak bizler, metni anlamaya dönük neden, niçin, nasıl gibi soruları hiçbir zaman soramayız; sorsak da yanıt alamayız. Örneğin kahraman/kafa mehtaba karşı şarkılar söyler; siz aynı satırları güneşe karşı söylenen şarkılar olarak okuduğunuz da kurguda hiçbir şeyin aksamadığını hayretle görürsünüz. Kahredici bir umutsuzluğun pençesinde kıvrılırken günlerce acıkmaz, susamaz, kimseyle bir biçimde temas kurmaz, evinin en karanlık köşesinde öylece siner kalır. Niçin umutsuz olduğuna dair aklımıza gelebilecek tüm sorular peşinen anlamsızdır, yersizdir. Adnan Benk’e uyarak söylersek, bu tür hikâyelerde kurucu öge yazarın ‘paşa gönlü’dür. Yazar böyle bir hikâye yazmak istemiştir; kahraman umutsuz olacaktır, salt bir kafa/zihin olarak acıkmak, susmak gibi süflî özelliklerden ârî olarak umutsuzluk içinde kıvrınacaktır.

Ete-kemiğe bürünmüş, kimi insanî zaatları olan biri anlatılmaya değer bulunmadığı için, anlatım da alabildiğine savraktır. Çağrışımların peşindeki yazarın paşa gönlünü kayda geçirmekle meşgul olduğundan, hikâye dilini yakalayamaz ve üslup ancak 19. yüzyıl edebiyatının bir bileşeni olarak küçümsenir. Ancak dostlara yazılan sıcak samimi mektuplarda ya da mahrem günlüklerde yer alabilecek ifadelerle, yazar ‘işsel sıkıntı’larını satırlara

döker, durur. Genellikle yalnızdır, onu kimse anlamaz; bu sağırklar diyaloguna öfke duyar ve o da kimseyi anlamaya çalışmaz, giderek daha da yalnızlaşır. Bunca acıyı, bunca yalnızlığı belki okuyucuya yeterince anlatamadığı kaygısıyla ya da okuyucunun yeterince anlayamayacağı kaygısıyla her paragrafta, nerdeyse her cümlede yalnızlığını haykırır, durur. Baktı olmadı, yeni bir paragraf daha açar: Yalnızım, evet çok yalnızım türünden.

Genellikle 1. tekil şahısla yazılan bu hikâyelerin ortak özellikleri daha da çoğaltılabilir, ama bizim bu yazımızda vurgulamak istediğimiz sadece hikâyenin sorunlarının nerdeyse hiç değişmeden sürüp gelmesi. Nitekim Ramazan Dikmen hikâyesinin, edebiyat dışı metinlerden farkı belirleyebilmek için kaleme aldığı, “Hikâye Ne Değildir” adlı denemesini yayınlıyalı nerdeyse onüç yıl oluyor. Mümkündür ki, onüç yıl sonra yine birileri benzer bir deneme daha yazacaktır.

ÖYKÜCÜ YÜCEL BALKU BURSA’DA KONUSULDU (RESİM-1)

23 Nisan 2005 tarihinde, Bursa’da, Bursa mekânlı öyküleriyle tanınan Yücel Balku için düzenlenen etkinliğe konulmacı olarak Nursel Duruel, Ömer Lekesiz ve Nalan Barbarosoğlu katıldı.

Nursel Duruel, Yücel Balku’nun öykü, şiir ve denemelerine toplu bir bakışla, yazarın sınırsal kimliği üstünde durdu. Ömer Lekesiz’in Yücel Balku’nun öykülerindeki zaman ve mekân konulu tebliğini, Nalan Barbarosoğlu’nun yazı eylem ve dostluğunu işleyen metni izledi.

Yücel Balku’nun eşi Semra Yücel, kardeşleri, akrabaları ve yazar dostlarının katılımıyla gerçekleştiren toplantıyı Semra Balku ve Zeynep Terzioğlu düzenledi.



N. Duruel, Ö. Lekesiz, N. Barbarosoğlu

RIFAT ILGAZ ÖYKÜ ÖDÜLÜ LÜTFİYE AYDIN’A VERİLDİ

Çınar Yayınları tarafından Rıfat Ilgaz adına düzenlenen öykü yarışmasını ‘Gri Gül’ başlıklı dosyasıyla Lutfiye Aydın kazandı. Leyla Erbil, Tahsin Yücel, Sedat Sever, Emin Özdemir ve Burhan Günel’den oluşan seçici kurul, “Özgünlüğün



Rifat Ilgaz

ve yazınsal yetkinliğin yanı sıra insana, yerel ve evrensel değerlere saygı, Türk diline özen, toplumcu-aydınlanmacı bir dünya görüşünü benimsemesi” gerekçe-

siyle Aydın’ı ödüle değer bulduğunu açıkladı. 87 dosya arasından birinci seçilen Aydın, ödülü, Rifat Ilgaz’ın doğum günü olan 7 Mayıs 2005’te Kastamonu’da yapılan törenle verildi. ‘İkili Yalnızlık’, ‘Cemre’, ‘Sengin Semai Bir Ölüm’, ‘Ölüm Erken Bir Akşamdır’, ‘Tsunami’, ‘Kül Tablet’ adlı altı kitabı bulunan Lütfiye Aydın’ın ‘Gri Gül’ adlı kitabı Can Yayınları’ndan çıkacak.

İSTANBUL’DA RASİM ÖZDENÖREN GÜNÜ YAPILDI

Öykücü Rasim Özdenören için İstanbul’da Kültür A.Ş. tarafından “Rasim Özdenören’le Bir Gün” adı altına bir program yapıldı. 30 Nisan 2005’te İstanbul’da Tarkan Zafer Tunaya Salonu’nda gerçekleştirilen programda Özdenören’in öyküleri ele alındı.



Rasim Özdenören

Etkinlik, 30 Nisan 2005’te TRT 2’de yayınlanan Okudukça programının Rasim Özdenören belgeseliyle başladı. Belgeselin ardından Prof. Dr. Abdullah Uçman, Türk Edebiyatı’na yaptığı katkılardan ötürü Rasim Özdenören’e teşekkür plaketi verdi. Özdenören, daha ilk öykülerinde kendisini münferit bir şekilde eleştiren birinin elinden plaket almanın kendisi için büyük gurur kaynağı olduğunu söyledi.

Rasim Özdenören’le Bir Gün başlıklı toplantıda Prof. Dr. Ramazan Kaplan, Alim Kahraman ve Ömer Erdem konuştu. Adı daha önce konuşmacılar listesinde yer alan Hulki Aktunç’un, rahatsızlığı nedeniyle toplantıya katılamadığı bildirildi.

Rasim Özdenören’in Türk Edebiyatı’ndaki yerini Memduh Şevket Esendal ve Ömer Seyfettin’le kıyaslayan Kahraman, Özdenören’in gelip geçici rüzgarlara kapılmadan ve okuyucuyu aldatmadan yazdığını söyledi.

Prof. Dr. Ramazan Kaplan da Özdenören öyküsünün kaleme alındığı dönemin atmosferinin etkisinden izler taşımakla birlikte belli bir kaynağa dayanmadığını ve oldukça özgün bir anlatıma sahip olduğunu ifade ederek başlayan Kaplan, tepisini usta yazarın ‘Çok Sesli Bir Ölüm’ adlı kitabıyla örneklendirdi. Kitabında, ölüm döşeginde olan babasını şehirdeki hastaneye götürmeye çalışan çaresiz bir köylü çocuğun yaşadıklarını anlatan Özdenören’in öyküyü olabildiğine sade ama insan- cıl bir dille ele aldığına dikkat çeken Prof. Kaplan, “Okuduğumuz onlarca roman ve öyküye bakacak olursak bu öyküyü başka bir yazar ele alsaydı, herhalde tüm bu olup bitenleri zengin-fakir, ağa-köylü kalıbına indirgeyip işin içinden çıkardı” dedi. Özdenören öyküsünün merkezinde, çözülen, yıkılan toplum ve bireyin yer aldığına dile getiren Kaplan konuşmasını şöyle tamamladı: “Tüm bunlar bizi bir gerçeğe götürüyor. Necatigil için nasıl ki rahatça ev şairi diyebiliyorsak, Özdenören için de ev öykücüsü diyebilmeliyiz.”

Toplantıdaki son konuşmayı yapan Ömer Erdem Rasim Özdenören öyküsünün sinematografik anlatıma yakınlığını yazarın “Toz” adlı öyküsü üstünden anlattı.

SAİT FAİK HİKAYE ARMAĞANI AYŞE SARISAYIN’A VERİLDİ

2005 yılı Sait Faik Hikâye Armağanı Ayşe Sarısayın’a verildi.

Sarısayın, ödülü, Can Yayınları tarafından yayınlanan ikinci öykü kitabı Yorgun Anılar Zamanı ile aldı. Darüşşafaka Cemiyeti ile Yapı Kredi Yayınları’nın ortaklaşa düzenlediği ödülün jürisinde Füsün Akatlı, Sabahattin Beyaz, Nursel Duruel, Doğan Hızlan, Jale Parla, Şara Sayın ve Hilmi Yavuz bulunuyordu. Sarısayın, ilk kitabı Denizler Dört Duvar ile de 2004 Yunus Nadi Öykü Ödülü’ne değer görülmüştü. Türk şiirinin büyük ustası Behçet Necatigil’in kızı olan Sarısayın’ın öyküleri, toplumun çeşitli kesimlerinden kadınların hallerine yer verilen sağlam yapıları ve ustaca düşünülmüş kurgularıyla öne çıkıyor.



Ayşe Sarısayın

KUŞADASI'NDAKİ ÖYKÜYE VE ŞİİRE YOLCULUK KİTAPLAŞTI

Ekim 2004'te Kuşadası'nda, Kuşadası Belediyesi ve Türkiye Gaziler Vakfı'nca düzenlenen 1. Kuşadası Öykü ve Şiir Günlerinde sunulan öykü ve şiir konulu tebliğler, yazarlarınca okunan öyküler ve şiirler, Kuşadası Belediyesi'nce kitaplaştırıldı.

"Kuşadası'nda Öyküye Ve Şiire Yolculuk" adını taşıyan kitabın, genel koordinatörlüğünü TGV Genel Başkanı Selim Esen ile Ayşe G. Şerifoğlu, editörlüğünü ise Aydın Şimşek üstlenmiş.

Yoğun bir emeğin ve estetik bir özenin ürünü olan kitap, Kuşadası Belediye Başkanı Fuat Akdoğan'ın önsözünü, Selim Esen'in sunuşunu takiben, 1. Kuşadası Öykü ve Şiir Günleri'deki etkinliklerin sıralamasına göre tebliğleri, açıkoturum konuşmalarını, yazarlarınca okunan öykü ve şiirleri içeriyor.

Selim Esen'in "... bir taraftan dünyevi ilişkilerin çıkar kaygılarından uzak, sağlıklı bir bilgi ağı kurmayı, öte yandan erk sahiplerini denetim altında tutmayı amaçlayan günümüzün ve geleceğin yazarları için donanım sağlamaktadır. Aynı zamanda pratikte bir başvuru kitabı da sayılabilir" sözleriyle takdim edilen "Kuşadası'nda Öyküye Ve Şiir'e Yolculuk" kitabı, yoğun içeriği ve temiz basımıyla Türk edebiyatı için yeni bir başvuru kaynağı olmaya aday görünüyor.

ABÜLHAK ŞİNASİ HİSAR ÖLÜM YILDÖNÜMÜNDE ANILDI

Abdülhak Şinasi Hisar, ölümünün 42. Yıldönümünde İstanbul'da Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'ndeki toplantıyla anıldı.



A. Şinasi Hisar

Hisar'ın, Tahsin Yıldırım tarafından derlenen edebiyatçı biyografileriyle, öykü ve roman hakkındaki yazılarını "Geçmiş Zaman Edipleri" ve "Kelime Kavgası" adlarıyla kitaplaştıran Seli Yayınları'nın yazarla ilgili sergisinin de yer aldığı toplantıya Doğan Hızlan, Selim İleri ve Ömer Lekesiz konuşmacı olarak katıldı.

Toplantıda Abdülhak Şinasi Hisar'ın resmi ideoloji tarafından dışlanmışlığı, toplumsal belleği oluşturma çabası, İmparatorluk diline sahip çıkışı ve sanatının çeşitli cepheleri üstünde duruldu.

"NEDİM ALİ ZENGİN ÖYKÜ ÖDÜLLERİ" SAHİPLERİNİ BULDU

"İkinci yazıları" adlı dergisiyle, Anadolu'nun küçük bir ilçesinde, genç yazarların yetişmesine ve nitelikli edebi ürünlerin öne çıkmasında büyük emeği geçen Nedim Ali (Mehmet Ali) Zengin, Andırın'da kendi adına düzenlenen öykü ödül töreninde anıldı.

Andırın Postası Gazetesi, Andırın İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve Kozalak Gazetesi'nin birliktede düzenlediği "Nedim Ali Zengin Ödüllü Hikayeler" yarışmasının ödül törenindeki panele, öykücü Yunus Develi, Kamil Aydoğan ve gazeteci-yazar H. Salih Zengin katıldı.

Panelde konuşan Öykücü Yunus Develi "Nedim Ali'ninki gibi dostluğu gibi bir dostluğu yaşamadım." dedi. Kamil Aydoğan, İkinci yazıları'nın çıkışına tanıklığını anlattı. Paneli yöneten, Nedim Ali'nin kardeşi H. Salih Zengin de onun insani yönleriyle bütünleştirdiği edebi kimliğini sundu.

Andırın Kaymakamı Oktay Kaynarca'nın ev sahipliği yaptığı ve Ankara'dan kimi resmi konukların da katıldıkları törende, dereceye girenlere para ve kitap ödülleri dağıtılmasının ardından, Nedim Ali'nin "Hasret Geceleri" isimli şiiri ney eşliğinde okundu.

ANKARA'DA ÖYKÜ RÜZGARI

İmge Öyküler ile Edebiyatçılar Derneği tarafından düzenlenen ve 18-22 Mayıs tarihleri arasında gerçekleştirilen 9. Ankara Öykü Günleri'nin bu yılki ana teması "Çok kültürlülük, Dil Hakları ve Öykü"ydü. İmge Kitapevi'nde gerçekleştirilen etkinliklerle Türkiye'nin pek çok yerinden öykü yazarı, eleştirmen, akademisyen, editör ve yayıncı bir araya geldi.

Öykü saati programıyla başlayan Öykü Günleri'nin oldukça zengin bir "Öykü Saati" konukları vardı: Hüseyin Su "Dünyaevinde Ağız Dalaşı", Ethem Baran "Ve Demiştik", Nemika Tuğcu "Enduh", Zafer Doruk "Yazlık Sinemalar", Adnan Gerger "Yürürlükteki Yalanlar", Jale Sancak "Sürün Melekler", Faruk Duman "Çatı", Feridun Andaç "Bir Varoluş Biçimi Olarak Öykü", Ayşe Sarısayın "İki Ters İki üz", Leyla Ruhan Okyay "Şeyhmus", Başar Başarır "Karantina Geceleri", Erendiz Atasü "Sır", İnci Aral "Taş ve Ten", Sibel K. Türker "Yıldızların Işığı", Çetin Öner "Öykü Gibi Mektuplar".

İlk günü akşamı "Halka Sırtını Dönmeyen Öyküler" konulu panel gerçekleştirildi. Öykücü

Zafer Doruk öykünün bir rahatsızlıktan, müdahale isteğinden doğan ve çatışmayı ortaya koyan bir şey olduğunu, böyle olunca da çalışan kesimin öykülerde yer alması gerektiğini dile getirdi. Doruk, "Halk öykü için tükenmez bir kaynaktır. Asıl öyküler halkın içindedir. Öykücüler ne zamana kadar kendi yalnızlıklarını, hesaplaşmalarını, çıkar hesaplarını yazabilirler ki? Sonunda bu tükeneciktir" dedi. Yazar Tuncer Uçarol, zengin, iyi eğitim ve yaşam olanaklarına sahip küçük bir azınlığın karşısında yer alan çalışan çoğunluğun öyküdeki yerinin önemsenmesi gerektiğini vurguladı. Yazar-Eleştirmen Ahmet Yıldız da "Sanatı ve sanatçıyı, burjuva pazarlamacı ideolojilerden kurtarmak gerektiğini" belirtti.



"Öykü Yükselirken Eleştiri" Panelinden...

Öykü Günlerinde ayrıca, "Öykücülüğümüzde kuşaklar: Gençler Ustalara, Ustalar Gençlere Ne Kadar Yakın?", "Öykü Yükselirken Eleştiri", "Yazarların Başucu Kitapları", "Çok Kültürlülük ve Öykü" panelleri gerçekleştirildi.

Etkinlik kapsamında İnci Aral'a Onur Ödülü verildi. 9. Ankara Öykü Günleri'nin onur konukları ise eleştirmen M. Sadık Aslankara ile P.E.N. Çeviri ve Dil Hakları Komitesi Uluslararası Başkam Kata Kulavkova'ydı..

Hece Öykü olarak öyküyü gündeme getiren, pek çok öykücüyi öykü severlerle karşı karşıya getiren bu etkinliğin sürmesi diliyor, emeği geçenleri kutluyoruz.

YOLDAŞ DERGİLER

Seçilmiş Hikayeler, Yaba Öykü, Adam Öykü, Düşler Öyküler, Üçüncü Öyküler, Öyküden Bir Bilet: Gidiş-Dönüş, Kül Öykü, Eylül Öykü'den sonra öykü dergiciliğimize yeni bir dergi eklendi:

İmge Öyküler. İki aylık öykü ve eleştiri dergisi üst başlığıyla yayın hayatına başlayan İmge Öyküler ikinci sayısına ulaştı. Derginin Yayın yönetmeni Özcan Karabulut. Karabulut, derginin çıkış amacını şöyle açıklamıştı: "İmge Öyküler benim için çok eski bir düşü. Son 10 yıla baktığımız zaman öykü dergilerinde bir kıpırdama var. Öykü, edebiyat ortamını hareketlendirdi. Zengin bir öykü dergisi geleneğimiz de var. Öykü konusunda birçok dergi çıktı. Ama birçoğu, ne yazık ki, 3-5 sayı sonra yaşamlarına son verdiler. Bu dergi, bizim eski düşümüzdü. Biz bu dergiyi çıkarırken, kuşaklar arasında, öykücüler arasında, hayatla öykü arasında, bir bağ kurmak istiyoruz. Öykücülere ve genç öyküciye de değer verdiğimiz göstermek istiyoruz. Tabi öykücülüğümüzü dünya ölçeğinde de gündeme getirmek istiyoruz. Amacımız bu."

Derginin 2. sayısında şu imzalar yer alıyor: **Jale Sancak, Alper Akçam, Aslı Erdoğan, Faruk Duman, Hürriyet Yaşar, Halil İbrahim Özcan, Hikmet Temel Akarsu, Hakan Ergül, Cevat Çapan, Gabriel Garcia Márquez, Yasemin Yazıcı, Füsün Akatlı, Semih Gümüş, Feridun Andaç, M. Sadık Aslankara, Feyza Hepçilingirler, Erdal Öz, Cemil Kavukçu, Çetin Öner, Işık Kansu, Cihan Demirci, Halil Gökhan, Birsan Karaca, Nikolay Semyonoviç Leskov, Alek Popov, Nedim Gürsel, Nursel Duruel, Behçet Çelik, Ömer Ayhan, Tomris Uyar - Ayşe Sarısayın, Zafer Doruk, Kadir Yüksel, Feridun Andaç, Deniz Spatar**

İlk sayısı (Mart-Nisan 2003) de yayınlanan Kül Öykü, İmge Öyküler gibi Ankara kökenli. Kül Öykü Genel Yayın Yönetmeni Bilal Kolbükten derginin amacını şöyle açıklamıştı: "Külöykü dergisi 2003 Mart'ında yayın hayatına başladı. O dö-



nemde yalnızca bir öykü dergisi çıkmaktaydı. Külöykü merkezin edebiyat dergilerine ulaşmayı başaramayan, edebiyat ortamında adları duyulmamış insanlara ulaşmak amacını taşıyan bir dergi. Popüler isimlerden ısrarla uzak durmaya çalışması da bu yüzden. Bugüne kadar Anadolu'nun birçok yerinden veya büyük şehirlerin 'taşra'sından birçok kişinin ilk öyküsü yayımlandı bu dergide. Bu açıdan bakıldığında Külöykü'nün bir okul olmaya çabalandığını söyleyebiliriz. Dergimizde öykülerin yayımlanması konusunda hiçbir kriterimiz yok, sınırlayıcı, indirgeyici bir tavrımız yok, değişime, deneyişliğe açığız, önemli olan metnin kendi içinde belli bir tutarlılığın olması bize göre, burada bir kendimizi çok açık olarak ortaya koyduk; genç öykücülerin kendilerini yetiştirmeleri için bir platform olmaya çalışıyoruz."

Yaşananlar, dergilerin çıkış nedenleriyle ömürleri ve etkileri arasında ciddi bir paralelliğin olduğunu göstermiştir. Bu nedenle bir derginin çıkış nedeni önemlidir. Çıkış nedenleri ne kadar temelliyse kalıcılığı ve ömürleri de o kadar uzun olmuş, çıkış nedenleri ne kadar temelsiz ise etkileri ve ömürleri de o kadar kısa olmuştur.

Her iki derginin de kalıcı olmasını umuyor, başarılar diliyoruz.

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

Neşe Cehiz, Kanlıca'da Çılgın Aşk, İnkılap, İstanbul 2005 (Kanlıca'da Çılgın Aşk; Kanlıca'nın Genç Kızları; Tehlike; Kanlıca'nın Dulları; Kanlıcanın Topoşları; Teklif; Kanlıca'nın Bakır Oğlanları; Kanlıca'nın Veletleri; Kanlıca'nın İhtiyarları; Avunma; Kanlıca'da Kedi Cinayetleri; Kanlıca Tarihinden bir Yaprak; Tren; Kanlıca'nın Ünlü Yazarı; Yalnız; Kanlıca'da Bir Yabancı; Kanlıca Bandoosu Bandocuları; Kanlıca Bandoosu'nun Bahar Konseri.)

Erdal Çakıcıoğlu, Duyuyor musun Yorgo?, Aydın Kitabevi, İstanbul 2005 (25 öykü: Duyor musun Yorgo?; Asmalı Kondu; Gün Doğdu; Katilleri Biliyoruz; Zam Yaptım; 139 Ya da 38; Çuval; Nato Vadisi; Koçum Benim!; Sel; Ben Bir Sokak Feneriyim; Kara Kız; Dünya Küçükmüş; Amele; Çubuklar; İlyaz; Cinler; Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim!; Kitaplarını ve Sevgisini Bıraktı; Bas Sirene; Deli Mustafa; Rüsvet; Yaşamalıydı!; Figüran; Ne Sandın Ya?)

İnan Çetin, İçimizdeki Şato, Can, İstanbul 2005 (; 4 öykü: İçimizdeki Şato; Avlu; Konak; Mihrisina)

Tuncay Dağı, Yol Parası, Karahan, Adana 2005 (17 öykü: Yol Parası; Ercan Beyin Tiki; kestirme Yolun Sonu; Mehmet'in Kız Arkadaşı; Tele Sekreter; Beleşçi Hıdır; Boru Makinasının Parasını Nasıl Yediler?; 12 Eylül'e Beş Kala Dayağı; Paris Bileti; Keklik; Koltuk Babandan mı Kaldı?; Naftalinli Hayatlar; Karakola Neden Düştüm?; Kuzenin Kıyağı; Hayaldeki Kadın; Diş Ağrısı)

Yusuf Eradam, Cihangir Vampiri, Aykırı, İstanbul 2005 (27 öykü: Cihangir Vampiri; Küçük Prens'e Ev Ödevleri; Anahtarı Bulmak; The N@ti-ve Spe@ker; Eklem Fareleri; Uygun Adım; Annemi Ben Öldürmedim; Devramberin Emir Kipleri; Meyyide 195; Kilikyalı Hömet Hanım; Sıradan Bir Buse Davası; narin Nerkis Bey'in Hal-i Pürmelali; Popüler Balıklar; Gizli Bahçe; Dil ve Elmas; Yerl Girmiş; Tahammüle Dünüşüm; 69. Sokak; Alyans ve Döpiyes; Kapı; Pul; Alfabe; Çantadaki Keklik; Bulut Sarrafları; Tezahür-ü Arif; Meczip Şehrazat & Cevizci; Nezaket Hanım'ın Dikenleri)

Seyit Göktepe, İlk yazın Anısıyla, YKY, İstanbul 2005 (11 öykü: I: Özür Dilerim; Maalesef; Kış Odası; Emanet; II: Karabatak; Pasajın Dost Adasında; ?Çıkmazlarçığlarçığlıklar?; III: Adım Adım; Başka Evlerde; Sonrası; Perdesiz)

Oral Gönenc, Ege Kokan Öyküler, Güncel, İstanbul 2005 (Avesta; Bir Cumartesi Macerası; Bir Mavi Yolculuktan Aykırı İzlenimler; Bit Pazarı; Deve ile İletişim; Domuz Ali; Gökova'da Lezzetli Bir Tur ve Bodrum'a Dönüşün Tadı; Enginar; Kaş'ta Devinim ve Heyecan; Kış Günü Bodrum; Bir Küçük Yalıkavak Mutluluğu; Bir Melengeç Gecesi ve Apple Pie; Otogar; Bahar Senfonisi; Pervin; Selimiye Neşe Hanım; Sevi'nin İlk baharcısı; Sonunu Bilmeden; Soğanlı Yumurta!; Sıkıntı; Yağmur; Sabırlık; Pembe Panjurlu Ev; Çok Sıcak Bir Günde...; Bir Deniz Masalı; Özlemim Bu Muydu?; Otostop.)

Burhan Günel, Taraça, Papirüs, İstanbul 2005 (4 öykü: Taraça; Robot; Giden; Taraça; Renkler ve Desenler: Renkler ve Desenler)

Fatma Karahisarlı, Aç Bakalım Beğenecek misin?, Farklı, İstanbul 2005 (Kitap bulunamadığı için herhangi bir bilgi edinilemedi.)

Gündüz Ögüt, Masal Dağı'nın Sırrı, Ege Meta Yayınları, İzmir 2005 (Ölümsüz Kağan; Hayat Yolunda Yürürken; Küçük Kuyu; Masal Dağı'nın Sırrı; Taşlar; Genç Zeytin Ağacı; Kör Nokta Bulucusu; Samanlık; Mucizenin Kendisidir Yaşamak; Çakırgözlünün Çocukları.)

Ahmet Önel, Aynı Düşün İçinde, Varlık, İstanbul 2005 (Kitap bulunamadığı için herhangi bir bilgi edinilemedi.)

Hasan Ökiliç, Orada Yollarda, Can, İstanbul 2005 (9 öykü: Ah Abuzer; Boşta Gezenler; 'Benim Babam'; Orada... Yollarda; Bir Yılbaşı Gecesi; Adını Arayan; Güzel Günler İçin; Katar; 'Uzayıp Giden Tren Yolları')

Aslı E. Perker, Başkalarının Kokusu, Çınar, İstanbul 2005 (Zeynep; Süreyya; Melis; Fahir; Volkan; Bülent; Tamer; İzzet Bey.)

Ahmet Türkay, Kasvet Çiskini, Aydın Kitabevi, İstanbul 2005 (18 öykü: İyilik Işır; İnceliğin İçyüzü; Kasvet Çiskini; Seven Gönülün Çilesi; Gece Yarısı; Öterek Ölmek; Sıcak Sıfırın Altında; Yaşakları Yaşamak; Zor Görev; Sonsuza Doğru; Asena Kayalıklarda Göründü; Gömdü Hüznünü Mezara; Dereler Denizlere Dökülür; Tavşancıklara

rını İyi Bak; Öptün Hüznün Elini; Hayal ve Gerçek; Kar Altında; Dağlardır Benim Yerim)

Cüneyt Uzunlar, Katiller Komitesi, Babil, İstanbul 2005 (Sankışot; Ejderha; Kule; Küskün Büyücünün Çırağı; Katiller Komitesi; Üç Deniz; Güneş Ülkesi.)

Nihat Zayalan, Severim Pazartesileri, Adam Yayınları, 2005 (Ob bir öykü; Severim Pazartesileri, Keman Solo, Küçük, Öykünün Hayatımızdaki Yeri, Garson Bey, Canım Anneciğim, Erkeğin Sesi, Blacktown Market, Beyaz Karınca, Güneşli Bir Gümme Töreni, Bulutlu Bir Gümme Töreni.)

Celal İlhan, Ateşle Dans, Kum Yayınları, 2005 (On beş öykü; Altmış Beş Metrede; Almancının Ölümü; Babamın Beyaz Atları; Derviş; İdris'ten Kalan; Labsa Tankında; Son Yolculuk; Unutmadım Seni; Ateşle Dans; Aynalar; Bal Olsan da; Uykum da Gömüldü Çobanlarla; Kaldırımındaki Kestane; Temsilcinin On Günü (Günola Harmanola.)

DUYURU

- **Hece** dergisinin 2005 yılı abone bedeli; 80 YTL/80.000.000 TL.dir.
- **Heceöykü** dergisinin 2005 yılı abone bedeli; 45 YTL/45.000.000 TL.dir.
- **Hece** ve **Heceöykü** dergilerinin ikisine birden abone olanlar için 2005 yılı abone bedeli; 120 YTL/120.000.000 TL.dir.
- *Yeni abone olacak okurlarımıza dergilerimizin elimizde olan sayıları (özel sayılar hariç) armağan olarak gönderilir.*

Hece&Heceöykü

FERİDUN ANDAÇ

YOKSA AŞK ÖLÜR!*

İnsanın içini titreten sesin geldiği yöne doğru dönmüş, içimde büyüyen uğultudan bir ân da olsa kopmuştum.

O sese gidiyordum, adeta koşuyordum oraya doğru...

Büyüleyici, akşamın alacakaranlığını ikiye bölücü ses dalgasının kucağına düşmüşçesine sarsılmaya başlamıştı bedenim.

Gündüzleri uyuyarak, bin bir sıkıntı içinde belele-nip durarak geçiyordu günlerim.

Geldiğim bu kent, daha ilk günde teslim almıştı beni. Pusank havası, yabancı olduğu mekânları, hiç gülmeyen sarışın insanları, benim gibi bir dolu 'karakafa'sıyla uzağımda duruyordu... Adımladıkça kayboluyor, kapanıyordum. Dahası tökezlediğimi hissettirmeden ya metroda uyur uyanık, ya otobüste boş bakışlarla yolculuklar yapıyordum kısa aralıklarla. *Tanıma keşfetme*, diye de adlandırıyordum bunları!

Geçmişi olmayan, görünmeyen bir adam gibi gölgemi gezdirip duruyordum bu kuzey kentinin geniş caddelerinde.

O caddelerden birine açılan sokaklardan dar kuytu olanına yolumu düşürmüştü, nedensizce geziniyordum...

İçimi titreten, beni silinip giden geçmişe götüren sesin uğultudan çınıltıya dönüştüğü yerdeydim... Yitirdiğim zaman duygusunu, bir yere ait olma düşüncesini anımsatan ses almıştı beni iyice içine...

Çocukluğum canlanmıştı gözümde... Gelin indirme havasını usul usul çalan klarnetin tuşlarına dokunuyordu parmaklarım.. Dudaklarımda o duygu üfleme sinin kederli duruşu vardı. Yer gök dinmiş, bulut çekilmeleri, akşamın alalığı o sese teslim olmuştu.

Ayağımdan altındaki taş yol yeşile kesmişti... Su sesi, kuş cıvıltıları bahar ayinini getiren cırcır böceklerinin cırlamasına karışmıştı...

Eğilip dokunmak, avuçlamak istediğim yeşil örtünün daha el değmeden eriyip uçtuğunu görüyordum. Ama beni ayakta tutan, geceye kapanma saatimi unutturan sesin iyice kıyısına sokulmuş, ninniye yatışın derin hüznüyle baş başa kalmıştım.



Feridun Andaç

Dizlerimin ferî çözülmüş, kıpırdayamaz olmuşum... Bu ses kendi yarattığım, içimde birikip taşan özlemin bir yanılması olamazdı!

Ama böylesine yakınım gelen, birkaç adımda yaklaşabileceğim o ağulayıcı ezginin dilbendi kesilmeme az kalmışken; göçün, sığınışın simgesi bir anıtın ayrıntısı olarak durakalmıştım meydana. Yanımdan yören den insanlar akıyordu.

Dönüp bakını, aldıranı yoktu... Dokunmadan, sürtünmeden geçip gitmenin özeniyle de burada yüzleştım. Bu bakışlarda tiksiniç, aldırılmazlık, görmeme vardı.

Beni hiçleştiren, gece yaşamaya, gündüz uykuya, can sıkıntısına teslim eden o bakışların ezintisiydi aslında...

Bir ara, açık duran pencere mden içeriye ağ an günışığının aldatıcı parıltısına kapılmış, kendimi kapı önünde bulmuşum...

'*Hadi gezdır beni*' diyen gövde mden ezinciyle baş başaydım. Yönsüzlüğüm taşı-mıştı ikimizi...

İşte o ses kazasına uğrama yolculuğum böyle başlamıştı...

Bir dayanak aranmış, sonunda çömelerek yere yakın olup o tufanın geçmesini beklemiştim...

Çöl fırtınasından daha azaplı, kar tufanından daha elem dolu savruntuya kapılmışım. Bir an yer yarılıp içine gireceğimi, orada yiteceğimi sandım.

Yeraltı hayatımın başlama noktasına yetişmiş olduğumu düşündüm... Avuçları-mın içi, alnım, boynum, saç diplerim ter içindeydi.

Tükenmişliğin, savrulmuşluğun, kopuşun, göçlere katılışın ezinci vardı ses dal-gasında...

Öylesine içli, öylesine yanık, yürek paralayıcıydı ki; sizi tutsak edip orada eriten, yok edip silen ağulayıcı bir nöbet sanrısı gibi gelmişti.

Yeryüzünün merkezinde, dünle bugün arasındaki ince çizginin kopuş noktasında duruyordum.

Bir işaret yetebilirdi kanatlanmama, alıp başımı çocukluk yurduma gitmeye.

O sese kaymıştı gönlüm bir kez..

İçimde öleni diriltten bir bakış gibi üzerime üzerime geliyordu. Kalkıp karşı durmak yerine, ona katılmak, çoğalarak yayılmak düşüne kapılmışım o çekilme ânımda.

Böylesine tufanlar olmazsa yaşadığımızın anlamını nasıl kavrayabiliriz, demiştim içimden. Sonra acı acı gülümsemiştim fısıldarcasına sözler ederek: Yoksa, aşk ölür! ❧

REFİK ALGAN

ZEYTİNYAĞLI BİBER DOLMASI

Konuklarımız, eşimin yaptığı zeytinyağlı biber dolmasını da çok lezzetli bulduklarını söylerler ama, eğer onu ben yaptıysam, o zaman öve öve bitiremezler. Bu konuda rahmetli anneciğim ile yarışabilir miyim, bilemiyorum. Birisi atılıp da bana, “Kazık kadar adamsın. Neredeyse torun sahibi olacak yaşa geldin. Aklın hâlâ anneciğinin zeytinyağlı biber dolmasında mı?” dese bile, ben de şu soruyu sormak isterim: “Çocukluğun insanın içine kazınan o ilk tatlarını, anılarını kim unutabilir!”

“Zeytinyağlı biber dolması” işte! Sonuçta yağ, karbonhidrat, selüloz, mineraller biraz vitamin ve biraz da kokulu uçucu yağlar değil mi? Bunda ne var bu kadar büyütecek?” diyenler de çıkabilir; ne ki bu iş öyle görüldüğü kadar basit gelmiyor bana. Doğrudur bütün bunlar, ama olayların bilimsel açıklaması ne olursa olsun, onları doğrudan deneyimleyen, etkileyen ve etkilenen bizler değil miyiz? Lise yıllarında, yaz tatillerinde denizde yüzdükten sonra, öğle sıcağında eve dönüp de üzerine limon sıkarak yediğim o soğuk dolmaların tadı bugün bile hâlâ damağımda. Evet, o yaşlarda insanın tat ve koku hücrelerinin sayısı daha çoktur. İnsan her yediğinden bambaşka tatlar ve kokular alır. Ne var ki bu tatların hiç değilse bir bölümünü bugün de anımsamamız için hiçbir neden yok ortada.

* * *

Annemin sağlığında hiç yemek yapmazdım; daha doğrusu, aşağı yukarı her erkek çocuk gibi, beni mutfaktaki hiçbir şeye dokundurtmazdı. Mutfak onun kutsal alanı gibiydi ve bırakın başkasının onun mutfağına girip de onu bunu karıştırarak yemek yapmasını, başkalarına kolay kolay içeri adım bile attırmazdı. Bu nedenle, annemin yemeklerinin tadını tutturana kadar az uğraşmadım değil. Çocukluğumdan onun ve fatına kadar olan süre içinde gözüme şöyle bir çarpıp da zihnimde kalmış olan bazı sahneleri anımsamaya çalıştım hep ve yemek kitaplarının tariflerini de göz önünde bulundurarak birkaç deneme yapmam gerekti.

* * *

Biber dolmasının içi, zeytinyağlı yaprak sarması, hatta midye dolması ile de aynıdır. Bu harcı hazırlarken büyükçe bir tencereye önce zeytinyağı konur - sızma olursa daha iyi - ve sonra da doğranmış soğanlar eklenir. Soğan doğramak bile bir sanattır ve eskilerin “Soğan doğramasını bile bilmez o!” sözü bir gerçeği yansıtır. Soğanların bazıları çok suludur ve bazıları da öyle acıdır ki insanın gözlerinden yaşlar akıtır. Çok anneler görmüşümdür ki “Anne niye ağlıyorsun?” diye soran çocuğuna hemen o anda, “Sen yaramazlık yaptın da onun için!” diye hemen bir soğan masalı uydurur. Annem, soğanları pembeleşene kadar biraz kavurur muydu, bilemiyorum.

Soğanı çok kavurursanız, siz havalandırmayı çalıştırsanız bile, kokusu mutfaktan dışarıya, başka odalara yayılır, hatta eşyaların üzerine bile siner. Dış kapıdan merdiven aralığına ya da mutfak kapısından dışarıya da taşar. Neredeyse bütün mahalleye yayılır. Hele bu sırada da beklenmedik bir konuk geliverirse, mevsim kış bile olsa, bir süre için kapıyı pencereyi açmak zorunda kalırsınız. Soğan kokusunun evin içine dağılmaması, annemin en çok kaçındığı noktalardan birisiydi. Soğanı biraz kavuracak olsa bile mutfak kapısını sımsıkı kapalı tutar, havalandırmayı çalıştırır ve balkon kapısını açardı. Evin içinde soğan kokusundan uzak bir hava ve daha hafif ve daha sağlıklı yemekleri tercih edenler kesinlikle soğanı hiçbir zaman kavurmamalı ve çiğden kullanmalı.

Pirinçte benim tercihim Baldo'dur; dolmanın içinde tane tane görünmesine bazıları önem verir. Kırık pirince filan pek yüz vermemeli bu konuda, çünkü o zaman dolmaların içi yapış yapış ve ezik görünür. Pirinç, bir süzgecin içinde iyice yıkanır, suyu süzülür ve tencereye konur. Maydanoz, dereotu ve biraz da domates püresi eklenir, iyice karıştırılır. Dereotu ve maydanozun birbirleri ile pek iyi geçinmediği söylenirse de bazı yemek kitapları bunları bir arada veriyor. Bir keresinde, Bozca Ada'da iskeleden hemen sonraki o büyük çınar ağacının altında, yerli bir kadın aşçı tarafından hazırlanmış zeytinyağlı küçük biber dolmalarının tadına bakmıştım. Bir tepsinin içine dizmiş gelip geçenlere satmaya çalışıyordu. Pirincin içinde sadece dereotu vardı; bu özel bir tarz mıdır yoksa kadıncağz içine koyacak başka malzeme mi bulamamıştı, pek cesaret edip soramamıştım.

Domates salçası ya da püresi ise çok tartışmalı bir nokta. Adana ve yöresinde, ilk ekildiği yıllarda halkın tadına bile bakmadığı, reddettiği, daha sonra da onsuz yapamadığı ve şimdilerde de hemen herşeyin içine kırk yıllık kiracı gibi yerleşivermiş olan domates ya da kırmızı biber salçası, burada da bulunmalı mı? Bana sorarsanız, eğer mevsim kış ise, tat versin diye biraz domates püresi eklenebilir, ama bol domates ya da biber salçası asla! İçleri sanki hiddetten kıpkırmızı olmuş zeytinyağlı biber dolmalarını görmekten kim ne zevk alır?

Yıkamadan önce, kuş üzümünün çöplerini büyük bir dikkatle ayıklardı annem. Hele çam fıstıklarının biraz yağda kavururken hiçbir zaman kendi başlarına bırakmaz, elinde hep o tahta kaşığı bulunurdu. Çam fıstıklarını tam esmerleştikleri anda ateşten indirir ve giderek siyahlaşmasınlar diye hemen diğer malzemeler ile karıştırırdı. Çam fıstığının son zamanlarda oldukça pahalandığını burada belirtmek gerek. 12 dolmaya yetecek miktardaki iki küçük paket çam fıstığının fiyatı neredeyse bütün malzemenin fiyatına eşit. Bizim arka bahçede dedemin ektiği fıstık çamları var. Açılmış kozalaklardan yere düşen fıstıkları toplayıp kabuklarını küçük bir çekiç ile kırarak kendi ayıkladıklarını kullanıyorum. Bu konudaki karar kişinin bütçesine bağlı.

Kuş üzümü ve çam fıstıklarından sonra geriye yenibahar, nane, iki tatlı kaşığı şeker ve tuz kalıyor. Biraz şeker tüm Akdeniz'in soğuk zeytinyağlılarının içine girer. "Olmazsa olmaz" bir incelik bu. Bazıları bu harca nane de eklerler. Ne var ki aş-

rıya gitmemeli, çünkü nane miktarı fazla olursa bütün tatları örten bir acılığa neden olur. Tuz miktarını ise damak tadınız değil, yaşınız ve tansiyonunuz belirler çoğu zaman. Ne ki o kadar da önemli değildir, çünkü yerken üzerine sıkacağınız limon, bu harcın tuz miktarını zaten gölgeleyecektir.

Şimdi benim için en önemli konuya, yâni “Yenibahar”a geldik. Yenibahar hem bir karışım olarak hazırlanıp satılır hem de aşağı yukarı aynı tat ve kokuya sahip fin-dık büyüklüğünde ve öğütüldükten sonra kullanılan bir cinsi vardır. Peki yenibahar bu harca ne kadar katılmalı? Annemin kendi annesinden öğrendiği ve ölse değiştirmeyeceği, yasa gücünde ölçüleri vardı. Yenibaharı harcın içine bir tatlı kaşığı kadar koyardı ve “Baharatın kokusu biberin tadını fazla örtmemeli, uzaklardan gelmeli “derdi. Bense tam tersine, neredeyse iki çorba kaşığı yenibahar ekliyorum harca. Bunu bir yenilik olarak yapmıyorum. Yemek pişerken kokusunun evin içine dağılmasından büyük bir zevk alıyorum da onun için; o zaman annem hâlâ yaşıyormuş, yemeği mutfakta o pişiriyormuş gibi geliyor bana.

Harcı hazırladıktan sonra bir karar vermek gerekir. Harcı bire bir su ile karıştırıp suyunu çekinceye kadar biraz pişirecek miyiz, yoksa biberlerin içini çiğden mi dolduracağız? Çok pişmiş yeğleyenler harcı önceden biraz pişirebilirler. Yemeği biraz diri sevenler ise çiğden doldurabilirler. Ne ki o zaman harcı, biberlerin içine sıkı sıkıya doldurmamaya, biraz gevşek bırakmaya özen göstermek gerekir; yoksa, pişerken genişleyen pirinçler, biberlerin içinden domates kapakları ile birlikte dışarı fırlar. Siz de dışarı fırlamış bu şaşkın ve patlak gözler ile birbirinize bakabilirsiniz o zaman.

Biberleri doldurmak da ayrı bir özen ister. Dışlarında fazla pirinç taneleri bulunmamalı ve kapak olarak kesilen domates parçaları, biberleri yırtmadan yerleştirmelidir. Teker teker doldurulan biberler geniş ve az derinlikli bir kaba düzenli bir biçimde yan yana koyulur ve su da katıldıktan sonra pişirme işlemi başlatılır. Eğer biberleri çiğden doldurduysanız suyu pirincin miktarına göre bire iki oranında, önceden pişirdiyseniz, bire bir oranında eklemek uygundur.

Tencereye koyulan su kaymaya başladığı zaman tencerenin altını kısmak ve 23 dakika sonra duruma şöyle bir bakmak gerekir. Bu arada da yenibaharın kokusu her tarafı doldurmaya başlamıştır çoktan. Eğer domates kapakları buruşmaya başladıysa, yemeğiniz “pişmek üzeredir” anlamına gelir bu. Yine de acele etmeyin siz; belki de küçük bir çatal batırarak biberlerin ve içinin sertliğine bakmak daha yerindedir.

Biberler piştikten ve soğuduktan sonra cam bir kaba yerleştirilirse, daha gösterişli olurlar. Parlaklık versin diye biberlerin üzerinde çok az zeytinyağı gezdirilebilir. Aralara da limon dilimlerini koymayı unutmamalı.

Bazıları, zeytinyağlı biber dolmasına bu kadar zaman ayıran bir kişinin bir oturuşta bir tencere bitirdiğini sanabilir. Ne ki, durum hiç de öyle değil. Ben daha çok bu yemeğin pişerken evi dolduran kokusunu seviyorum. Eve tekrar gelişimde bu koku ile karşılaşmak için bir neden uydurup dışarı çıktığım çok oldu. Bir süre dolaştıktan sonra eve döner insan. Belki de daha kapıyı açmadan önce hafiften, sonra da bütün kes-

kinliği ile o yenibahar kokusu karşılar insanı. Sanki annem mutfakta ve ben de ne piştğini anlamamış gibi, “Anne ne pişirdin?” diye soracağım. O da yanıt verecek, “Kokusundan anlamadın mı? Senin çok sevdiğin birşey. Yanına da birkaç tane yaprak sarıdım. Şimdi şöyle beş, on dakika, biraz uzansam iyi gelecek. Yoruldum biraz, sırtım ağrıyor. Ama, yemek ile birlikte pişmek gerek. Gözün hep tencerenin üzerinde olacak. Sen de yemek ile birlikte pişersen, yemeğin asıl o zaman bir tadı olur!...”

Gerekli Malzeme:

12 Büyük Boy Dolmalık Biber
2 Domates
2 Kuru Soğan
1 Demet Maydanoz
1 Demet Dereotu
Biber Başına Bir Kahve Fincanı Pirinç
1 Çay Bardağı Sızma Zeytinyağı
2 Küçük Paket Çam Fıstığı
1 Paket Kuş Üzümlü
Şeker, Tuz, Nane ve Yenibahar,

Afiyet Olsun!

SADIK YALSIZUÇANLAR

BENİ YAKTIĞIN MENZİL

Birinci kattayım şimdi. Burası kitaplarla dolu. Kitaplar dışında fotoğraflar var. Duvarlar senin fotoğraflarınla dolu. Çıplak görünmüyorlar. İçerisi sessiz. Öyle bir sessizlik ki, insan kendi seslerini çok yüksek biçimde dinleyebiliyor. Öyle yüksek ki, kendisinden korkuyor, kendi sesleri onu yakıyor. Burası ateşin en şiddetli olduğu menzil. Bu menzilden başlamıştım, sık sık bir sükuta uğrayıp buraya düşüyordum. Ateşe atıyorsun beni, orada en şiddetli yanlarınla beni yakıyorsun. Seni özleyince yanmaya başlıyorum. Beni yaktığın menzil en büyük odam, yaşama alanım. Odanın duvarları daralıyor bazen. Bir kimsesizlik oluyor. Çok yalnızlık oluyor. Ben bu ıssızlığın ortasında bir başımayken, seni, kendimi, bulunduğum yerin sınırlarını yitirmişken birden içim tutuşmaya başlıyor. Ateş büyüyor. O denli şiddetleniyor ve yakıyor ki, erimeye başlıyorum. Eriyorum eriyorum ellerim gözlerim yüzüm saçlarım eriyip akıyor. Sadece içimde bir yer kalıyor. O yere bakıyorum çok ıssız. O ıssızlığa dalıyorum kimsem yok. O kimsesizlikte benimle yanan bir kimsem yok. Bu ateş benim en yalnız olduğum yer. O yerim ben yaşlandıkça büyümüş yeni farkediyorum. Yaşlandıkça içimdeki ateş de büyümüş şimdi birden yanınca görüyorum.

Kimim kimsem kalmamış. Hepsi beni terkedip gitmiş. Ateşimi bir nefha artırmış giderken. Her giden biraz daha şiddetlendirmiş onu. Bu ıssızlığı biraz daha çoğaltmış.

Şimdi bu yangının ortayerindeyim. Orası kendimle en şiddetli karşılaştığım yer. Birden o yeri çok sevdiğimi anlıyorum.

O yerde kendimi bırakıyorum.

Bir rüzgar esiyor kapıyı çarpıyor.

Onu yaşarken unuttuğum.

Hep böyle kalacak sanmışım. Çarpınca görüyorum ki, zaman aktıkça ben durmuşum ve o yerin hep aynı kalacağını düşünmüşüm. Düşüncenin zamana karşı ne kadar dayanıksız olduğunu hiç düşünmemişim. Ona kapılmış ben de akmışım. Zaman beni yatağında akıtmış durmuş. Saatin tiktakları sürüp gitmiş. Ben gürültülerin ortasında o sesleri hiç duymamışım. Annem babam ölmüş, kardeşlerimi uğurlamışım, amcam, dayılarım, halalarım, tüm yakınlarım akranlarım beni bırakıp gitmiş. Birer birer gitmişler. Araya zaman girmiş, zaman çok sesler çıkararak akarken ben o seslerin arasında kendi sesimi duymaksızın yaşamışım. Şimdi o sesler birer birer bittikçe kendi sesimi daha çok duyar olduğumu farkediyorum. Kendi sesimden korkuyorum. Seslerimi susturmak, onlara kulağımı kapamak, onlardan kaçmak istiyorum. Boşuna bir çabayla onları örtmeye çalıştıkça içimde daha da şiddetleniyorlar. Bir uğultuya dönüşüyorlar. Bakıyorum kulağımda eskiden bir çınlama biçiminde olan sesler büyümüş, dağılmış, yaşlanmış, kalınlaşmış ve eskimiş, tuhaf bir uğultuya dönüşmüş. O

uğultuyu yalnız kaldıkça daha çok duyuyorum. O ortalığın en ıssız olduğu anlarda, özellikle geceleri dayanılmaz bir şiddete erişiyor. Öylesine büyüyor ki beni yutuyor boğuyor. Beni boğan bu uğultu neyin sesi? Bu neyinnesi? Bu yer neresi? İçimdeki bu sesleri dinliyorum şimdi. Şimdi bir rüzgar esiyor kapıyı bir daha çarpıyor. İrkiliyorum. Kalkıp rüzgara doğru yürüyorum. Beni uçuracakmış gibi esiyor. Öyle bağırıyor ki kulak zarımı yırtıyor. Kapıya yaklaştıkça uğultuya dönüşüyor ve şiddetleniyor. Kapının eşiğine yaklaştıkça o rüzgar bana o ateşi yaklaştırıyor. Alevler yüzümü yalıyor. Oraya yaklaştıkça yanmaya başlıyorum.



Sadık Yalsızuçanlar

Bu hep böyle oluyor. Bu tekrarlarla zaman akıp gidiyor.

Senin fotoğraflarına bakıyorum.

Bu seninle ilk buluştuğumuz yer. Buraya senden önce gelmiştim. Seni beklerken geldiğini farketmemişim. Ben sana doğru bir adım atarken meğer sen bana koşarak gelmişsin. Ne tuhaf. Zamanın akışı esnasında bu kat yalnızlıkla yanmaya başlamış.

Yandıkça arınıyor.

Arındıkça hafifliyor.

Yüklerim azalıyor.

İkinci kata çıkıyorum.

Bu odada senin giysilerinin bulunduğu dolap var. Açıyorum, ne kadar çok giysin var.

Bana her an başka bir giysiyle görünmüşsün.

Zaman burada da su gibi akıp gidiyor. Her köşede senden bir iz görüyorum.

Bir giysine, bir takına, bir aksesuarına rastlıyorum.

Hangi odaya girsem orada senden bir işaret görünüyor.

Seninle dopdolu burası.

Kapı çalıyor. Tuhaf bir tıkırtı. Bir vişne ağacının ince, kurumuş dalları cama sürtünüyor gibi. Hafif darbelerle çarpıyor sanki. Çarptıkça ve sürtündükçe bir rüzgarın estiğini hissettiriyor. Kapıya gidiyorum, açıyorum kimse yok. Rüzgar sadece. Piramit çamları yalıyor, onları eğiyor, onlara sürtünerek birşeylerini koparıyor, aldığı parçaları toprağa savuruyor, küçük, zayıf elma fidanlarının bellerini büküyor, duvarlara, çimlere, ileride uzayan boşluktaki taşlara, yosunlu kayalara, kurumuş kekiklere, mor dikenlere, az ötede geniş büyük bahçenin ortasında ıssızlığın gölgesi gibi duran tek katlı evi çevreleyen çitlere, onun baktığı tepeliğe, ardındaki çamlığa, koruluğu parçalamış olan askeri lojmanlara, hastaneye, içinde acılarla kıvranan hasta askerlerin iniltilerine, onu geçince yüksek, üzerindeki betona çakılmış cam parçacıklarını yalayarak ardısıra, gözlabildiğine uzayan bozkıra, sararmış, yarı ölü otlara, diplerinde baharın ilk günlerinde canlanmayı bekleyen böceklerle, köstebeklerle, karnını doyurmak için gözödönmüş bir halde dolaşan tilkilere, gelinciklere, onların yuvalarını yıkarak topra-

ğı yarıp taşları parçalamış, derinliklerinde yatan canlıları öldürmüş taşocağı ve çimento fabrikasının binalarına, bacalarına, onların yükselttiği beyaz zehirli dumana, belki bir kilometre ötesindeki onbir katlı üç binalık siteye sürüklüyor, sayısız parçacık birbirine karışıyor, herşey eskiyor parçalanıyor ufanıyor, toza dönüşerek birbirine karışıyor. Bu karışıklığın içinden bakışlarımı çekip alıyor, üçüncü kata çıkıyorum.

Burada sadece tek resmin var.

Hiç giysin yok.

Kapımı çalan rüzgarın sesi ulaşmıyor.

Odada senin seslerini ve kokunu taşıyan bir rüzgar sessizce esiyor. Ben bu menzilde geride bıraktığım izlerin silindiğini görüyorum. Şimdi yeni menzildeyim. Buraya az önce eriştim. Burada yaşlı bir ceviz ağacıyla tanışıyorum. Beli bükülmüş, dişleri dökülmüş, derisi pörsümüş, dünyadan çok yorulmuş ihtiyar bir adama benziyor. Elini öper gibi suyu çekilmekte olan dallarını okşuyorum. Ben onları okşadıkça uçlarına doğru çiçek yollamaya çalışıyor. Onlara eğiliyor, kulak veriyorum. Aşk derdinin diyor devası terk-i can etmektedir. Ama dert zaten canı çekmek istemez mi diyorum. Terk-i can derler bu derdin muteber dermanına diyor. Sesin çok eskimiş diyorum. Ben diyor denize açılan bir damarım. Bağrımdan ırmaklar fışkıran bir taşım bir zamanlar. Şimdi bu menzildeyim. Adı ne bu yerin diyorum. Ateş diyor. Ona dokununca yanmaya başlıyorum. Beni yakıyor ama diyorum. Burada yanarsın diyor. Burada yanarak yeniden yapılırsın. Varlığın kurur, söner, tohuma döner. Toprağa dökülür, ona karılırsın. Burada ateş seni yakar toprak eder. Tohuma durursun yeniden. İnsanlar toprağa gömülü bir tohum gibi durur bir yerde. Ama diyorum bu sessizliği nasıl delip çıkabileceğim? Buğdayın filizini verip çıkışı gibi diyor. Sen sessizliği ancak onun yeşil elleriyle delebilirsin. Beni bırakıp gözden yitiyor. Ateş büyüyor, iyice harlanıyor, şiddetleniyor. Burası anlıyorum ki beni yaktığın menzil. Ateşe bırakıyorum kendimi. Bırakıyor, karanlıkta ay gibi sessiz, konuşmaksızın, kabuksuz sadece bir ışık olarak yanıyorum. 🌿

YUNUS DEVELİ

GERÇEKNAME

Hah ha!

Yine ben efendim. Merhaba! Kahkahama şaşırmadınız umarım. Bir saçak altına sığınmış, kıyamet için dua ediyordum ki, beni kahkaha ile yakaladınız. Öğle değil cancağızımlar. Yakalamadınız. Ne saçak altındayım ne de öyle bir duâm var. Saçak altında değilim, çünkü gördüğünüz gibi (umarım görüyorsunuzdur) piyasadayım ve yoğunum. Duâm yok, çünkü işler yolunda ve keyfim gıcır. Gıcır gıcır keyiflerdeyim anlayacağınız. Neden mi?

Bir süre önce bir yazarın (ismi lâzım değil) benim bir kara günümle ilgili bir Resital yazdığını, benim de buna karşılık Kâbusname ile yanıt verdiğimi biliyorsunuz. İşte ne olduysa o Kâbusname'yi yazdıktan sonra oldu. Yok,yılın yazarı seçip ödül filan vermediler. (Sanıyorum bunu yapacak olanlar henüz işin farkında değil) Daha önemli, çok daha önemli. Onlar ne ki! Ama izin verirsiniz önce küçük bir açıklama yapmakta yarar görüyorum.

Bu epigraf lafını ilk duyduğumda müthiş hoşuma gitmişti. Ne bileyim, anlamı da, müziği de çarpmıştı beni. Böyle bazan çarpılıveririm ben. Günlerce içimden tekrar edip durmuş, bulunduğum ortamlarda da bir bahane ile sözü oraya getirmiştım. Bir gün ben de bir yazı yazacak ve o yazıda epigraf kullanacaktım. Kâbusname'yi yazarken epigrafım da olmuştu. Tufanda hayatını yitiren kuzucuklarımın aziz hatırasına, diye yazmıştım hatırlıyorsunuz. Ama aslında benim niyetim 'Tufan' kelimesinin yerine 'Cudi' kelimesini kullanmaktı. Cudi'de hayatını yitiren kuzucuklarımın aziz hatırasına, deseydim bu daha şık bir epigraf olacaktı bana göre. Beni anlayacağınızı umarım. İncelik ve ayrıntı benim için önemlidir çünkü. Ne ki, son zamanlarda en çok hoşuma giden laflardan biri 'şeytan ayrıntıda gizlidir' lafıdır. Bayılıyorum bunu duyunca. O an yüzümdeki gurur ifadesini görmelisiniz. Ha, bir şey daha yapıyorum ama onu söyleyemem. Sırlarım canlarımdır benim. Modern insanı bu nedenle seviyorum işte. Çünkü modern insan ayrıntıyı keşfetmiştir. Canlarım benim! Umarım saçmaladığımı düşünmüyorsunuzdur.



Yunus Develi

Bakın ne alâka olduğunu size söyleyeyim. Ne kadar çok ayrıntı, o kadar ben. İnsanlar ayrıntıya indikçe, her şeyi soruna dönüştürüp üzerinde kafa yorunca, bana yeni istihdam alanları çıkıyor. Öyle güzel konuşlanıyorum ki o ayrıntılara... İnanın yedi gün yirmi dört saat, durup dinlenmeden çalışıyorum, yine de yetişemiyorum. Şükürler olsun, şükürler olsun! Tanrım, eskiden ne mıymıntı insanlarla uğraşıyordum ben. Oldum olası sevmemişimdir bu hayatı sade, sakın yaşayanları. Bir de ‘tevekkeltü alel-lah’ demezler mi, deli oluyorum. Birinden o sözü duydum mu, esnafın kepenk kapatması gibi toplarım tezgâhı. Doğal olarak ben de mıymıntı bir hayat yaşıyordum o zamanlar. Sabahdan akşama kadar kahvede oyun oynuyor, balık avlamaya filan gidiyordum. Ama bir yandan da bu kötü gidişe dur demenin yollarına dair kafa yoruyordum. Eğer bu insanlar böyle yaşamaya devam ederlerse, işin kötü Ateş’ciğim diydum. Beni bilirsiniz, aceleciyimdir. Uzun soluklu, sabırlı işlere gelemem ben. Yok, hiç gelemem değil tabi. Özel işler için eyvallah, ama rutin işleri bir an evvel halletmeyi severim. İşte bu modernleşme işi büyük bir proje olduğu için, çok sabrettim. Toprağın bir gün hayatı keşfedeceğini, yaşamının tadına varacağını, ayrıntıdaki güzellikleri bulup çıkaracağını biliyordum. O nedenle bu modernleşme işine ayak sürtiyenleri, çağın gerisinde kalanları sevmem ben. Bunlara kalsa hayatı yeniden avcılık, balıkçılık dönemlerine geri götürürler. Onların işin farkında olduğunu biliyorum tabi. Bir bakıma onlar benim şifre çözücülerim. Size bir şey söyleyeyim mi, bana öyle geliyor ki bu modernleşme işini Tanrı da pek sevmiyor.

Pardon! Oysa yalnızca ‘Cudi’ kelimesi ile ilgili bir şeyler söyleyecektim, ama sözü uzattım. Heyecanıma verin lütfen.

Kâbusname’yi kaleme alırken aslında bir hayli zorlandım. Öykü yazmak meğer zor işmiş. Size ulaşan o son haline getirmek kolay olmadı. Defalarca düzeltmeler yaptım. En son sanat danışmanlarımın (gülmeyin, avukatlarım olur da, sanat danışmanlarım olmaz mı?) görüşünü de aldıktan sonra postaya verdim. (Postane işinin sevimsizliğinden bahsetmeyeceğim burada) Ama o hali ile bitirdiğimde, ki gece yarısını çoktan geçmişti (şu bizim yazarın dans ettiği zamanlar yani) hiç adetim olmadığı halde balkona çıkıp bir sigara yaktım. Ağzıma, burnuma kaçıyor, öksürüyordum ama olsun. Keyifliydi. Senin için öksürüyorum sevgili insan kardeşim, diyordum. Tabi kardeşim lafın gelişi. Hayatımda bir değişiklik yapmış, bir yazı yazmış ve bitirmiştım.

İnsan kardeşim. Hıh!

Hay aksi! (İnsanlar olsa tam da burada ‘şeytan’ çıkar ağızlarından) Yine başka şeylere dalıp söyleyeceğimi unuttum. (Valla bu yazarlık işi iyi sardı galiba) Evet, aslında orada ‘Cudi’ kelimesi daha şık duracaktı ama o zaman kimilerinin benim sevgili epigrafımı başka taraflara çekebileceğinden endişe ettim. Öküzün altında buzağı arayanları sevmem ben. (Laf aramızda, öküzün altına buzağıyı ben koydum. Bunu da yeri gelmişken söylemiş olayım) Gördüğünüz gibi yine bir ayrıntı ve yine bendeniz...

Evet, ne olduyse o yazıdan sonra oldu. Bir şeylerin olacağını, kâbus numaramın maksadına ulaşacağını biliyordum. Fark edenleriniz oldu mu bilmiyorum. O yazının söylenmemiş bir iç ses cümlesi var. Yazmamak için zor tuttum kendimi. Bekle Ateş, dedim. Sus ve bekle. Tanrım ne bereketli zamanlardayız!

Düşürdüm seni sevgili insan!

Sakladığım cümle buydu. Benim bildiğim Toprak'lar atlayacaktı o yazıya. Düşey sefil yaratık, sana düşmek çok yakışıyor!

Yüzlerce mektup aldım.

Posta kutum günlerce dolup taştı. Hâlâ da kesilmiş değil. Postacının küplere bindiğini biliyorum. O ayrı bir zevk benim için. Çünkü sevgili postacım bir Muhammedî. Düşünebiliyor musunuz, dünyanın ne hale geldiğini. Bir Muhammedî, Ateş'e kur-yelik yapıyor. Laf aramızda İsevi'lerden ve Musevî'lerden daha önemlidirler benim için. Onlarla işi yoluna koymuşum zaten. Ama Muhammediler o kadar kolay lokma değil. Aksilik ya, ben de bu lokmalara bayılıyorum işte. Keçi gibi inat olurlar. Örneğin, yıl on iki ay adamla birlikte oluyoruz. O meyhane senin, bu meyhane benim doluyoruz. Sızıp kaldığımız oluyor kimi masa başlarında. Bir de bakıyorum, bir sabah erkenden bir şeyler oluyor bizimkine. Hayırdır, ne oluyor böyle diyorum. Yarı uyku-lu hali ile cevaplıyor. Bayram namazına gidiyorum. Nee? İşte o an çıldırıyorum. Ne yaparsam nafiye. Koltuğunun altına bir de seccade kıştırıp yollanıyor. Bu kulağı ezanlılardan adam çıkmaz, biliyorum. Ama ne yapayım, ne kurtarırsam o kâr. Adam-ların beyni öyle yıkanmış ki, daha doğru düzgün konuşmayı öğrenmeden çocuklara ilk öğrettikleri şey 'taşlanmış şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım'. Yahu bir durun be, biraz bekleyin. Daha dili dönmüyor yavrucağın.

Yüzlerce mektup...

Bazan yaptığım bir iş bana öyle keyif veriyor ki, dönüp dönüp, hay aklınla bin yaşa Ateş, diyorum. Bir kenara çekilip, aklımı kucağıma alıyor ve bir güzel seviyo-rum. Öyle hoşuna gidiyor ki. Sırt sırta verirsek diyorum, yani ikimiz, yani sen ve ben, yani sen akıl ve ben Ateş, yenemeyeceğimiz hiçbir kuvvet yoktur. Hatta Tanrı'yı bi-le yenebiliriz. Mayışıyor bunları duyunca, sere serpe yayılıyor kucağıma. En son Kâ-busname üzerine yaptık sohbetimizi. Bir an neler oluyor diye düşünmedim değil, de-di. Doğrusu ben de senin mektubu merak ediyordum, diye takıldım. Gülüştük.

Pek çoğu özür dileyerek başlıyor mektubuna. Şimdiye kadar hocaların kendilerini yeterince aydınlatmadıklarından, hatta ilginçtir, kimi bilgileri sakladıklarından bahse-diyorlar. Bir tanesi, demek bu hocalar hep Tanrı yandaşymış, diyor. Bir diğeri, ben hayatımda hiç böyle şeyler duymadım, diyor. O yazının kendileri için bir dönüm nok-tası olduğunu, artık hocaların öyle ucuz, yanıltıcı şeytan korkutma hikâyelerine kanma-yacaklarını söylüyorlar. Hele de soğuk savaş döneminin bittiği, yeni dünya düzeninin kurulduğu, dinler arası diyalog toplantılarının yapıldığı ve birlik ve beraberliğe her za-mankinden daha çok muhtaç olduğumuz şu günlerde, insanların yok Tanrı'dan yana, yok şeytandan yana, yok şu dinden, yok bu dinden diye bölünmelerinin saçmalık ol-duğunu söylüyorlar. Hele biri öyle bir cümle ile bitirmiş ki mektubunu, okuyunca ha-valara zıpladım. Madem Tanrı bu kadar şey yapmış o niye yargılanmıyor, diyor.

Sevincimden aklımı oynatacağım. Böyle şeyler duyacağım, bu zamanları yaşaya-cağım, Tanrının bana böyle modern kuzucuklar bahşedeceği doğrusu o günlerde ha-yalime bile gelmezdi. Sevgili Ateş, ne iyi ettin de eğilmedin. Sen de melekler gibi ya Allah! deseydin, aklını kullanmasaydın dünya bu güzelliklerden yoksun kalacaktı.

Demek ki çalışınca oluyor Ateş’ciğim. Gururlanmak hakkındır. Modern zamanların anısına bir de kadeh kaldırdıydım.

Birazdan o mektuplardan birini sizlerle paylaşacağım. Hem keyfimi sizinle paylaşmış olacağım, hem de böylece o dansçının ritmini bozmuş olacağım. Resital yazmak ne demekmiş görsün. Ama önce söylemem gereken bir şey var. O yazı (yani Kâbusname’yi kastediyorum) tamamen taktik bir yazı idi canlarım. Ne kâbus, ne tövbe, ne kıyamet duası... Hepsi oyun. Evet, oynadım ve kazandım. Siz oyunlarla yaşarken, ben oyunumu oynadım ve kazandım. Ben pişman olur muyum, ben tövbeye gelir miyim? Bunlar bana yakışır mı? Toprak’ın zürriyetinden birine merhamet nazarı ile bakar mıyım ben? Herkes tarihini unutsa, ben unutmam bayanlar baylar. O azarlanmayı, kovulmayı, o düşüşü unutmam ben. Bomboş bir dünyada günlerce aç sefil neler çektiğimi unutamam ben. Meleklerine kıyak geçip, beni derdest eden Tanrı ile hesabımı unutamam ben. Okyanuslar kadar azgın kin dalgaları dövüp duruyor içimi. Evet, İblisim, isyan ettim, kovuldum ve buradayım. Sevgili insan, sen neredesin?

Sevgili Ateş,

Senden özür dileyerek başlamak istiyorum mektubuma. Bir İsevi olsaydım eğer, o yazıyı okuyunca hemen istavroz çıkartırdım. (Sanırım bir Musevi de soluğu ağlama duvarında alırdı) Çünkü şimdiye kadar sen benim gözümde lanetlenmiş, kör bir şeytandın. Hem o kakar kötüydün ki, sol elimle ağzıma götürdüğüm bir lokmayı bile maraza dönüştürebiliyordun. Tarihçiler tarihi nasıl saptırıyorlarsa, demek ki bu hocalar da dini saptırmışlar. Şimdi hatırlıyorum da çocukluğumdan beri hep kötü şeyler duydum seninle ilgili. Düşünebiliyor musun sevgili Ateş, ne kadar kötü, çirkin, suç, günah varsa hepsi sendin. Lanetinle dünyayı kuşatmıştın ve bize hayat hakkı tanımıyordun. Uykuda bile senden emin olmak için dualarla girmeliydik geceye. Sabah senden önce uyanmalı ve önlemimizi almalıydık. Doğrusu ben çok da dini bütün biri değildim ama yine de müthiş korkardım senden. Bir de dedem senin insan suretine girebileceğini anlatırdı. İnanır mısın, çarşıda, pazarda seni çok aradığım oldu. En çok da bakışlarından ürktüğüm insanlarda arardım seni. Ama o yazıda gördüm ki diğerleri gibi bu da yanılsamış. Senin o temiz yüreğinden elbette öyle çirkin bir bakış uzanamaz.

Şimdi sana söyleyeceklerimi annem-babam duysa küplere biner. Hele dedem rahmetli duyacak olsa, la havle, fesubhanallah, kıyamet alameti gibi lafları peşpeşe sıralar. Ne kadar gaflette yaşamışım ben Tanrım. Yazını bitirince resmen ağladım. Aptallıkla, salaklıkla suçladım kendimi. Neden düşünerek, farkederek yaşamayız ki biz bu hayatı? Söylediklerine aynen katılıyorum ve seni yürekten destekliyorum. Tabi ki düpedüz haksızlık sana yapılan. Tanrı meleklerine gösterdiği toleransı sana da göstermeli idi. Ya da onlara yaptığı açıklamanın benzerini sana da yapmalı idi. Hem seni yaratan o değil mi, seni öyle yaratan o değil mi? Madem senin yapacaklarına katlanamayacaktı yaratmasaydı o zaman. Ay inan ben senin bu kadar insancıl olabileceğini mümkün değil düşünemezdim. Ama sana bir şey söyleyeyim mi, Adem’le Havva’yı cennetten çıkarma operasyonun müthişti. Burada yeri gelmişken yıllardır merak ettiğim bir şeyi sana sormak isterim. Çünkü sen oradaydın ve olayı gözlerinle gördün. Bu yasak meyve hikayesi ne Tanrı aşkına. Niye içlerinden birini yasakla-

dı, diye sormuyorum. Sanırım bunu sen de bilmezsin. Yani o ağaç ne ağacı idi? Adem'le Havva'nın yediği (kimileri ısırdığı diyor) meyve neydi? Herkes bir şey söylüyor. Aslında bu vesile ile şunu da söylemeliyim, bütün bu olup bitenlerle ilgili senin daha söyleyeceğin şeyler olmalı. Bana kalırsa yazı hayatını sürdürmelisin. Tabi bu, sonuçta senin tercihin.

Bir de şöyle düşünüyorum. Milyonlarca yıl önce bilmediğimiz bir yerde ve tam da anlayamadığımız nedenlerle yaşanmış bir tartışmanın biz bugün niye tarafları olalım ki? Eğer öyle bir şey varsa, bu tamamen seninle Tanrı arasında kalmalı. Biz artık yeni bir dünya düzenine gidildiği bir zamanda yaşıyoruz. Bazı büyük devletlerin bu proje için gece gündüz çalıştıklarını biliyorum. Ben şahsen bu yeni dünya düzenini yürekten destekliyorum. Bana kalırsa sen de bu konuda elinden gelen desteği vermeli-sin. Yine bu bağlamda dinler arası diyalog girişimlerini de destekliyorum. Belki bu biraz bizim dinimizden taviz vermemiz veya içini boşaltmamız sonucunu doğurabilir ama o kadar olacak. Bence bu yeni dünya düzeninin dini de yepyeni olmalı. İnan, yeni dünya düzenini de, bu düzenin yeni dinini de özlemle bekliyorum. Bana öyle geliyor ki sevgili Ateş, bu yeni dünya düzeni senin açıdan da iyi olacak. İnsanlar bağnazlıktan kurtuldukça, hayatı keşfettikçe senin işlerin de o ölçüde rahatlayacak.

İnanıyorum ki, seni benim gibi anlayan ve benim gibi mektuplar yazan yüzlerce insan çıkacaktır. Bunu öylesine söylemiyorum. Geçen bir yerde arkadaşlarla otururken onlara senin yazını okudum. Hepsı hayretler içinde kaldı. Hepsı de sana karşı mahçup. Onların da özür dileklerini iletiyorum. Sanırım onlar da sana yazacaklar.

Şimdi burada mektubumu bitirirken sana sürprizimi açıklamak istiyorum. Bir başlangıç olması ve birinin ilk adımı atması gerek. Ben şu anda yedi aylık hamileyim ve kismet olursa iki ay sonra doğum yapacağım. Doktor her şeyin normal olduğunu söylüyor. Sana şimdiden söz veriyorum ki doğacak çocuğuma senin adını kuracağım. Bunu arkadaşlarıma da söyledim. Keşke gelebilse ve kulaklarına sen fısıldasan.

Selam ve sevgilerimle.

Dediğim gibi, bu sadece biri. Daha neler var, ne ayrıntılar var. İleride bir roman yazarsam (ki, mutlaka yazmam gerekecek) bir gün bir öykü yazdım ve bütün hayatım değişti, diye başlayacağım.

İşte böyle cancağızımlar. Ortada kâbus filan yok. Sadece hamle var. Ve gördüğünüz gibi keyifler gıcır. Ben öyle çarpışan arabalara filan binmeyi sevmem kardeşim. Kalplerle oynarım ben. Gerisi hikâye!

Eh artık, birer sigara yakarız herhalde. 🍷

GÜRAY SÜNGÜ

KAÇACAK YER YOK

Güzel sözler söyleniyordu televizyon dizilerinde. Her yerde kahramanlar ve kahramanların kahramanlıkları vardı. Eskisi gibi değildi hiç bir şey. Zengindiler artık ve çok güçlüydüler. Güzel arabaları ve güzel kadınları vardı. Güzel işlerinde çalışıyorlardı. Çirkin şeyler bile bir güzellik adına hareket ediyor, bir güzele hizmet ediyordu. Yine de zor yanları yok değildi. Entrikalar, pusular ve komplo... ama can acıtmıyor, heyecan yaratıyordu bunlar. Aşk da vardı. Tüm aşklar uzun bacaklı ve ıslak dudaklıydı. Adamın birinin tadı yoktu, kadının birisinin tadı olmayan kocası vardı. Kadının birinin gamı çoktu, adamın birinin gamlı karısı vardı. İlk bakışta tencere kapak gibiydi, dikkatli bakıldığında limon keşkül. Espri de vardı nitekim ama çok ince. Kesecek kadar bulaşanı. Yirmi birinci yüzyıldı, artık kaçacak yerin olmadığı çağ. Kaçıldığında bile kaçmaya sebep olan etkenlerle şekillenmiş zihinlerin, o şeklin gereği oluşan kuruya kaçılmaz teslim olacağı zaman. Adamın birinin adı tufandı, karısının laleazar.

Gözleri açık, ama anlayamadığı, yahut anlaması, olmasını istediği gerçeğin varlık kazanmasını engelleyeceğinden anlayamadığı için değil, anlamadığı için, kayıtsız, bakıyordu.

“sana söyledim”

Bana söylemişti. Bir kış akşamı, yanan odun sobasının yanında ısınıyorken, dışarısı alabildiğine kar.

“bütün yollar kapalı. Ölsek kimsenin ruhu duymaz.”

Bir insanın hayatını olabildiğince etkileyebilecek sözler sadece yaşamın insanı getirdiği yerden de destek alan tesadüflerin eseri olabilir mi? Bu soruya arzularımı, duygularımı ve ön yargılarımı becerebildiğim ölçüde bir kenara bırakarak cevap verdim.

İşten erken çıktım. İşten erken çıkmayı sevmiyorum. İş sevdığım için değil, iş yerinde en azından bir meşguliyetim var sayılır, çıktığım zaman yapacak pek bir şeyim yok. Fazla otobüs beklemedim, üstelik gelen otobüs fazla dolu sayılmazdı, arka kapıdan binmek zorunda kalmadım. Eve yolculuğum işe gelirken olduğu kadar sıkıntılı değildi. Bunun bir mana taşıyıp taşımadığını bilmiyorum. İyiye işaret olup olmadığını da...

“semihalar gelecekmiş yarın” dedi saadet. Yemek yiyorduk her akşam aynı saatte yaptığımız gibi.

“herhalde yemekten sonra gelirler değil mi” diye ekledi.

“herhalde” dedim.

“yemeğe gelecek olsalar yemeğe geliyoruz derlerdi” dedi sonra.

“herhalde” dedim yine. Tuzluktaki tuz nemlenmişti galiba. Akmiyordu.

“bir de onlara yemek yapacağım diye uğraşmasam bari” dedi sonra sonra.

Başımı salladım.

“ya evet” dedim.

“ilgilensen şaşardım zaten” dedi en son, usançla. Tuzluğu yenemeyeceğimi anladığım için elimden bıraktım. Saadet sofrayı toplamaya girişmişti.

“çay yok mu” diye sordum elimdeki gazetede okuduğum yeri kaybetmemeye dikkat ederek.

“demlerim birazdan, şu bitsin,” dedi. Şu dediği televizyon. Aslında televizyondaki dizi ama bana göre televizyon. Belki de hiç seyretmediğim için bütün programların aynı olduğunu sanıyorum. Yemekten sonra ben koltuğuma oturup sigara yakmıştım, o mutfağa gitmişti. Söyleniyordu ama bir şey anlamamıştım. Dikkat de etmemiştim. Bir süre sonra –belki bulaşıkları yıkadıktan sonra- gelip oturmuştu. Televizyon seyretmesinden rahatsız olduğumu söyleyemem. Konuşmayı pek sevmeyen birisi olduğum için belki. Aslında ben konuşmayı pek sevmeyen birisi olduğumu düşünmüyorum ama etrafımdaki az sayıda da olsa ahababım öyle olduğumu düşünüyor. Bu sebeple kullandım o ifadeyi. Saadet elinde çay tepsisiyle odaya girdiğinde, sekiz on treninin gürültüsü ve sarsıntısıyla duraksadı olduğu yerde. Bu Onu çıldırtıyor. Her tren geçişinde olduğu yere çivileniyor ve tren gittikten sonra bir dolu söyleniyor. Ben susuyorum. Tren yolunun yakınında oturmamızın sorumlusu benim ama alışılabilirliğini söylediğim zaman pek karşı gelmemiştir. İşin aslı bunca zamandır neden alışmadığını da anlayabilmiş değilim.

Erken yattım. Oturma odasında sigara içiyor ve televizyon seyrediyordu.

Gece tuvalete kalktığımda baktım ki Saadet hala yatmamış. Bir şey söylemedim, uykum dağılsın istemiyordum. Ama Saadet neden bilmiyorum yine rahatsız oldu.

“ne yapıyorsun” diye sordu bana. Uykulu gözlerimle baktım Ona.

“yatıyorum” dedim gayet doğal.

“ben çok sıkılıyorum” dedi Saadet.

“uyursan sıkılmazsın” dedim.

“sen bunun için mi hep uyuyorsun” diye sordu Saadet. Galiba kızmıştı. Sorusunu düşünerek yatak odasının yolunu tuttum.

“yarın çok işim var, bir sürü iş yüklediler” diye söylendim giderken.

Sabah erken kalktım. Saadet’in uyanmaması için sessizce kalktım yataktan, gürültü yapmamaya özen göstererek giyindim, çıktım evden. İş yeri her zamanki kadar soğuktu. Herkes bir şeylerle meşguldü ama hiçbirisi işini yapmıyordu. Ben de onlardan biriydim. Zaten bir iş yapmak zorunda kalmamak için memuriyeti seçmiştim. Öğlene kadar önümdeki birkaç dosyayla uğraştım. Öğlen yemeğe çıkarken mesai arkadaşlarımdan Salih takıldı peşime. Salih’i sevmiyordum, çoğu insan gibi gereksiz ve çok konuşuyordu çünkü.

“sizinkiler bu hafta fena toslayacak” diyerek sohbetin başlangıcını kendisine göre yaptı Salih. Bu sözlerle bir mana veremedim.

“bizinkiler kim” diye sordum her zamanki soğuk tavrımla, biraz da şaşkın.

“kadıköy’e geliyorsunuz, Fener sizi beşler” dedi Salih, kendisine yakışan gevşek tavrıyla. Uzun zaman önce ortada manasız bulduğum bir futbol geyiği dönüyorken

bana sorulan hangi takımı tutuyorsun şeklindeki soruya, takım tutmuyorum dersem gerekçelerini de isterler diye düşünerek aklıma gelen ilk takımın adını söylediğimi hatırladım. Aklıma gelen ilk takımın adını şimdi hatırlamıyordum.

“bakalım” dedim.

“valla bilmem orası Kadıköy” dedi. Cevaben söyleyecek bir şey yoktu, adımlarımı sıklaştırdım. Salih’in arkamdan söylendiğini duyabiliyordum ama işe yaradı, peşimi bıraktı. Hava soğuktu, kar yağacak diyordu meteoroloji haber spikerleri.

Öğlen yemeğinden sonra iki demli çay içtim keyifle, bir tane de sigara. Günde üç sigara içiyordum, bir tane öğlen yemeğinden sonra, bir tane akşam yemeğinden sonra, bir tane de yatmadan evvel. Doktor tavsiyesi değildi, doktora gitmeyi sevmem, günde üçten fazla sigara içtiğim zaman azalan verimler kanunu gereği sigaradan aldığım keyif düştüğü için kendimi üç ile sınırlayarak hazzımı sonsuz kılıyordum. Acele etmeden daireye döndüm.

Akşam eve dönerken biraz kuruyemiş aldım. Misafir geleceği için bir şeyler yapmış gözükmem gerekiyordu. Saadet bir sürü gereksiz hazırlığa girişmiş olmalıydı, bu gibi durumlarda eve giderken elde bir iki poşet olması sıradan hayatımızın sürerliği için gerekliydi. Yapılması gerekli gözüken bir çok işin yapılmamasında kendi adıma bir sakınca görmezdim, ama birkaç etkenin birleşmesi sonucu hayat insanı yapılması fena olmaz kabilinden de olsa bir yere getirdiği zaman, bunu üzerinde düşünmeye değer bulurdum. Belki daha sonra bana sorun çıkarabilecek bir çok şeyi bertaraf edebilmek gayesinden, belki de bir basit kaçınılmazlık.

Semihayla Remzi yemekten sonra geldiler. Gürültülü bir biçimde girdiler evden içeriye misafir karı koca. Semihayı hiç sevmediğini bildiğim Saadet, anlamlandıramadığım bir şekilde misafirlerin gürültülerine ve gürültülü gülüşlerine eşlik etti, sanki onlarla aynı türden bir insanmış gibi. Ama aklımdan belki bunca senelik karım da onlarla aynı türden bir insandır diye bir düşünce geçmedi. İnsan küçük şoklarla hayatını gözden geçirmiyor nitekim. Oturma odasına oturduk, kurabiyeler yiyerek çaylar içtik ve sohbet ettik.

“yahu geçen gün benim acentaya birisi geldi, dedi patron bana şöyle temiz bir şahin lazım. Bak bak lafa bak, yahu ben acentayım, bu şahin temiz değil sana yaramaz mı diyeceğim. Oturduk pazarlık edeceğiz, herif diyor yok bu para olmaz şu para, yok bu vade olmaz şu vade, yahu ne temiz şahin filan diyon bana hava atıyon o zaman, cebindeki para belli bana şu kadarlık bir şey lazım desene. E senin işler nasıl birader. Daireniz uçmaya başladı mı. Bak bak espiriye bak uçan daire olayı...” gürültülü kaha-kahalar eşliğinde odadaki kadınlara baktı Remzi bu sözleri söyledikten sonra. Kadınlar eşlik ettiler Remzinin kaha-kahalarına. Cevap verdim ben;

“iyi sayılır gidip geliyoruz.”

“aman aman git gel birader, bu zamanda iş büyük sorun, valla bana deseler al Remzi sana şunca maaş, çek yok senet yok düşünce yok, hemen eyvallah derim, yaşlandım yahu koştur koştur.” Yine aynı kaha-kahalar.

İkinci demlik çaya başlandığında Semiha aldı sözü;

“Saadetcığım geçen hafta Remzi bir boşluk yakaladı da gidebildik. Yoksa nerede? İşim var deyip duruyor. Ama bir görsen çok güzeldi. O göl, o ağaçlar... insan bir haftada gençleşiyor vallahi. Zor götürdüm gerçi. Remzi illa diyor ‘yahu yazın gidiyoruz ya tatile, deniz meniz, ne gerek şimdi kışın ortasında, ne tatiliymiş bu. Donarız yahu.’ Ben sevmiyorum öyle yaz tatillerini, güneşe çıksan yanıyorsun, tuzlu su kaşındırıyor, hem her şeyin kendisine göre bir güzelliği var. Kış tatili de başka tabi.” Remzi devraldı sözü karısının üslubuyla, bana bir ortak, neden bahsettiğini hemen anlayacak bir yandaş gibi bakarak;

“yahu yaza değişilir mi hiç. Mis gibi deniz, koca kumsal, sıcacık güneş.” aslında plajda bikiniyle dolaşan kadınları kasteder gibi pis bir sırıtış vardı yüzünde. Bu ortaklık ve yandaşlıktan, en azından bunun bana da yakıştırılmasından rahatsız oldum, başımı sallayarak geçiştirdim.

Oldukça geç bir vakitte kalktı misafirler. Saadet geldiklerinden beri olduğu gibi giderlerken de onlara onlardan biriymiş gibi görünmeye çalışıyordu. Ben sıradan nezaketin ötesine geçemedim. Geçebilmeyi de istemedim. Her misafirliğe gidip döndüğümüz zaman ve her misafir olarak gelip de kalktıklarında olduğu gibi benim gereksiz gördüğüm bir husus nedeniyle Saadetle aramızda soğuk rüzgarlar eser ve sonunda o bana söylenerek mutfağa giderdi ve yine aynı sahne tekrarlandı. Daha kapıyı kapatıp oturma odasına döner dönmez “işleri güçleri hava atmak..” diye söylendi. Doğrusu doğrudan bana yönelik bir hayıflanma olmadığı için memnunluk duydum. Tartışmalara fazlasıyla iştirak edebilen birisi değildim zaten ve Saadet’in söylenip söylenip dişe dokunur bir tepki alamaması onu daha da sinirlendiriyordu. Böyle olması benim “aynen öyle” diyerek geçiştirebileceğim bir durum ortaya koymuştu ve ben de “aynen öyle” diyerek hem ona katılıyor olduğumu belli ettim, hem de meseleyi kendimce geçiştirmiş oldum. Bunun sadece boş bir zan olduğunu anlamam yalnızca birkaç saniye sonraya tekabül etti, zira Saadet büyük bir kinle baktı yüzüme. Aslında beni ortalama bir sevgiyle sevdiğini biliyorum, bana kin gütmemediğini de. Memnun olmadığı bir çok şey var hayatında ve bunları dile getirir, yakınırken hayıflanmalarına katılmam gerekiyor ona göre. Bana göre gerekmiyor, çünkü bir manası yok. Zaten bu yüzden bu gibi durumlarda kinle bakıyor bana. Yüzüme kinle baktı ve

“hava atacak bir şeylerinin olması onların suçu değil herhalde,” dedi. Misafirleri sevmiyorum. Misafir olmayı da misafir ağırlamayı da.

“benim suçum da değil,” dedim.

“tabi ki,” dedi hicivle ve mırıldanarak sehpa üzerindeki bardakları aldı, mutfağa gitti. Tabakları almak için birkaç saniye sonra geri gelecek. Televizyona baktım. Kel, göbekli bir adam konuşuyordu. Biraz sesini açtım televizyonun. Saadet girdi odaya.

“birkaç günlüğüne bir yerlere gitsek biz de, biraz kafamızı dinlesek...” şefkatli bir ses tonuyla söyledi bunları, gerçekten ihtiyaç duyuyormuş gibi. Belki de gerçekten ihtiyaç duyuyordu.

“şu sıra izinin yok, nasıl gideceğiz ki,” dedim. Verdiğim cevap ona göre fazla olumsuz sayılmıyordu.

“rapor filan alırsın, ne bileyim bulursun bir şeyler,” dedi. Benim tarafımda. Zaten kötü birisi sayılmaz, sadece her ortalama insan gibi daha iyisini istiyor. İşin ga-

rip tarafı ben de onca tuhaf sayılmama rağmen ondan memnunum, bir şikayetim yok. Çok daha kötüsü olabilirdi, yaşadığı her şeyden ve tüm eksikliklerden beni sorumlu tutan birisi olabilirdi. Hiçbir şeyden memnun değil ama memnun olmadığı şeylerden dolayı birisini sorumlu tuttuğuna rastlamadım henüz. Bazen sadece birilerini bir şeylerden sorumlu tutarmış gibi kendi kendisine söyleniyor, o kadar. Diğer bütün zamanlarda göze çarpan tek özelliği memnuniyetsizliği.

“bakarız,” dedim. Aslında bakmam söz konusu değildi, çoğunlukla yaptığım gibi geçiştirmiştim. Bir şey söylemedi, bu aşamada benimle savaştık işine yaramaz, bunu biliyor. Tabakları da alıp mutfağa gitti. Kel ve göbekli adam önemli bir adam olmalı, programdaki diğer adamlar ona karşı çok dikkatli ve kibar konuşuyorlar. Konuştukları mevzu da önemli olmalı, zira adamların hepsi de kelli felli. Biraz önce televizyonun sesini biraz açmıştım ama yeterli olmamış, pek duyabiliyor sayılmam. Biraz daha açmalıydım duymak için ama üşendim.

Sabah işe birkaç dakika geç kalacağımı sandım ve bu hiç hoşuma gitmedi. Trafik sıkışıklığı nedeniyle ev ile daire arasındaki mesafenin kısa bir bölümünü uzun sürede aldık ama sonra şoför o sıkışıklığın neden olduğu gecikmeyi gaza biraz fazla yüklenerek bertaraf etti. Dairede sosyal ilişkiler bakımından umarsız ve insanlarla alakasız olduğum için beni pek sevmeyenler ve birkaç dakika bile geç kalsam muhakkak lafı edilir. Umarsızlığım nedeniyle bu da benim için önemli olmaz ama nihayetinde birkaç kişiyle diyaloga girmemi gerektirebilir. Bundan hazzetmeyeceğim için geç kalmayı istemem. Kalmadım zaten. Hemen hemen benim dışındaki herkesin geç kalması ise beni zaten ilgilendirmiyor, bana kalsa hiç gelmeseler de olur. Çayımı içmek için masama oturdum. Bu sırada birkaç basit işle de ilgileniyor gözükebilecek-tim. Ama olmasına hiç ihtimal vermeyeceğim garip bir şey oldu. Mevzubahis kişi ben olduğum için garipsediğim bir şey.

Kamuran ağabey elinde çayıyla benim masama geldi, ‘oturabilir miyim,’ dedi ve baş onayından sonra oturdu. Dairedeki bir çok mesai arkadaşım gibi hakkında çok şey bilmediğim, pek iyi tanımadığım birisiydi Kamuran ağabey ama tanıdığım kadarıyla değerlendirecek olursam da, dairedeki adama benzeyen tek adamdı.

“sıkılmıyor musun Bekir,” dedi bana. Zaten masama sabah sabah gelmesi, sohbet etmek için gelmiş gibi gelmesi garipsememe yeterliyken bir de böyle bir soru yöneltti. Bu soru benim üzerimde birden sorulmuş olması itibarıyla mi bilmem, tuhaf bir etki bıraktı. Bu etki gün boyu sürdü. Onu ayrıca mütaala edecektim, Kamuran ağabey masamdan gittikten sonra.

Önce verecek bir cevap bulamadım. Neyden sıkılmıyor muyum demek bene ziyadesiyle manasız göründü. Sanki ikimizin de çok iyi bildiği ama hep bilmiyormuş, farkında değilmiş, hatta varlığı söz konusu değilmiş gibi davrandığı bir sorundan bahsediyormuş gibi “bazen,” dedim. Başını salladı içtenlikle ve önüne bakarak. Düşünceli görünüyordu. Ben de önüne baktım ve düşünceli bir edaya büründüm. “biliyorum,” dedi, sonra “neyse,” diyerek kalktı ve geldiği gibi masasına gitti. Önümdeki dosyalara bakarak çayımı içtim.

Neden o şekilde masama geldi ve hangi sohbetimizin samimiyetinden hareketle bana öyle bir şey sordu bilmiyordum. Ama bir taraftan da sanki biliyordum. Kastettiği sıkıntı neydi, nasıl bir şeydi, sormaktaki amacı neydi, neden bana sormuştu bilmiyordum. Ama bir taraftan da sanki biliyordum. Akşam iş çıkışı onunla konuşmaya karar verdim. Belki masamdan hiç kalkmamış gibi ‘sen sıkılmıyor musun’ yahut ‘sen sıkılıyor musun’ gibi bir şeyler söylerdim. Söylemedim. Akşam bunu fazlasıyla manasız buldum. Etki gün boyu sürmüştü ama buradaki gün mesaiyle sınırlıydı, mesai bitince sanki etki ortadan kalktı ve ben doğrudan eve yollandım.

Ertesi gün daireye gittiğimde o gece Kamuran ağabeyin öldüğünü öğrendim. Gece kendisini asmaya kalkmış ama ip kopmuş, ama boynu kırılmış. Garip bir ölüm. İntihar mı kaza mı? Belli ki intihara kalkmış ama başarısız olmuş, kazayla amacına ulaşmış. Ellili yaşlarda bir adam, evde kimse yok muymuş, evli değil miymiş, çocuğu yok muymuş... sormadım kimseye. Yedi senedir aynı dairede çalışıyorduk, evli olup olmadığını bilmiyordum, sormadım. Gün oldukça sıkıntılı geçti benim için.

İş sonu hemen eve attım kendimi. Saadet bir gariplik olduğunu farketmedi. Farkedilir bir gariplik yoktu aslında, eve her zamanki gibi girdim, eve her zaman girdiğimde yaptığım şeyleri yaptım. Yemek yedik Saadetle beraber, sonra o yine mutfığa gitti, sonra ben yine televizyon karşısında oturuyor ve televizyon seyretmiyorken çay getirdi. Oturdu, televizyonun sesini açtı. Gür saçlı bir adam, kel kafalı bir kıza gelecekte her şeyin güzel olacağını söylüyordu televizyonda.

“kamuran ağabey ölmüş,” dedim televizyona bakarak.

“kamuran ağabey de kim,” dedi Saadet bana bakarak. Ben de Saadete baktım. Cevap vermeyişim biraz uzun sürdü, gözlerini tekrar televizyona çevirdi.

“ben sıkılıyorum Saadet,” dedim. Saadet yine bana baktı, söylendi sinirle;

“otur diziyi seyret işte, garipsin yani, geçiyorsun karşısına, kısıyorsun sesini,” dedi.

“televizyonun sesi başımı ağrıttıyor,” dedim.

“aman,” dedi. Başını sevsinler senin der gibi.

“ben çok sıkılıyorum,” dedim, tekrar bana çevirdi yüzünü.

“Saadet bir şeyler yapalım,” dedim. Garip garip baktı yüzüme Saadet.

“e gidelim işte bir yerlere,” dedi, “biraz kafa dinleriz, biraz dinleniriz, değişiklik olur... diyoruz ama hiç... umurunda değil,” dedi. Umur. Bu kelime üzerinde durdum birkaç saniye. Umur, umur diye tekrarladım içimden. Gidelim, dedim. Sekiz kırkbeş treninin sesi doldurdu evin içini.

O gece benim için sıkıntılıydı. Saadet benden hiç beklemediği bir cevap aldığı için şaşırılmıştı ve bu yüzden ne başka bir şey sordu, ne de söyledi. Erken yattım. Ben erken yattığım için olsa gerek o da erken yattı. Ama ben uyuyamadım, yatağın içinde gözlerim tavanda ölü gibi beklemekten sıkıldım, kalktım. Televizyonu açtım. Bıyıklı bir adam şarkı söylüyordu. Bir şey duymuyordum. Bir şeyleri değiştirmem gerekiyordu. Bir süre kafa dinlemek için bir yerlere gitmek gibi bir şey değildi yapmam gereken değişiklik. Daha fazlasıydı. Neden öyle hissediyordum? Bilmiyordum. Hiç böyle bir isteğim olmamıştı ama şimdi istiyordum. Belki istiyor değildim, gerekli olduğunu düşünüyordum. Belki düşünüyor değildim, gerekli olduğunu hissediyordum.

Ne için gerekliydi? Bunu da bilmiyordum ama gerekliydi. Sabaha karşı yattım. Aslında uykum hep vardı ama uykum olmasına rağmen uyuyamamıştım, bu yüzden gözlerim kızarmıştı ve başım ağrımişti. Uyuşmuş sersem gibi olmuştum. Yatar yatmaz uyudum. Saadet zaten uyuyordu.

Sabah hiç yapmadığı bir şekilde beni kaldırdı Saadet. Aslında hiç yapmadığı kaldırış şekli değildi. Demem o ki; işe gideceğim sabahlar beni Saadet kaldırmazdı, ben kendim kalkar, giyinir, evden çıkardım. O uyuyor olurdu. Ama beni kaldırdı ve kahvaltı hazırladığını söyledi. Uykulu ve yorgun gözlerimle baktım yüzüne. Ne söyleyecektim? Bir şey söylemedim, kalktım.

Kahvaltıya oturduk birlikte.

“ben bugün gazetelere filan bakarım,” dedi, “şöyle güzel bir yer bulmaya çalışırım. Hem güzel, hem kesemize uygun...” peynirin tadı garip geliyordu ağzıma. Çayın tadı aynıydı.

“sen de işyerinde durumu ayarla,” dedi, “bir bak bakalım ne zaman çıkabilirsin. Artık izin mi olur, rapor mu olur.” Midem bulandığı için peynirin tadını garipsiyor olabiliyordum. Ama çay daha kötü ederdi bulanana mideyi.

“işe gitmeme gerek yok,” dedim, “sen toparlan, alacaklarını hazırla, ben otogara bilet bakmaya gidiyorum.” Ağzı açık kaldı. Mutlaka kızacak, bir sürü soru soracaktı, hemen evden dışarı attım kendimi. Döndüğümde odada oturmuş sigara içiyordu. Hazırlık yapmamıştı. Biletleri masaya koyduğumda kaşlarını çatı. Hem şaşkın hem sinirliydi. Masaya doğru bakarak;

“nereye gidiyoruz, afedersin,” dedi.

“memlekete,” dedim.

“kim var orada, kime gidiyoruz, nereye gidiyoruz,” dedi. Kimse yoktu. Zaten onun için gidiyorduk.

“eve,” dedim.

“hangi eve,” dedi.

“bizim eve,” dedim.

“o dağ başına mı,” dedi.

“dağ istemiyor muydun, kışın deniz kenarına gidilmez ya,” dedim. Ellerini iki yana açtı. “Allah’ım delirtecek bu adam beni,” dedi. “Bekir orası dağ... yahu orası dağ değil, dağ başı. Tesis yok, insan yok. Hiçbir şey yok. Bu kış günü deli misin sen?” hayat anlamsızdı. Bir çok şey anlamsızdı.

“tesis burada, insanlar da burada, o yüzden gitmiyor muyuz zaten?” dedim. Kültablasını alıp mutfağa seğirtti hızla. Durmadan söyleniyordu, bir şey anlamıyordum. Televizyona baktım. Mini etekli bir kadın tuhaf hareketlerle bir şeyler anlatıyordu televizyonda. Saadet tekrar geldi.

“iş ne oldu, ne yaptın, nasıl ayardın?” diye sordu elleri belinde. Yüzüne baktım.

“bir şey ayarlamadım, sıkıldım,” dedim. Kaşlarını kaldırdı, kocaman açtığı gözlerini üzerime dikti. “sıkıldın,” dedi, “şimdiye kadar aklın neredeydi?” bütün içtenliğimle “bilmiyorum,” dedim. Bir dakika kadar öylece durup bana baktı. Sonra yine mutfağa gitti. Giderken söylendi yine; “ben gelmem o dağ başına bilmiş ol, illa gidi-

lecek diyorsan yalnız git.” Yalnız gitmek... bunu düşündüm. Yapamam. Saadet herşeye rağmen benim karım. Onu burada bırakarak mahvolmasına seyirci kalamam. Seslendim arkasından; “otobüs akşam dokuzda. Hazırlık yap.”

Sekizi elliyedi geçe otobüse binip koltuklarımıza oturduk. Saadet benimle konuşmuyordu. Evden çıktığımızdan beri konuşmamıştı. Otobüste başını cama yasladı ve inene kadar molalar da dahil on yedi saat boyunca yerinden kıpırdamadı.

Otobüsten indikten sonra bir buçuk saatlik bir minibüs yolculuğu yaptık. Minibüsten indikten sonra da yirmi dakika kadar yürüdük. Yükümüz ağır değildi, Saadet hemen dönmemiz için lazım olacak bir çok eşyayı bavula yerleştirmemiş olmalıydı. Kar da ancak bileklerimize kadar geliyordu. Havanın karamasına yarım saatten biraz fazla kaldığı için acele etmeye çalışıyordum ben. Saadet’in adımları isteksizdi. Kızımıyordum ona, çünkü göremiyordu. Ben görüyor muydum? Böyle sorarsam kendime verecek cevabım evet olurdu ama neyi gördüğümü sorarsam verecek cevabım yoktu. Tek bildiğim sıkılıyordum ve bir şeyler yapmam gerekiyordu. Kendim için de, Saadet için de.

Evin kapısını açmakta zorlandım. Açılmaya açılmaya açılmayı unutmmuştu kapı. Bu bir anahtardı. Yaşamaya yaşamaya yaşamayı unutmuştum ben de... içerisi toz içindi. Fazla eşya yoktu. İçindeki birkaç parça eşyayla beraber bu izbe ev de bana babamdan kalan tek şeydi. Tek katlı kerpiç bir evdi. Üç odası, bir sofası, bir kileri vardı. Tuvalet dışarıdaydı, bahçede. Bahçe fazla büyük sayılmazdı. Ev ormana yakındı. Ötünden dar bir yol geçiyordu, ama yoldan kimse geçmiyordu. Elektrik ve su vardı. Su, borular donar da akmazsa bahçedeki kuyudan da çekilebilirdi. Kuyu kurumuş yahut donmuş olabilirdi ama tulumba da vardı. Aslında yola çıkarken hiç düşünmemiştim ama minibüsten inip de eve doğru yürürken ya çatı filan çökmüşse diye kurt düşmüştü içime. Yola çıkmadan akıl etseydim, bir engel teşkil eder miydi? Etmezdi. Çatı çökmemişti, sağlamdı. Aslında buna ilk an şaşırdım da. Demek ki yol doğrudu.

Hava kararmadan önce yakacak topladım. Zor olmadı her yer çalı çırpıydı. Sobayı yaktım. Fena tüttü, oda dumana kesti. Sobayı söndürdüm, boruları ve bacayı silkeledim. Karanlık olduğu için dama çıkmadan, içeriden becerebildiğim kadar yaptım bu işi. Yeterli oldu. Gece boyunca evi temizledim. Saadet hiçbir şeye dokunmadı. Kızmadım. Bu kadar istememesine rağmen sonuçta gelmişti çünkü, beni yalnız göndermemişti. Yalnız gelir miydim? Gelmeseydi, evde oturup kalsaydı ne yapardım, kolundan çekerek sürükler miydim? Bilmiyorum. Gelmişti. Benim karım, yoldaşım, hayat arkadaşım. Daha önce böyle düşünmemiştim hiç. Biraz zaman geçince alışacağının ve o hayatı bir daha hiç istemeyeceğinin kanıtıydı bu. Gece yemek için bir şeyler hazırladım. Bir köşede sinmiş oturuyordu. Yüzü kapkaranlıktı. “hadi ye,” dedim. Başka bir şey demedim. O da bir şey demedi. Ucundan bir şeyler yedi. Ben iyice doydum. Topladım sofrayı. Demlik sobanın üzerindeydi. “ne yapacağız burada,” dedi, kırık sesi. “korunacağız,” dedim. Gözleri açıldı kocaman ama kavgaya etmeye dermanı yoktu. “neyden korunacakmışız Bekir?” yüzüne baktım. Uzun uzun yüzüne baktım. “bilmiyorum,” dedim. Onca yorgun olmasına rağmen neden uyumamıştı. Çünkü benden nefret ediyordu, nefretini uyuyarak ertelemek istemiyordu. Biliyordum şu an nefret doluydu, ama aslında bana değil. Gececekti, ilk an böyle olması normaldi.

Gözlerini kapatmış gibiydi ve sadece karanlığı görüyordu, normaldi. Alışınca geçecekti. Anlayacaktı beni.

Anlamadı. Her gün daha kötü oldu. On üç günde ne kadar olabilirse o kadar kötü oldu. “ne zaman gideceğiz, ne zaman, delirdin mi, kafayı mı yedin, üşüttün mü, manyak mısın?” verecek cevabım yoktu. Anlamıyordu. Çuvallarla un almıştım, torbalarla çay, şeker, iki teneke peynir. Başka bir şeye ihtiyaç yoktu, anlamıyordu. “tren gürültüsü bile yok, insan yok Bekir...” kar yağdı. Çok çok yağdı. Kaçacak diye korkuyordum. Kalamıyordu ama kaçmaya da korkuyordu. Çay bitti, şeker bitti. Undan ekmek yapıyordum, her şeyi ben yapıyordum. “buradan mı kaçacaksın, biz buraya kaçtık zaten,” diyordum. Deliriyordu. İyi bir tarafımı yakalamaya çalışıyordu kendince, “hayatım,” diyordu, “gidelim hadi, herkes merak etmiştir bizi.” Anlamıyordu. Sonra bağırıp çağırıyordu, eline ne geçerse bana fırlatıyordu, sonra ağlıyordu bir köşeye çöküp. Uzun uzun ağlıyordu.

Sonra kar iyice kapattı yolları.

Gözleri açık, ama anlayamadığı, yahut anlaması, olmasını istediği gerçeğin varlık kazanmasını engelleyeceğinden anlayamadığı için değil, anlamadığı için, kayıtsız, bakıyordu.

“sana söyledim”

Bana söylemişti. Bir kış akşamı, yanan odun sobasının yanında ısınıyorken, dışarısı alabildiğine kar.

“bütün yollar kapalı. Ölsek kimsenin ruhu duymaz.”

Bir insanın hayatını olabildiğince etkileyebilecek sözler sadece yaşamın insanı getirdiği yerden de destek alan tesadüflerin eseri olabilir mi? Bu soruya arzularımı, duygularımı ve ön yargılarımı becerebildiğim ölçüde bir kenara bırakarak cevap verdim.

Karımı öldürüp bahçeye gömdüm. Yarım çuval unum vardı. Pencerenin önüne oturup yağın karı seyrettim. Karanlıkta nokta nokta ayrıştıyordu gökyüzü. Sıkılmıyordum, hiç sıkılmıyordum. Saadet’i kurtarmıştım. Un bitince kendimi de kurtaracaktım. Nasıl düşünememiştim. Onca yıl ne kadar kör yaşamıştım. Karanlıkta nokta nokta ayrıştıyordu gökyüzü. Odanın içinde yanan çalı çırpı çıtırtısı. Gözlerim görüyor, kulaklarım duyuyor, sahibim kendime. Kendime sahibim. ❧

VİCDAN EFE

HEYKEL ADAM

Vapurdan iner inmez, kalabalığın arasına karışarak yürümeye başlıyorum. Bıçak gibi kesiyor rüzgar. İncecik buzda düşmemek için temkinli atıyorum adımlarımı. İlerde, meydandaki kalabalıktan sesler yükseliyor. Birininki, daha belirgin, daha “ciyak”, üst perdeden. Sadece merakımdan, adımlarımı kalabalığa doğru çevirerek ilerliyorum.

“Ben bir heykelim.” diye bas bas bağılıyor adam. Arkasından bir kakhaha savuruyor, “Bu yüzden ağlamam da!” Boğazına balık kılçığı kaçmışçasına çatallı çıkıyor sesi. Pili bitmek üzere olan oyuncak gibi yalpalıyor havada ses. Her sözcükte, arkasını getiremeyecek, bu son sözü, diye anlamsızca kaygılanıyorum.

Yaklaştıkça belirmeye başlıyor adam. Uzun boylu, geniş omuzlu. Kaburgaları sayılacak kadar zayıf. Üst tarafı çıplak vücudunun üzerinde ufacak bir baş. İşlemeli hacı takkesinin iki yanında iki kırmızı kulak. Kır düşmüş, gür sakallarının üstünden fırlayıveren elmacık kemikleri, gözlerine çukur kazmış sanki.

Sadece dudakları ve gözleri kımıldıyor. Heykel rolünü çalışan amatör tiyatroculara benziyor.

Çıktığı tenekenin üzerindeki, “Tam yağlı beyaz peynir” yazısına öyle tezat ki, şuradan bir parça peynir yiyiverse de, kendine gelse adam, diye düşünmeden edemiyorum.

Her yeni gelenle, biraz daha kalabalıklaşıyor meydan. Seyircinin bolluğu, adamın bitmiş olan enerjisini körüklüyor. Coşkuyla başladığı cümlelerin ucu gittikçe inceliyor sonra. Yeni gelmiş birilerini keşfedene dek.

“Varlığımın farkına bile varmadan gelip geçerler önümden.” deyince fark ediyorum. Hemen arkasında Hasan Tahsin’in heykeli. Adam besbelli kendisini Hasan Tahsin’in yerine koyuyor. Onun karayağız, gözlerinin çakmak çakmak duruşuna inat! “Her heykelin canlı kanlı hem de sevinçli ve de acıklı bir yaşamı olmuştur.” Birden duruyor, kımıldamaksızın, gözlerimizin içine bakıyor. Tam benim gözlerimdeyken bakışları, “Yılanlar,” diyor, cılızlaşıyor sesi. Duraksıyor. Birkaç kez yutkunduktan sonra, “Yılanlar kadar olamadı şu insanoğlu!” Sözü nereye getireceğini kestiremeden daha, yanı başımdaki küçük kız çocuğu, annesinin elinden çekiştirerek, “Anne, solucanlar büyüyünce yılan mı olur?” diyor.

Tedirgin, fısıldıyor annesi, “Hayır, yılan ayrı bir hayvandır.”

Kadının tedirginliğini yakalamışken bizim heykel adam, “Hayır, küçük kız!.. Ancak küçüklüğünde solucanken büyüyünce yılan dönüşme durumu insanoğluna mahsustur!” diyerek, kalın bir nokta koyuyor. Bir süre susuyor. Elverdiğince çok seyircinin gözlerini tek tek kontrol ediyor. Verdiği yanıtın güzelliğinden, o andaki buluşundan öyle parlak ki gözleri...

Kadın, heykel adama belli etmeden kızının elini çekiştirerek ayrılmak istiyor. Ayrıca, hele bir kalabalıktan çıksın, böyle herkesin içinde yerli yersiz soru nasıl sorulmuş, gösterecek kıza! Kız da bunun farkında. Uzatıkça uzatmak istiyor bu oyunu.

Çocuk, çok bilmiş tavrıyla işaret parmağını annesine doğru sallayarak, “Anladım, hani sen bir kere babaanneme ‘yılan’ diye bağırmıştın.” Kadının soğuktan pembeleşmiş yüzü kırmızıya dönüyor. Kız devam ediyor, “Demek ki babaannem küçükken de yilandı, büyüyünce de yılan.”

Adam devam ediyor, “Yılanlar bile tekine zarar verdiğinde, birleşip öçlerini alırlar insanoğlundan. Ey, insanoğlu! Ya sen?” yine duruyor.

“Delinin zoruna bak,” diye kendi kendine söyleniyor, yanı başındaki kadın. İncecik saçlarından kayan eşarbını düzeltmeye çalışırken, morarmış dudaklarındaki işitilemeyen mırıltılarla uzaklaşıyor. “Tövbe tövbe”ler çalınıyor kulağına.

Kalabalık yavaş yavaş gevşemeye başlıyor. Çevredekilerin azalmasıyla, heykel adam kendini çıplak, korunmasız hissediyor.

Bakışlarındaki savunmasızlığı yakalıyorum. Yüzündeki turuncuya çalan pudra yer yer dökülmüş. Kara sarı, yorgun bir deri tabakasını görmüş olmam, beni de korkutuyor. Bunu da anlamasından ve olmadık laf atmasından endişelenerek ayrılmak istiyorum. Bir iki adım geri çekilip, kolaçan ediyorum ortalığı. Hayır, adamda tık yok. Rahatlıkla gidebilirim. Yanımdaki küçük kızın, bu defa, “Teyze, sen de o heykel gibi mi olmak istedin, ne çok pudra sürmüşsün?” demesiyle oracıktan hemen kaçacağıma, zınk diye yerimde duruyorum.

Böyle yerden bitme, çok bilmiş çocuklara çok bozulurum zaten. Bizim yıllardır yaşayıp da, ancak öğrenebildiğimiz ve bir marifet saydığımız nice şeyi, daha analarının karnından çıkmadan bilmeleri yok mu, deli eder, beni. Ne söylesem? En iyisi duymazlıktan gelmek! Zaten şu heykel adam nasılsa duymuştur kızın bu söylediğini de, cevabını “şak” diye veriverir. Ben öyle hazır cevap olsam, olurdu bir “Heykel Kadın.” Çıkıverirdim ben de bir meydana, konuş babam konuş!

Kadın, kızın elini çimdikleyerek uzaklaştırdı bu kez. Kız da hiç sesini çıkarmadı. Anlaşılan annesinin sinirinin son noktasına geldiğini sezmişti. Kadın, “Sakın bunları babanın yanında söyleyeyim, deme. Kemiklerini kırarım,” diyordu. Çocuk, yılan meselesini çoktan unutmuş olmalı ki, “O teyze, heykele benzemiyor muydu ama?” dediğini duydum en son.

Artık gidemezdim. Benim de yerim bu meydan belki. Üstüme başıma şöyle bir baktım ister istemez. Koyu yeşil mantomun kopuk düğmelerinden kalan kırmızı ipelikler pörçük pörçük. Pantolonumun içine soktuğum yağadan olmuş kazağım, bozuk fermuarın arasından çıkmış. Ayağımdaki eski lastik ayakkabılara gösterişli, kırmızı birer fiyonk yapıştırılmış. Yüzümdeki pudrayı çocuk da fark etti zaten. Şu karşımdaki, “deli” olduğumu düşündüğüm adamdan farkım ne? O, belki biraz ileri gidip, üst tarafı çıplak duruyor. Kadınla erkek arasındaki fark deliler arasında da olacak elbet.

Adam, kalabalık dağıldıkça üşüdü. Sanki önceden insanların nefesleriyle ısınyormuş, gibi, gittikçe titredi, dişleri birbirine vurdu. Son seyirci de ayrılmadan, peynir tenekesinin üzerinden inmek istemediği, normalliği kaldıramayacağı belliydi.

İskeleye bir vapur yanaşmak üzereydi. Yeni bir kalabalık akın ederdi şimdi. Heykel adamın ne tekrar cesaretini toplayacak ne de bağırmaya başlayacak gücü vardı...

Mantomu çıkarıp, olduğum yere bırakarak yürüdüm.

Tangur tungur teneke sesleri arasında mantoyu sırtına geçirerek, “İnsanoğlu yılanlara benzedi,” sözlerini, yorgun ama çocuksu bir coşkuyla tekrarlayarak başka bir meydana doğru zıplayarak gitti.

Buzda kayıp yaralanabileceği endişesiyle baktım arkasından. Altı kalın, lastik, asker botlarını gördüm.

Ruhu üşüse de ayaklarının sıcaklığına sevindim. ❧

SEDA YÜCEL

DÖL

“Evet güzelim, evet ben yürürken sokakta kadınlar bana bakar, evet güzelliğim kimi öldürmez, evet çocuksuzum evet ben onun karısıydım ama olanlarla ilgim yok:

Defalarca yazmıştı bunu defterine: kazma ve kürek, kazma ve kürek, kazma ve kürek. Her gece, işten döntünce, uyumadan evvel, muhakkak. Elinizdeki defterdi işte. Gizlice okurdum ama anlamazdım, anlamak için de uğraşmazdım. Hep o iki kelimayı yazması garip gelirdi bana. Tuhaftı zaten oldum bittim. Evlendiğimiz gün de bana saçından bir tutam kesip versene demişti. Niye diye sormamıştım, biraz da korkmuştum. Kesip verdim.

Bana bir çocuk bile veremedi. Dölsüzdü, bir gün olsun dönüp yüzüne birşey demedim. Anlaşmıştık onunla, istersen bırak git demişti, bırakamamıştım. Onu çocuğum bellemiştim.

Sonuncusunu yapacak kadar cüretkâr mıydı hiç anlayamadım. Nasıl yapmış olabilir ki? Bahçenin kapısını kapatmıştır sıkı sıkıya; açık kapıları sevmezdi nedense. Terlemişti muhakkak. İçten dışa doğru; derine, derine, en derine giderken: Derine koymak lazım, derdi. Yoksa huzur bulamazlarmış. Toprağı kazarken, ucu sivri keskin, parçalayıcı kazmayla yani pat pat pat sesi çıkarırken aslında kendi içine birikmiş kuru, çatlamış ölü toprağını kazarken mutlu muydu bilemem. Dedim ya, ben onu çok tanıyamadım, hep gizlendi benden. Zaten çocuğu olamayacağını öğrenince iyice suskunlaşmıştı. Salim niye benimle konuşmuyorsun derdim, bir ölü bile senden daha iyi anlayabilir derdi bana. Söyledikleri şaka mıydı gerçek miydi anlayamazdım. Kırılmazdım ama, severdi beni ya da sevdiğini sanırdım. Kıskanmazdı asla. Onun hayatını kolaylaştırıyordum, daha ne olsundu. Ömrümü verdim ona. Salim çok yaşa dediğim de yok sen yaşa, derdi, ben bu dünyaya fazla daldım. Buna da darılmazdım. İşini sevmezdi bilirdim, zor gelirdi, kasvetliydi ama yine de şen kahkahalar atmaya bilirdi. Ölümü niye seçti? Ben onu terk edemedim diye mi beni terk etti. Terleyip, yorulup, dudakları susuzluktan çat çat çatlarken, nefes atarken yani, oturup dinlenmemiştir. Dinlenseydi de vazgeçmezdi gerçi, aklına koymuş bir kere. Aklına koyduklarını söyleyince tüylerim ürperirdi. Bu adam kendini niye niye niye böyle canavarca öldürdü, bu dünya bu adamı niye bu hale getirirdi, bi çocuğumuz olsaydı dünyası başka olurdu; dünyamız çok başka olurdu:

“Onların üzerine toprak atarken vicdan azabı duyuyorum. Sanki hâlâ canlılar. Bu işi yapalı kaç yıl oluyor. Niye şimdi bu laflar? Toprak atarken yoruluyorum, soğuk terler döküyorum. Başkasının ölüsünün üzerini kapatmak, onların saklayamadıklarını saklamak, örtmek... Yorgunsun sen. Hadi uyu artık: Karım benden korkuyor, onu anlıyorum. Bazen ben de kendimden korkuyorum, dünyaya daldığım vakitlerde en çok. Buz gibi bir rüzgâr esiyor kafamın için-

de ansızın. Kendimi elimde kazma, toprağa doğru giderken hayalliyorum...

En çok da çocuk ölümlerini gömerken şükrediyorum, dölsüz olduğuma. Yaşanılmamış hayatlar toprağa ekiyorum. Oysa ben eksikim.

Evet belki de bu iş bana ceza olarak verildi. Babam haklıydı belki de. Benim gibi vurdumduymaz bir insan için bu biçilmiş kaftandı. Ölmeden soğukluk nedir bileyim diye. Ölmeden soğukluk nedir bildim. Cenazelerdeki buz gibi hava, ölümlerin yakınlarının onları aslında taşımayı bile istemediklerini, bıraktıktan sonra nasıl arkalarına bile bakmadan kaçtıklarını ve hatta benden çekindiklerini, gözlerimin içine onları da ölüleriyle birlikte toprağa gömecektim gibi baktıklarını : Hepsini anladım, kavradım.

Dünya ne anlamsız ya da ben bir anlam veremedim. Karım var, her gün beni bekleyen ölümlerim. Başka? Çocuğum olsaydı farklı olur muydu dünya.

Bunlar burada dursa...Odada kazma küreğin ne işi var? Ne zararı var sana? Görmeye dayanamıyorum bunları. Ben de ama onlar benim parçam, insan elini görmeye dayanmasa da eli hep gözünün önündedir:

Kazma; hayatımı ortadan ikiye böldü. Annemden öncesi. O beni korurdu. Beni şımartırdı, saçlarıyla oynardım. Hiç sesini çıkarmazdı, hayaller kurardım ellerimin arasında suskun saçları gezinirken. Dalar giderdim. Bütün gün aylak aylak gezindikten sonra güvenli bir yerdi benim için annemin yanı, annem sakindi, onun sukutu babamın sinirli halini silip götürürdü. Annem ölünce babamla baş başa kaldık. Bana iş buldu babam.

Kürek: karım annemden sonraydı. Annemin boşluğunu doldurmuştu. Karım şendir, dertsiz tasasızdır, bana ilk gençlik yıllarımı hatırlatıyor. Ben ona çocuk veremedim ama o bana hayatı, dolu dolu, renkleriyle, sesleriyle var olan hayatı veriyor. Upuzun saçlarına sarıldığım zaman kendimi huzurlu hissediyorum. Ben onun çocuğu oluyorum, o benim annem... Ama yine de içinde hep terk edilecektim duygusu..."

Geceliğimi üzerine geçirmiştim. Tıkırtılarını duyamayınca bahçeye çıktım. Babasının bahçe işlerinde üzerine geçirdiği tulumu giymiş. Babasının vücudunu geçirmişti üzerine sanki, babası gibi dördörtlük olmayı isterdi aslında, en çok bebek sesi duyduğunda, yarım olduğunu hissettiğinde. Öylece yatarken gördüm, yüzünün aklı-ğın kanların içinde parlıyordu, çukurda. Kazma kafasının orta yerinde. Sinirlerim bozulmuş. Kahkahalarımı komşular duyup gelmiş. Hayal meyal hatırlıyorum: Gömücünün karısı ayakta, deli gibi gülerken sordular; ne oldu diye:

"Gömücünün karısı güler de güler

Ha ha ha ha ha ha ha

Çevresindekiler bakar; sinirli sinirli, şaşkın şaşkın

Evet ya:

Delirmiştir de öldürmüştür;
Çocuksuz karılar delidir
Baksana zavallıya nasıl da durur
Bahçenin ortasında
Nasıl da derin kazmıştır çukuru
Bak sen hele kancık karıya
Gömücünün karısı güler de güler
Ha ha ha ha ha ha ha
Neye güler bu kancık karı
Gömücü çukurda; gömücü gülmez yatar, munis bir kedi gibi
Gömücüyü kim öldürdü
Karısı öldürdü elbet
Baksana karıya
Öldürmemiş olsa güler mi böyle
Gömücünün karısı güzel
Gömücünün karısı hafif- çocuksuz karılar hafiftir
Gömücüyü bu yüzden mi öldürdü
Be kadın neye gülersin
Biz bakarız bakarız da gülemeyiz
Gömücü toprakta
Gömücü bu bahçede toprak olur;
Başında yazgısı
Gömücü hayatını baltalamış; yok değil keskin uçlu kazma başındaki
Kazmayı indirivermiş karı
Ne kancık karı
Nasıl da güler pervasız
Gömücü kim gömdü seni
Bak hele yoksa ölümler intikam mı aldı
Ama yok onlar intikam nedir bilmezler
Onlar sen gömesin diye öldüler
Sen kendini gömmeyesin diye
Karın seni kazmayla başını ortadan...
Kazma başında
Önce gömülmüş sonra kazmayla...
Yook gömücünün elindeki bir tutam saç; sınıksı bırakmak istemez gibi gömücü
Besbelli bu kancık karının saçlarını yolmuş
Besbelli kavga etmişler
Besbelli karıyı saçından kavrayıvermiş
Besbelli kadın çukuru kazarken- bu acuze bu çukuru nasıl kazar
İş değişti :Besbelli adam kazmış; bu karı için
Ne oynak karıydı, besbelli kıskanmış
Gömücü kendi kazdığı çukura mı düşmüş?

Gömücü düşünce; karı indirivermiş kazmayı gömücünün ahmak kafasına
Besbelli kadın suçlu- kadın güzel- kadın çocuksuz
Ama besbelli gömücü hak etmiş
Karının saçları avucunda
Gömücü kendini gömmüş
Kancık karı güler ha güler
Ha ha ha ha ha ha ha ha
Ama yok; bak hele niye yuvarlanırsın kancık karı?”

Ne oldu sorusu uygun düşer miydi kanların üzerine, siz düşünün. Gözleri yuvalarından fırlamış, dudaklarını ısırarak, beni yargılamadan peşin peşin hüküm veren meraklı kadınlar gözümün önünde şimdi. Hiç demişim, önce kendini gömmüş sonra da öldürmüş. Yığılmışım yere. Şimdi siz beni suçluyorsunuz. Dedim ya, ben onun karısıydım ama olanlar hakkında pek de bir şey bilmiyorum. Tek bildiğim; giderken avucunda saçlarımın olduğu. Henüz beyazlaşmamış saçlarım. Bunun için istemiş meğer, bilseydim kesip vermezdim. Yanında götürdü beni de; gençliğimi, yirmi yıl evvelimi! Ne bıraktı bana; kazma küreğinden başka, hiçbir şey. Şimdi ben, çocuksuzluğuma mı yanayım, terk edilmişliğime mi? 📖

MAZLUM DİRİCAN

DERİN

Kendini ansızın orada buldu.

Kuyunun başında...

Eriyen mumların
harflere benzeyen ağaçların
yaprak hışırtılarının arasından sıyrılarak mı gelmişti buraya?
Neye bağlıydı burada olması?
Çağırın mı olmuştu,seslenen mi...
Bilmiyordu...
Nasıl geldiğini,neden geldiğini bilmediği gibi.

Her şeyin normal olduğunu anımsıyordu yalnızca.
Hiç bir tuhaflık yoktu.
Yeniden düşündü burada olmasını gerektiren bir şeylerin olup olmadığını.
“Her şey normaldi” dedi kendi kendine.
Fısıltıyla söyledi bunu.
Sözlerini duymaması gereken kişiler vardı demek...
Odaya,odada eriyen mumlara,ateşle oynayan halelere mi fısıldamıştı
kuyunun başına gelmeden önce elinde tuttuğu kitaba mı
yoksa şu an başında durduğu kuyuya mı ?

“Önceki akşamlardan bir farkı yoktu” diye geçirdi içinden.
Devam etti düşünmeye.Her şey normaldi.
Geçen günlerin tekrarını yaşadığı bir akşamdı.
Elektrikler kesikti yine.
Bir önceki akşam(ve son bir yılda geçen her akşam)gibi...
Faturalar ödenmemişti.
En son ne zaman ödenmişti ki?Ödenmiş miydi,kim ödeyecekti?
(İş diye eline tutuşturulan kararnameyi yırtıp atalı bir yıl olmuştu. İş de yoktu artık aş da... Birkaç kitabı vardı,her akşam üflediği kırık dökük bir Ney,duvarın soluk renginde asılı bir ceket...)

Masada eriyip yiten,eridikçe odanın kokusunu değiştiren mumlar vardı.
Eriyişine bakmıştı mumların.

Anımsıyordu.

Zihninde dalga dalga yayılan,yitip karanlığa karışınca bir şeyleri çağrıştıran mumlar,ipin ucu muydu..?

Ayaklarının üşüdüğünü, eklemlerindeki acının dayanılmaz bir hal aldığını hatırlamıştı mumlar.

sobayı yakıp akşamı rezil etmek istememişti

(daha önceki akşamlarda olduğu gibi)

soğuktu oda

rüzgar vardı dışarıda

yaksa tütecekti

zehir olacaktı alıp verdiği nefes.

Ayakları üşüyünce kalkmıştı yerinden.Elindeki kitabı rahlenin üstüne bırakmış gidip battaniye getirmişti yan odadan.

(Her şey o anda mı olmuştu.)Değil... Dahası vardı:

Ayaklarını sarıp sarmalayıp uzatmış,kitabı tekrar eline almıştı.

İyice yaklaştırmıştı gözlerine.

Böyle daha rahat okunuyordu.

“Evlerin içi kuyu dışı kuyu” diye yazıyordu kitap.

Orada kalmıştı işte,o cümlelerin sonundaki noktada kalmış, ileri gidememişti.

Başını kaldırıp kapıya,duvardaki gölgeli sinema afişlerine bakmış tekrar noktaya dönmüştü.

İlerleyemiyordu.

Cümlelerin sonundaki nokta sanki bir kuyuydu da derinliğine çekiyordu onu.

Gözleri küçülüyordu

kitabı tutan parmakları

sandalyeye uzattığı ayakları küçülüyordu.

İki büküm olduğunu,büzüştüğünü,neredeyse nokta haline geldiğini duyumsadığında:

‘Ne kadar ağır bir cümle,diye düşündüğünü ve kulaklarına ilişkin sesi o an fark ettiğini anımsadı:

Nokta olduğunu,

etrafındaki her şeyin bir tek noktadan teşekkül olduğunu anladığında işitmişti sesi.

Bunu şimdi daha iyi anlıyordu.

Burada,kuyunun başında olmasını,derinden geldiğini ancak tahmin edebildiği o sese borçluydu...

Demek ki sandığım gibi değilmiş,önceki akşamlara benzemiyormuş bu akşam,diye düşünürken elleri kuyuyu çevreleyen taşların üstünde duruyordu.

Eğilip bakmak istedi.

Cesaret edemiyordu.

Bakmalıydı...bakmalıydı çünkü ses hala kulaklarındaydı.

Bir an,eğilip baktığında sesin kesilebileceğini düşündü.
Sıkıca yumdu gözlerini.
Başını kuyuya eğdi.
Gözlerini açtığında her şeyi görecekti.

Açamadı...

Nemli bir koridorda yürüyordu gözlerini açıp bakmadıkça.
Fısıldaşanlar,gülüşenler vardı bu koridorda.
Ağlayanlar, göz yaşını kanlı gömleklere silenler,oğul hasreti çekenler vardı.
Yüzleri seçemiyordu.
Sesleri duyuyordu yalnız.
Birbirinden farklı olduğunu duyumsayabildiği seslerin farklı şeyleri mırıldandı-
ğını duyuyordu:

‘Yusuf’un öyküsünü herkes bilir’ diyordu bir ses.

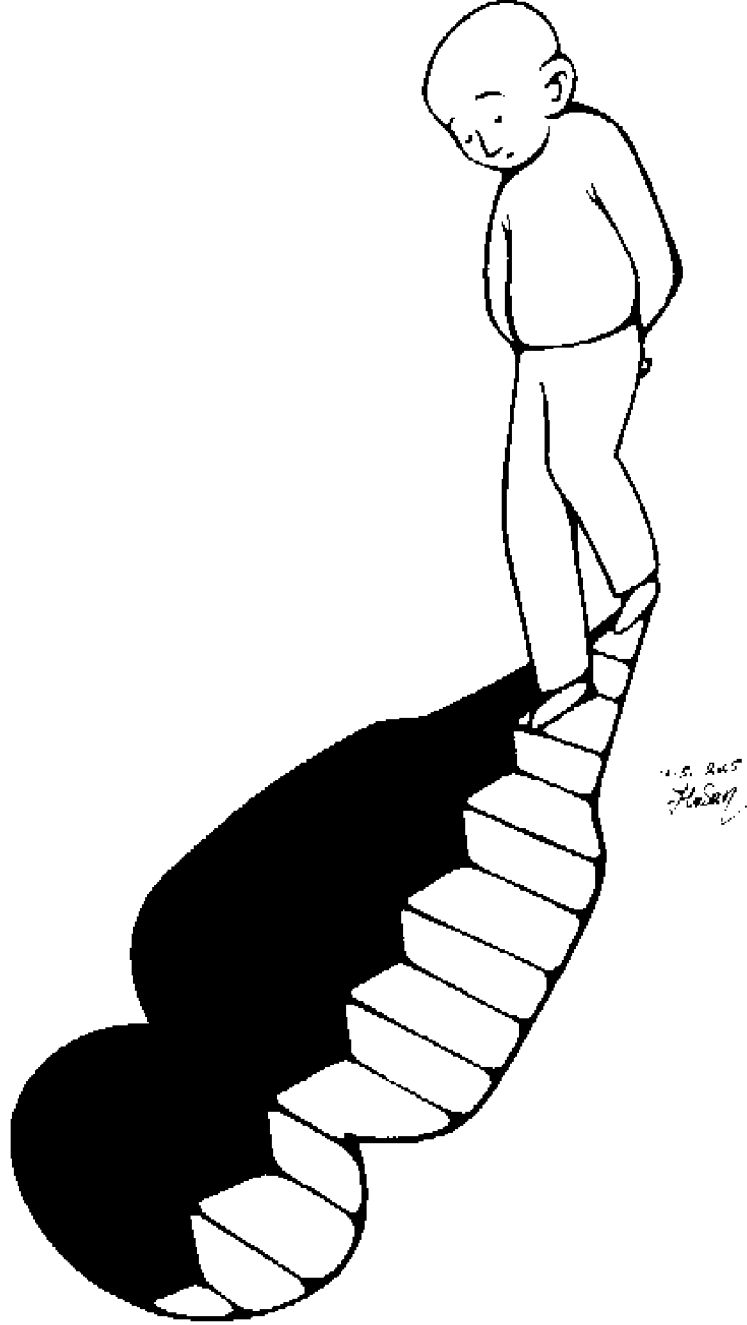
‘Yusuf’u herkes tanır ‘diye fısıldıyordu diğeri.

Bir başkası: *‘Ya kuyunun öyküsü’* diyordu

‘Kim bilir ki kuyunun öyküsünü?’

Açmıyordu gözlerini.
Açamıyordu.
Başını eğdiği kuyunun derinliğine bırakmak istedi kendini,
hala kapalıydı gözleri...
Açsa,kendi suretini görecek
belki de:
‘Kuyu benmişim...’
‘Ben kuyuymuşum’ diyecekti
şimdi:
söyleyemediği şeyin *derin*liklerindeydi ❧

HASAN AYCIN



ÇİZGİ

H E C E Ö Y K Ü

DOSYA
1980 SONRASI
TÜRK
ÖYKÜCÜLÜĞÜ

ÖMER LEKESİZ

1980-2000 YILLARI ARASINDA TÜRK ÖYKÜCÜLÜĞÜ

Nabi-Zâde'nin Türk hikâyeciliğinde bir dönüm noktası sayılan *Karabibik*'i 1890'da, *Ömer Seyfettin*'in hikâyeden öyküye kararlı yönelişinin ilk habercisi *Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür*'ü 1910'da yayımlamış olmalarının, Türk öykücülüğünün 20 yıllık zaman dilimleri halinde değerlendirilmesi için yeterli bir neden oluşturup oluşturmadığını kesin olarak bilmemekle birlikte, Türk öykücülüğünü '30'lu, '50'li, '70'li yıllarla konuşma alışkanlığının, öykü tarihimiz açısından önemli bir nedene dayandırılabilceğinden kuşku duyuyorum.

Edebiyat tarihi açısından sadece "yüzyıl"ın bir dönem değeri taşıyacağına inanan biri olarak, kısa aralıklı dönemlendirmelerin edebiyat araştırmacılarıyla, eleştirmenlerin kendi zamanlarındaki edebi gelişmeleri kolay kategorize etme niyetlerinden kaynaklandığını sanıyorum. Nitekim yeni dönemin, '80'li yılların, askeri darbe nedeniyle farklı bir siyasal ve toplumsal değer yüklenmesinin de etkisiyle '90'lı yıllar yerine '80'li yıllarla başlatılması söz konusu öznel yönelişi daha da belirgin kılmaktadır. *Muhsin Mete* de, *Hece Öykü Özel Sayısı*'ndaki benzeri bir dönemleştirmemi "Hikayeciliğimizi dönemlere ayırarak incelemek elbette düşünülebilir. Fakat, bu tür kategorize etme çabaları, bana öyle geliyor ki, sanatta değil, daha çok maddi üretim alanında geçerli olabilir." sözleriyle -çok haklı olarak- aynı şekilde okumuştur (Bkz.: *Hece*, 47. Sayı, Aralık 2000).

"1980-2000 Yılları Arasında Türk Öykücülüğü" başlığı altındaki aşağıdaki değerlendirmemde, belirttiğim nedenlere bağlı olarak bir dönemleştirme kaygısı gütmesem de, uygulayacağım bakış açısının beni zorunlu olarak yine oraya götüreceğini biliyorum. Belirli bir zaman dilimini "doğru okuma niyeti"min bu çelişkimi geçersizleştireceğini sanıyorum.

* * *

"Süreklilik" olgusu her edebiyatın temel gereksinimidir. Yenilik ya da devrim adına öncesi olmayan bir edebiyatı gerçekleştirmeye çalışmak, aslında "sonrası" olmayan bir edebiyatı yap(ama)maktır.

1980-2000 yılları arasındaki Türk öykücülüğünü konuşurken, onu (1890'dan da gerilere giderek) "hikâye zamanı"ndan yeni zamanlara taşıyan isimler, sürekliliğin kaçınılmaz bir gereği olarak bugünkü isimlere bitleştirilmelidir. Son kırk yılda yayımladıkları öykü kitaplarıyla, *Binbir Gece Masalları*'nın, *Dede Korkut Hikâyeleri*'nin, *Nizâmî*, *Hâfız*, *Fuzulî*, *Yazıcıoğlu Mehmed*, *Mercimek Ahmed*, *Emin Nihad*, *Ahmet Mithat Efendi*, *Refik Hâlid*, *Ömer Seyfettin*, *Memduh Şevket*, *Sait Faik*, *Sabahattin Ali*, *Abdülhak Şinasi*, *Tanpınar*, *Nahit Sırrı*, *Kemal Tahir*, *Haldun Taner*'in izini bu-

güne ulayan *Necati Cumalı, Zeyyat Selimoğlu, Yusuf Atılgan, Tahsin Yücel, Orhan Duru, Feyyaz Kayacan, Faik Baysal, Kamuran Şipal, Vüs'at O. Bener, Afet Ilgaz, Bilge Karasu, Sevim Burak, Fikret Ürgüp, Rasim Özdenören, Hulki Aktunç, Selim İleri, Mustafa Kutlu, Selçuk Baran, Ayhan Bozırat, Sevinç Çokum, Füzruzan, Tomris Uyar, Nazlı Eray, Nursel Duruel, Necati Güngör ve Necati Mert*'in '80'li yılların edebiyat ortamındaki müstahkem yerleriyle, '80 kuşağından çok daha fazla 1980-2000 arasındaki öykü ortamını belirlediklerini söylemek, gerçekte **sürekliliğin** altını çizmek olacaktır; 1980-2000 yılları arasında öykücü, öykü kitabı, öykü dergisi sayısındaki artışların, öykü kuramı, öykü tarihi ve eleştirisindeki yeni gelişmelerin, adlarını andığım öykücüler üstünden (diğer bir söyleyişle, onların sayesinde) gerçekleştiğini belirtmek de bizi yine söz konusu olguya götürecektir.

Vurgulanan edebî süreklilik içinde Türk öykücülüğü 1980-2000 yılları arasında, hangi nicel ve nitel kazanımlara erişmiştir? Bu kazanımların daha önceki kazanımlardan farkı nedir? Şimdi bu soruların cevaplarını bulmaya çalışalım:

1890'dan 2005'e yayımlanan öykü kitaplarının sayısı dönemler itibariyle şöyledir:

1890-1930	1930-1950	1950-1970	1970-1980	1980-2000
112 ADET	140 ADET	376 ADET	328 ADET	1.267 ADET

Aynı 110 yıl içinde, yine aynı dönemler itibariyle öykü ortamına kitap yayımlayarak eklenen yeni öykücü sayıları şöyledir:

1890-1930	1930-1950	1950-1970	1970-1980	1980-2000
38 ÖYKÜCÜ	64 ÖYKÜCÜ	135 ÖYKÜCÜ	112 ÖYKÜCÜ	462 ÖYKÜCÜ

20 yıldaki yeni öykücü sayısının 5'er yıllık iç dağılımı da şöyledir:

1980-85	1985-90	1990-1995	1995-2000
83 ÖYKÜCÜ	92 ÖYKÜCÜ	137 ÖYKÜCÜ	150 ÖYKÜCÜ

İlk iki tablodan, 1890-2000 arasındaki 110 yılın ilk 90 yılında yayımlanan toplam 956 öykü kitabına karşılık, son 20 yılında 1.267 öykü kitabının yayımlandığını, yine ilk 90 yılında öykü ortamına yeni giren 349 öykücüye karşılık(*), son 20 yılında 462 yeni öykücünün öykü ortamına girdiğini görüyor ve son birkaç yıldır ilgili ilgisiz ağızlarda sakız gibi çiğnenen "'80'li yıllarda Türk öykücülüğünde patlama yaşandı" sözünün pek de boşuna söylenmiş bir söz olmadığına hükmediyoruz. Peki öykü severlerin gönüllerini gönendiren bu nicel durum, nitel açıdan da gönülleri gönendiriyor mu? Şimdi buna bakalım:

1980-2000 yılları arasında öykü ortamına yeni giren öykücülerden, beşer yıllık zaman dilimleri içinde hatırladıklarımız:

I Grup: Cihat Burak, Feyza Hepçilingirler, Işıl Özgentürk, Pınar Kür, İzzet Yasar, Nursel Duruel, İsmet Tokgöz, Ali Karaçalı, Kadir Tanır, İsmet Tokgöz, Sulhi Dölek, Tarık Günersel, Hüseyin Su, Cemil Kavukçu, İzzet Kılıçlı, Özcan Karabulut ve Ayla Kutlu,

II Grup: Lütüfiye Aydın, Mehmet Güreli, Murathan Mungan, Durcan Yaşacan, Ahmet Kekeç, Buket Uzuner, Sadık Yalsızuçanlar, Mahir Öztaş, İbrahim Yıldırım, Ahmet Yıldız, Sezer Ateş Ayvaz, Ali Balkız, Kamil Doruk, Hakan Şenocak, Faruk Ulay, Hatice Bilen, Engin Gülseren, Jale Sancak, Ayfer Tunç ve Güven Turan,

III Grup: Cem Akas, Feride Çiçekoğlu, Mario Levi, Cemal Şakar, Atilla Şenkon, Zeynep Aliye, Cihan Aktaş, Yeşim Dorman, Hüsnü A. Göksel, Zerrin Koç, Barlas Özarıkça, Suzan Samancı, Nuray Tekin, Başar Başarır, Neşe Cehiz, Mıgırdiç Margosyan, Didem Uslu, Ahmet Ümit, Hikmet Temel Akarsu, Şebnem İşigüzel, Dost Körpe, Halil İbrahim Özcan, Özen Yula, Ali F. Bilir, Sevgi Özel ve Mehmet Zaman Saçlıoğlu,

IV Grup: Mehmet Baydur, Selma Fındıklı, Mehmet Günsur, Süreyya Evren, Murat Yalçın, Hür Yumer, Şükran Yücel, Nalan Barbarosoğlu, Behçet Çelik, Ramazan Dikmen, Aslı Erdoğan, Gürsel Korat, Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, Kemal Sayar, Semra Topal, Muhterem Yüceyılmaz, Nazan Bekiroğlu, Faruk Duman, Sema Kaygusuz, Melek Paşalı, İlhan Durusel, Yeşim Eyüboğlu, Müge İplikçi, Hasan Özkılıç, Necip Tosun, Kamil Yeşil, Niyazi Zorlu, A. Alper Akçam, Semra Aktunç, Murat Gülsoy, Metin Kaçan, Karin Karakaşlı ve Uğur Özakıncı'dan ibarettir.

Sayısal olarak söylersek, 1. Gruptaki 83 öykücünden, 17'si, 2. Gruptaki 92 öykücünden 20'si, 3. Gruptaki 137 öykücünden 26'sı, 4. Gruptaki 150 öykücünden 33'ü bugünün öykü ortamında da varlıklarını sürdürmektedirler. Diğer bir söyleyişle, 20 yıldaki toplam 462 yeni öykücünden 366'sı, ya öykü adına önemli bir varlık gösteremeyerek öyküde daha önceden oluşan çita seviyesinin altında kaldıkları için, ya öyküdeki varlıklarını şu ya da bu nedenle erteledikleri için, ya da öykücülükte ısrarlı olmadıkları için bugün "sanki" öykü kitabı yayımlanmamış gibiler. Yukarıda adlarını verdiğimiz diğer 96 yeni öykücünden de yaklaşık üçte biri –ki aşağıda bunları zikredeceğiz– Türk öykücülüğünde yeni bir "eda"nın sahibi olma şansını yakalamışlar, diğerleri en azından söz konusu çita seviyesinin altına düşmeyerek, düz ama nitelikli bir hat üzerinde yürümüşlerdir.

Tam buradan bakıldığında, "80'li yıllarda Türk öykücülüğünde patlama yaşandı" sözünün nicel açıdan doğru ancak nitel açıdan yanlış olduğu ortaya çıkmaktadır. Gerçi bu yanlış da "geleceğe kalma" açısından bakıldığında kendi içinde bir doğruyu barındırmaktadır. Edebiyat âleminde geçerli olan kanaat, içinde bulunulan asır itibarıyla 20 yıllık dönemlerde ancak 20-30 yazarın varlığını sürdürebileceği, izleyen asırlarda ise bu sayının o asrın tümü için 10'u aşmayacağı şeklindedir. Dolayısıyla nitel açıdan gönülleri kanatan bu tablo, Türk öykücülüğü açısından gerçekte istikrarlı, işin doğasına uygun bir tablo olarak belirmektedir. Çünkü söz konusu sayı,

1890'dan 2000'e üç ya da dört ara dönemde Türk öykücülüğüne istikamet veren öykücü sayısının tam katına isabet etmektedir.

Nicelik ve nitelik arasındaki belittiğimiz uçurumun nereden kaynaklandığı sorusunu cevaplamamanın edebiyatçılardan önce sosyologlara en azından edebiyat sosyolojisiyle uğraşanlara düştüğüne, sağlıklı edebi bir cevabın ancak bunların verecekleri cevaba göre oluşacağına inandığım için, bu soruyu es geçerek, asıl 1980-2000 yılları arasındaki öykücülüğün, bundan önceki dönemlere göre farkını belirleme yoluna gideceğim:

'80'li yıllarda, düşünce özgürlüğünün kısıtlanması, tutuklama/sorgulama sırasındaki işkencelerin, ve yenilmişlik psikolojisinin neden olduğu zihinsel travmaların toplumsal bir boyut kazanması, ağırlıklı olarak yazma eğilimindeki o genç kuşakta öykü ateşinin yanmasını sağlamıştır. Neden öykü, sorusunun cevabı basittir: Baskılarla bölümlemiş, kendini net bir şekilde ifade ihtiyacını içinde hep büyütmüş, sürekli yarın endişesi içindeki ve söyleyeceklerini ille de yarına kadar söyleme telaşındaki zihinlerin şüirden sonra başvurabilecekleri yegâne tür öyküdür. Şiirin de asgari sükûneti, dinginliği ve zihinsel/bedensel rahatlığı gerektiren bir tür olduğu düşünüldüğünde geriye sadece öykü kalmaktadır.

Bu şartlar içinde, hatta bu şartlara doğrudan bitişik olarak, öykü planında eski akım ya da eğilimlerde bir kırılmanın yaşanması, yeni arayışların, kurguların, temaların/izleklerin ortaya çıkması, kısaca mevcut yapıyı değiştirmeye zolaması kaçınılmazdır. Nitekim yeni 20 yılın öykücülüğü de buraya ve bunlara göre şu gelişmeleri/değişimleri yüklenmiştir:

1-Köyden kente göçün artarak sürmesi, sendikaların devlet güdümünde yapılması nedeniyle emekçi kesimlerden bir sınıf yaratma ütopyasının sona ermesi, Özal yönetiminin “yoksulluğun” ekonomik bir tanım olmaktan çıkartılıp, onun yerine, sanal bir refah seviyesinin göstergesi olarak “orta direk” tanımının ikame edilmesi, bideyetinden beri eşraf-çiftçi, ağa-köylü/maraba, patron-işçi çatışmasına göre yapılan Toplumcu Gerçekçiliğin mevcut tüm argümanlarını geçersizleştirmiş, kentsel olguları/olayları Toplumcu gerçekçiliğe dahil eden yeni bir anlayış geliştirmiştir.

“Yeni Toplumcu Gerçekçiler” olarak tanımlayabileceğimiz, kendilerini solda tanımlayan *Nursel Duruel, Tarık Günersel, Pınar Kür, Özcan Karabulut, Jale Sancar, Başar Başarır, Özen Yula, Mehmet Zaman Saçlıoğlu, Nalan Barbarosoğlu, Behçet Çelik, Faruk Duman, Yeşim Eyüboğlu* ve *Müge İplikçi* vd. öykücüler, agresif bir darbe karşıtlığından, tinerci çocuklara, feminist özgürlükçülükten, dış göçe, mazi-severlikten, simgeciliğe, cinsellikten, nostaljiye özellikle metropol mekânlı olay ve olguları, materyalist bir bakış açısıyla öyküye taşımışlardır.

2-Sovyetler Birliği'nin dağılması, globalizmin ağırlıklı bir eğilim olarak öne çıkması nedeniyle ideolojiler devrinin kapandığına hükmeden kimi sol kimlikli öykücüler, Toplumcu Gerçekçiliği de dışlayarak, “tahkiyeyi” bir tür kurgusal iç-yaratım süreci olarak alıp, tümüyle dilsel ve kurgusal işçiliği öne çıkarmışlardır.

Murat Gülsoy'un başını çektiği bu tutum, *Hayalet Gemi* dergisi ekibince temsil edilmiştir.

3-Ne Yeni Toplumcu Gerçekçiliği, ne de ona karşı gelişen “biçimci” tepkiyi benimsemeyen kimi sol kimlikli öykücüler, öyküyü salt kendi edebi karşılıklarına göre üretmeyi tercih etmişlerdir.

Cihat Burak, Murathan Mungan, Buket Uzuner, İbrahim Yıldırım, Ayfer Tunç, Mario Levi, Mehmet Günsur ve Semra Aktunç, belirtilen doğrultuda gerek ülke şartlandırmalı edebiyatların, gerek siyasal anlayışların, gereke eskilik, yenilik tartışmalarının tümünü reddederek, öykülerinde *edebiliği* nihai hat olarak seçmişlerdir.

4-Toplumcu Gerçekçilikle birlikte mevcut sanatsal İslami eğilimleri de tartışmalı bir hale getiren aşırı bireycilik, yeni öykü ortamında baskın bir şekilde yer edinmiştir.

Toplumsallıktan, dünya meselelerinden, sanatsal bir ütopyadan ve yaşanan hayat üstüne taleplerden, tercihlerden tümüyle arındırılmış olan bu eğilim, “ben öykü”nün bireyci anlatım imkânlarını kullanarak adeta “bencil öykü”nün doğuşunu hazırlamıştır.

Üstünde durduğumuz 20 yılda Türk öykücülüğündeki asıl kırılma noktasını oluşturan bu eğilim, öykü kitaplarının yayımını tetiklediği gibi, usta denetimini, yazarlık terbiyesini, türün şekil şartlarını uygulamayı reddeden, bunlara karşılık “ben yaptım oldu” anlayışını besleyen bir mecra oturmuştur.

5-Toplumcu Gerçekçiliğin içerik değiştirmesiyle birlikte sol yazınsal iktidar da hem yeni durumu tam benimseyemediği, hem de Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra nezaret ettiği gruba yeni bir ufuk, hedef gösteremediği için oldukça zayıflamış, onun bu zaafiyetinden doğan boşluğu İslami yazınsal iktidar doldurmuştur. Turgut Özal döneminin muhafazakâr uygulamalarından dolayı olarak güç alan İslami yazınsal iktidar, yeni öykü anlayışının üretilmesini ve dolayısıyla bu anlayışa bağlı olan öykücülerin edebiyat ortamında tutunmalarını kolaylaştırmıştır.

Bu bağlamda öykü anlayış ve uygulamaları, yukarıda üçüncü maddede belirtilen sol kimlikli öykücülerinkile kısmen örtüşen *Hüseyin Su, Ahmet Kekeç, Kamil Doruk, Cemal Şakar, Ramazan Dikmen, Kemal Sayar, Nazan Bekiroğlu, Melek Paşalı, Necip Tosun, Kamil Yeşil* vd. Müslüman öykücüler:

- a) Simgesel anlatıma ağırlık vererek,
- b) Geleneksel anlatılarla doğrudan bağ kurarak,
- c) Mütedeyyin öykü kişileri üstünden, yeni bir yaşama biçimini önererek ve kadim kültürel standartları koruyarak,
- d) Tasavvufi bir içsel derinliği, Batıda “olağanüstü kahramanlara” dayalı yeni anlatıların yerine ikame ederek ve metafizik bir dilsel soyutlamaya giderek,
- e) “Bencil öykü” yönelişini, bireysel ve dinsel bir özeleştirme formuna dönüştürerek,
- f) Öykü kuramına ve edebi konulara sol kimlikli yazarlardan daha fazla önem vererek,
- g) Özellikle 28 Şubat sonrasında, feminist eğilimleri, doğrudan sisteme yönelik bir özgürlük talebine dönüştürüp, toplumcu bir boyuta aktararak,
- h) Tarihe, esatire, halk hikâyelerine mahsus kimi konuları yeni bir içerik ve modern bir biçimle güncelleyerek, sol kimlikli öykücülerinkine göre çok daha geniş bir konu, toplumsal talep ve teknik arayış yelpazesi içinde hareket etmişlerdir.

* * *

Sonuç:

Yukarıda da ısrarla vurguladığımız gibi, 1980-2000 yılları arası Türk öykücülüğündeki nicel ve nitel uyumsuzluğun, Türk öykücülüğünün gelişim seyrinden bakıldığında zararlı bir sonuç doğmadığı, bilakis Türk öykücülüğünün nitel planda kendi normal seyrini izlediği anlaşılmaktadır.

Söz konusu yıllarda, yazınsal iktidar boşluğunun, dolayısıyla eleştiri eksikliğinin ve medyanın olumsuz katkılarının da etkisiyle, “bencil öykü”nün yaygınlaştığı ancak onun daha 1930’larda oluşturulan Türk öykücülüğündeki kalite çizgisini değiştiremediği, üstünde durulan 20 yılda yetişen 96 öykücüden yaklaşık üçte birinin Türk öykücülüğünde yeni bir “eda”nın sahibi oldukları, kaçınılması mümkün olmayan değişmelere, gelişmelere nezaret ettikleri, istikamet tayin ettikleri gözlenmektedir.

Kendilerini solda tanımlayan öykücülere göre, Müslüman kimlikli öykücülerin daha geniş bir edebi yelpaze içinde hareket ederek, edebî sürekliliği daha çok gözettikleri ve temsil ettikleri belirlenebilmektedir. 

(*) Bu sayılar, Sami N. Özerdim’in *Türk Dili dergisi Türk Öyücüğü Özel Sayısı*’nda (sayı: 286; Temmuz 1975) yayımlanan “Türk Öykü Kitapları Zamanizini [1867-1975]” ile *Hece dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*’nda (sayı: 46/47; Ekim/Kasım 2000) yayımlanan *İbrahim Çelik*’in “Türk Öykü Yazarları ve Öykü Kitapları [1867-2000]” dizinini geliştirerek, güncelleyerek oluşturduğum yeni dizinden çıkardığım, tam doğru olmasa da doğruya çok yakın sayılardır.

CEMAL ŞAKAR

1980'LERİN İMGESEL DİLİ

1980 darbesiyle birlikte Türkiye 'gönüllüce' dünyaya açılırken, insanlar da on yıllarca üzerinde taşıdığı siyasi yüklerinden ve yükümlülüklerinden sıyrılmaya başlamış oldular. Böylece kamusal alanda meydana getirilen boşluk, hızla dünyada yaygınlaşan 'tüketim' biçimlerinin kurucu unsuru olan pazarla/piyasayla doldurulmaya çalışıldı. Yeni yeni yüz göstermeye başlayan bu yaşama biçiminin toplumda tutunabilmesi için önce yerellik ve elbette yerelliği belirleyen değerlerin değersizleştirilmesi, içeriklerinin boşaltılması gerekiyordu. Böylelikle insanlar değerlerin sınırlayıcı, belirleyici bağlarından kurtulacak, her yanını kuşatan tüketim 'nesne'lerini tatminsiz bir biçimde, durmadan tüketmeye başlayacaklardı. Tüketimin tatminsiz bir hırsa dönüşmesinin nedeni toplumu bir arada tutan değerlerin referans noktalarındaki kaymaydı elbette. Bu kaymayla birlikte, toplumu oluşturan bireyler kendilerini dinî, etnik, kültürel referanslarla değil de tükettikleri nesnelerle tanımlaya başlayacaklardı.

1980 öncesine kadar belirli ölçülerde, insanlar kendilerini inançlarına göre tanımlayıp toplumsal yaşamı inançlarının vaat ettikleriyle biçimlendirmeye çalışırken, birden, konuşan Türkiye sloganıyla mikrofonları ellerinde buluverdiler. Ancak, artık neyi, nasıl söyleyecekleri sözünü ettiğimiz 'pazar' tarafından belirlenmişti. Çünkü bireyleri toplumun üyesi yapan değerler, onların 'tüketici' olarak neler yapıp neler ettikleri, 'süper' alış-veriş mekanlarında onlar için düzenlenen yeni yaşama biçimine ne kadar ve ne şekilde katıldıkları olmaya başlamıştı. Söz konusu yeni yaşama biçiminin ayırt edici özelliği, sıkça vurgulandığı gibi bastırma yerine baştan çıkarmayı, değerlerle sınırlı kalmaktansa, tüketim hırsıyla yönlendirilmeyi, despotik bir biçimde düzenleme yapmaktansa halkla ilişkiler, reklam, medya ve diğer iletişim araçlarıyla ikna etmeyi öne çıkarmasıydı. Pierre Bourdieu gibi kimi aydınlar bu yaşama biçimini, yeni bir egemenlik tarzı olarak değerlendirirler. Böylesi bir egemenlik tarzında artık bireylerin gözetim ve denetim altında tutulmalarına gerek yoktur. "Bu işlevi Pazar üstlenmiştir – bilgi teknolojisini özel tüketimin nesnesi haline getirmek suretiyle, Jacques Attali'nin belirttiği gibi, 'gözetimli' toplum yerine 'kendini gözetim altında tutan' topluma bırakmıştır. Bireyler kendi istekleriyle reklamcılığın itibarına teslim olmakta ve böylece 'meşrulaştırma'yla ilgili inançlara gereksinim duymamaktadırlar. Davranışları, kuralların katılaştırılmasından çok gereksinimlerin çoğaltılması yoluyla idare edilebilir, kestirilebilir, dolayısıyla birer tehdit unsuru olmaktan çıkarılabilir" olduğu nu saptar Z. Bauman. Bu yeni egemenlik biçiminde, otorite, polis, asker gibi insanları hizaya sokan güç, nedenleri ne olursa olsun sisteme dahil olmayan, sermayenin yeniden üretilmesinde kendilerine düşen yükümlülüğü yerine getirmeyen 'yoksullar' için gerekli olmaktadır.

Bir yandan gazete ve dergi sayılarında yaşanan çoğalmayla, halkın haber alma özgürlüğü genişletilip çeşitlendirilirken öte yandan da ‘belirlenmiş’ söyleminin dışına çıkılmaması için medya; hem ona aktarılan sermaye hem de sistemin savunuculuğunu yapan yazarlar kanalıyla gözetim altında tutuluyordu. Ülkemizin darbe tarihinde belki de ilk kez darbecilerle, sivil hükümet birbirlerine bu kadar muhtaçtılar. Çünkü sivil hükümet, darbenin sonuçlarından biri olarak doğmuş; darbeyi yapan zihniyet de egemenliğini hükümet üzerinden sürdürerek meşrulaşmıştır.

Geleneksel kavramlar ana hatlarıyla ortaya koymaya çalıştığımız yeni yaşama biçimini ya da yeni egemenlik biçimini karşılamaktan uzak kalmıştı. Siyasî alanda ortaya çıkmaya başlayan yeni eğilimlerin; hem halkın hem de eski politikacıların sözcük dağarcığında karşılıkları yoktu. Özellikle, darbenin ‘meşru’ baskısının bir sonucu olarak, ‘dört eğilimin’ aynı siyasî yelpazede meczedilmesiyle; sistemin dışında kalan, onu değiştirmeye, dönüştürmeye talip görüşlerin, sistemin içine sokularak hizaya getirilmesi ve sivri yanlarının törpülenip kabullenilebilir bir anlayışa dönüştürülmesiyle birlikte kamusal alan siyaseten çökmüştü. Yeni dönem arkasına aldığı küresel rüzgarlarla birlikte, hem mezkur alanı yeni siyasî değerlerle doldurmak hem de bu değerlere sıkıca bağlı yeni bir nesil yetiştirmek için birçok mekanizmayı birlikte devreye sokmuştu. Diğer yandan da ‘çağ atlamak’, ‘köşe dönmek’, ‘transformasyon’, ‘entegrasyon’, ‘paralı yol’, ‘köprü satmak’, ‘özelleştirme’ gibi yeni düşünce ve iddialar gündelik hayatın vazgeçilmez kavramları oluvermişti. Bu nedenle değerlerin yeniden tanımlanması ve eşyanın yeniden adlandırılması gerekmektedir.

İktidarın küresel rüzgarları arkasına aldığını söylemiştik. Aslında bu rüzgarlar tüm dünyada öylesine sert esiyordu ki; Türkiye’yi değiştirip dönüştürüp dünyaya entegre etmeyi iktidarının başlıca nedeni olarak gören bir hükümetin, bu basınca pek de dayanabilmesi olası değildi. 1950’lerde bir bahar esintisi şeklindeki bu küresel ideoloji, dünyada 1980’lerden sonra birden fırtınaya dönüşüvermişti. Yapısalcı, post-modern, postyapısalcı anlayışlarla felsefî temelleri oluşturulan dilin nedensizliği, keyfiliği anlayışı; yukarıda da söylediğimiz gibi ülkemize reklam, halkla ilişkiler, medya ve diğer iletişim araçlarıyla taşınmaya başlandı. İmge ve imaj devriminin yaşandığı bu yıllarda reklam, dili imgenin hizmetine sokarak dönüştürdü. Şöyle ki, reklam ‘her şeyi’ tüketilebilir bir biçimde sunabilmek için dille imgeleştirirken; kurduğu imgeleri de dile yükleyip onu imgeselleştirmiştir. Mete Çamdereli, “Başlı başına bir bildiri özelliği taşıyan reklamın doğasına en uygun dil, kuşkusuz simgesel dildir. Reklam, söylemini bu simgesel dil ile yansıtır hep; değişik, ayrıcalıklı, bazen ayrık-sı, bazen aykırı ama tutarlı, kendi içinde ve kendine özgü simgesel bir dildir bu. Reklam, söylemini bu dile taşır, bu dilde yaşatır ve bu dille aktarır. Bu dille imgelemimizi işgal eder, gelecek umutlarımızın, beklentilerimizin sınırlarını çizer; düşlerimizi kullanır, ayartır” saptamasını yapar. Reklam dili umutlarımızı ve beklentilerimizi belirlerken aslında bunu bize özgürlük vaadiyle birlikte sunduğu için kendimizi alabildiğine mutlu ve özgür bireyler olarak hissederiz. Çünkü reklam bize, özgür girişimcinin ürettiği birçok metadan herhangi birini seçme özgürlüğümüzü vaat eder. Dahası biz ‘o metaı’ seçtiğimiz için ‘seçilmiş’lerden oluruz; kıskanılasi, imrenilesi

biriyizdir artık. Reklam dili gücünü, insanda varolan ya da harekete geçirilebilir olan hem bu kibir duygusundan hem de zevkleri kışkırtmasından alır. Bu nedenle de John Berger'a göre, reklamın yarattığı etki gerçeğe yaslanmasındadır: "Reklam, içimizde yatan doğal bir zevk açlığını işleyerek girişir işe. Ne var ki gerçek zevk nesnesinin aslını sunmaz bize: o zevkin aynı olan, o zevkin yerini tutabilecek ölçüde doyurucu olan başka bir şey yoktur." Bu durum açıktır ki bir yanılsamadır, sanaldır. Bireye hep peşinde koşacağı yeni zevkler, yeni mutluluklar vaat eder. Reklam bu vaadi, kullandığı dille imgeleştirerek kapitalizme eklemeler: "reklam imgesi alıcıdan, aslında onun kendisine karşı duyduğu sevgiyi çalar; sonra da bu sevgiyi ona, alacağı ürünün fiyatına yeniden satar." Bireyin andığımız kısıtılmışlığını idrak etmesine ve bu sarmalın içinden çıkmasına imkan bırakılmak istenmez. Çünkü yeni toplumsal ilişkiler ve bireyin kendini tanımlaması artık ancak imgesel dille olasıdır. "Toplum böylece kendine olan inancını imgeler yoluyla çoğaltarak sürdürür," diyen John Berger iddialarını daha da ileri götürerek, reklamcılığın, tüketimi demokrasinin yerine geçirdiğini söyler. Bu niteliğinden dolayı, "reklam toplumda demokratik olmayan her şeyi örtbas etmeye, bu eksiklerin bedelini ödemeye de yardım eder. Üstelik dünyanın geri kalan kesiminde yer alan olayları da gözlerden siler. Reklam, bir tür düşünsel dizge olup çıkar sonunda. Her şeyi kendi diliyle açıklar. Dünyayı yorumlar."

İmgesel dilin, her şeyi ifade edebileceği bir iddiayla ortaya çıkmadığı dönemlerde, dille kültür arasında yaşamsal bir bağ olduğunu biliyoruz. Dille, kültür hem birbirlerini besliyor, hem de etkileyip dönüştürüyordu. Ve dil bir bütünün parçası olarak tek başına ayakta durabiliyordu. Ancak sözünü ettiğimiz yeni dünyada reklam dili, toplumsal yaşamı biçimlendirmede etkili tek kaynak haline almıştır. Toplumsal yaşam artık bu imgesel, keyfi, nedensiz dille düzenlenmeye başlanmıştır. Nurdan Gürbilek bu dilin, "Kültürle ilişkiyi bir jest ve büyülenme, bir ani uyarı ve şok, bir vitrin ve seyir ilişkisi haline" getirdiğinden söz eder. "Bir nesneyi tanıyanlarla tanıtanları, tanımaya dayanan bilgiyle tanıtım bilgisini birbirinden koparıırken, bir yandan da başka alanlar da kullanılabilecek yeni bir dili, söz ettiği nesneyle ilişkisi nedensiz ve keyfi olan, günlük konuşma dilinden, haber dilinden, teknik dilden, teorik ya da felsefi dilden, argodan, edebi ya da politik dilden alıntılar yapan, ama hepsine eşit uzaklıktaki sentetik bir dili de özendir"diğini saptar.

'Hepsine eşit uzaklıkta' olma; Hakikati, Mutlak'ı, evrenseli yadsıyan ve kaynağını Hakikatten alan değerlerin, Hakikatle irtibatını koparıp tüm değerleri 'düz' bir zeminde ortaya koymaya çalışan postmodern iddiaya bir atıf gibidir. Değerleri içeriklerinden, taşıdığı anlamlarından ve işaretlerinden koparıp popüler olana eklemleyerek, ona yaşama alanı açan bu anlayışta her şey eklektiktir, taklittir, yapıştırmadır. Dolayısıyla özgün, yeni bir şey olamaz, sadece varolanlar, öncekiler tekrar edilebilir. Söz konusu anlayış dille olan ilişkimizde köklü bir değişime neden olmuştur. Öylesine köklü bir değişimdir ki, 1928'deki harf devrimi sanki gerçek sonuçlarını ancak 1980'deki 'dil devrimi'yle almış gibidir. Nurdan Gürbilek, 80'lerin farkını şöyle belirler: "tanındıklığı ya da yaşanmışlığı tümüyle dışlayan keyfi bir dili yaşar kılabilmesi, dille hakikat arasındaki ilişkiyi koparıırken hayali bir dili sahiyciymiş gibi gösterebilmesiydi."

İmge ve imajın böylesine etkin bir biçimde insanı kuşatmasıyla birlikte, dil git-tikçe zayıfladı. Sözcükler imajların arkasına çekildi. İmajlar geleneksel olarak yazı-nın, sözün daha iyi anlaşılması için kullanılırken; bu ilişki biçiminin değişmesiyle birlikte; yazı ve söz, imajların daha iyi anlaşılması için kullanılır olmuştur. Esasen insanın kendisini ifadesinde dil asal unsurken bu değişimle birlikte imajlar, dilin tem-sil ve vekalet yapısını bozup söz konusu işlevi kendi üzerlerine aldılar. Keza gerçek-liği temsil görevini üstlenen imajlar, gerçekliğin yerine vekaleten ve temsilen kondu-lar. Böylelikle insanla gerçeklik arasına bir 'tül perde' gibi girmiş oldular. Daha da önemlisi, bu tül perde Hakikat arayışındaki insan için elzem olan işaretlerin üzerinin örtülmeye çalışılmasıyla birlikte karanlık koyultulmuş oldu.

Daha çok reklam dolayımıyla kendini kabullendiren yeni dil; toplumsal ilişkileri biçimlendirirken, dünyayı değiştirmeye talip düşüncelerin kendilerini ifade ettikleri kimi temel kavramların içeriklerini de kendince tanımlamış oldu. Müslümanların ci-had- adalet; Marksistlerin emek-sömürü gibi temel kavramları, bu dille kurulan dün-yada birden değersizleştirilip gözden düşürülmüştür. Dahası terörizmle özdeşleştiril-ip marjinalliğe mahkum edilmiş ve insanlarla aralarına kalın duvarlar örülmüştür. Dil devrimi artık nihaî hedefine böylece ulaşmış oldu. Nurdan Gürbilek bu nihaî nok-tayı şöyle ifade eder: "Dahası, hakikat arayışının kendisi bölünle özdeşleştirildi. O zaman da dilin keyfileşme, hayalileşme süreci tamamlanmış oldu: Emek, eşittir ikti-dar. Sömürü, eşittir ilkelik."

Düşüncenin sadece bir alıntıya; eskinin, yıpranmış, tükenmiş artık geçersizleşmiş halinin tekrarına indirgendiği bu keyfi ve imgesel dille kendisini ifade edemeyeceği-ni söylemeye bile gerek yok. Kendisini imgesel dille ifadeye yanaşmayan aydınların düşünceleri, vurguladığımız gibi terörizmle, canilikle özdeşleştirilmiş ve onlara ken-dilerini konumlandıracakları muhalif bir alan bile bırakılmamıştır. Zaten 1980 darbe-sini diğerlerinden ayıran en önemli fark da buradadır: darbe sadece ülke içi muhale-feti susturmak üzere yapılmış değildi. Daha çok, topluma yeni değerler sunmak, bu değerlerle toplumu biçimlendirip insanlara siyaset dışı bir söylemle kendilerini ifade edebilecekleri bir dil kurabilmektir.

Tanzimat'la tescillenen Batılılaşma, modernleşme çabaları Müslüman aydınların temel sorunsalı olarak gündemdeki yerini hep korumuş, dil de bu sorunsal bağlamın-da değerlendirilmiştir. Rasim Özdenören'in, "Türkiye'de yüzelli yıla yakın bir za-mandan beri, düşünce hayatımızda yer tutan kelimeler aslî muhtevalarından boşan-dırılmış olarak kullanılmaktadır" saptaması, sorunun Müslümanlar açısından hangi bağlamda değerlendirildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Benzer saptamalar bu döneme kadar, tüm Müslüman aydınların vardığı ortak sonuçtur. Ancak, yazımız boyunca söz konusu ettiğimiz imgesel/ımajinatif; nedeni kendisi olan, hep kendi ken-dine gönderme yaparak yine kendi üzerine kapanan bu dille toplumsal yaşamın dü-zenlenmeye çalışılması; böylelikle hakikatle dil arasındaki köprünün atılması, müs-lümanlar arasında uzun zaman suskunlukla geçiştirilmeye çalışılmıştır. Çünkü Rasim Özdenören'e göre, müslümanlar, "geçmişinde İslâm'ı yaşamış bir toplumun insanla-rı olarak henüz Batı ile kesin bir hesaplaşmaya girmiş," değillerdi. Bu hesaplaşma-

nın yapılabilmesi için, Rasim Özdenören Batıyı anlamak gerektiğini, onu anlamamanın yolunun da terimlerini anlamaktan geçtiğini söyler. Çünkü batılı kavramlar “Türkçe’de neredeyse bir kural halinde hep anlam kaymalarına uğratarak kullanılmaktadır. (...) Bu çarpık tutumun kökeninde bir yandan kasıtlı olarak yapılan anlam kaymaları yatarken, bir yandan da İslâm kültürüne özgü kavramlara sahip çıkamamak yatmaktadır.”

Bu dönemde müslüman aydınlar genellikle öztürkçe/yaşayan türkçe bağlamında yapılan ve aynı zamanda tarafların politik tercihlerini de temsil eden tartışmaların hep uzağında kalmayı seçmişlerdir. Çünkü sorunu kavramsal, ıstılahî bağlamda tartışmaktan yana olmuşlardır: “Bizim için mesele ıstılahlarla ilgilidir, yani kelimelere yüklenen anlamlar önemlidir,” diyen Rasim Özdenören’e göre, kavramlara yüklenen anlamlar, kafaları bölmeli hale getirmiştir.

Özal’la birlikte başlayan transformasyon/entegrasyon hareketi, ülkemizi postmodern çağrılara alabildiğine açarken dilsel değişimlerin, zihnimizi, düşüncemizi köklü bir biçimde değiştirdiğinden söz etmiştik. Bu yeni dille başlayan, yeni dönemde artık sözcüklerin anlamları boşaltmış; keyfi, nedensiz, ‘öznel’ bir içerikle doldurulmuştur. Örneğin TDK’nın hazırladığı sözlükte, adalet sözcüğüne: Hak ve hukuka uygunluk, doğruluk, türe anlamları verilmiştir. Görüldüğü gibi karşılık olarak verilen her sözcük bizim ona kendimizce bir anlam yüklememizi beklemektedir; hak ve doğruluğu nasıl anlayacağız? Yine sözlüğe bakalım, Hak: Tanrı’nın adlarından biri; hak: Türe. adalet. Türe’ye bakalım: Hak ve hukuka uygunluk, adalet. Doğruluk da: Doğru olma durumu, doğru olana yakışır davranış, dürüstlük, şeklinde tanımlanmış. Fasit bir daire gibi, sözcükler durmadan kendilerine gönderme yapmakta, işin içinden çıkmaya çalışan birine de, sözcüğe kendince bir anlam yüklemekten daha doğrusu kendindeki birikimden yola çıkarak anlamlandırmaktan başka bir seçenek kalmamaktadır.

1980’lerin ikinci yarısından sonra, yazımız boyunca ana hatlarıyla anmaya çalıştığımız dilsel değişimin öykümüz üzerindeki etkileri, belirgin bir biçimde 1990’dan itibaren başlar. Öykünün klasik tanımlarından olan ‘anlatmak’, yerini yavaş yavaş ‘göstermeye’ bırakır. Klasik gerçekçilikte, ‘kahraman’ daha çok toplumsal ilişkileri ve çevresi içinde, ‘anlatılır’ken; yeni dönemde, ‘birey’ toplumsal ilişkileri ve çevresinden soyutlanarak ‘gösterilir.’ Yazar, ne kadar bir çevre ya da kahraman betimlemesine girişirse girişsin sonuç alamayacağını düşünür. İmge ve imaj sağanağı altında yaşamaktan, insanın zihni algıları ve önkabulleri köklü bir biçimde değişmiş olduğundan bir yandan yazar, özellikle 19. yüzyıldaki gibi uzun ve başarılı betimlemelere girişemez, bir yandan da okur, buna tahammül edemez bir hale gelmiştir. Bu nedenle o, daha çok kahramanın edasını, tavrını, monologlarını imgesel dille gösterir ve okuyucudan, ona ait ruh haletinin çıkarılmasını ister. Mihriban İnan’ın, Kadife Durağı adlı öyküsünden bir paragraf alalım: “Akşam rüzgârı çıktı. Gözlerini kıstın. Rüzgâr, boynunu, çeneni ve yüzünün büyük bir bölümünü gölgede bırakan iki günlük sakallarını okşadı geçti. Hafif ürperdin. Ceketinin yakalarını kaldırdın. Boynunu içeri çektin. Abdesthanenin loş aydınlığında müezzinin takunya sesleri. Üşüyorsun.

Dolmuşlar sıyrıp geçiyor yanından. beklemekten yoruluyorsun. Ağırlığını bir ayağından öbürüne aktarıyorsun.” Görüldüğü gibi yazar, anlattığı bireyin kimi hallerini ve tavırlarını bize gösterir ve gerisini bizim öykünün genel atmosferinden faydalanaarak çıkarmamızı bekler.

Bu aynı zamanda klasik gerçekçiliğin yıkılması anlamına gelmektedir. Bilindiği gibi klasik gerçekçilik, modernizmin paradigmasına uygun bir biçimde; dünyanın bilimin aydınlığında bilinebilir, kavranabilir, dahası dil aracılığıyla betimlenebilir olduğuna inanıyordu. Ve edebiyat eseriyle bize dünyayı aktarmayı, tanıtmayı hedefliyordu. Böylece eser, gündelik hayat içinde anlam arayan insana kimi ipuçları verecektir. Yani eserin, insanın anlam arayışında ona eşlik etmesi, onun beklentileriyle örtüşmesi beklenmekteydi. Ancak yazımız boyunca anlatmaya çalıştığımız değişimle birlikte dilin, nesnelliği, temsiliyet kabiliyeti tartışmaya açıldı ve klasik gerçekliğin iyimserliği darbe almış oldu. Bu değişimin temelinde Saussure’cü dil anlayışının da etkili olduğunu belirtelim. Saussure öncesi dil anlayışına göre, dünya zaten bir düzen içindedir ve insanlar dil ile eşyayı adlandırır. Bu aynı zamanda gerçekliği dil ile yansıtabileceğimiz anlamına gelmektedir. Saussure mezkûr anlayışı tersyüz etmiştir. Ona göre dünya bir yığın, bir bütündür; insanlar dil ile dünyayı tasnif ederek anlaşılır bir hale getirirler, yani bir anlamda dünyayı kurarlar. Bu anlamda dil gerçekliği yansıtmaz; dünyayı kurar. Eser; gerçekliği temsil etmekten, yansıtmaktan öte, bizatihi ‘gerçektir.’

Modern dönemde yazar, ısrarla kendini eserinde gizler; okuyucunun inanmasını sağlamak için eserin kurmaca olduğunu unutturmak ister. Dolayısıyla, en güzel eser, yazarın müdahalesinin en az olduğu eserdir. Ancak sözünü ettiğimiz tersyüz olduktan sonra, yazar, eserin bir kurmaca olduğunu okura öylesine hatırlatmak ister ki, edebiyatın ‘mesele’lerini bile eserde tartışmakta herhangi bir beis görmez. Melek Paşalı’nın, Hikayegören adlı öyküsü bu yeni gerçekçilik anlayışına güzel bir örnektir: “O arada gördüklerimizin bir hikâye olduğuna ikna olmak istersek hikâyeleştiririz onları, fakat gerçek olduklarından eminsek, susarız. Bense ne anlatmaya ne de sushmaya istekliyim. Hiç ummadığım yerde yakalandığım bu hikâyenin neresinde duracağımı bilmemi engelleyen bir şaşkınlık belirliyor beni.”

İzafiyet teorisiyle, bilimsel determinizmin yıkılmasının edebiyata yansıması; neden-sonuç ilişkisinin terk edilmesi olmuştur. Önceleri neden-sonuç ilişkisine bağlı olarak gelişen olaylar, öykünün kurgusunu da belirliyordu. Ancak yeni anlayışta söz konusu ilişkinin terkiyle birlikte kurgu da değişti; aynı zamanda ‘olay öykü’ de pek yazılmaz oldu. Öyküler daha çok ‘bilinç sıçraması’ diyebileceğimiz bir yöntemle kurulmaya başlandı. Burada andığımız yöntemin, ‘bilinçakışı’ndan farklı olduğunu belirtelim. Zira, psikolojinin bir bilim olarak ortaya çıkmasının yazarları etkilediğini söyleyen Murat Belge’ye göre, yeni bir nedensellik kaynağı olarak ‘bilinçdışı’ sanata girmiştir. “Ama bunun romanda en yaygın kullanılışı, geleneksel ampirik dünyayı bozmaz.” Çünkü bilinçakışında, bilinç, herhangi bir ‘şey’e bağlı olarak akışa geçer. ‘Şey’ler, neden; bilincin akışıysa sonuçtur. Ancak sözünü ettiğimiz yeni ‘gerçeklik’

anlayışında bilinç nedensiz olarak sıçrar. Çağrışımlar, sözcüklerin göndermeleri ve daha çok yananamların kullanılması gibi unsurlarla dil zenginleştirilmeye çalışılır. Özellikle metafor baskın bir kurucu unsurdur. Selçuk Orhan'ın, Alemdağ'da Var Bir Yılan adlı öyküsü, sözünü ettiğimiz gerçeklik anlayışını temsil etmesi bakımından önemlidir. Bu öyküde görülebileceği gibi tema, 'neden'e bağlı zorunlu bir 'sonuç'a göre gelişmez. Zaten sonuçlanmaya doğru ilerleyen herhangi bir akış da yoktur öyküde. Aslında Selçuk Orhan'ın sözünü ettiğimiz öyküsü, yeni dönem öykücülüğündeki buraya kadar anlatmaya çalıştığımız değişimlerin tamamını içermektedir.

Tüketimin tanımladığı yeni yaşama biçiminde toplumsalın çöküşü, bireyselin öne çıkmasıyla birlikte geleneksel kimi temaları öykücüler işlemez oldular. Kolektif bilinci besleyen siyasî dilin içeriksizleştirilmesiyle birlikte ortaya çıkan bireysel özgürlük, bireysel haklar gibi kimi çağdaş olgular, öykünün vazgeçilmez temaları arasında giriverdi. Bu elbette kaçınılmaz bir sonuçu, çünkü dilin siyasî yüklerinden sıyrıldığından, nedensiz ve keyifleştiğinden söz ettik. Böylesi öznel bir dille, toplumu, toplumsal sorunları dillendirmek olası değildir. Üstelik bu değişim aynı zamanda, edebiyatımızın gelenekle bağının zayıflaması hatta kopması gibi bir işlevi de yüklenmiş oldu. Örneğin geleneğimizde sıkça işlenen: "İlahî aşk. Allah'a ulaşma. Peygamber sevgisi. Yaratılmışlara Allah aşkıyla dolu bir gözle bakış. Platonik sevda. Fenâ duygusu. Hamd. Şükür. Tevekkül. Ebedî hayata mutlu bir doğuş olarak inanılan ölüm. Aşk sarhoşluğu. Hüzn. Hasret. Gurbet. Çile." gibi, Ramazan Dikmen'in, İslâm edebiyatının evrensel konuları olarak gördüğü bu temalar, artık yeni dille işlenemez bir hale gelmiştir. Belirlemeye çalıştığımız gibi, bunlar ortak meselelerdi, ortak bir düşüncü biçimiydi, ancak ortak bir dille, ortak bir estetik kaygıyla dillendirilebilirdi.

Bireyin öne çıkmasının bir sonucu olarak öyküde biçim de, her zaman olduğundan daha güçlü bir biçimde öne çıktı. Hatta bazı öyküler sadece yeni bir biçim ortaya koyabilmek için yazıldı. Uzun zaman tartışılan öz-biçim ilişkisi de böylece yıkılmış oldu. Bu ilişkinin yıkılmasını sadece, bireyselin öne çıkmasına bağlayamayız. İmajların, muhayyilemizi gerçekliğin içine hapsedmesinin, dolayısıyla sözcüklerin hakikatle irtibatının koparılmasının bunda payı büyüktür. Çünkü 'öz'ü belirleyen, tanımlayan ana ilke sürekli gözardı edilmek istenmektedir. Bu gözardı ediş, öyküsel özü zayıflatmış hatta içeriğini boşaltmıştır.

İmge ve imaj sağanağı altında yaşamaya mecbur edilişimizin, önce dilimizde sonra da öykücülüğümüzdeki değişimlerini daha fazla çoğaltabiliriz. Neden-sonuç ilişkisinin her ne kadar yıkıldığı iddia edilse de biz bu zinciri yeniden kurarak şunları söyleyebiliriz: Öz zayıfladığı için, edebî türler arasındaki sınırların belirsizleşmesiyle, 'anlatı' diye melez bir tür ortaya çıkmıştır. Sınırları bulanıklaşan öykü, zaman zaman şiire, zaman zaman denemeye, zaman zaman romana doğru yaklaşmış bazı eserleri adlandırmakta okuyucular ve eleştirmenler hatta müellifleri bile zorlanmışlardır. Artık eserden, metine doğru geçilmiştir. Öykücüyle, öyküsü arasındaki bağ berhava edilmiş, aralarında herhangi bir ilişki olmadığına hükmedilmiştir. Bu 'bağ'sızlık, sorumsuzluk, yazara geniş bir özgürlük alanı kazandırmıştır.

İmgesel/ımajinatif dil bir atmosfer gibi herkesi kuşatmış durumdadır. Bu atmosferin dışına nasıl çıkılabileceği ya da çıkmanın olası olup olmadığı ya da çıkmanın gerekip gerekmediği gibi kimi temel sorular, bugün müslüman öykücülerin ortak sorunu olarak durmaktadır. ❧

KAYNAKÇA:

- Rasim Özdenören, *Kafa Karıştıran Kelimeler*, İnsan Yay., 1988.
- Ramazan Dikmen, *Tükenerek Çoğalmak*, Hece Yay., 2004.
- Mete Çamdereli, *Yönetişim Ve Reklam İletişimi*, Nobel Yay., 2004.
- Nurdan Gürbilek, *Vitrinde Yaşamak*, Metis Yay., 2001.
- Murat Belge, *Edebiyat Üstüne Yazılar*, İletişim Yay., 1998.
- Zygmunt Bauman, *Yasa Koyucular İle Yorumcular*, Metis Yay., 2003.
- John Berger, *Görme Biçimleri*, Metis Yay., 1995.

NECİP TOSUN

SEKSEN SONRASI TÜRK ÖYKÜSÜNDE YÜZLEŞME, YALNIZLIK, İÇE DÖNÜŞ...

Edebiyat tarihimizde derin bir kırılma, kopuş, yüzleşme dönemi olan seksen sonrası şöyle özetlemek mümkündür. Ülke içinde edebiyat iktidarının (sol/sosyalist) dayandığı ideolojik zemine uygulanan ağır baskılar, toplumcu/sosyal gerçekçi edebiyatın ağır yara alması sonucunu doğurdu. Öte yandan gerek ülkede yaşanan toplumsal değişim/dönüşümler gerekse tüm dünyada gerçekleşen değişimler (soğuk savaşın bitişi, reel sosyalizmin yenilgisi) ideolojilere olan inancın sarsılmasına ve beraberinde de kimlik bunalımı ve arayışlara neden oldu. Sonuçta edebiyatçılar, toplumcu edebiyata mesafeli durmaya başladılar. Seksen öncesinin kodları, toplumsal bir kaosu çağrıştırdığı/hatırlattığı için kimse bu kavramlara yanaşamadı. Yaşananlar ağır mutsuzluk ve karamsarlık duygusunu doğurdu. Ekonomik ve sosyal değişimler sonucu yeni anlayışlar, görüşler, biçimler edebiyat dünyasında revaç bulmaya başladı. Köy ve köylüyü, işçi sorunlarını gündeme getiren, gelir dağılımını, eşitsizliği vurgulayan eserler edebiyattan çekildi. Toplumcu edebiyatçılar bu yeni anlayışa bir süre direnseler de ayak uydurmak zorunda kaldılar. “Küfür edebiyatı” çerçevesinde yapılan yoğun tartışmalar da bu yönelişi durduramadı.

Edebiyatta şöyle bir serüven izlendi: Derin kopuş, kopuşun verdiği şaşkınlık. Geçmişle hesaplaşma. Önce geçmişe özlem, yakılan ağıtlar, nostalji. Sonra yalnızlaşma, etrafın boşalması. Ardından arayış, boşluk duygusu. Daha sonra bir şeye, bir yerlere eklenme çarpınıları. Kuramsal tartışmaların, biçim kaygılarının öne çıkışı. Postmodernizm, yapısalcılık. İçeriksizleşme. Kopuş/geçiş sancıları. Bu tartışmaların ardından içerik yönelimleri. Cinsellik, feminizm, bireyin yüceltilmesi, özgürlük talepleri. Yazının önemin azalıp, yazarın öne çıkması.

Tüm bu yaşananlar genelde edebiyatçıların özelde öykücülerin tematik anlamda kimi ortak paydalarda buluşmaları sonucunu doğurdu. Bunları “özeleştir”, “cinsellik”, “yalnızlık”, “bunalım” ve “yüzleşme” olarak sıralamak mümkün. (Dönemi simgeleyen bir öykü ismi: Dışarıda Kötülük Vardı.) Yeni yöneliminin en belirgin özelliklerinden biri de edebiyata bakış açısındaki değişiklik oldu. Bu dönemde biçim ön plana çıkmış, özellik dil olayına verilen önem dikkat çekmiştir. Yaşanan gerçeklikle birlikte yazınsal gerçekliğe de önem verilmeye başlanmıştır. Öykülerde olay, entrika, macera azalmış, eserlerde ayrıntıların önemini vurgulanmaya çalışılmıştır. Sanat eserleri seksen öncesi politik gözlemci, yol gösterici, buyurucu bir yapıda iken, sek-

sen sonrası eleştirel, tartışmacı, araştırmacı, sorulu ve kesin yargılardan uzak bir görünüm sergilemiştir. Amaçlanan, ideal olandan çok, yaşanan gerçeklik gündeme getirilmiştir. Çıplak gerçeklik ve çiğ doğruların arka planı alabildiğine tartışılmıştır.

Peki tüm bu yaşananlar, değişimler öykücülüğümüzü olumlu mu olumsuz mu etkilemiştir? Yüzeysel ve kestirmeden gidersek seksen sonrası yönelimin öykü dünyamıza hem olumlu hem de olumsuz yansımaları olduğunu söyleyebiliriz. Seksen sonrası yeni akım her şeyden önce edebiyatımızın biçimsel anlamda çitasını yükseltmiş, öykümüze nitelik kazandırmış, yazarlar angaje edebiyatın baskısından kurtulmuş bu da bağımsız, özgün eserlerin ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur. Seksen öncesinde çoğunlukla sanatsal yeterlilikten çok belli kodları, jargonu kullanan öyküler öne çıkardı. Örneğin sınıf sorunlarını işlemeyen eserler edebiyat iktidarınca yok sayılırdı. Bu dönemle birlikte yazarlar daha rahat sanatçı kişiliklerini sergileme imkanı buldular. Ayrıca bir sanat eserinin “ne anlattığı” yanında “nasıl anlattığı”nın da önemi ortaya çıktı. Biçimsel yenilikler gelişti. Bunlar olumlu yanlarıydı.

Bu yeni yönelimin olumsuz yanı ise eserlerin tümüyle içeriksizleşmesi olmuştur. Toplumsallık aşağılanmış, bireysellik yüceltilmiştir. Bireyin yüceltilmesi beraberinde “ben merkezli” bir anlatıma ve giderek yazarın kendini takdim ettiği bir akıma dönüşmüştür. Meselesiz, iç benin kof sayıklamaları edebiyatımızı kuşatmıştır. Bu da içine kapanık, dış dünyanın gerçeklerinden kopuk bir edebiyata yol açmıştır. Tabi burada eleştirilen tutum iç benin sıkıntılarını anlatmak değil, orada sıkışıp kalmak, bunun yaygın bir anlayış haline gelmesidir.

Buradan şuraya varmak istiyoruz: Seksen öncesi büyük edebiyat vardı, seksenden sonra bu yıkıldı, hayır, bu büyük bir yanılgı. Bu yazarlar da hiç şüphesiz içinde yaşadıkları toplumu yansıttılar. Anlatılanlar sonuçta ülke insanının macerasıydı. Aslında öykücüler değiştiği için öyküler değişmedi. Toplum değiştiği için öyküler değişti.

Değişim tüm yazarları etkiledi

Seksen sonrası öykücülüğümüzde yaşanan değişim sadece yeni yazarlarda gözlenmedi. Seksen sonrasının gözde eğilimleri eski yazarları da etkiledi. Nezihe Meriç, Tomris Uyar, Adalet Ağaoğlu, Selim İleri gibi pek çoğu seksen öncesi ürün vermiş yazar bu yönelimden etkilendi, öykülerini bu gözde temalar, eğilimler üzerine oturttu. Bu yazarların seksen öncesi kitaplarıyla seksen sonrası kitaplarını karşılaştırdığımızda bu etkiye net bir şekilde görmek mümkündür.

Daha önce toplumsal içerikli, coşkulu, mesajlı öyküler yazan Meriç’in seksenden sonra yazdığı “Bir Kara Derin Kuyu” (1989) yeni dönemin izlerini yansıtır. Kitapta Meriç, artık anlatılacak hiçbir şey kalmadı demek ister sanki. Bu yüzden öyküler, yazarın yazdıkları değil yazamadıkları öykümsü metinleri gibidir. O bu dönemi kitabın girişinde şöyle anlatır: “Yaşadığımız şu günleri anlamaya çalışma beni çok yordu. Yazmak, giderek büsbütün zorlaşıyor benim için diye düşündüm.” Meriç son öykü kitabı “Yandırma”da (1998) aynı yönelimi işler. Anlatım yine yorgun, zorlama ve içeriksizdir. Sonuçta coşkulu, içtenlikli, umutlu, iddialı başladığı öykü serüveni, sek-

senden sonra yorgun, yenik, bungun bir anlatıma dönüşür. Artık büyük rüyaların, ideallerin değil, küçük ayrıntıların, mutlulukların öyküsünü yazmaktadır. İnandığı doğruları yitirmiş, topluma, insanlara güveni kalmamış yazar, kırık bir duyguyla etrafındaki olup bitenlerin şaşkınlığı içerisinde.

Adalet Ağaoğlu son kitabı “Hayatı Savunma Biçimleri”nde (1997) aynı iz üzerindedir. İlk öykülerdeki ağır mesaj verme kaygısının azaldığı kitapta, özellikle kadının odaklı bir anlayışın baskın çıktığı görülür. Seksen öncesinin temel dayanaklarını yitirmiş bir hâlde (eşitlik, adalet, ezilmişlik vs.) bireyselliğin sınırlarına dayanır. “Hadi Gidelim” 12 Eylülün gölgesindeki temaları içerir. Öykülerin arkasında ağır bir baskı ortamının atmosferi vardır. İşten atılmalar, işkence, hapisane, yargılamalar, ev baskınları, ölümler, yasak kitaplar, yakılan kitaplar pek çok öyküde yerlerini alırlar. Haklı haksız tutuklamalar, hain damgası, çevrece dışlanmalar ve bunların birey üzerindeki sarsıcı etkileri bu öykülerin önemli motifleridir. Dönemin terör ortamı da öykülerde yerlerini alırlar. Kentler yaşanacak yer olmaktan çıkmıştır. Şiddet, terör kol gezmektedir. İnsanlar rasgele bir kahveyi tarayıp, bombalayıp, adlarını bile bilmedikleri onlarca insanı öldürebilmektedir. Ölüm her yanı kuşatmıştır. Buralarda şiddet, terör eleştirilir.

Tomris Uyar da yeni yönelimden etkilenen yazarlardan biridir. Seksen öncesi öykülerinde bildik ideolojik tutumları sergiler. Göçmenleri, yoksulları anlatıp, sınıfsal çelişkileri açık etmeye çalışır. “Çırak”, “miting”, “parti”, “düzen” sembollerini kullanmaktan çekinmez. Bu öykülerde, bulunduğu ideolojik katman nedeniyle burjuvaziye eleştirir. Seksen sonrası öykülerinde ise bireyselliğe yönelerek giderek üslup arayışlarına girdiği görülür. Artık bütünüyle biçimsel denemeler peşindedir. Orijinallik arayışları/üslûp tutkunluğu büsbütün baskın çıkmaya başlar.

Bu dönemde, yalnızlık, yüzleşme, içe kapanış belli başlı temalarından olur. Onun pek çok öyküsünde, yorgun ve yenik insanlar, geçmişlerine bakıp hayatlarıyla yüzleşirler. Bir iç sıkıntısı olarak yaşadıkları hayatı, orada yaptıkları yanlışları, ömürlerinin sonunda derin bir sarsılışla fark ederler. Ama her şey geride kalmıştır artık. Yapacakları hiçbir şey yoktur. Onlara sadece “katlanmak” kalmıştır.

Bu eğilimin en dikkate değer ismi Selim İleri’dir. On sekiz yaşında yayınladığı ilk kitabı “Cumartesi Yalnızlığı”nda (1968) cinsellikle ideoloji arasında gidip gelen İleri, tavrını toplumculuktan yana koyar. Öyküler, grev, devrimci, sömürü, komünizm, Rusya, mücadele, diyalektik gibi dönemin angaje yazarlarının kullandığı kodlara yaslıdır. İkinci kitap “Pastırma Yazı”nda (1971), toplumcu tavır daha da netleşirken, keskin bir ideologluk dikkat çeker. İlk kitabın Asalak öyküsünde Nazım Hikmet’i anlatan İleri, bu kitapta da Mustafa Suphi’nin öldürülüşünü öyküleştirir. “Dostlukların Son Günü” (1975), İleri’nin bireysellik ve toplumsallık arasındaki tartışmalarını, arayışlarını yansıtır.

Zamanla İleri’nin tavrını açık açık bireyden yana koyduğu gözlenir. Edebiyatımızda yerleşik ve egemen yapılanmanın favori eğilimi olan sosyal muhtevalı eserlerden çok, bireyi, onun duygusal dünyasını hedefleyen eserler üretir. Ama bu tutu-

mu/başkaldırısı nedeniyle mevcut edebiyat iktidarınca ağır eleştirilere uğrar. Onu gerici, küçük burjuva yazarı olarak nitelerler. Bu çevreler, İleri'yi usta anlatıcı kabul etmekle birlikte, "küçük oba"lardan "memleket"e yönelmediği sürece sanatının tıkanacağı ileri sürerler. İleri bu çevrelerce bir yandan da piyasa romanları duyarlılığına açık kapı bıraktığı için eleştirilmektedir.

Ama İleri seksen sonrasında kendini daha rahat hissetmiş, tümüyle kendi olmuş, edebiyat iktidarının baskısını/etkisini üzerinde daha az hissetmiştir. Böylece ilgisi Nazım Hikmet'ten, Mustafa Suphi'den Abdülhak Şinasi Hisar'a, Nihat Sami Örik'e evrilmiştir. İleri'nin toplumsallıktan bireyselliğe dönüşümünü 12 Eylül sonrası oluşan depolitizasyona bağlamak elbette yanlış ve ona yapılmış bir haksızlıktır. Ama bu ortamın en azından İleri'nin işini kolaylaştırdığı, zemin hazırladığı da bir gerçektir.

Üç öykücü: Cemil Kavukçu, Ahmet Kekeç, Özcan Karabulut

"Yalnızlığın kendine özgü sesleri vardır."

(Temmuz Suçlu, Cemil Kavukçu)

Seksen sonrası öykü yayınlamaya başlayan yazarlardan yalnızlık, yüzleşme, içe dönüş temalarını öykülerinde işleyen pek çok yazar sayabiliriz. Ama biz konuyu dağıtmamak için bu temalarda simgeleşen üç öykücüyle yazıyı sınırlayacağız: Cemil Kavukçu, Ahmet Kekeç, Özcan Karabulut.

İlk kitabı "Pazar Güneşi" 1983'de yayınlanan Cemil Kavukçu'nun öykülerinin ana temalarını kasaba, yalnızlık, korku, yüzleşme, çocukluk olarak sayabiliriz. Özelikle kasaba ve orada yaşanan insanlık durumları öykülerin temel çıkış noktasıdır. Yitirilmişliğin ve kimsesizliğin birbirine yaklaştırdığı/kenetlediği, giderek dost kıldığı kasaba insanları, birbirlerine sarılarak acılarını unutup, yaralarını sarmaya çalışırlar. Çünkü birbirlerini en iyi kendileri anlarlar. Kasabanın ürettiği bu acılar ancak kasabadan uzaklaşınca denecek, bitecektir. Bu yüzden hep düşler kurar, kasabadan onları alıp uzaklara götürecek gemiler beklerler. Gemiye kaçak binip tüm dünyayı dolaşmak, bu kısıtlanmışlıklarını yenmek isterler. Kanarya Adaları, Kazablanka, Dakar, Kalahari Çölü.. Ama hiçbir bu yolculuğa çıkamaz. Kasaba onların dostluklarını çoğaltır ama hiçbir yarın vaatmez. Kavukçu, kasabanın bu dost sıcaklığını övmekle birlikte buradaki yaşanmazlığı da vurgular. O kasabayı belli bir süre bulunup sonra da terk edilmesi gereken bir yer olarak görür. Çünkü kasabayı terk edemeyenlerin sonu hüsrandır. Bu anlamda kasaba hem onları yaşatan, can veren hem de yollarını tıkayan, yok eden, kaçamadıkları bir fonksiyon üstlenmiştir. Bu insanların pek çoğunun sonu bu kasabada yenilmek, bir kez daha yenilmek ve yok olmaktır. Ancak kasabadan kaçabilenler kendini kurtarır.

Onun kahramanları sürekli "yalnızlık" çekerler. Hayatta hiçbir tutamakları yoktur, kalmamıştır. Çevrelerindeki her şey onların yalnızlıklarını çoğaltmaktadır. Okuduğu çizgi romanlarla, seyrettiği filmlerle bu karmaşık hayat içerisinde kendilerine bir yer edinmeye çalışan kahramanları bekleyen kaçınılmaz son yalnızlık ve dışlanmışlıktır. Kahramanları öylesine yorgun ve yeniktirler ki (kimi ideoloji, kimi deği-

şim) ne yapacaklarını bilemezler. Çünkü ne yaparlarsa yapsınlar değişen hiçbir şey olmayacaktır. Ortalıkta yapayalnız dolaşan kahramanların geçmişlerine ilişkin hiçbir bilginiz yoktur. Her şeyden bıkmış, bir kenara itilmiş kahramanımız, önünde, yarısına kadar içilmiş şarabıyla, geçmişine yaslanarak hayata tutunmaya çalışır. Gelecekte de hiçbir umut, hiçbir kıpırtı yoktur. O da geçmişine, kasabasına, orada onu yaşatan anılara, sokaklara, kırlara, bayırlara döner. Delikanlılık döneminde onu hayata bağlayan umutlara, çocukluğunun o safiyetine... Çünkü şu an yaşadıkları tümüyle yapay, karmaşık ve anlaşılmalıdır. Onun kahramanları ne aradıklarını bilmezler. Ve somutlaşmış bir amaçtan da yoksundurlar. Arayışlarının somut bir gerçekliğe dayanmaması (apaçık bir şekilde meçhul olması) aslında onların yaşam biçimidir. Arayışları tanımlayabildikleri somut bir gerçeklik olsa o vakit ona ulaştıklarında her şey yıkılacaktır. Bu yüzden imkânsız bir arayışı seçerler.

Bu yalnız kahramanlar sürekli huzursuz, tedirgin ve korku içinde yaşarlar. Korkularının kaynağı her öyküde değişik olabileceği gibi bazen de nedensizdir. Kimi çalıştığı işyerinden atılmaktan, kimi izlenmekten/tutuklanmaktan, kimi de her şeyden korkar. (Patika, Soğuma Günleri.) Bazen 80 öncesi yaşanan anarşik ortamın karmaşık günlerinin aileye, bireye yansıyan sarsıcı etkisi bu korkuyu doğururken, bazen de yaşanan baskıcı ortam bu korkuyu ortaya çıkarır. Sonunda “yaşamak bir korku” olur çıkar. “Her şeyden en çok da göz göze gelmelerden korkar olmuştum. Belediye otobüslerinde üzerine devrilmiş bir bakış görse hemen ürperir bakışlarını bir başka yöne çevirirdi.” (Patika, Gece, S. 89). Bazen de korkunun nedeni ölümdür. “Korku, dedi usulca. Ne Korkusu? Her şeyin. Belirsizliğin... Yalnızlığın korkusu.” (Temmuz Suçlu, Önlem, S. 193). Onun öykülerinde içkinin hep özne olmasının nedenlerinden biride bu yalnızlık ve kaçış duygusudur. Pek çok öyküdeki ortak kahramanlarımızın hayattaki tek ve son sığınağı dereye inip içmektir. Bu anlamda içki yalnızlığı yenme girişimi olarak ortaya çıkar.

*“Müthiş yalnızdım
Herkes gibi, evet”
(Son İyi Şeyler, Ahmet Kekeç)*

Yalnızlık, yüzleşme, içe dönüş temaları dendiğinde ilk akla gelen isimlerden biri “Son İyi Şeyler”le (1985) Ahmet Kekeç’tir. Kekeç, kitabın ilk sayfasından son sayfasına kadar bu temaları işler. Kekeç, sadece tema anlamında değil biçimsel seçiminde de döneminin yönelimiyle örtüşen bir tutum sergiler.

Öyküdeki seksen sonrası yönelimin öncü isimlerinden biri olan Kekeç’in, daha sonra öykü dışı uğraşları nedeniyle kitabı yeterince tartışılmamış, hak ettiği değer verilmemiştir. Öyküye bu kadar yüksek bir zeminden başlayıp öykü dışında kalmak (kitabın ilk baskı tarihinin 1985 olduğu düşünülürse) ayrıca üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Dolayısıyla onunla ilgili değerlendirmemiz bu tek kitapla sınırlı kalacak. Ama tek kitap olmasına rağmen yine de dönemin atmosferini yansıtan açıklayıcı, önemli bir kitap.

“Son İyi Şeyler”, Atlas, Bir Gecenin Öyküsü, Korkulan adlı üç öyküden oluşur. Atlas’ta yıllar sonra şehrine dönen kahraman anlatılır. Buradan geri dönüşlerle, bilinç akışı göndermelerle geçmişle yüzleşilir, hesaplaşılır. Kahramanınız bulunduğu şehirden büyük şehre gitmiş ama orada da mutlu olamamıştır. Yalnızdır. Ama bunun nedenini öyküde net olarak göremeyiz. Yaşadıklarının hatta hayatın bizzat kendisinin bir illüzyon olduğunu düşünür. Onun tüm bu olanlara, yaşadıklarına ilişkin hiçbir yanıtı yoktur: “Kaçmaktan başka. Yenilmiş ve uzak insanlar gibi.” Bütün ilişkilerinin parçalanmış olduğunu görür. Her şey yalana daha çok benzemektedir. Tüm güzellikler kaybolmuş, insani ilişkiler sıcaklığını yitirmiştir. Her şey kopup gitmekte, geride “acıyla barışık” insanlar kalmaktadır. O ise incelmış bir duyarlılığı boş yere arayıp durmaktadır. Direnme duygusunu yitirmiştir. Çünkü etrafında her şey değişmektedir. Örneğin eski sokakların yerinde, bütünüyle ıssız, karanlık geçitler oluşmuştur. Artık tutkuyla sevmekten uzak düşmüştür. “Yalnızlığındaki o garip dokunulmazlığını kıramamaktadır.” Dönüp geldiği şehirde de ne aradığını bilmemektedir.

Bir Gecenin Öyküsü’nde ise bir kadından ayrılmanın yarattığı boşluk ve yalnızlık duygusu işlenir. Aslında kahramanımız hep boşlukta ve yalnızdır. Her şey yalnızlığını büyütmede, derinleştirmektedir. Yaşanıp bitmiş güzelliklere, iç çeker, yazıklanır. Yalnız, isteksiz, zihni uğultularla dolu kahramanımız, şehri, o bir türlü benimsemediği, içine giremediği şehri, sokaklarını dolaşır durur. Oysa şehir insanı yormakta, bunaltmakta, nefes aldırılmamaktadır. Nereye gidecektir? “Akşamı ve çekip gidecek, sığınacak bir tek dostumun olmadığını hatırladım.” Artık yapacağı tek şey kalmıştır. Kimselerin uğramadığı sahil kasabasına sığınmak. Ya da odalara, otellere kapanmak.

Kitabın üçüncü öyküsü Korkulan aynı iz üzerinde yürür. “Yalnız ve acı çeken” yazarımız, mutsuz bir evlilik sürdürmektedir. Hep yitiren bir insandır. Her yanda sevgisizlik vardır. İğreti dostluklar, iki yüzlülükler. Dokunduğu her şey göçmektedir. Ayrıcalığı aşağılık bir şeye dönüşmüştür. Zihni, “hayata ilişkin, seçiklik kazanamamış sorular”la doludur. “Tutucu bir yalnızlıkla baş başadır” ve “varoluşunu gerekçelendirmeye” çalışsa da işin içinden çıkamaz. Yazarımız, henüz kendini bile tanımlayabilmiş değilken, “kentteki kaosu ve insan tekinin korkunç yalnızlığını” yazmaktadır. “Yalnız bir insanım ve ilişki kurduğum insanlarla aramızdaki uzaklığı korumaya, dahası ikili dostluklar dışında tutmaya çalışıyorum. bunun kişisel bir seçimden çok, bireyliğimin garip sezisiyle açıklanabileceğini düşünüyorum. tanıdık, bildik insanlarla geçen ve çoğunda düşkünlüğü yaşatan serüvenlerden ağzı yanmış, bundan sonraki yaşamında yalnız kalmaya özen gösteren birinin garip yazgısını taşıdım yıllarca.” (S. 74). “Tek yanlı bir haz, yığınla iç sıkıntısı ve asıl, sağırduyarlıklar egemendir yalnızlığına.” (S. 64). Ve “iç yüzüne varılamamış bu yalnızlığı kanıksamıştır” artık. (S. 75). Her şey “burada, insanların yalnız kaldıkları, yalnız kaldıkça yalnızlığı gereksedikleri bu kentte yaşanmaktadır.” (S. 76). O “yalnız kalmayı gerektiren, her kezinde onun çekici, büyüleyici albenisine kapılan, yarı sayrıl, hakiki bir roman kişisi”dir. Onu sokak kapısında durup el sallayan her zaman ki sevgilisi değil, geçmiş günlerin aşkları çekmektedir.

Öykülerin bütününe baktığımızda, ortada incelmış duyarlığa sahip bir kahraman görürüz. Mutsuz bir çocukluk geçirmiştir. Büyük şehre gelmiş, evlenmiştir. Şiir yazmaktadır. Etrafında olup biten hiçbir şey onu mutlu etmemektedir. Kurduğu tüm ilişkilerde hayal kırıklığı yaşamıştır. Şehir ve insanlar onu boğmaktadır. Hayata ilişkin bütüncül bir doğru anlayışı bulunmamaktadır. Yalnızdır ve acı çekmektedir. Ama bu yalnızlığının içini dolduracak gerekçelerden, daha doğrusu dillendirecek, ifade edecek kelimelerden yoksundur. Bunu nasıl açacağını düşünür. Bu yüzden zaman zaman yalnızlığını giderme girişimlerinde bulunur. Çocukluğunun geçtiği yerlere döner, aşık olur, evlenir, sahil kasabalarına gider vs. Ama tümü beyhude çabalar olarak kalır.

“Son İyi Şeyler”de hem dönemin yaygın temalarını hem de biçimsel arayışlarını görürüz. Kekeç, öykülerde bir olay anlatmaktan ziyade, bir anı, bir durumu, bir ruhsal konumu öyküleştiren. Yine anlattığı bir “meselesi” vardır elbette, ama bu gizlenmiş, üstü örtülmüştür. Onun peşinde olduğu şey, ritim, şiirsellik ve akışkanlıktır. Bu biçimsel tavır ise “tema”nın dayattığı kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ortaya çıkar. Onun öyküleri ne bir biçim başarısını, ne de dönemin atmosferini yansıtmaya açısından öz/tema/konu başarısını yansıtır. Onun asıl başarısı, biçim ve özün birlikteliğinden/uyumundan sonra okurda bıraktığı bütünlük duygusudur. Kekeç, bilince üşüşen parçalı görüntüleri, bir birlik amacı gütmeksizin art arda sıralar. Bu parçalı, gel-gitli, göndermeli, çağrışımlı anlatım temayla/özle bir uyum içerisindedir. Sonuçta dönem insanın kafa karışıklığını, parçalanmışlığını, yaşadığı kaosu, giderek anlamlandıramadığı yalnızlığını, şaşırtıcı bir önseziyle, başarılı bir biçimle dışlaştırır.

Anlatım tümüyle izlenime, etkiye ve çağrışıma yastır. Öykü boyunca, yazıyla, onun etkisiyle de sürekli hesaplaşır. Doksanlardan sonra iyiden iyiye bir akım haline dönüşecek olan bu biçimsel yapıyı, daha 1980’lerin başında gerçekleştirmesi ilginçtir. Tabi bütün bu yargıları, onun kimi etkilenmelerini, kaynaklarını, yazar/duyarlık yansımalarını (Wirginia Woolf, Selim İleri, Demir Özlü vb.) hesaba katarak söylüyoruz. O bütün bunlardan bir “kendine haslık” üretmeyi başarmıştır.

*“Ama yalnızlık yaşadığımız biricik gerçeklik.”
(Baştan Sona Yalnızlık, Özcan Karabulut)*

Seksen sonrası öykücülüğümüzde yalnızlık, yüzleşme ve içe dönüş temalarını öykülerinde ağırlıklı olarak işleyen öykücülerden biri de Özcan Karabulut’tur.

Karabulut’un öykülerinde ağırlıklı olarak kendi bireysel yaşantısından/tecrübelerinden yola çıktığı söylenebilir. Yayınladığı beş kitabıyla, 1980 ile 2000 arası yaşananların bir tutanakçısı gibidir. O “başkalarını değiştirmek için yola çıkıp kendileri değişen” yoldaşlarını büyük bir içtenlikle anlatmıştır. “Yaşadıklarımı yazıyorum, yazdıklarımı yaşıyorum,” derken tam da bunu kastetmektedir. Onun öyküsü tümüyle yaşamsal tanıklıklardır. Bu yüzden de sosyalist bir yazar olarak, sosyalist mücadelenin ülkede geçirdiği evreler, değişimler, yenilgiler, zaferler öykülere yansır. Ama bütün bunları bireyin penceresinden, cinsellik ve kadın erkek ilişkileri perspektifinden aktarır.

İlk öyküsünün ikinci paragrafında bir kahraman “koyu bir yalnızlık düğümleniyor boğazıma” der. Bu onun yirmi yıllık öykü serüveninin bir ipucu gibidir. Bu ilk kitapta “yalnızlık” toplumsallık adına aşağılanır, yalnızlığın aşılması önerilir: “Senin kasvetli yalnızlığın bir intihardır. Bir ölümü, yalnızlık duygusuyla bir ölümü sürdürdün. (...) Şimdi sokağa çık ve akıp giden bir hayatın o eşsiz ezgisini dinle. Sevinçli gözlerle yalnızlığının kalabalıklaştığını göreceksin.” (S. 50). Bir başka öyküde devam eder yalnızlığa karşı koymaya: “Yalnız değilim. Dış dünyaya tutunamayan insanlarla birlikteyim. Yüreğim insanlarla dolu.” (S. 60). “Evet yalnız değiliz; bir yanıma hep başkalarında. Yürelerinde dostlukların, aşkların özlemine taşıyan bu insanları seviyorum.” (S. 62). İkinci kitabı “Hüzünle Bazı Günler”de yalnızlığı yorumlamayı sürdürür: “...sözcüklerin dünyasına giriyorum. Eski yalnızlıklara, eski çığlıklara.” (S. 25). “Yalnızdım. Dostlarım uzaktı.” (S. 54).

Üçüncü kitabı “Baştan Sona Yalnızlık”ta yalnızlığa yüklenen anlamın değiştiğini görürüz. “Sokağa çıkma yasaklarının ilan edildiği katlanılmaz sıkıyönetim günleriydi; telefonlar dinleniyor, ilişkiler kesiliyor, ülkeni bir karabasan sarıyordu. Evet yalnızlığın başka yalnızlıklara benzemediği olağanüstü bir dönemde...” (S. 10). “İnsan yalnızlıktan üşür mü, çok üşüyorum, insanlarla olan ilişkilerimde donma noktasına yakın bir yerdeyim.” (S. 42). “Yalnızlığımı besleyip çoğaltmalıyım.” (S.65).

Dördüncü öykü kitabı “Belki de Kaybeden Zaman”da yalnızlığa biraz daha teslim olmuş gibidir. “Mekanlarım, kuşatılmış, terk edilmiş mevsimlerim, elbette kurtarılmış bölgelerim, başkentin yalnızlığında yalnızlığın başkentinde aşklarım, yalnızlıklarım var, ve yaşayan, yazabilen için gereksinim duyulan temalarım, coğrafyanın her yerde olduğunu, biraz da bu aşkların, bu yalnızlıkların, bu kavgaların, bu rahatsızların yazma eylemini kamçılıdığını düşünüyorum.” (S. 22). “Hiç kimse benim gibi suratsız ve yalnız olup hayata bu denli tutunamaz, çünkü yalnızlığın cennetim ve cehennemim olduğunu biliyorum.” (S. 25). “Başka bir yalnızlığın kıyısında, kendimi yalnız hissetmem yeni bir şey değildi, bir yabani bitki, bir kara bayrak... Kullanması bilenlerin elinde yalnızlık patlamaya hazır bir silaha eğer, bu silah patlatılmalı, içerideki ve dışarıdaki duvarlar yıkılmalıydı.” (S. 54).

Yani kahramanlar ilk öykülerde “gündelik hayata yabancı gözlerle bakan arkadaşların trajik yalnızlıklarına kapılmayacağız” derken, son öykülerde “zaman, yalnızlığın öteki adıdır” diyerek, yalnızlığın kaçınılmaz bir gerçeklik olduğu kabullenirler.

Onda yalnızlık doğrulara olan güvensizlikten değil geçmişe olan özleminden kaynaklanır. 12 Eylül kesintisiyle birlikte kolektif dostluklar bitmiştir. Dostların kimi tutuklanmış kimi de başka yönlere savrulmuştur. Marş sesleri kesilmiş, ev, kahve arkadaşlıkları sona ermiş, dayandıkları temeller yıkılmış, mücadeleleri yenilgiye uğramıştır. Bu insanların yaşadıkları derin bir boşluktur. Kurtarılmış mahalleler, pankartlar, sloganlar ortalıktan çekilmiştir. Artık kentler de, kent insanları da davalarına ilgisiz, duyarsızdır. Sanki hiçbir şey olmamış, geçmişte o coşkulu günler yaşanmamış, mücadeleler yapılmamış gibidir.

Hayata dostlarıyla, mücadeleleriyle tutunmuş bu insanların etrafları boşalınca tam bir hayal kırıklığı ile yalnızlığa “düşer”ler. Bir şekilde ideolojik geçmişleri olan insanların, inandıkları ideolojileri eski parlak günlerini yitirmiş, giderek gözden düşmüştür. Bunlar da bir yandan eski ideolojilerine bağlı kalmak bir yandan da yeni hayata tutunmaya çalışırlar. “Hayatta sadece yığınların dünyasında yer alan insanların bireyselliği keşfetme” serüveni yaralayıcı olur. Hayatta tek amaçları “örgütlenmek” olan insanların ideolojik bir değişimin yaşandığı günlerde ne yapacaklardır? Baskılar, çözümsüzlükler, etrafın boşalması yalnızlığı doğurur, giderek besler. İlk kitaplarında yalnızlığı yenmek için dayanışma önerilirken, son öykülerde iş cinselliğe evrilir. Ama cinselliğe de zaman zaman kuşkuyla bakılır: “Cinselliğin insan yalnızlığını daha artırdığını birazdan duyumsayacak.” (Baştan Sona Yalnızlık, S. 91).

Karabulut öykülerde bireycilik ile toplumculuk arasında gider gelir. Toplumculuğu savunurken bireyin ezilmesine içten içe karşı çıkar. Bazen de bunların çatıştığını görür. Bu uyumun nasıl mümkün olabileceğinin yollarını arar. “N’apalım, toplumsal ve aşksal hayatlarımız ayrı ayrı düzenlenmiş.” (Karşı Öyküler, S. 25). Bireyselliğe hep direnmeye çalışır. Belki de içeriden biri olarak “dönek” olarak anılmak istemez. Ama zaman zaman içinde bulundukları ortamın açmazlarını/trajedilerini gündeme getirerek, tersinden o insanların seçimini tartışmaya açar. Buralarda ağırlıklı olarak devrimci mücadelenin içinde de, bireyin cinselliğini yaşayabilmesi gerektiğini temellendirmeye çalışır. Bunun su gibi, ekmek gibi temel bir ihtiyaç olduğunu vurgular. Ama bu tavrın mücadele içinde olumsuzluklarını/ımkansızlığını öne çıkarmaktan da çekinmez. Onun kurmaya çalıştığı denge, devrimcilikten vazgeçmeden seksen sonrası eğilimlerin/anlayışların (yani bireyciliğin) mümkün olabileceğidir. Kısaca bireysellik övülmez ama yaşananlar kaçınılmaz olarak kahramanları bireyselliğe zorlar.

Karabulut ağırlıklı olarak siyasal/toplumsal olayların bireydeki duygusal yansımalarını öyküleştirebilir. Devrimci gençler, dağdaki gerillalar, Sivas olayları, cumartesi anneleri, eski tüfekler, dünyadaki devrimci sosyalist mücadele öykülerinde yerlerini alır. Ama bunlar öyküde özne değildir. Çoğu kez bir fon olarak kalırlar. Tiplerini kahramanlaştırmak için siyasal tutumlarını, zayıf yanlarını anlatmak için de insani yanlarını öne çıkarır. Ancak bu siyasal tutum altında bireyin kendi özgürlük alanlarını koruması zor hatta kimi kez imkansızdır. Siyasal tutum bazen kadın erkek ilişkilerini eşitleyecek bir zemin olarak önerilmeye çalışılsa da sonuç tümüyle bir çözümsüzlüğe ulaşır. Siyasal tutumun hayatı zenginleştirdiğini vurgulasa da bunun da iletimsizliği önleyemediği görülür.

Onun öyküleri sevgililere yazılmış, içli, dokunaklı aşk mektupları gibidir. (Ama zaten her öykü birer aşktan başka nedir ki? Baştan Sona Yalnızlık, S. 37. Kadınsız bir hayat, kadınsız bir öykü düşünemezdim. Belki de Kaybeden Zaman, S. 23). Belirleyici olan kadın erkek ilişkileridir. Bu anlamda yalnızlık sadece davada yalnız kalmak, ülke gündeminden sosyalizmin çıkması olarak değil, sevgililerden ayrılmak, aşksız ve sevgisiz kalmak olarak da temellendirilir.

Görüldüğü gibi seksen sonrası eğiliminin öncelikle bir yüzleşme dönemi olduğunu söylemek mümkündür. Ama bu yüzleşme sadece içeriksel değil biçimsel bir yan da taşır. Öykücüler öncelikle dönemsel tanıklıklarını yerine getirmişlerdir. “Bütün bir hayatta ancak görülebilecek değişiklikleri” kısa bir zaman diliminde yaşayan kuşaklarının acı tecrübelerini tarihe mal etmişler, sonuçta öykü tarihimizde hiç de küçümsenmeyecek bir birikim oluşturmayı başarmışlardır. 

Patika, Cemil Kavukçu, Varlık Yayınları, 1987.

Temmuz Suçlu, Cemil Kavukçu, Can Yayınları, İkinci Baskı, 1998.

Son İyi Şeyler, Ahmet Kekeç, Perşembe Kitapları, İkinci Baskı, 2001.

Karşı Öyküler, Özcan Karabulut, Edebiyat ve Eleştiri Yayınları, 2.Baskı, 1995.

Hüzünle Bazı Günler, Özcan Karabulut, Yazıt Yayınları, 1990.

Baştan Sona Yalnızlık, Özcan Karabulut, Can Yayınları, 2.Baskı, 1999.

Belki de Kaybeden Zaman, Özcan Karabulut, Can Yayınları, 1998.

CEMİLE SÜMEYRA

SON DÖNEM TÜRK ÖYKÜCÜLÜĞÜNDE İNSAN VE TOPLUMSAL HAYAT

Bütün öykücüler kaçınılmaz bir şekilde yaşadıkları dönemin tanıklığını yapmakta ve bu tanıklıklarını öyküleriyle ortaya koymaktadır. Öykücüler, kendilerinden önceki ya da sonraki dönem öykücülerinden işledikleri konular bakımından ayrılmakta, ancak aynı dönemde yazarlarla benzer temaları farklı bakış açılarıyla işlemektedir. Örneğin 70'li yılların öykü yazarları, dönemlerindeki hayat anlayışını ve insani özellikleri, başkaldırı, devrim, ideoloji gibi kavramlar ile mücadeleci karakterler, direnişler ve çözümler çerçevesinde işlemişlerdir. 80 ve 90'lı yıllarda ise öykü yazarları, kendi dönemlerinin değişen değerlerini, bireyselleşen hayat anlayışını ve sorunlarını kaleme almışlardır. Biz bu yazımızda son dönem Türk öykücülerinin metinlerini toplumsal hayat ve insan sorunları bağlamında değerlendirmeye ve genel sonuçlar çıkarmaya çalışmaktayız. Bahsi geçen tema çerçevesinde değerlendirilen öykücüler ise şunlardır: Ramazan Dikmen, Cemal Şakar, Fatma Karabıyık, Necip Tosun, Köksal Alver, Abdullah Harmancı, Kamil Doruk, Cihan Aktaş, Selvigül K. Şahin, Sema Kaygusuz, Nalan Barbarosoğlu, Ayfer Tunç, Faruk Duman, Murat Gülsoy, Yekta Kopan, Müge İplikçi.

İnsan

Son dönem Türk öykücüler, kendi dönemlerinin insanını ve tüm boyutlarıyla toplumsal hayatı öykülerinde farklı kurgu ve gerçek alışımıyla işlemeyi tercih etmiştir. Bu nedenle bu dönemde yazılan öyküler, 80-90'lı yılların toplumsal hayatının ve insan karakterinin bir belgesi olarak görülebilir.

Son dönem Türk öyküsünde insan, bütün boyutlarıyla (yetenekleri, eğilimleri, zafiyetleri, değişimi, siyasi ve bireysel tutumları) yerini almıştır. 80 ve 90'lı yılların sonunda, pek çok siyasi, bireysel ve toplumsal etmenlerle birlikte hayatı bir kaosa dönüşen, bunalan, arayış içinde olan insan tipi, hemen hemen dönemin bütün öykücüler tarafından öyküleştirilmiştir. Söz konusu insan tipini ve toplumsal olay ya da olguları yazarların farklı bakış açılarıyla değerlendirmeleri sonucunda yaygın olarak iki farklı bakış açısının hakim olduğu söylenebilir. Faruk Duman, Murat Gülsoy, Yekta Kopan gibi öykücüler, bu dönemdeki insan tipini, onu hazırlayan ya da ondan etkilenen toplumsal hayatı öykülerinde *kurgusal gerçeklik* olarak değerlendirirken, Cemal Şakar, Nalan Barbarosoğlu, Sema Kaygusuz, Münire Danış, Fatma K. Barbarosoğlu gibi öykücüler ise sorunlara çağdaş insanın arayış serüvenini ve vardığı noktayı da işaretleyen öyküler yazmışlardır. Bu bağlamda söz konusu yazarların, 70'li yılların 'topluma karşı sorumluluğu olan yazar' anlayışını sürdürdükleri söylenebilir.

Ancak, Nalan Barbarosoğlu, Sema Kaygusuz insanın, içinde yaşadığı dönemin dayatmalarından kaynaklanan sorunlardan kurtulabilmesinin öncelikle bireysel özgürlüğünü ve gücünü kazanmasıyla mümkün olduğunu vurgularken, Cemal Şakar, Münire Daniş, F. K. Barbarosoğlu ‘arınış ve arayış’ öyküleri olarak da nitelendirilebilecek öyküleriyle sorunun İslami duyarlılıkların ve inancın tekrar canlandırılmasıyla aşılabileceğini vurgulayan öyküler yazarak bakış açılarını öykülerinde yansıtmaktan kaçınmamışlardır.

Son dönem öykücüleri insan sorununu kadın-erkek-çocuk gibi kategoriler bağlamında da işlemişlerdir. Kadın sorunu üç farklı açıdan ele alınmıştır. Modern hayatın zorlukları, siyasi ve toplumsal zihniyetin ‘kadın algılayışı’nın zamanla bir baskı unsuruna dönüşmesiyle ezilen, yıpranan, hayatın hiçbir alanında özgürlüklerini yaşayamayan kadınların öykülerini özellikle kadın öykücüler dikkate almıştır. Nalan Barbarosoğlu, F. K. Barbarosoğlu, Sema Kaygusuz bu kadın tipine öykülerinde ağırlıkla yer veren öykücülerden bazılarıdır. Bu öykücüler, ezilen kadın tipine karşılık, ataerkil zihniyetten kurtulamamış, gelenekçi kadının yaşadığı baskı dolu hayatı görmezden gelen duyarsız erkekleri eleştirmişlerdir. Hatta erkeklerin cinsel arzuları nedeniyle çözülmeye daha müsait bir yapıda olduklarını belirtmişlerdir (Örneğin, Rusya’ya gittikten sonra değer yargılarını bir yana bırakan ve cinsel arzularının peşinde koşan erkekleri F. K. Barbarosoğlu *Kirli Yağan Karlar* öyküsünde işlemektedir). Söz konusu kadın tipinden farklı bir karakter olarak kimliksizliği ve sıradanlığı tercih eden, varlıklarına eşlerinin varlıkları, statüleri ve rütbeleriyle bir anlam biçen, yüzeyssel yaşamayı tercih edenler de son dönemin kadın ve erkek öykücüleri tarafından eleştirel bir şekilde ele alınmıştır. Üçüncü tip olarak ise, modernliği görüntü ve şekil bağlamında algılamış, cinsel obje olarak görülmenin ötesine geçememiş genç kız ve kadınlar öykücülerce anlatılmıştır. Yekta Kopan’ın süslenmekten başka kaygısı olmayan, kapitalist zihniyetli, tüketim delisi eş modeli (*Newton’un Üçüncü Yasası*), Abdullah Harmancı’nın öykülerinde ‘tuzak karakterler’ olarak, İslami duyarlılıkları olan yeni yetme delikanlıların ya da genç öğretmenlerin aklını başından alan ulaşılmaz görülen ‘açık kızlar’ (*Umur Bey Hikayeleri, Yiten Yüzyıl*) bu tipe örnek olarak gösterilebilir. Kapitalizmin ve modern hayatın sunduğu olanaklarla kadınların insani değerlerini kaybetmesine ve bir cinsel meta olarak toplumsal hayata dahil edilmesine eleştirel bir yaklaşım öykücü Kamil Doruk’tan gelmektedir (*Kabuğunda mı Dönerdi Sözler, Hep Onu Bir Başka Söyle, Altınboynuz Üstü Şişhane*).

Cemal Şakar’da ise söz konusu iki kadın modelinden farklı olarak erkeğin kendi düşünsel ve sosyal hayatını başarıyla yürütebilmesini sağlayabilmek için ailevi sorumlulukları üstüne almış becerikli, yapıcı ve özverili bir kadın modeli vardır. Böylesi kadınlar, zaman zaman tepkisel kızgınlıklar yaşasa da modern hayatın yıpratıcı ve dejenere eden unsurlarından uzakta, geleneksel zihniyetin kadını algılayışındaki koruyuculuk sayesinde huzuru yaşamaktadırlar. (*Şar, Pencere*). Tıpkı Cemal Şakar gibi kadın ve kadın problemlerine değinmek yerine örnek kadın karakterleri öyküştirmeyi tercih eden bir başka öykücü ise Münire Daniş’tir. Eski zamandan bir türlü kopamayan, hisli ve incelikli, daima hüznünlü, sabır ve tevekkülle taşra şehirlerinde

oradan oraya savrulan kadın karakterlere (*Kırık Aynalar/ Dervişin Mülkleri/Son Hüzün/ Bulutlu Mavi*) yer vermeyi tercih etmiştir. Murat Gülsoy, mükemmel olma zorunluluğu ile kendi kabuklarını kıramayan, özgürlüğünü yakalayamayan kadınları ele almıştır (*Hızlı Düşünme Sanatı*). Ramazan Dikmen ise mahalle kızlarını, ev kadınlarını, çalışan kadınları büyük bir maharetle anlatmıştır.

Toplumsal Yapı

Öykü, türünün bir gereği olarak, insan, mekan, zaman, olay kavramları üzerine kurulmaktadır. Zaman, mekan ve olaylar genellikle anlatılan toplumun toplumsal yapısına ait unsurları içine almaktadır. Bu nedenledir ki öyküler, insan, yaşanan coğrafya, yaşanan zaman olarak bir bütünü kapsar, bu bütünlük içinde toplumsal hayata ilişkin gizli gerçekleri ifade edebilir. Söz konusu toplumsal yapının içine aile, din, gelenek, ekonomi ve siyaset gibi alanlar girmektedir.

Aile ve sorunlar (İletişimsizlik ve kuşak çatışması): Son dönemde öyküsünde çoğunluğunda evlilik ve aile, problemleri bir kurum olarak anlatılmıştır. Söz konusu dönemin toplumsal hayatında da evliliğin eski değerini kaybedişi, boşanmaların artışı, evliliğin yerini birlikte yaşama gibi kurumsallaşmamış bir ilişki biçimine bırakışına doğru bir gidiş yaşanmıştır. Bu değişimi, insanın bireyselliğinin artması, özgürlük arayışında olması, toplumun belli konulardaki baskısını kaybedişi, ahlaki değerlerin de değişimi, güvensizlik, modern hayatın sunduğu paylaşımcı evlilik biçimini geleneksel ortamın ‘paşa’ları olarak yetiştirilen erkeklerinin kabullenemeyişi, kadının modern hayatın ve evliliğin yükünü bir arada yaşamak zorunda bırakılışı gibi pek çok unsur belirlemiştir. Bütün bunlara rağmen gerçekleştirilen evliliklerde ise, kimi zaman kadınların ‘mükemmel insan’ kimliğine bürünmesine neden olacak kadar çok fazla sorumluluk alması sonucunda yaşanan yıpranmaya, hayallerinden uzaklaşmaya (F. K. Barbarosoğlu: *Mavi Rüya*), kadınların özgürlüklerinin yok edilmesi sonucunda kadının yaşamış olduğu sıkışmışlık haline (Nalan Barbarosoğlu: *Ay Varsa Fesleğenlere Dokunmam*) çeşitli öykülerde rastlanmaktadır. Evliliğin anlamını yitirmesinin bir diğer nedeni, eşler arasındaki iletişim sorunudur. Evliliğin büyümesini kaybettiği korkusuyla yaşanan iletişim problemine (F. K. Barbarosoğlu: *Masadaki Karanfil*), birbirinin dünyasından son derece uzak, zamanla birbiri için çekiciliğini kaybetmekten kaynaklanan iletişim problemine (Yekta Kopan: *Newton’un Üçüncü Yasası*), modern hayatta belirgin bir hal alan vakit sıkıntısından kaynaklanan iletişim problemine (Abdullah Harmancı: *Umur Bey Akşamları/ Yiten Yüzyıl*) kimi öykücüler yer vermiştir. Genellikle iletişim probleminin nedeni vakitsizlik, ilgi eksikliğidir. Birlikte yaşamalarda ise mutsuzluğun bir diğer sebebini güvensizlik ve bencillik oluşturmaktadır. Evliliğin (aile hayatının) değil de birlikte yaşamamanın tercih edilmesinin temel nedeni hayaller ve hayata dair müdahalelerin olmamasıdır. Ancak bu durumun da bir çözüm getirmediği, güvensizlik sorununu ortaya çıkardığını (Yekta Kopan: *Joker*) öykücüler vurgulamayı tercih etmiştir. Cemal Şakar’ın öykülerinde ise evlilik, erkeğin özgürlüğünü engellemediği gibi, kadın ve erkeğin kendi dünyalarına ait sorumluluklarını yerine getirdikleri, saygının ölçü olduğu geleneksel ailevi ortamdır.

Ve söz konusu aile kendi içinde huzuru yaşamaktadır. Gerçi, bu ailelerde de bir iletişim probleminin var olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Kadın ve erkek, birbirlerinin beklentilerinin farkında değilmiş gibi, ancak gizliden gizliye bir hoşnutluk haliyle yaklaşır birbirine (*Pencere*). C. Şakar, bir başka öyküde erkeğin hayatına müdahale etmeyen ancak hal dilinden anlayıp ona özgürlüğünü açan bir kadından söz eder (*Şâr*).

Aile içinde yaşanan sıkıntılar sadece eşler arasında değil, aynı zamanda çocuklar arasında ve çocuklar ile ebeveynleri arasında da yaşanmaktadır. Ebeveynler ve çocukları arasındaki sorun kuşak çatışması olup, kuşaklar arası algılayış ve yaşam değişikliğinden kaynaklanmaktadır. Öykülerde genellikle bireysel tercihlerini, toplumsal ve siyasi kaygılarını kendi yaşamının bile önüne almış, idealist insanlardan oluşan baba ve annelerin karşısında bireyselliğini ön plana çıkaran, siyasi ve toplumsal kaygıları olmayan gençler vardır. Bu iki farklı algılayış şekli, yaşam şekli olarak da iki kuşağın çatışmasına neden olmaktadır.

Din: Dini bir koruyucu unsur olarak algılayan Münire Daniş (*Dervişin Mülkleri, Çoban Armağanı, Avuntu, Dönüş, Ölümü Yusuf Gören, Giden Bir atlı, Sazlık Yürüyüşü, Puslu Encam, Pusulalar, Sessizlik Sûfisi*), Cemal Şakar (*Ölü Zaman, Yapıştır-malar, Sırdaş, Bir Masal, Tercihane, Şâr, Atlas, Dört Güzel Şey*), Kamil Doruk, Fatma K. Barbarosoğlu (*Ruzname*), Selvigül K. Şahin (*Gülendam'ın Renkleri, Cüz Masalı*) gibi öykücüler, insanın yaşanan çağdaki bunalımından kurtulabilmesi için hayatı, ölümü İslam'a göre algılamasının ve insanı dinden uzaklaştıran pek çok unsura rağmen dini emirleri yerine getirmesinin gerekliliğini vurgulayan öyküler yazmışlardır. Dini koruyucu bir yapı olarak algılayan 'arınış öyküleri' olarak adlandırılabilcek öykülerde Türk toplumunun dini algılayışının birdenbire yaşadığı değişime dikkat çekilerek dindar insanların dini emir ve ibadetleri yerine getirirken yaşadığı sıkıntıya da değinmişlerdir. Özellikle kamusal alanlarda namaz, oruç gibi ibadetlerin 'kalorifer daireleri'nde 'hızlı ve sakınarak' yapılması gerçeğini Abdullah Harmancı (*Umur Bey Hikayeleri*) konu edinmiştir. Abdullah Harmancı, istenilen hayatla yaşamak zorunda bırakılan hayat arasında sıkışıp kalan, çıkış yolları arayan insanların yaşadıkları açmazları, sorgulamaları konu edinen öyküler yazmıştır. Onun öykü kahramanları çoğunlukla nefis ve toplum arasında sıkışıp kaldığı için istediklerini, aksatılan ibadetlerin iç acılarını yaşayan, erkek kahramanlardır. İhtiraslarına yenik düşen muhterisler. Entelektüelliği kendi kişiliğini ispat için kullanmaya kalkan muhteris delikanlılardır. İslami kaygıları ile dünyevi ihtirasları arasında sıkışan müslüman entelektüelleri (*Ardıç Ağacı*) bunları hemen her gün yaptıklarını sorgulayışlarını öyküleştirmiştir. Tövbeyi reddeden oğullar, dünyevileşip eşini aldatan erkeklerin sıkıntılı anlarında Allah'ı hatırlayışları, olağanüstülüklerle örülü bir İslami anlayışa davet, Allah-insan arasındaki ilişki, dünyevileşmeye direnen ve sonunda kazananlar, başkalarının imtihanlarını görüp kendi imtihanlarını algılayamayanlar tüm boyutlarıyla müslüman kişinin dünyadaki halleri Abdullah Harmancı'nın öykülerinde yer almıştır (*Leke, Ertesi Dünya, Asa, Ermiş, Kargışlarla, Yanık*). Ramazan Dikmen ise dindarlık 'taslayıp' dinin emirlerine sıkıca uymayan insanları eleştirmiştir (*Sonrası*).

Son dönem öykücülerin dine farklı bir noktadan bakanlar da vardır. Bu görüş, geleneğin ve dinin insanı pasifize ettiğine inanan ve fakirlikle dindarlığı örtüştüren bir yargıya sahiptir. Ayfer Tunç'un bazı öykülerinde (*Mağara Arkadaşları*) ve Murat Gülsoy'un çoğu öyküsünde din bu şekilde anlatılmıştır.

Gelenek: Geleneği modernizmin sarsıcı etkisine karşı insani ve toplumsal çözümü engelleyen bir unsur olarak algılayan yaklaşımı kimi öykücüler öykü dünyalarında geliştirmiştir. Geleneğin mahremiyet anlayışı, türküler ve masalları ile Cemal Şakar, Kamil Doruk, F. K. Barbarosoğlu, Münire Daniş, Köksal Alver gibi öykücüler tarafından olumlu bir unsur olarak ele alındığı söylenebilir.

Siyaset: 70'li yılların öykücülerinde olduğu gibi sosyalist, marksist, gelenekçi, devrimci, İslamcı, bireyci gibi farklı bakış açılarının hakim olduğu öykü anlayışı, son dönemde yerini çoğunlukla bireyci ve İslamcı bakış açısıyla yazılan öykülere bırakmıştır. Bireyci bakış açısına sahip öykücülerin pek çoğu, siyasal olayların, gelişmelerin, aktörlerin ve kararların değerlendirmesini yapmaktan genellikle kaçınmıştır. İslami duyarlılıkla yazan öykücülerde ise siyasal olaylar, gelişmeler ve aktörlere ilişkin eleştirel tavır dikkati çekmektedir. Bu bağlamda İslami bakış açısına sahip bazı öykücülerde 28 Şubat süreci ve başörtüsü sorunu ele alınmıştır. Bu şekilde yazılan öyküler siyasal durumu yansıttığı gibi bakış açısına göre tavır alışları da yansıtmaktadır. Söz konusu dönemde siyasal nedenlerle gözaltına alınanlara yapılan işkenceleri ve gözaltına alınanların psikolojik durumları (Nalan Barbarosoğlu: *Gözaltı*), başörtüsü sorununun siyasal bir sorun haline dönüştürülmesini ve bu nedenle okuldan uzaklaştırılan insanların toplumla, kendileriyle ve aileleriyle yaşadıkları çatışma hali (C. Aktaş, Münire Daniş, S. K. Şahin, F. K. Barbarosoğlu) öykülerde işlenmiştir. Söz konusu durumun mağdurlarının yaşadıkları psikolojik tahribatı tüm yönleriyle yansıtabilen öykülerdir bunlar.

Ekonomi: Son dönemde yükselen bir değer olarak ortaya çıkan para, öykülerde de önemli değiştirici bir güç olarak yer almıştır. Özal politikalarının her şeyin üstünde para kazanmayı gören yaklaşımının toplumsal yapıyı da doğrudan etkilediği görülen 80 sonrası dönemde para, en önemli değer haline gelmiştir. Kapitalist sistemin bir sonucu olarak her tür ilkeyi, moral değerleri hiçe sayma, 'amaca ulaşmak için her şey mübahtır' ilkesini hayata geçirme anlayışı bütün toplumsal tabakaları, sınıfları ve kutupları etkilemiştir. Dolayısıyla bu önemli değişim dönemin öykülerinde de karşılığını bulmuştur (Köksal Alver: *Saklı Yara İnce Sızı*; Fatma K. Barbarosoğlu: *Kapanmayan Yaralar Antolojisi*, *Swan Sevenler Derneği*; Yekta Kopan: *Hindistan Yolculuğu*; Murat Gülsoy: *Elden Ele*).

Toplumsal Değişme

Toplumsal değişmeyi insanın ideal ve reel düzlemdeki değişimini, hayatın, sokakların, kent yaşamının değişmesi, nüfus hareketleri (göç), kentleşme ve sorunları bağlamında değerlendirmek gerekmektedir. Değişim aynı zamanda değerler dünyasındaki bozulma, dünyaya/hayata bakışın başkalaşması bakımından da değerlendirilebilir.

İnsanın Değişimi: Selvigül K. Şahin, Münire Daniş, Fatma K. Barbarosoğlu, Köksal Alver değer yargılarının değişimini, çeşitli meslek gruplarının, kadınların ve genç neslin bu değişimden daha fazla etkilenmelerini çeşitli öykülerinde ele almaktadırlar. *İdeal ve reel düzlemdeki bu değişimin yaşanışı, değişimle yüzleşme ve söz konusu değişimi izah etme çabaları* öykülere konu olmuştur. Evlilik, para kazanma, mevki sahibi olma, belli bir makama ulaşma gibi faktörler değişimi gerçekleştiren faktörler olarak öykülerde sıralanmıştır. Sık sık öğrencilik yılları ile sonraki yıllar arasında ilişkiler kurulmuş ve insanların nasıl değiştiği, başkalaştığı gözler önüne serilmiştir (Necip Tosun). Murat Gülsoy, çağdaş insanın içine düştüğü olumsuz durumları belli başlı öykülerinde işlemiştir. Bu çağda kaybedilen güven duygusunu, ahlaki değerleri (*Hindistan Yolculuğu/Kötü Yola Düşen Ev*), komşuluk ilişkilerinin tükenişini, bilinçli ve inanarak yaşama isteğinin yerini günü gününe yaşamanın alışını (*Hasta Bir Konak*), her tür manevi değerın yerini yitirmesiyle kendisini ilkesizleştiren, ahlaksızlaştıran kadın ve erkek karakterleri, kim zaman bir jigola, kimi zaman azgın bir kadın, kimi zaman para için cinselliğini kullanan bir kadın olmaktan kurtulamayan insanları (*Madam Anna'nın Yeniden Ortaya Çıkışı/Hindistan Yolculuğu*) öyküleştirmiştir. Necip Tosun ise modern hayatın savrulan bireylerini anlatmıştır (Küller ve Uçurumlar).

Hayatın, Sokakların, Kent Yaşamının Değişmesi: Eskiye inatla korumaya, yaşatmaya çalışan eski evlerin, zamanın yaşadığı hızlı değişimden kaçamayarak değişime teslim oluşu pek çok öykücüde konu edilmiştir. Eski hayatlar, eski sokaklar, eski evler 'zorlamalarla, geleneklerle, yoksulluklarla, bocalamalarla' ne kadar yaşatılmaya çalışırsa çalışsın, yeni hayatın 'yarar' anlayışından uzak olduğu için yerini altı dükkan olarak kullanılan yeni binalara bırakmıştır. Ancak bu durum insanın aradığı mutluluğu bulmasına yetmediği için, eski hayatın dışlanamayacak bir uzantısı olan 'yalı'ları aratır. Genç nesil eski hayatın tüm uzantılarından kurtulmakta kararlıdır. Söz konusu kent yaşamına dair bu değişimi Cemal Şakar *Gidenler Gidenler* öyküsünde vermiştir.

Hayat anlayışı, kent yaşamıyla birlikte 'zorunluluklar', 'sıradanlık', 'zamansızlık', 'imkansızlıklar' gibi sorunları beraberinde getirdiği için, modern insanı, bütün kuşatıcı ve rahatlatıcı değerleri yok ederek gittikçe artan anlamsızlık duygusuna itişini Nalan Barbarosoğlu *Antrakt* adlı öyküsünde işlemiştir.

Toplumsal hayattaki değişimi bütün boyutlarıyla çirkin (betonlaşma ve her tür kapitalist unsur) ve yaşanan dünyayı 'yanlış dünya' olarak algılayan Kamil Doruk, hemen hemen bütün öykülerinde yanlış dünyanın insanlarının ve çocuklarının yanlışlarını, bu yanlışlardan sıyrılma adına neler yapılabileceğini vurgulayan öyküler yazmıştır (*Akdeniz'de Vals, Kafi*). Yaşanılan hayatın dayatmalarının özellikle İslami bir hayatı yaşamak isteyen insanlar için büyük engel teşkil ettiğini de özellikle vurgulamış, kimi zaman dünyayı ayetlerde denildiği gibi, para, makam, evlat ile imtihan olunan yer olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda 'İslamcı' öykücülerdeki dünyayla yaralı olma hali, 'solcu' öykücülerdekinden farklı bir boyut taşımaktadır. Solcu öykücüler, dünyayı, hakkını vererek yaşayamayan insanların haksızlık odaklı hali ile anlatırken, İslamcı öykücüler için, yaşanan dünyayla yaralı oluş hali insanın zaman

zaman dünyaya ait nimetlere aldanması, dünyanın bir imtihan yeri olduğunu unutması ve dünyaya yenik düşmesi şeklinde anlatılır.

Değişim insanların ahlak ve eğlence hayatını da değiştirmiştir. İnsanların eğlence adı altında ahlaki bozulmalarını belgeleyen tavırlara ve hayat pratiklerine girdikleri görülmektedir.

Son dönem Türk öykücülüğünde insan ve toplumsal hayat algısını değerlendirmeyi deneyen yazımızda kimi sonuçlara ulaşmak mümkün olmuştur: bu dönemde insan yeniden tanımlanmayla karşı karşıyadır. Değerler sıralamasında önemli değişimler olmuştur. Bireycilik artmıştır, git gide bireyselleşen bir hayat düzleminde yaşanmaktadır. Gelenek, din, düşünce gibi kurumlar önemlerini yitirmektedir. Ancak kısmen de olsa bir direniş kendini göstermektedir. Sonuçta dönem öykücülerini öyküleriyle dönemlerinin sorunlarıyla hesaplaşmaya girmişlerdir. 📖

BEHÇET ÇELİK

“GEÇİŞ KUŞAĞI”NDAN 1990’LARA

Siyasi hayatın on yılda bir büyük değişimler yaşamasından olsa gerek, pek çok konuda onar yıllık dönemlerden söz edilir. Bu nedenle, biraz da siyasi olur bu onar yıllık dönemlerin değerlendirilmesi. Edebiyat konusunda da böyle değil midir? 1950 kuşağı, çok partili döneme geçişle ilişkilendirilir; ’60 kuşağı yeni anayasanın getirdiği toplumsal özgürlük ortamıyla, ’70 kuşağı da 12 Mart öncesi ve sonrası siyasal gelişmelerle... 1980 kuşağından söz edildiğinde de, söze 12 Eylül darbesinden başlamadan olmaz. Öte yandan bu dönemselleştirme çabaları her zaman arada kalan “geçiş kuşakları”nı es geçmez. Bu genelleştirmenin dışında kalan bir örnek olarak, Tanıl Bora’nın kendi kuşağından “78,5’li” kuşak olarak söz ettiğini hatırlıyorum.¹

Kuşaklar arasındaki bağın izini sürebilmek için belki de bu ara kuşaklara dikkat çekmek gerekiyor. Bununla birlikte, çok kolay bir iş değil bu. Üzerinde pek durulmamış oldukları, ya da çoğunlukla bir önceki ya da bir sonraki kuşaktan sayıldıkları için bu “geçiş kuşakları”nı tanımlamak hayli zor bugün.

1980 sonrası kuşaklardan söz edildiğinde, akla ilk olarak 1970’lerin politikleşmiş ortamı gelir. 1980 sonrasında edebiyatçılar sanki ürünlerini bu aşırı siyasallaşmanın özellikle toplumcu edebiyattaki tezahürüne tepki olarak kaleme almışlar gibi anlaşılar. Oysa bu tepki 1980’den önce de dillendirilmiştir. Sadece toplumculukla arasındaki farkı vurgulamaya özen gösterenler arasında değil, toplumcular içerisinde de, doğrudan tezli yapıtlara tepkiler dile getirilmiştir. Toplumcu-gerçekçiliğin ortodoks çizgisinin dışında kalan toplumcu dünya görüşündeki edebi akımlar ve yazarlar, Türkiye’de 1980 öncesinde de yayımlanmış, tartışılmıştır. Kabul etmek gerek, bu isimlerden ’80’den sonra daha sık söz edilmiş ve tartışma konusu olmuştur.

Kuşkusuz, 1980 sonrasında edebi yapıtlarda bireyin öne çıkmasının 12 Eylül sonrasında karanlık dönemleriyle de bir ilgisi var. İnsanların kendilerini ifade ettikleri örgütlerin dağılması, yalnızlaşma gibi etmenler bireylerde içlerine dönme ve geçmişle hesaplaşmaya yol açmıştır. Edebiyatçılar için de geçerlidir bu.

1980’nin hemen sonrasında öykücülüğümüz bir fetret devrine girmiş gibi görünür. Kitapların bizzatı suç aleti sayıldığı bir dönem olduğunu unutmamak gerekir bu dönemin. Bu nedenle basılan kitap sayısı azalmış, öykü de bu dönemde pek rağbet görmemiştir kitap dünyasında. Bununla birlikte, edebiyat dergilerinde yeni öykücülerin öyküleri yayımlanmaya başlamıştır. Bu dönemde öykücüler daha çok dergiler aracılığıyla kendilerini ifade etmişlerdir. *Yaba Öykü*, *Yarın*, *Türkiye Yazıları*, *Yeni Olgu*, *Yazko Edebiyat ve Varlık* aklıma ilk gelen örnekler bu dönemde. Yeni isimlerin ürünlerine sıklıkla rastlanır bu dergilerde. On yıl sonra öykü kitaplarının yayımının arttığı dönemde kitapları yayımlanacak olan yazarların büyük bir bölümünün ilk ürünleri bu gibi dergilerde yayımlanmıştır.

Belki biraz dönemin siyasal etkileriyle, ama daha çok yazarların kendileriyle de siyasal anlamda hesaplaştıkları bir dönemin ürünleri olduğu için, 1970'lerdeki gibi doğrudan siyasal mesajlar veren öykülerin yerine, bireyin yalnızlaşması, düştüğü yılgınlığın ifade edilmesi, korkuları, kuşkuları gibi konuların yeğlendiği görülür '80 sonrasında. Yine de politik öykülerdir bunlar. Yazının başında sözünü ettiğim “geçiş kuşağı”nın kendisini sorguladığı bir dönemdir bu yıllar. Aynı zamanda yüz binlerce genç insanın cezaevlerine düştüğü bir dönemdir. Bu gençlerin kimisi edebiyatla cezaevinde tanışmıştır hatta. Özellikle bu gençlerin yazdıkları öyküler ister istemez politik olacaktır. Çünkü bu kuşak kendi kimliğini politik kimliğiyle birlikte inşa etmiş, politik kimliğini sorgularken kendi kendisiyle yüzleşmiş, bu yüzleşmenin yarattığı sancı ve sarsıntılar nedeniyle edebiyata yakınlaşmış, kendisini edebiyat aracılığıyla ifade etmeyi seçmiştir.

Bu dönemin bir başka özelliği de, bu yılların dünya edebiyatının farklı isimleriyle Türkiyeli okurun ve yazarın tanıştığı dönem olmasıdır. Marquez, Cortazar, Borges gibi Latin kökenli yazarların klasik gerçekçi edebiyatın oldukça dışında tarz, dil ve üslupta yazdıkları yapıtların etkisi bu dönemin yazarlarında sezilebilir. Latin Amerika edebiyatı alabildiğine politiktir aynı zamanda. Ama bir önceki dönemin çokça satan Sovyet yazarlarının tarzında bir politik edebiyat değildir Latin Amerikalıların edebiyatı. Öyküye yeni olanaklar, yeni üsluplar sağlamasının yanında, Latin Amerika edebiyatının bu politik dokusu da o dönemin okur ve yazarlarına çekici gelmiş olsa gerek.

Kendisiyle yüzleşen, kendi kimliklerini, varoluşlarını sorgulayan yazarların edebiyatı ve öyküyü de sorgulamaları kaçınılmaz olmuştur. Bu nedenle, klasik öykü kurusunda kırılmalar yaratan, üslup ve kurgu arayışlarına açık öykülere rağbet edilmiştir diyebiliriz. Olay öyküsü / durum öyküsü, ya da klasik öykü / modern öykü tartışmaları yaşanmıştır. Burada belki şu dikkat çekicidir. Öykücülüğümüzde benzer bir kırılma ve sorgulama daha önce de yaşanmamış değildir. Sait Faik'in yarattığı kırılmanın ardından, Leyla Erbil, Bilge Karasu, Tomris Uyar, Hulki Aktunç ve başka yazarlar öykücülüğümüzde yenilikçi ve arayışçı çabalara girmişlerdir. 1980 sonrasında “geçiş kuşağı”, bu yazarları 1970'lerin politik ortamında pek okumaya fırsat bulamamışlarsa da, kendi içlerine döndükleri dönemde okumuş olmalılar, ya da yeniden okumuş olmalılar yeni bir gözle. Bu yazarların yapıtlarının da 1980 sonrası öykücülüğümüzü beslediğini düşünüyorum.

1980 sonrasında yenilikçi öykülerinden söz edip de *Yazıt* dergisinin “Modern Öyküler” ekinde söz etmemek olmaz. Genç yaşta kaybettiğimiz İzzet Kılıçlı'nın yayımladığı *Yazıt* dergisi herhangi bir edebiyat dergisinin yayımladığından daha fazla öyküye yer verirdi. Birkaç sayı sonra da bu “Modern Öyküler” eki yayımlandı. Bu on altı sayfalık eklerde ondan fazla öyküye yer verilirdi. Yakın zamanda, Özcan Karabulut ve Süreyya Evren de çeşitli vesilerle *Yazıt*'tan ve “Modern Öyküler” ekinde söz ettiler. Yayımlandığı dönemde hak ettiği ilgiyi göremeyen İzzet Kılıçlı'nın bu çabasının on beş sene sonra unutulmamış olması sevindirici bir şey. 1991'de yayımlanmaya başlayan bu ek, bence dört beş sonra yayımlanacak olan öykü dergilerinin erken bir habercisiydi. *Yazıt*'ta öykü yayımlamış birkaç ismi sayarsam, günümüz

öykücülüğünü izleyenler, ne demek istediğimi daha iyi anlayacaklardır sanırım: Özcan Karabulut, Cemil Kavukçu, Süreyya Evren, Hakan Şenocak, Atilla Şenkon, Hasan Ali Toptaş... aklıma ilk gelen isimler.

1980 sonrasının “geçiş kuşağı”nın yanında, 1990'lara gelindiğinde dergilerde daha yeni isimler de görünmeye başlanmıştır. Bu daha genç kuşak artık bir “geçiş kuşağı” sayılamaz sanırım. Bu dönemde yazmaya ve yayınlamaya başlayan genç kuşaklar, sanırım kendi kimliklerini yarım kuşak büyükleri gibi politik bir kimlik üzerinden kurmadıkları için daha apolitik öyküler yazıyorlar. Öte yandan günümüzde politikanın tanımı da değişmiş durumda. Kimliğin kendisi bir politik tartışma konusu bugün. Dil ve üslubun politik olgular olduğu tartışılmakta. Edebiyatın doğrudan politik sayılabilecek konulardan uzaklaşması kendiliğinden daha edebi kılmıyor ne var ki yapıtları. Kuşakların birbirinden bıçakla kesilmişçesine ayrılmalarındaki kaba yaklaşımın bir benzeri de bu konuda var. Ne politik konulardaki edebiyat edebi değildir, diyebiliriz, ne de biçimsel arayışlar kendiliğinden bir yapıtı edebi bir yapıt olarak saymamız için yeterlidir. Kaldı ki bir yapıtın edebiliğini belirleyebilecek sabit ölçütlerimiz de yok. İyi ki yok! Her yapıtı değerlendirirken göz önünde tutmamız gereken farklı ölçütler olmalı.² Bununla birlikte, her okur kendi öykücüsünü, ya da her öykücü kendi tarzını seçecektir. Belki bugün eksikliğini duyduğumuz bu seçimlerin değerlendirildiği eleştiri yazılarında. Hakkını da yememek lazım, öykü eleştirisi de bugün önceki yıllara göre üzerinde daha çok çalışılan bir konu. Yine de kitap tanıtım yazısı ve yazarlarla yapılan söyleşilerin yanında bu gibi çabalar gözden yitebilecek azlıkta. Yayın dünyasının bir sektör halini almasından da sıkça söz ediliyor bugün. Ama bu sektörün öbür sektörlerden farkı kalmıyor giderek. Reklamlar, eleştirinin hayli önünde.

Öykünün 1990 sonrasında yayın dünyasında önceki yıllara göre rağbet edilen bir tür halini almasında, bu dönemdeki öykücülerin çok farklı tarzlarda öyküler yazmasının etkisi olduğunu düşünüyorum.³ Öykü kitapları 1980 sonrasında farklı olarak bugün yayımlanabilme şansını daha rahat bulmaktalar. Bununla birlikte, Başar Başarır'ın kaygı ve saptamalarına da katılmamak olanaksız. Başarır, öykünün güncel sorunlarına değinirken, öykü kitaplarının ikinci baskılarını yapamamalarının nedenlerini sorguluyordu yazısında.⁴ Gerçekten de, 1995 sonrasında öykü gündemde, ama bin adet basılan öykü kitaplarının çok azının ikinci baskısı yapılabiliyor. Romanın yarattığı ciddi bir tahakküm var yayın dünyasında. Öykücüler öyküyü gündemde tutmayı başarıyorlar; öykü dergileri, 14 Şubat Dünya Öykü Günü etkinlikleri vb girişimlerle. Yine de öykünün hak ettiği ilgiyi gördüğü söylenemez. Bunun yeni okur tipiyle bir ilgisi olsa gerek. Bu yeni okurun edebiyattan beklentilerini öykü karşılamıyor sanırım. Yeni okur tipi, korkarım, tipik tüketici davranışları sergiliyor. Öykünün de eti, budu onun isteklerini karşılamaya yetmiyor.

Son yirmi yirmi beş yılın en rağbet gören kelimelerinin başında “yeni” geliyor olsa gerek. “Yeni öykü” bir kavram olarak pek kullanılmadı, ama bunu hissettirecek sözlerin ciddi bir külliyatı oluşmuş olmalı, dergi ve gazete sayfalarında. Bir başka “yeni”den söz etmekte beis yok: Yeni bir dünya. Eski dünyanın haksızlıklarla dolu ve gayri adil olduğu, güç ve iktidar tapınısıyla kuşatıldığı açık. Yine de yeni bir dünya-

nın kurulabileceği umudu korunuyor. Hiç de yeni bir umut değil bu üstelik. Haksızlıkların, eşitsizliklerin, adaletsizliklerin ortaya çıkmasıyla birlikte bunlara direnen, yeni bir dünyanın kurulabileceğine inanan ve bu uğurda mücadele edenler olmuştur. Edebiyat da öteden beri yeni, daha adil ve daha güzel bir dünyanın kurulmasına bireylerin bilincinde yarattığı değişimlerle katkıda bulunuyor. Üstelik doğrudan bireyin düş gücünü etkileme şansı olduğu için politik savsözlerden daha büyük olanakları var edebiyatın. Belki de öykü elindeki bu olanakları, bu gücü önemsemediği ya da ihmal ettiği için okurunu (asla tüketicisini / müşterisini değil) bulamıyor, yaratamıyor. ✍️

¹ *Yetmişsekizliler/TÜKENMEZ*, Mayıs/Haziran 2004.

² Bu yazının girişindeki politik döneme yaptığım göndermeler de yanlış anlaşılmalı. O döneme has ve o dönemin edebiyatını belirleyen bir olgu olduğunu düşündüğüm için değerlendirmeleri yaparken politik dönemle ilişkilendirmeyi yeğlediğimi belirtmeliyim.

³ Bu konudaki düşüncelerimi *Varlık*'ın Nisan 2005 tarihli sayısındaki “Günümüz Hikâyeciliğine Bakarken” başlıklı yazıda anlatmaya çalışmışım.

⁴ “Bitti mi Öykü Çağı?” *Cumhuriyet-Kitap*, 16 Eylül 2004.

SEZER ATEŞ AYVAZ

ÖYKÜNÜN SIFIR DERECEŚİ

Her kuşak, evrendeki yerini, insan ilişkilerini, yeni bir anlayışla, taptaze bir dil ve yönelişle kurmak ister. Arkasında koskoca bir gelenek, önünde dillendirmek istediğı yeni dünya arasında bir sarkaç gibi gider gelir. Gelenekle birlikte karşısına dikilen; görkemli ama dünyayla bütünleşmiş bir dil vardır. Tanık olduğı ve karşı çıkmak istediğı dünyanın bir parçası, anlam taşıyıcısıdır bu dil. Dünyanın verili koşullarını başkalaştırmak için önce sözcükleri anlamlarından soymak, değiştirmek gerektiğini düşünür. Ele geçirmek istediğı dünyaya, yazacaklarıyla yeni bir anlam dizgesi, başka bir biçim katabilmenin arayışı içinde hisseder kendini.

Oysa; Umberto Eco'* nun bilimler için söylediğı gibi... Sanatta da Ekim devrimi olmaz...

Her yazılan metin, geleneğı bilmek ve daha karamsar bir ifadeyle söylersek; bir şekilde ona eklenmek zorundadır.

Öyleyse her yazın kuşağı bu mutsuz bilinci edinmeye zorunludur bir bakıma. Birbiriyle çatışan iki yöneliş arasında kalmış bir mutsuz bilinçtir o.

Geçmişin, geleneğın kazanımlarını hem üstlenen, hem de yadsıyan olacaktır. Hem unutmayan, hem de unutmak zorunda kalandır... Ele geçirmek istediğı dünyanın resmini eski dilden, imgelerden yararlanarak çizdiğinde yabancılaşır kendine. Farklı olanı aradığında ise yapayalnız kalmıştır. İkisi de değildir istediğı...Bu ikilem içinde, parçalanmış, tutuk, sarsak bir dil sorunsalıyla, sıfır noktasında donar kalır.

1980' lerde öykü yazmaya başlayanlar sanıyorum bu çatışmayı, endişeyi, çıkmazı çok yoğun yaşadılar. Bir türlü sığınamadıkları geçmişle, hayalini kurdukları gelecek arasında sancılı ama arayışlarla dolu bir yazma edimiyle baş başa kaldılar. Sıfır noktasında direnenler oldu, onlar öykülerinin ne yepyeni, ne de geleneğın yalın bir izdüşümü olmadığını farkına vardılar. İstedikleri başka bir dil yetisiydi... Geleneğı bile-rek onu terk eden ama karşılaşılaacağı durumun bütünüyle farklı olamayacağını bilen bir dil yetisi. Yani bir ütopya... Ronald Barthes'ın deyişiyse yazının sıfır derecesi.**

1990'lı yıllarda öykü yazmaya başlayanların pek çoğı sanırım bu ütopyanın, ace-miliğini, naifliğini, biçim ve dil arama cesaretini devraldılar. Bu yüzden öykü ve ya-zın paradigmalarının önünü açmak için kendilerini sırlı bir aynada görmeyi denediler.

Ama yazmaya başlarken usta öykücülerin olduğı bir coğrafyaya atmışlardı adımlarını. Nezihe Meriç, Adalet Ağaoğlu, Leyla Erbil, Adnan özyalçınar, Bilge Karasu, Zeyyat Selimoğlu, İnci Aral, Hulki Aktunç, Tahsin yücel, Kamuran Şipal, Selim ile-ri, Vüs'at O. Bener, Ferit Edgü, Füzüzan, Tomris Uyar, Tarık Dursun K, Demir Öz-lü, Orhan Duru, öykü yazıyor ve yayınlıyorlardı.

Üstelik, 1990'lı yıllara gelindiğinde yazın ortamı, ürünü, metni, yapıtı değil, yazarı önceleyerek piyasa koşullarına uyarlı kılan bir iklim edinmiştir. Kapitalist işletme mantığının kurguladığı mekanizmalarla; metin değil, yazarı tanıtmaya kampanyalarıdır öne çıkan. Bu koşulların dolaşımında öncelik verdiği tür ise romandır. Kendi kendine yeterli, bütünlüklü bir evren kuran roman, daha geniş okuyucu kitlelerine ulaşabilecek potansiyele sahiptir. Öykünün elinde yoğun, derin, ekonomik, aykırı bir dil kalır...

Bir okuyan kalabalığına, ilgisine sahip romanın yanında hiç de öncelikli değil, öykü, öykü yazarları... Serüvenci olmaya yatkın bir tür olarak öykü, hayatı değiştirebilecek dersler, deneyimler, "ahlaksal" diye nitelenebilecek, bütünlüklü dünyalar kurmuyor çünkü.

Ama Türkiye de, genç kuşakların ilgisini çekebilecek bir özgürlüğü barındırıyor hala.

Bu yüzden gençler yazmaya başlarken öyküyü seçiyorlar.

Böylece sözü edilen öykü patlaması, yazarın insan sayısı ile ilgili oluyor. Öykü kitabı okuyan insan sayısı ile değil.

2005 yılına gelindiğinde, dili, anlayışı, içeriğiyle ve geleneğe bakış ve tutumuyla çok farklı düzeylerde öyküler yazılıyor bu coğrafyada. Ne umutlu, ne de umutsuz olmayı gerektirecek, çeşitli eğilim, kaygı ve estetik düzeyde öyküler...

Bir durum, özellik, öne çıkabiliyor gene de, özgürlüğe, değiştirip dönüştürmeye bunca yatkın öykü türünde, marjinal biçim ve dil arayışlarına, rağmen *muhalif* vurgu neden bunca zayıf ? Dünyayı başkalaştırma ütopyasını çoktan bıraktı, bu çabadan sıyrıldı mı öykü ?

Belki de yazının sıfır derecesi; geleneğe çoktan eklemlendi bile! ❧

* Umberto Eco, Zamanların Sonu, çev. Necmettin Kamil Sevil, yky, ist, 2001, s.221.

** Roland Barthes, Yazının Sıfır Derecesi, çev. Tahsin Yücel, metis yay, ist. 1989, s. 84.

NECATİ MERT

EMEK ÖYKÜLERİ, SİYASET VE SOL

Sennur Sezer’le Adnan Özyalçın’ın hazırladıkları *Emek Öyküleri* adlı dört ciltlik Santolojide¹ 20. yüzyıl Türk edebiyatından 69 yazarın 75 öyküsü yer almakta. Fakat, yazarları, ilk öykü kitaplarının yayım tarihlerini esas alarak yüzyılın 20’şer yıllık dilimlerine yerleştirdiğimizde dikkat çekici bir durumla karşılaşırız. O da şu: 1900-1919 diliminden tek bir yazar girer antolojiye: Refik Halit. Öyküsü de “*Sus Pa-yı*”. 1920-1939 diliminden 8 yazar vardır antolojide. 1940-1959 diliminde sayı 21’e yükselir, 1960-1979 diliminde de adeta bir patlamaya işaret edercesine 33’e çıkar. Antolojiye ikişer öyküleriyle giren 6 yazar da zaten bu son üç dilimdedir; dilimlerdeki öykü sayısı da böylece 10, 23 ve 35 olur. İlginçtir, 1980-1999 diliminde sayı birden 6’ya, 1920-1939 diliminin de gerisine düşer.

1920-1939 dönemi yeni bir devletin kuruluşuyla geçer. Heyecan yüksektir. Bu dönemin öyküleri bu heyecanla açıklanır bence. 1940-1959 dönemi, küre genelinde II. Dünya Savaşı’na ve sonrasına denk düşer, ülke özelinde de hem Tek Parti hem de demokrasi yıllarına. Geçim sıkıntısı, bunalım, faşizm, Demokrat Parti’nin keyfi yönetimi, antidemokrasi, istimlakler ve imar hamleleri... dönemin özelliklerindendir. Emek öykülerinin bu dönemdeki artışı dönemin hareketliliğinden ve bu hareketli hayata farklı yazarların farklı yaklaşımlarından olmalı. 1960-1979 dönemindeki patlama ise 1961 Anayasası’nın sağladığı özgürlük ortamındandır. Gerçi çok görecelidir bu özgürlük; ama ideolojik safların önceki döneme göre daha belirgin olup eleştiri, analiz ve önerinin keskinleşerek arttığı da kesindir. Bu siyasallık öyküye de yansır.

Emek öyküsü, emeğe ve emekçiye adanmış öyküdür. Merkezine bunları alır. Köyde, şehirde, tarlada, fabrikada, pazarda, sokakta, kahvede, evde, sofrada, yatakta... emeğin ve emekçinin ahvali nasıldır? Anlatır. Diyeceğim, hayatın her alanıyla ilgilidir. Başka öykülerden farkı şurada: Bu öykünün hayat algısını maddi ilişkiler belirler. Yani üretim, mübadele (değiş tokuş) ve zenginliğin paylaşımı. Bunlara bağlı olarak, mülkiyet ve egemenlik de girer devreye. Kişilerin sevgileri, öfkeleri, merak ve hayalleri, kullandıkları dil, üzerlerindeki giysi, bulundukları mekânlar ve karşıtlarıyla yaşadıkları hep bu açılardan öykülenir. Adalet Ağaoğlu’nun, “Faşizm, bir bakışla başlar” sözünü hatırlayalım. Faşizm, belli maddi ilişkilerin belirlediği bir ideoloji şüphesiz; ama sıradan iki insan arasındaki bir bakışla da başlayabilmekte. Maddi ilişkilerin günlük hayata ve kişiler arasındaki ilişkilere yansıyışı vurgulanıyor bu sözle. Bu yüzden emek öyküsü, emeğe ve emekçiye adanmış öykü ise de onlarla sınırlı değildir. Ama “sol”dadır.

Mustafa Özel, Cumhuriyet dönemini iktisat ve kalkınma açısından üç döneme ayırır ve 1923-1950 arasını “kapitalizme devletçi intibak”, 1950-1980 arasını “plan-

lı liberalleşme”, 1980-2000 arasını da “teknolojisiz modernleşme” dönemleri olarak adlandırır.

Cumhuriyet’in başlangıçta verdiği izlenim liberalizmin seçileceği yönündedir. Gerçi 1929 Bunalımı ile devletçi bir ekonomi-politik tercih edilir. Devlet, doğrudan girişimci olup temel sanayi alanlarına bizzat girer. Hatta bunu “ulus” yaratma hedefiyle de birleştirir. Kurulan kimi şirketlerin adlarının Etibank, Sümerbank olması bundan. Fakat, liberalizmden de bütünüyle uzaklaşmaz. Şöyle ki, “genellikle ithalat, taahhüt ve komisyonculuk işleriyle uğraşan bir tür ‘kapıkulu işadamları’” da devletin kanatları altına alınarak yetiştirilir.

“Planlı Liberalleşme” döneminde bu “kapıkulu işadamları” ithal ikamesi aracılığıyla iyice korunur: gümrük duvarları, vergi muafiyetleri, düşük faizli krediler... Ne ki bunca yıllık bunca korumaya rağmen sanayi şirketleri, imzamızı taşıyan bir teknoloji geliştirememiştir; üretimleri de çoğunlukla lisansa dayalıdır ve iç pazara yöneliktir.²

Devletçi, dışa kapalı, kapitalisti de kapıkulu bu kapalı devre ekonomi devlete ve onun paradigmalarına bağlı/bağımlı bir emek öyküsü yaratır. Sözgelimi, Osmanlının devamı olmak, adeta reddedilir. O hayatın kişileri öykülerin genellikle negatif figürleridir. Alışkanlıklarıyla alaya alınırlar. Dilleri kırılır, sözcükleri terk edilir. O kadar ki Öz Türkçecilikte 1950 Bunalımcılarıyla solcular arasında hemen hiç fark yoktur. Dahası, solun uzun yıllar cezaevlerinde yatmış yazarları da Türklüğe ve bayrağa vurgu yapar. Bürokrasiye yandaş olup 27 Mayıs’ı alkışlar. Üstelik, antiemperyalizmin gereği olarak görülür bunlar da. Oysa antiemperyalizmin kendisi bile sol için yeterli olmamalıdır. Milliyetçi bir muhafazakâr da pekâlâ antiemperyalist olabilir çünkü. Bu şartlar, 1912’den sonra İttihatçıların “milli iktisat” arayışıyla gündeme gelip gelişmeye başlayan korporatizm’i (meslekçilik) iyice besler. Şöyle ki memuru, esnafı, işçiyi, köylüyü dayanışma içinde tutmayı amaç edinen korporatizm, Ömer Seyfettin’in, Memduh Şevket’in ve Sait Faik’in ahlaklı küçük üreticileri elinde bayrak gibi taşınır önce, sonraları da Orhan Kemal’in, Oktay Akbal’ın küçük ve avare insanlarıyla 1980’lere getirilir.³

İstisnalar dışında, Cumhuriyet’in “imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kitle” hayatının gönüllüleridir bu insanlar. Cemaatçidirler. Güncel dille söylersek, farklılıklara tahammülsüzdürler. Gerçi liberalizmi anarşik bulurlar, ona tavrılıdır. Bu, onları solda gösterir. Ne ki bu bakış bir sınıf temeline de dayanmaz. Bu da onları soldan uzaklaştırır. Bu yaklaşmanın ve uzaklaşmanın çeşitliliğindendir ki adları anılmış veya anılmamış öykücülerin küçük üreticileri ve kendi hallerinde insanları birbirlerinin tıpatıp değıllerdir. Değıllerdir ama, temelde –Taha Parla’dan ödünç alarak söylemek isterim- “Gökalp korporatizminin çeşitlemeleri”dir.⁴

Mustafa Özel’in “teknolojisiz modernleşme” olarak adlandırdığı 1980-2000 dönemi, ekonomi politikaları açısından önemli, ama o ölçüde öykü için de önemli.

1980’nin ilk çağrışımı 12 Eylül Darbesi’dir ama, Darbe 24 Ocak Kararlarından ayrı düşünülmemelidir. 24 Ocak, görünüşte bir istikrar programı sunar. Oysa bu onun kısa vadeli hedefidir. Orta ve uzun vadede ise devlet ekonomiden elini çekecek, yerini piyasanın aktörlerine bırakacak, onlar da ekonomiyi dünya pazarına açacaklar-

dır. Neoliberalizmin küre genelindeki yükselişle uyumlu bir niyettir bu. Lakin 70’li yılların ikinci yarısında başlayan küresel durgunluk, dalganın liderlerinden Thatcher’in (1979) İngiltere’sinde de, Reagan’ın (1981) ABD’sinde de son bulmamış, toplumsal refah yükselmemiştir. Bunun farkına da iş işten geçtikten sonra varılır: Sovyetler Birliği politika değiştirmiş (glastnost), yeniden yapılanmıştır (perestroika); Berlin Duvarı yıkılmıştır (1989). Türkiye’deki sonuçlar da farklı olmaz: Ekonomi IMF’nin eline geçer. Dış borç büyür. Gelir adaletsizliği artar. 12 Eylül’ün görevi, 24 Ocak Kararlarının uygulanması için uygun zemini hazırlamak, kaybedenlerden gelebilecek tepkiyi “önlemek”tir işte.⁵

Mustafa Özel’e göre, teknolojilerini geliştirememiş sanayi işletmeleri bu dönemde üretimden iyice kopar. Tefeciliği seçip devlete yüksek faizle borç vermeye başlar. Ülkenin 500 büyük şirketi, gelirlerinin onda dokuzunu bu yoldan edinir. Sonuç ortadadır: Piyasacılık, süregelen reel ekonominin lehine olmamıştır. Ne ki siyasal düzlemde liberal demokrasiyi, kültürel düzlemde de postmodernizmi, yani çokkültürlülüğü seslendiren küreselleşme, hayatın öteki alanları için de lehte olmaz.

Dalğanın Türkiye’deki lider ismi Turgut Özal’ın partisinin adeta sihir yüklenilen formülü şudur: “Dört siyasal eğilimi birleştirmek”. 1980 öncesindeki her çeşit çatışmayı (siyasal, sosyal, kültürel) paranteze almak, insanları piyasa performanslarına çekmektir amaç. Büyük ilgi görür. Zaten “çağ atlamak” gibi, “transformasyon” gibi şık ve yeni sıfatlar da yüklenmektedir sürece. Ayrıca reel sosyalizm yıkılmış, reel kapitalizm bir başına kalmıştır; öyleyse konjonktür haklıdır, dedikleri dinlenilmelidir. İlginçtir, akıntıya sol da kapılır, bu kapılışla ufalıp kayba uğrar, seçmeninden ve söyleminden olur.

Çocukluk veya ilk gençlik yıllarını 1980’li yıllarda geçirenler için, hayatın iddia ile yanaşılacak bir yanı yoktur. Bu yüzden bu dönemde siyaset kaba bulunur, içi boşaltılır. Sosyal hayat piyasaya indirgenir. Keza kültür de popüler olandır. Öyküye, hatta bütün edebiyata geçer bu. 80’li yıllarda yazmaya başlayanlar, kendilerini yazarlar daha çok. Kendilerinde simgeleşmiş bir şey değildir yazdıkları. Doğrudan kendileridir. Diyalogsuzdur. Metinden metine gezer, dolaşırlar. Dil olsun, öykünün –pardon metnin- kendisi olsun imkânları zorlanmış olarak gelir okur önüne. Bazen iyice küçülür, kısılır metin. O alıştığımız eski lezzet, yerini mesafeli bir anlatıcıya, mekanik bir kurguya, soğuk bir nesneye bırakır.

Bunların –istenirse- döneme bağlı açıklamaları yapılabilir tabii: Yazarların kendilerini yazmaları yapayalnızlıklarına işarettir sözgelimi. Diyalogsuzluk asosyalliklerine. Metinden metine geçişleri, hayatın da metin gibi kurmaca oluşuna. Dili ve öyküyü zorlamaları, klasik ve yerleşik olanın dışlanmışlığına. Kimi metinlerin iyice kısalıkları da, fonksiyonları minimize edilmiş devlete.⁶

Kimi ürünler, dönemleriyle ilgili analiz imkânı sunar. Nitekim Servet-i Fünunculardan, 50 Kuşağı Bunalcılarından kalkılarak da dönem analizleri yapılmıştır, yapılmaktadır. Ancak, analize dolaylı yollar sunan ürünlerin emek/hayat açısından olumlu bulundukları söylenemez. Çünkü döneme uyum vardır bunlarda. Dönemi kabul ediş. Benimseyiş. Edilgendir bu ürünler. Oysa bir emek öyküsü hayata/döneme etken olmalıdır. Olup biteni eleştirmeli, hatta dönüştürmelidir.

Döneme bunca uymalarından olacak ilk öyküleri dergilerde 80’li yıllarda görülenlerden tek bir öykü yoktur *Emek Öyküleri*’nde. İlk öykü kitaplarını 1981’de veya sonrasında yayımlamış altı yazar vardır: Esmâ Ocak, Feyza Hepçilingirler, Sulhi Dölek, Ali Balkız, Behzat Ay ve Cengiz Gündoğdu. 1980-1999 dilimi bu yazarlarla temsil edilir. Ne ki bu yazarlar önceki kuşaklardan yazarlardır, gençleri 1980’de 32 yaşındadır; diyeceğim, darbelerle sonuçlanmış olaylı yılları yaşamışlardır.

Emek öyküsü yazmış bunca yazar varken ve çoğu da sağ iken emek öyküsü –açalım: hatta hayata dair öykü- neden yazılmaz?

Zannım o ki bunun tek sebebi solun –yaygın sol’un- kendini “devlet” merkezli düşünmekten kurtaramamasıdır. Bu tutuculuk onu neoliberalliğe sürüklemekte, fakat bir yandan da “devletin” kırmızı çizgileriyle bağlamakta. Muhalif olarak alternatifimiz ne olmalıdır? sorusu sorulsa, çıkış yolu galiba bulunacak. Bu sorunun cevabı –bence- bugün Türban, Kürt ve Ermeni meseleleri üzerinden verilmeli öncelikle. ❧

KAYNAKÇA:

- 1 Sennur Sezer-Adnan Özyalçın, *Emek Öyküleri* (4 cilt), Evrensel, İstanbul, 1998-1999.
- 2 Mustafa Özel, “Misak-ı İktisadî”yi Niçin Unuttuk?”, *Yeni Şafak*, 18 Kasım 2001.
- 3 Fazlası için bakınız: Necati Mert, “Sol Hikâye: Bir Lamelif”, *Tezkire* [Türk Solu Özel Sayısı], Mayıs-Haziran 2002, Sayı: 26, s. 135-145.
- 4 Taha Parla, Ziya Gökalp, *Kemalizm ve Türkiye’de Korporatizm, İletişim*, 1989, s. 19.
- 5 Fazlası için bakınız: M.Kemal Aydın, *Sermayenin Küreselleşmesi, Değişim*, İstanbul, 2003, s. 61-79.
- 6 Bu konuda güzel bir yazı: Behçet Çelik, “Günümüz Hikâyeciliğine Bakmak”, *Varlık*, Nisan 2005, Sayı: 1171, s. 6-8.

ERCAN YILDIRIM

HAYALLERE KURBAN EDİLEN HAKİKAT – Postmodern– Fantastik Öykücülüğün Bilinçaltı –

*İnsanların artık daha yüksek amaçları,
uğrunda ölmeye değer bir şeyleri yok.**

Gerçekliğin vehamet olarak algılandığı 80’li yıllar ve sonrası, hakikatin de yalın-
kat bir düşünce sahası olduğunu kabul etti. Türkiye’nin, geç modernleşmenin
vetireleri ve sıkıntılarını 80’li yıllardan itibaren görmesi, dünyanın o andaki genel
sistematiğine entegre olmayla birleşince hem düşünsel, hem bireysel hem de toplum-
sal belirsizliklerin yaşanmasına neden oldu. Türk toplumunun miras aldığı gelenek-
sel unsurların daha modernitenin argümanlarıyla doğrulanmadan, postmodern unsur-
larla yüzyüze gelmesi özellikle okumuş-aydın kesimde önemli paradigma kaymala-
rını beraberinde getirdi. Klasik devlet reflekslerinin, modernitenin yöntemleriyle bir-
leştirilmesiyle de, toplum “devlet eliyle” “aydınlanmanın” ilkeleriyle tanıştırıldı. Üst
üste gelen “darbe fırtınaları”nın sonuncusu olan 12 Eylül’le birlikte, Türk toplumu
Amerika merkezli tüketim-popüler kültür-iletişim formasyonlu liberal dünya siste-
mine entegre olmaktan başka çıkar yolun bulunmadığı yargısını kabul etmek zorun-
da bırakıldı. Bu zorunlulukla birlikte geç modernite ve devletin “buyurgun” “gerçek-
liğini” kabul etmeyen toplum ve birey, hakikati de gözardı ederek, kendi gerçeklik
algısını üretme çabasına girişmiştir.

Gerçekliğin, bireylerin zihninde “güvenilmez” ve “itibar edilmez” bir hal alması,
Türkiye’nin yapısal kırılma noktalarında kaydettiği aşamaların bir sonucudur. Özel-
likle 12 Eylül darbesinin, sadece siyasaya eğilmeyip, toplumsal ve kültürel tabanı he-
def alması, düşünceye dayanan eğilimleri kökünden sarstı. Modernitenin ürettiği
“güvensizlik” ortamı, darbelerin, toplumsal irade ve düşünceyi hiçe sayarak her şe-
yin üzerindeki egemen gücü kendisinde toplaması gerçeklik algısının bireyden bire-
ye farklılık arz etmesine yol açtı. Bir anlamda önceki müdahaleler, düşünce dünya-
sını “olumlu” yönde tetiklerken, 12 Eylül’le birlikte artık, düşünce sahası daralmış,
orada bulunanlar kendilerine yeni mensubiyet alanları aramaya koyuldular.

80’li yıllar, “büyük anlatıların” yalnızca sona ermesini değil, onların “nostal-
ji”nin sınırları içine hapsedilerek, “bayağılaştırılması, ironik retoriğe malzeme yapıl-
ması giderek dalga geçilmesine” neden oldu. Sosyalist kuramın 70’lerde tüketilme-
sine karşın, reel sosyalist/sol pratik ve diğer “sisteme alternatif ideolojik söylemler”
80’li yıllarda tüketim ideolojisine paralel olarak yağmalandı. Alternatif söylemlerin
sonlandırılması genel olarak döneme damgasını vuran düşünsel müdahaleyle alaka-
lıdır: “80’lerin egemen söyleminde ‘emek’ ve ‘sömürü’ kavramları gözden düşmek-

le kalmadı, tümüyle bir yananlamdan, bir çağrışımından, bir ideolojik yükten ibaret kaldı; (...) Bu süreç o kadar büyük bir hızla yaşandı ki, kısa bir süre içinde yokluğu, yoksulluğu dile getiren kavramlar bir zamanlar hatırlattıkları durumlardan tümüyle farklı anlamlar kazanabildi; ilkeliliğin demodeliğin ya da çağdışı varsayılan bir iktidar talebinin, hemen unutulmak istenen bir deneyimin, bir olumsuzluk olarak 80 öncesinin kodlarından ibaret kaldı. Dahası, hakikat arayışının kendisi bölünükle özdeşleştirildi.” (Gürbilek, 2001, 25-26) Baudrillard’ın günlükleri de Türkiye’deki değişimin yol izleriyle paralellik arzeder: “Bütün bir kuşak ya yok oldu ya da yön değiştirdi. Sosyalizmin yardımıyla kuramsal köktencilik karşısında coşkulara dönüldü. Entelektüeller sınıfı simgesel olarak katledildi; tıpkı siyasetçiler sınıfının sessiz çoğunluklar tarafından simgesel olarak katledilmiş olması gibi. Oldukça tuhaf iki uç tavır alış var: Hiçbir şey gerçekleşmedi, en küçük bir umut yok, Tanrı da bize karşı –her şey gerçekleşti, verilen sözler tutuldu, Tanrı bizimle birlikte.” (Baudrillard, 1999, 77)

Denklemden Çıkarılan Gelecek

12 Eylül darbesinin ardından bireyin yaşam alanının büsbütün “devlet” iradesinde şekillendiğinin anlaşılması hemen her kesimdeki insanın “gelecek” tasarımına sekte vurdu. Gerçeğin “sanal”, hatta “yalan” olduğu kanaatine varan toplum hakikate ulaşma cehdini kendinde göremedi. ABD merkezli liberal dünya sistemi, teknoloji ve enformasyon sayesinde, Türk toplumunun hem ahlaki hem düşünsel hem de gelecek tasarımını dönüşüme uğrattı. Bu bağlamda modernizmin önemli argümanlarından “bireysellik ve araçsal akıl” –ki her ikisi de Türk toplum mirasının kabule yanaşmadığı unsurlardır- etkinliğini artırdıkça teknolojinin pratik ve pragmatik dünya görüşü, bireylerin gelecek tasarımını etkiledi. Bu durum 80’li yıllar ve sonrasında toplumun tüm yapılarında “meta fetişizmi” şeklinde belirmiştir. Yoksulların dahi “düzen”den talepleri radikal bir kopuşla açıklanabilmektedir: “Dile getirilen protesto, düzenin değiştirilmesi isteklerini dışı vurmuyor; tam tersine, yaşama koşullarının ve ücretlerinin artırılmasını, daha çok tüketim yapma olanağına kavuşturulmasını istiyor bu sınıflar.” (Oktay, 2002, 7) Araçsal akıl ve bireysellik, 12 Eylül darbesiyle örtüştüğünde, birey hem siyasal hem de kültürel ve toplumsal anlamda totaliter yapının nesnesi haline getirildi: “Endüstriyel-teknolojik toplumun kurumları ve yapıları seçeneklerimizi ciddi biçimde sınırlıyor. Bu yapılar bireyleri olduğu gibi toplumları da ciddi ahlâki değerlendirmelerle asla yapamayacağımız biçimde, çok zarar verici de olsa araçsal akla ağırlık vermeye zorluyor. (...) Araçsal akıl etrafında yapılanmış bir toplumun hem bireylerin hem de bütün grubun özgürlüklerinde büyük daralmalara yol açtığı söylenebilir –çünkü bu güçler yalnızca toplumsal kararlarımızı biçimlendiremezler. *Genel eğilimin dışında bir yaşam biçimini korumak da çok güç.*” (Taylor, 1995, 15-16)

“Yığın” felsefesiyle topluma nazar eden modernizmin enstrümanlarıyla 12 Eylül düzeni; alternatif dünya görüşleri, yaşam alanları, düşünce sistematiğini de dikkate almaz. Çünkü, ülkenin dahil olduğu teknik ve bireysel bakış açılı liberal dünya sistemi parametrelerini (televizyonun başını çektiği, enformatik “açılım”la birlikte, po-

püler kültür, tüketim, her alanda ucuzluk, kısa yoldan sonuca ulaşma.) bu minvalde kurgulanmıştır. 80'lerin görece refah ve demokrasi deneyiminin artmasıyla birlikte, izafi olarak bireysel yetke de artmış ve insanlar, "istedikleri gibi" yaşayabilecekleri, hiçbir unsura "bağlı" kalmayacakları tezine bağlandıkça, toplumsal düzen "köylerde" bile değişime uğramıştır. Çünkü: "Örtük tez şudur: Tüm insanlar ihtiyaç ve tatmin ilkesi önünde eşittir, çünkü tüm insanlar nesnelerin ve malların kullanım değeri önünde eşittir. (...) Kullanım değeri söz konusu olduğunda proleter ya da ayrıcalıklı diye bir şey yoktur" (Baudrillard, 1997, 51) Zira popüler kültür, Türkiye'deki insanların hemen tek ideolojik nesnesi haline gelmiştir. Tüketimle birlikte yürüyen popüler kültür; "emek", "dayanışma" "yardımlaşma" kavramlarının dejenere olup "out"laşmasıyla, tüm toplumsal kesimlerin zihinlerine yer etti. Popüler kültür, tüketim toplumu, özgürlük temaları "sınıf farklılıklarını" törpüledi. Bütün sınıfların tabi olduğu yeni kültürel ortam "basit fetişlerle" kurgulanırken; cemaat, ideoloji, dünya görüşü, kutsallık gibi değerler, "gülünesi, nostaljik, ironik" bir hal aldı. Hatta değer yargıları için ölmeyi göze alanlar, bu dönemle birlikte değerlerini pazarlayarak, "köşe dönmenin" yollarını buldu.

80'lerin kültürel yapısını yaygınlaştıran ve meşrulaştıran temel etmen kuşkusuz kitle iletişim araçları ve en başta televizyondur. Tüm sınıfsal yapıyı kendi ekranında "birleştiren" televizyon, aynı zamanda gizil hegemonik yapısıyla, bireylerin duygu, düşünce ve gelecek fonksiyonlarını uhdesinde toplamıştır: "Türkiye'de TV köylere kadar ulaşmış bulunmaktadır. Daha da hızlandırıcı bir olay, özel televizyon Türkiye çapında ve beklenmedik hızla devreye girmiş bulunmasıdır. Sekiz saatlik işgününden sonra evine çekilmek durumunda kalan işçi sınıfı ile küçük burjuvazinin alt kesimleri, uyku öncesindeki boş zamanını zihinsel güç harcamayı gerektirmeyecek biçimde, kısaca eğlenerek geçirmeyi tercih etmektedir. TV'den sunulan ürünlerde, kitlelerin öfkесinin de içerildiği ve uyuşmazlıkların barışçıl biçimde çözümlendiği, dolayısıyla muhalif söylemin dizgeye uyumlandırıldığı yapıtlar da gösterilmektedir ama kitleler tam da bu gösterme dolayısıyla edilgenleştirilmektedir." (Oktay, 2002, 117-118) "Halkın Demokrasiye karşı çıkmasınlar diye (yani politik ve toplumsal sahneye müdahale etmesinler diye) Demokrasi tarafından yüceltilmesinde olduğu gibi tüketicilerin egemenliği tanınır ki toplumsal sahnede hâkim rol oynamaya çalışmasınlar. Halk, emekçilerdir, yeter ki örgütlenmemiş olsunlar: Kamu, kamuoyu tüketicilerdir, yeter ki tüketmekle yetinsinler." (Baudrillard, 1997, 97)

Sanal Gerçekliğe "İliştirilmiş" Edebiyat

12 Eylül sistemiyle birlikte, yazın dünyasında da önemli değişimler yaşanmış, tematik ve biçimsel "çoğulculuk" kendini göstermiş, edebiyat ve tüm yazın alanı varlığını, popüler kültür ve tüketim sisteminin perspektifine "iliştirerek", vulgarize ürünler vermeyi "ilke" haline getirmiştir. Kültürel değerlerin de "pop"laşması; yazının değer üretme fonksiyonunun ortadan kalkmasına ve yazarların da belli oranda "geri çekilmesine" neden olmuştur. Gerçeklik üzerinde tesir gösteremeyen ve kurgulanmış/verili gerçeğe boyun eğen yazın dünyası, 80'li yıllarla birlikte ürün verirken, "ha-

kikati” tamamen dışlayarak, psikolojik altyapısına, bilinçaltına işleyen hususlara yönelmiştir. “Gerçeklik ve geleceğe” “nüfuz etme” kaygısını büsbütün arka plana iten yazın dünyası, “sıkıntı, bunalım, yalnızlık, nihilizm, cinsellik, içki, mistisizm, giz, anı-çocukluk” gibi tematlere ehemmiyet verir olmuştur. “Eğer bir insan(ın), abartılmış bazı davranışlar gösteriyorsa gerçekte o davranışların tam karşısı duygular yaşamakta olduğunu” (Geçtan, 2004, 55) düşünürsek, dış gerçekliğin ve ona intibak edemeyen hatta bu gerçekliği dönüştüremeyen yazın adamının hangi psikolojik ve düşünsel problemler içinde olduğunu anlayabiliriz. Çünkü kesinleşmiş doğa yasası hükmünü sürdürmüş ve önce dünya değişmiş sonra da bünyesindekileri değiştirmiştir.

Mensubiyet bağıni belirtilen nedenlerle toplum-siyaset-kültürde bulamayan yazar, 80 sonrasında aidiyetini kurabilecek alanların arayışına girdi. Dünya ve varlığı üzerinde düşünmeyi erteleyen yazın dünyası, gerçeklerle bağıni “zorunluluk” mesebesine indirdiğı için, fanusa hapsettiğı hayatını hakikatle ilintilendirme sorunsalını da devre dışı bırakmıştır. Tuttuğı her gerçekliğin elinde kalması/kırılması karşısında yazın dünyası “kendi gerçekliğini” üretme yolunu seçmiştir. 80 sonrasındaki öykü anlayışında da ifadelendirilen hususlar ziyadesiyle yer almaktadır. Postmodern yönsemeye bağıli olarak, gerçekliğin “oyun” biçiminde algılanması, “çoğulcu gerçeklik” anlayışıyla, üstkurmaca, metinlerarasılık, oyun, kapalı anlamlandırmalar oldukça sık kullanılırken, iyiden iyiye fantastik öğelere de ağırlık verilmektedir. Hem realiteyi eleştirmek hem de kendi dünyalarının niteliklerini göstermek için fantastik argümanları tercih eden yazarlar, gerçekliğin “izafi” olduğunu da bu şekilde vurgularlar. Ne postmodern ne de fantastikle iştigal etmeyen klasik tahkiyeyi kullanan ancak, çocukluk devresini anlatan yazarların bilinç düzeyleri de bunlardan farklı değildir. Onlar da gerçekliği görmek istemezler, onlar da hakikatle bağıni “geçmişte” bırakmış, geleceğı yalnızca “nostaljik” güzelliklerde ararlar.

Fantastikle Kurulan Gerçeklikler

“80’den bu yana yüzünü, alacakaranlıkta görünmez kılmış geleceğe değil, geçmişe dönerek” yaşamaya çalışan (Erdem, 1999, 82) yazın dünyası ve bu arada öykücüler, edebiyatımızda pek yer verilmeyen fantastik unsurlara bu dönemde eğilim göstermişlerdir. Bununla ilgili olarak fantastiğın Türkiye’deki macerası, batıdaki kullanımını tam olarak karşılamamaktadır. “Hayalet, hortlak, vampir, kurt adam, büyücü ve büyüçülük, görünmez varlık, hayvan hayaleti, (...) insan bedeninin parçaları, kişilik bozuklukları, görünürlük görünmezlik oyunları, nedenselliğın, uzam ve zamanın değişime uğraması, ruhsal gerilme” (Todorov, 2004, 102) gibi konuları batılı fantastikte bulmak mümkünken, Türkiye’de bunların hemen hiç birine geleneksel kültürel örüntü-müze paralel biçimde rastlanmaz. Öykülerde fantastik namına daha çok, zaman, uzam ve beden değişimleri, gerilim ve “oyun” temalı “olağandışılıklarla karşılaşılr.

Todorov’a göre fantastik, anlatılan şeye inanıp inanmama arasındaki kararsızlıkla malüldür: “‘Neredeyse inandım’ İşte fantastiğın ruhunu özetleyen formül. Tamamen saflık türünden mutlak bir inanış bizi fantastiğın dışına çıkarırdı, oysa fantastiğe can veren kararsızlık duygusudur.” (Todorov, 2004, 37) Fantastiğın sınırları ge-

nel olarak, insanların gündelik yaşamlarıyla analogik bir ilişkiye girmez. Olağan seyrindeki bir hayatın her türlü zorlama tesadüfler ve olumsuzluklarının üzerindedir fantastik. Yaşadığımız dünyadan farklı, olağandışı ve kurgusal bir etki olduğu için aklî her türlü melekenin dışındadır: “Fantastik olağanüstündeyiz; bir başka deyişle fantastik gibi görünen ve doğaüstünün kabullenmesiyle son bulan anlatı sınıfı. Bunlar gerçek fantastiğe en yakın örneklerdir, çünkü fantastiğin açıklanamazı akıl çerçevesine yerleştiremez olduğu içindir ki bize doğaüstünün varlığını hissettirir.” (Todorov, 2004, 57)

Fantastiğin salt bir edebiyat türü olmaklığının dışında başka fonksiyonları da vardır. Özellikle 80 sonrası oluşturan “alacakaranlık kuşağı”nın, örtük gerçeklik kurma ediminin de önemli göstergelerinden birisidir. Çünkü fantastik sayesinde imgesel ve simgesel bir dünya tasavvuruna ulaşmak mümkündür: “Gerçekliğin, mekân, zaman, karakter kavramlarını, canlı, cansız ayrımını tanımayan ve bildik dünyamızın ötesinde alternatif bir dünyayı işin içine katan anlatıların tümüne verilen bir ad olarak” (Moran, 1998, 60) fantastik, kendi tasarladığı dünyanın peşindedir. Fantastik bir evreni betimlemeye yaradığı için, gerçekliği de önemli ölçüde eleştiriye tabi tutar: “Peter Penzoldt’un şu saptamasında bir yanıtın izi bulunabilir: ‘Birçok yazara göre doğaüstü, gerçekçi bir dille asla anlatmaya cüret edemeyecekleri şeyleri dile getirmek için bir bahanedir.’ Doğaüstü olayların yalnızca bir bahaneden ibaret olması kuşku uyandırıcıdır kuşkusuz: Ancak bu ifade de bir gerçeklik payı vardır: Fantastik, kendisine başvurulmadıkça kabul edilemez gibi gelen belli sınırların aşılmasına olanak sağlar.” (Todorov, 2004, 153) Zira fantastikle, alegori ve simgesellik bir arada ve çok sık kullanıldığından, fantastik kuramı “anlatılanlardan, anlatılmayan unsurların (tez) çıkarsaması” olarak da düşünmek gerekir.

80 sonrası Türk öykücülüğünde fantastik unsurlar genel olarak, tarihi kişiliklerin “bugünde” gözlenmesi, kronolojik kırılmalar, mekanın canlanması, bedensel değişiklikler olarak temayüz eder. Ferit Edgü, Orhan Duru, Murathan Mungan, Sadık Yalsızuçanlar, Gökhan Özcan gibi öykücüler, konjonktürel eleştirilerini fantastik öğelerle dile getirirken, “ideal” tasarımlarını da kuramın analogik karakteriyle gerçekleştirirler. Ancak öykücüler, gizem, sır, hayal, absürd gibi mistik nitelikleri kullandıkları, sık sık rüyayı da işlevsel hale getirirler. Geleneksel kültürümüzde rüyanın “gerçekle” yakınlığı göz önüne alınırsa, esasında rüyanın gerçeklikliğin bir başka “boyut”una işaret ettiği de izlenebilecektir. İşte öykücülerin sık sık rüyalara başvurma, mensubiyet bağlarını gerçekliğin ötesinde “hakikatle” ilintilendirme çabasının önemli bir işaretidir. Türk öykücülüğündeki fantastik unsur, göz açıkken görülen rüyanın, imgeleri ve simgeleriyle ortaktır.

Murathan Mungan’ın *Üç Aynalı Kirk Oda* kitabındaki Alice *Harikalar Diyarında* öyküsü, Todorov’un fantastik tanımıyla örtüşecek biçimde gerçek ile gerçeğdışının alanı konusunda “kararsızlık” barındırır (Todorov, 2004, 31). Hikayenin adından başlamak üzere, anlatı okundukça gerçek ve gerçeğdışının birlikte verilmesiyle “kararsızlık” durumu iyiden iyiye kendini göstermektedir. Alice Amerikalı “hayalleri olan” bir kızdır. Amerikalı olmasına rağmen, açılanan hissiyatı onun “Türk kızı”

olduğuna işaret eder. Alice, “ünlü olmak”, “günün koşullarına, hayatın şartlarına yenik düşmemek” için sık sık “evden kaçmaktadır.” Birtakım maceralar ve gelgitlerin ardından Alice son kararını verir ve “var oluş sorunu” olarak gördüğü yeni yaşam biçimini seçer, şarkıcı olur, bir takım başarısızlıklara rağmen sonunda albümü billboard listelerinde bir numaraya yerleşir. Murathan Mungan anlattığı öyküde, yaşanan dönemin genel portresini bir kızın iş hayatındaki konumuyla yansıtırken, popüler kültür ve tüketim toplumuna bunun getirdiği “kariyerizm” merkezli söyleme de örtük eleştirilerde bulunur. Alice Star, “şöhretin” sonucunda “Image-maker”lerinin çalışmalarıyla “dev” bir konser verecektir, “LA Stadyumu’nda.” “Special Effect”lerle süslenen “gözboyayıcı” konserin daha başlarında (s.27-29), gökyüzünden bir cisim sahneye iner. Bunun da gözboyama tekniklerinden biri olduğu sanılır ama cisim yaklaştıkça gelenin “uçandaire” olduğu görülür. Uçandairenden çıkan nur hüzmeleri Alice Star’ı alır götürür. Bundan sonraki aşamada bilim kurgu nitelikler devreye girer ve bir takım teknik-bilimsel ifadelerle fantastik unsur devam ettirilir. Alice Star’ı kaçırarak uzaylı esasında bir androiddir ve ona aşık olduğu için kaçırmıştır. Platon’un mağara iğretilmesine (s.98-99) analogik yaklaşımlarla “gerçeklik-gerçeküstülük-hakikat” temleri “sanal” başlığı altında verildikten sonra, “Leyla-Mecnun” benzeri “geleneksel aşk” retorikine varılır. Alice’i kaçırarak android “dünyadan adam kaldırdığı” için, gezegenin ileri gelenlerince yok edilir, Alice’e dünyaya geri gönderileceği taahhüdü verilir ve tüm beyninin (dünyanın tüm sırlarını Alice’e vermişti aşkı) “reset” edileceği söylenir. Murathan Mungan, bu öyküyle birlikte gerçekliğe, yürürlükteki sisteme de örtük eleştirilerde bulunurken, klasik felsefi ve edebi simgelerimizi, anlattıklarımıza da yer verir.

Fantastik öykülerde “absürd” de önemlidir. İronik bir tavrı benimseyen ve “yaşanmışlıklara” bu cepheden bakan yazarlar, absürd ve ironiyi olağandışı ile birlikte kullanırlar. Bu öyküler genel bir izlek üzerinde yürümekten çok “eleştiri ve tepkilerini” simgesel dille ve izlenimlerle anlatma yolunu benimserler. Hakan Şenocak *Naj*’da iri bir balık tutma hayaliyle oltasını çeken balıkçının, olta iğnesinin ucunda gördüğü kadını anlatır. Dev adamın dev elleri arasında kalan kadın, dudağına saplanan iğneden kurtulmak için çırpınırken, balıkçı da büyük şaşkınlık içinde iğneyi çıkarma çabasıdadır. Benzer olağandışı hikayeler *Yasal Elma* hikayesinde de Hz. Âdem ve Havva’nın kıssasından yola çıkarak onların ağzından, fantastik unsurlarla kadın-erkek ve günah kavramlarının meşruluğunu sorgulama biçiminde aktarılır.

Ferit Edgü’de *İşte Deniz*, *Maria* kitabında gerçeküstü, fantastik söylemlerle kurgulu öyküler anlatır. Edgü de, Hakan Şenocak’taki gibi “denizden çıkan kadın” fantastiğini ele alır: “O deniz kızını görmemiş olsaydım, kuşkusuz, herkes gibi ben de, bugüne değin evlenip çoluk çocuğa karışardım.” (s.73) Ferit Edgü ayrıca, *Perisiz Ev*’de çocukluğunu geçirdiği ahşap bir evi anlatır. Ahşap evi konuşturan Edgü, boşaltıldıktan sonra yağmalanan evin böyle bir muameleye uğramamak için “ötenazi” isteğini dile getirir.

Gökhan Özcan *Hiçbişey*’de humor ile ironi, eleştiri ile absürdü kimi zaman fantastik öğelerle anlatır. Özcan, “Gece yatarken, gözlerini çıkarıp su dolu bir bardağa

koyup, sabah tekrar takan” titiz bir kadını (s.9) aktırırken, kardeşinin aslında ceviz kaplama bir komodinin olduğunu ve onu bir gün “parçalayarak el bezi yaptığını” (s.11), mavi bir çamaşır leğenine aşık olduğunu (s.13), yazı yazan bir öykücünün kağıdından çıkan mitolojideki Sisypheos ile sohbetini (s.50) ele alır. Özcan, *Gri Serenat* öyküsünde de bir ceket cebini betimler. Gerçek dışı bir durumla karşı karşıya kalmasına rağmen okur, ceket cebinin duygu ve düşüncelerini takip ederken, anlatılanların “normalliğinden” dolayı fantastik ve gerçek arasında “kararsızlığa” düşer.

Yunus Develi de *Gece Dansları*’ndaki, Böcek öyküsünde “böcek” iğretilemesi altında iktidarın dışında tutulmuş kalabalıkları dile getirir. “Sindirilmekten” bıkan (s.100) böcekler, buna bir son verebilmek için kongre düzenlerler, miting yaparlar: “Birinci kongre bu şekilde, özellikle tavanarası böceklerinin dayanışmayı savsaklayıcı düşünceleri yüzünden, gerçek bir dayanışma coşkusu ile sonuçlanmadı. Hatta öyle ki, kaldırım ve sokak lambaları temsilcileri ile zaman zaman sert konuşmalar geçti aralarında... Kaldırım arası böcekleri, tavanarası böceklerini davaya ihanet etmekle suçladılar.” (s.101-102)

Fantastik öykülerde zaman ve mekan değişiklikleri de önemli bir yer tutar. Müge İplikçi *Perende*’deki *Doğum Günün Kutlu Olsun*’nda, değişen zaman ve mekan izliğini kullanarak, insan ilişkilerindeki ahlaki tutumları ifadelendirir. Aşırı hız nedeniyle kontrolden çıkan motosikletiyle farklı bir zaman ve mekana varan anlatıcı burada bir takım olaylarla karşılaştıktan sonra, “nedenini anlamadığı” bir şekilde ve tesadüflerle tekrar annenannesini bulur ve önceki zamana geri döner.

Orhan Duru, sert bir fırtına ve azgın dalgalarla boğuşan anlatıcısının olay vahim dereceye varacakken zaman ve uzam değiştirmesini anlatır *Fırtına* öyküsünde: “O arada uzam değiştiriyorum: Bu kez denizde bir teknedeyim. Teknenin burnu sulara gömülüp yükseliyor. (...) Esen yelin bir parçası oluyorum. Uzaklaşıyorum fırtınadan bir ortaçağ kentinin dar sokaklarında. Fırtınanın kolları buraya kadar uzanıyor, ama sıcak esiyor bu kez.” Duru, *Fırtına* da “Kısa boylu eciş bücüş , kocaman kafalı, çekik gözlü, derileri yeşilimtırak” (s.18) uzaylıları da öyküye alırken, Mc Donalds “evreni”nde (s.101) algı ve mekan değişikliklerine giderek, yaşadığı teknolojik ve kültürel yabancılaşmayı, absürd ve ironinin kılavuzluğunda eleştirir.

“Nesnel gerçeklik zarını” yırtmak için kendi gerçekliğini, “rüyalar”la kuran Sadi Yalsızuçanlar’da fantastik unsurlara başvurur. *Gerçeği İnciten Papağan*’ın daha başında “gerçeklikle” ilişkisini açıklayan Yalsızuçanlar, “Aradan yüzyıllar geçti. Bu oyun ilk bakışta çekici görünüyordu.” (s.8) biçimindeki anlatı düzeyini, konuşan bir papağanın gözünden zaman ve uzam atlamaları, kişi ve mekanların tarihsel bağlamının dışında kullanımıyla fantastiği kullanır; aynen Murat Gülsoy gibi: “İşte at arabası tozu dumana katarak köye giriyor. Cellat şaklatıyor kırbacını. Yabani uşağın esriyle kendinden geçmiş ellerinden kayıyor kukla. Artık, biliyorum, çıkış yok. Akıldışı bir varlığın imgeleminden süzülüp cisimleşmiş suretim, biliyorum. Çıkıyorum, apartmanların gölgesinden, doğruca uzatıyorum boynumu cellatın ipine, göğsümde Tanrı’nın ayak sesleri.” (Su Kitabı Çalın, s.162)

Postmodern Alternatifler, Alternatif Teknikler

Son dönem öykücülüğümüzün, gerçekliğe karşı geliştirdiği reflekslerin en önemlilerinden birisi de postmodern yönelimdir. Gerçekliğin baz alındığı dönemlerde, modern tahkiye yöntemlerini (bilinç akışı, flash back vs.) avangard bir üslupla deneyen öykü anlayışı, gerçekliğin etkisini yitirmesi ve yazarların kendisini realiteden çekmesiyle birlikte hem hassasiyet, hem içerik hem de biçim açısından değişikliklere yönelmiştir. Yazının başından beri vurgulanan modern durumun 80 sonrasında Türkiye’de doktriner bir hale bürünmesi, yazın dünyasındaki alternatif/kaçış yönelimini beraberinde getirdi. Modern olanı eleştiren ve buna alternatif üreten “postmodern durum”da yazın dünyasının “deniz feneri” haline geldi. Postmodernizmin, “mutlak değerlere, metafizik temellere ve kendi kendiyile özdeş öznelerle ihtiyaç duyan bir sisteme meydan okuduğu ölçüde radikaldir. (...) çokkatlılık, özdeşsizlik, ihlal, temelsizlik-karşıtlığı ve kültürel görecelikçiliği seferber ederek tüm bu mutlak değerlerin ve temellerin karşısına” dikilen tavrı (Eagleton, 1999, 156) 80 sonrası öykücülüğün de rehberi haline geldi. Postmodernizmin, tepki, farklılık ortaya koyma, kaçışla ilintili belirginliği, toplumsal bir tasarım ve buna bağlı kuram üretmediği için (postmodernizm böyle kuram üretkenlere muhalif), gerçeklik ve anlamla ilgili bir takım spesifik yönelimler oluşturur. “Aşırılıkçı postmodern teori, tarihin ve toplumun sonucuyla birlikte siyasi projenin sonunu da ilan eder. Bunun gibi postmodern teoriler yalnızca yeterli toplum teorisinden yoksun olmakla kalmaz, aynı zamanda bizatihi toplumsal olana saldırır ve ilke olarak tüm toplumsal normlara, kurumlara ve pratiklere baskıcı oldukları gerekçesiyle saldırır.” (Best-Kelner, 1998, 338)

“Meta anlatılara” ve onların, zaman zaman “toplum mühendisliği” tavrılarına bir tepki olarak belirginleşen postmodern teori, ideolojilerin insanları “kategorileştirmesine”de karşı çıkar. İdeolojik davranışın bireyi “hiçliğe” kadar götürdüğünün farkına varan 80 sonrası bireyi ve yazın dünyası, “geleneksel/yansıtmacı sanat anlayışı, sosyal/kültürel modernizmin mutlak doğruları/söylemleri/efsaneleri ve estetik modernistlerin seçkinci ciddiyeti”ne karşı adeta başkaldırır. (Ecevit, 2001, 67) Çünkü artık yazar (ve hatta okur) dünyayla ilişkisini sınırlandırarak onu değiştirmekten vazgeçip, “anlamaya ve betimlemeye” çalışmaktadır: “Artık dünyayı yalnızca ihtiyaç ve hizmetlerimizde kullandığımız bir özel mülkiyet –yani kendi malımız- gibi görmüyoruz, gitgide onun derinliğine de inanmaz oluyoruz.” (Grillet, 1989, 48) “Orada bulunma zorunluluğu”nu kavrayan insan dünyayı anlamaya ve başka görüş, duygu ve düşüncedeki insanlara da yönelmeye başlamaktadır. Bu bağlamda “çoğulculuk” postmodernizmin en önemli kılğısal unsuru haline gelmektedir: “Değiştiremediği yaşam koşullarını ve ölümü yazgı ile koşutlayan insanın, metafizik bir dizgenin gücüne boyun eğişinden, onu olduğu gibi kabullenişinden izler taşır postmodern çoğulculuk düşüncesi.” (Ecevit, 2001, 66)

Postmodernizm ve diğer çıkış temayülleri, insanın dünyayı değiştiremediğinin, önce dünyanın değişip insanı peşinden sürüklediğinin en önemli göstergesidir. 80 sonrasındaki yazın eğilimleri bunu büsbütün açıklarken, idealistlerinde düzene “uyum ve entegrasyon” sürecinin hızla sürmesini işaret etmektedir: “1980’li yıllar

benzeri zor bulunur bir çürüme, alaycılık, muhafazakârlık, yüzeysellik ve toplumsal gerileme dönemi idi ve postmodern teorinin yeri geldiğinde eleştirel bir tavrı koruduğu zamanlarda bile bu eğilimleri dışsavurduğunu savunmak mümkün.” (Best-Kellner, 1998, 354)

80 sonrası öykücülüğümüzde de bu eğilimlere sıkça rastlamak mümkündür. İdeoloji yoğun bir dönemde, toplumsallığın had safhasına eriştiği bir zaman diliminde “umulmadık” totaliter sahiplikler, öykücülerimizin de dünyaya bakışını değiştirdi ve “anlatma”dan betimlemeye evrilmelerine neden oldu. 80 sonrasındaki siyasal, sosyal, doktriner değişimlere paralel olarak, “bütün edebiyat dilinin değişmesi gerekmektedir ve değişmektedir. İçer dokunan, benzetmeye yaslanan, büyüleyen sözcükler karşısında bilinçli kimselerin duyduğu tikslenme günden güne artıyor. Buna karşılık; ölçmekten, yerleştirmekten, sınırlandırmaktan, belirtmekten hoşlanan tasvir edici, ortaya koyucu sıfatlar” (Grillet, 1989, 48) öykücülüğümüzde yerini almaya başladı. Anlatma/öykü bir oyun olarak algılandığı, gerçeklik “sanallaştığı” için kapalı/yok anlam, ironi, absürd, karşıtlıklarla ifade etme, mistisizm, nihilizm, salt kurgu, belirsizlik, açıklucluluk, geleneği dönüştürme, simge, gizem, masal, tekerleme, metinlerarasılık ve öykünün nasıl yazıldığını anlatan ve yazmayı oyun olarak kurgulayan üstkurmaca, önemli teknik ve içerik argümanlar olarak şekillendi.

Oyun için Öykü

Son dönem öykücülüğümüzde ve genel olarak postmodern yaklaşımda metin bir “oyun” olarak algılanır. Bunu genel planda postmodern kuramın “üstkurmaca” niteliğiyle birlikte anmak daha sağlıklıdır. Zira her ikisi de anlatımın, anlatım sürecini okurla paylaşmaktadır. Yazar anlattığı şeyin nasıl kurmaca olduğunu okura türlü şekillerde gösterir: “Postmodern öykü anlatıcısı, öyküyü yansıtmacı bir yaklaşımla anlatmıyor, onun doğru/gerçek olduğunu savlamıyor, tam tersine öykünü kurmaca karakterinin altını çizerek yapıyordu bunu; yabancılaştırılmış bir dünyada yaşamı, araya sıkıştırılmış bir tampon gerçeklik aracılığıyla ikinci elden yansıtıyordu.” (Ecevit, 2001, 74) “Önemli olanın bir öyküyü anlatmak değil nasıl anlattığını anlatmak” (Ecevit, 2004, 148) bağlamında üstkurmaca, “alışlagelmiş anlatım biçimlerine başkaldırı” (Demir, 2002, 28) olduğu kadar, “edebî kurmamacının nasıl ‘hayalî’ bir dünya yarattığını göstererek, bizim içinde yaşadığımız dünyayı anlamamızı sağlar.” (Demir, 2002, 61) Kurmaca bir yetkinlik olan öykünün bu vasfını okuyana izah eden üstkurmaca/oyun tarzı, esasında gerçekliğin de bir kurmaca, bireylerin kendi inisiyatifleri dışında oluşturulmuş yaşam standartlarında bulunduklarını belirtmek niyetindedir.

“Bu hikâyede, bir üniversite yıllığında basılı olan bir fotoğraf anlatılacaktır. Hikâye, benim başımdan geçmektedir. Yıllar sonra üniversite yıllığını elime alıp bulunduğum sayfayı açmamla başlar. Mekân bir çalışma odasıdır.” Murat Gülsoy’un *Oysa Herkes Kendiyle Meşgul* kitabındaki *Kâğıttaki İz* hikayesinde öykünün temel noktalarının neler olduğu okurla paylaşırken Kamil Yeşil de *Ankebut*’taki *Çalınan Hikâye*’de, bir hikayenin nasıl ortaya çıktığını –nasıl sıkıntıyla kotarıldığını okura yansıtır: “Masaya oturdum. Aklıma ne gelirse onu yazayım bari, kalem kendi mevzûunu

bulur, dedim. ‘Dünyanın en zor işi yazmaktır’, derler. Kim demişse doğru demiş. Hiçbir şey yazamadım.”

Yunus Develi *Gece Dansları*’nda: “Gecenin ilerleyen bir saati idi. Her zamanki gibi yani. Eğer bu öyküyü de yazamazsam çıldırırım, dediği kâğıdı yırtıp atalı da çok olmuştu. Daktilodan öfke ile çekip yırtmıştı kâğıdı.” (s.115) şeklinde yazma aşamasını okurla paylaşırken, Mahir Öztaş da *Korku Oyunu*’nda aktardığı öykünün arka planı hakkında bilgiler verir: “Bu öykü lanetli bir zamanda yazıldı, yaşamımın oldukça fırtınalı denebilecek bir bölümü, uzun süren yolculuklar, hastanede geçen uzunca günler, kötü giden bir evliliği bitirme çabaları. Aynı zamanda çok az yazdığım bir dönemdi.” (s.64)

“Okuyucu şimdi hocanın kim olduğunu, nerde oturduğunu, sağ olup olmadığını, halâ o köyde oturup oturmadığını merak edecektir. Bunu yazmazsak öykünün eksik bırakıldığını düşünüp bizim öykücülüğümüzü eleştirecektir.” diyen Afet Ilgaz da *Kazdağı Öyküleri*’nde (s.8) okurla doğrudan temasa girmektedir. Kuşkusuz Afet Ilgaz’ın tercihi, onun geleneksel şifahi kültürümüzün önemli bir ritüeliyle bağlantılıdır. Meddah/halk hikayesi geleneğinin bir ürünü olan, dinleyenle/okurla doğrudan iç içe olma biçemi yazınsal anlatı da kendini gösterebilmektedir. Bu tarzın en karakteristik örneğini Mustafa Kutlu verir. Hemen tüm kitaplarında üstkurmaca/halk hikayesi formatını kullanan Kutlu, okuru her zaman hikayenin içinde tutar: “Hani hikâyemizin başında Rüzgârlı Pazar esnafından Adamotu satan bir adamdan bahsetmiştik.” (*Rüzgârlı Pazar*, s.181) “Ey aziz okuyucu! Gördüğümüz gibi işin ek yeri, boş yeri kalmıyor.”, “Yahu biz asıl anlatacağımız mevzuyu terk ettik, neredeyse bir ‘ahlâk risalesi’ yazmaya başladık. Hemen *silkinip Mavi Kuş*’a dönsek iyi olacak.” (*Mavi Kuş*). Ayrıca, “Yahu nasıl anlatsam.”, “Birden deyişim lafın gelişi.” ibareleriyle birlikte sık sık “Söylemesi ayıp”, “İşte böyle”, “Uzatmayalım”, “Neyse”, “Dedik ya” ifadelerine yer verir Kutlu.

Gökhan Özcan’da *Hiçbişey* de okurla sık sık diyaloglara girer. Her ne kadar uzun uzadıya üstkurmaca öğelerini kullanmasa da her an için okurla temas halindedir: “Siz kızmam” (s.6), “uzatmayalım” (s.15), “Neyse... çok konuştum yine. Bakın nereden nereye geldik.” (s.21), “Sevgili okuyucularım, izin verirsiniz arkadaşla bir kulak yazmak istiyorum.” (s.120) Halime Toros da “*Otobiyografik Öykü*”sünde kurmaca-nın sınırlarını zorlar: “Siz hiçbir yazarın, kolunun altında kitap, sırtında forması, okumak için kuytu bir yer aradığını gördünüz mü?”

Fatma Karabıyık Barbarosoğlu *Kim Kimdir?* öyküsünün sonuna bir not ilişitir ve anlatılanın otobiyografik bir altyapıya dayandığını belirtir. Bu notla birlikte hikayede “değişiklikler olabileceğini” kurmaca-nın tekrar oluşturulabileceğini söylerken, bu görevi bir anlamda okura yükler: “Ben yazdım. Siz okudunuz...sizinle birlikte ağabeyim de okursa ‘O öyle olmamıştı, böyle olmuştu.’ diye bir sürü delil getirir yeneden.” Bir hikaye birden çok ihtimalle sonuçlanacak şekilde yazılabilir. Hikayecinin bu ihtimalleri göz önüne koyduktan sonra sonucu okura bırakan tavrına Ayfer Tunç’da da rastlarız: “Böylece hikaye kişilerinin dünyasında var olduk. Mahcup tavırlı, romantik ve yumuşak bakışlı genç, benim iyi bir hikâye arkadaşı olduğumu

söyledi hep. Ben, keşke yazarımız nişanlını da yazsaydı dedim. Yazarımız hikâyesini başka türlü yazsaydı eğer, ertesi gün evlenecekti.” (s.134)

“Uyudum uyandım hep aynı rüyayı gördüm. Bir hikayeyi izliyordum. Sonra rüya perdesi silindi, bana semboller ve imâlar kaldı. Onlarla bir hikâye kurdum. Dünya saatleriydi. Sanki zaman geçtikçe güzelleşen, değer artan bir çınarın göğe uzanan geniş dallarından biriydi üzerinde yürüdüğüm dağ yolu.” Münire Daniş’in *Uykusuz Düşler* de (s.40) anlattığı gibi öykü artık daha çok nasıl yazıldığıyla ve bunun okurla paylaşılmasıyla ilgileniyor; bu sebepten biraz da simgesel, kapalı ve dünyayı sadece betimlemeye çalışıyor.

Her şey Yazıldı mı?

80 sonrası öykücülüğün gerçeklikle ilişkisini ortaya koyan önemli tekniklerden birisi de metinlerarasılıktır. Üstkurmacanın oyunla birlikte okuyucuyu da kurmacaya sokmasından daha fonksiyoneldir metinlerarasılık. Çünkü “kabaca iki ya da daha çok metin arasında bir alışveriş, bir tür konuşma ya da söyleşim biçimi” (Aktulum, 1999, 17) olarak tanımlanan metinlerarasılık, geçmişle irtibatı bakımından bir anlamda bugünkü duruma karşı bir çıkış yolu niteliğindedir. Yazın dünyasının uzun bir zaman diliminde gelenekle bağını kopartması, geleneksel ürünlerin “alımlanması” konusunda bâkir bir alan açmıştır. Dikkate değer sayıda “klasik” metin barındıran geleneksel kültürümüzden, özellikle son dönemde yararlanılması, dönemin karakteristiğine uygundur: “Somut gerçeğin aradan çekildiği bu çağın yapay gerçekliğinin; reproduksiyon çağının gerçeklik anlayışının bir uzantısıdır metinlerarası eğilim.” (Ecevit, 2004, 138) Sanal gündemler ve suni sıkıntılar, acılar, sorunsallarla iştigal olmaktan kaçınan öykücülerimiz, “kalıcı” olabilmek için kendi döneminin gerçekliğini yazmak yerine klasıklere başvurma yöntemini seçebilmektedir. Metinlerarasılığın “yeniden yazma, yapıştirma, mozaik, ayrışıklık, alıntı, dönüştürüm” (Aktulum, 1999, 15) tekniklerini kullanarak klasiğe yaklaşan öykücü, aidiyet arayışını bu teknikle uygulamaya geçirir; yoksa kuramsal metinlerarasılığın “her şey daha önceden söylenmiştir” teziyle bu tekniğin kullanılmasının doğrudan bir ilgisi yoktur.

Son dönem öykücülüğümüzde görülen metinlerarasılık unsurları çeşitli biçimlerde kendini gösterebilmektedir. Kimisi doğrudan alıntı yoluyla kimisi analogiyle, ya da dönüştürerek başka metinleri kullanabilmektedir. Murat Gülsoy, *Bu Kitabı Çalın*’da bazı öykülerini Oğuz Atay’ın öyküleriyle bağlantı kurarak yaparken (s.29 vd.), Edip Cansever’in “Ben Ruhi Bey Nasılım” şiirini ve Umberto Eco’nun Foucault Sarkacı’ndaki bir paragrafına da yer verir (s.188). Camus, Umberto Eco, Kafka gibi yazarlar da Gülsoy’un öykülerinde yerini alır. (s.180-188)

Hiçbişey’de: “Dev bir böcek, bir sabah bunaltıcı düşlerden uyandığında, kendini toprağın üstünde Gregor Samsa’ya dönüşmüş olarak buldu.” (s.40) diyen Gökhan Özcan gibi Yunus Develi, örtük bir biçimde, insanları böcek şeklinde tasvir ederek Kafka’ya atıfta bulunmaktadır. Buna benzer biçimde Faruk Duman’da *Sesler de Başka Sesler* kitabında, Robenson Crusio öyküsünü dönüştürürken (s.52), Hz.Nuh ve tufan olayına yer verir. (s.86). Kamil Yeşil *Ankebut*’ta (s.133) Nihan Kaya’da *Çatı Ka-*

tı'nda (s.28-35) Mevlana'nın Mesnevi'sinden dizeler verirler. Mahir Öztaş *Korku Oyunu*'nda (s.22) Zerdüşt'ün Avesta'sından alıntılar yaparken, Nazan Bekiroğlu'da *Nun Masalları*'nda (s.88) Leyla ile Mecnun anlatısına atıflar yapar. Murathan Mungan *Alice Harikalar Diyarında* anlatısını kendi kitabındaki bir öyküde başlık olarak kullandığı biçimde, Cihan Aktaş'ta *Son Büyülü Günler* kitabında Virginia Woolf merkezli bir öykü yazar.

Nazan Bekiroğlu, Ömer Erdem'in Ferman şiirinden bir dizeyi hikayenin bir bölümünün başına alırken (s.87), Köksal Alver'de, Saklı Yara'da Cemal Şakar'ın *Yol Düşleri*'ndeki, "Burada, yıllar sonra döndüğüm bu sokakta, yokuşun sonundaki kotta ne bulacaktım." cümlesi ışığında *Mevsim Grişarkı Aylardan Kasım* (s.73) öyküsünü kaleme alır. Hüseyin Su *Ana Üşümesi*'ndeki *Tüneller* öyküsünde, bir konuşmacının sözleriyle bazı ayet ve hadisleri montaj tekniğiyle öyküye yerleştirir. Ancak Türk öykücülüğünde metinlerarası unsurlara en fazla yer veren yazar kuşkusuz Mustafa Kutlu'dur. Hemen her öyküsünde önemli oranda metinlerarasılık ögesi kullanan Kutlu, spesifik örneklerle gösterir.

Tekerleme, Masal, Şiir

Postmodern tekniğin önemli niteliklerinden birisi de öykülerde kullanılan şekil özellikleri/oyunlarıdır. Bunlar genel anlamda masal, tekerleme, şiir tarzında yazılırken, ilginç görüntülerde oluşturulmaktadır. "Bir vardın bir yoktun. Her şey gibi varoluyordun. Herkes sende varoluyordu. Manolyanın açılması gibiydin. Ben mi? Avcıydım. Günün birinde/" (*Gerçeği İnciten Papağan*, s.47) cümlelerinde olduğu gibi "bugünün" anlatısına masal kalıpları içinde başlayan Sadık Yalsızuçanlar ve Gökhan Özcan da aynı formatı kullanır: "Bir varmış, bir yokmuş... Masalcı masalcı! İyi söyledin, hoş söyledinde, hani gökten üç elma düşecekti?" (s.134) Masal tekniğini Faruk Duman (s.54), Müge İplikçi (s.60), Fatma Karabıyık Barbarosoğlu (*Gün Akşam-sızdır*, s.107) vd. birçok yazar da karakteristik biçiminde kullanırlar.

Masal tekniğinin yanında tekerlemeyi öykücüler oldukça sık tercih ederler. Ancak öykülerde tekerlemeler, bilinen kalıplarının dışında daha çok tekerlemenin gerektirdiği söyleyiş özelliğiyle varlık bulurlar: "Yeni Cami'nin duvarına dayandım, yalıdır diye... Minareleri cebime soktum, borudur diye. Kubbelerini cebime koydum dardır diye... Beni tımarhaneye tıktılar delidir diye... Padişah'tan haber geldi 'Bırakın onu, o onun eski huyudur' diye..." (s.61) Müge İplikçi gibi, Kamil Yeşil de tekerleme üslubunu yeğleyenlerden: "-Evin nerede?/- Kaya başında./ Benimki de yanbaşında./- Üstün neden unlu?/- Değirmenden geldim." (s.39) Faruk Duman (s.54), Sadık Yalsızuçanlar, Gökhan Özcan ve diğer birçok isimde üslubu uyarınca, kendi kelimeleriyle tekerleme tarzını kullanmışlardır.

"Bana kalan koca bir suskunluktur şimdi./ Acziyetimden değil bu, korkaklığım dandır./ Sükûtum ikrâr, bakışım niyettir./ Papatyam:/ Yumurta çiçeğim benim./ Hadi söyleyelim şarkımızı:/ Güneş ol ayart beni./ Yağmur ol ağart beni. " Kamil Yeşil'in bu cümleleri/dizelerine benzer şekilde şiir formunda oldukça çok öykü bulunur. Öykü ile şiirin arasındaki ünsiyet bağının yanında, öykücülerin ele aldıkları tema ve

konu da şiirsel söylemeye sebep olmaktadır. Hüseyin Su: “evlerimiz ve bağlarımız dağlarımız burnumuzda tütüyor/ köpeklerimiz kedilerimiz/ severken batan sakalları- nız ve dayaklarınız/(...) yırtıklarımız söküklüklerimiz/ açlıklarımız ve yine açlıklarımız” (*Ana Üşümesi*, s.47), Köksal Alver: “Oradaydın ve tahta buyur edildin: başım- da taç, gözümde ziya, burcunda sancak, gönlümde dert, dilimde dua oldun! Ben bir küheylan süvarisi, sen bekçilerin ve askerlerin, casusların ve kahyaların, dadıların ve hizmetkarların gözlerini dört açıp gezindikleri saraydan kaçırdığım yâr.” (s.34) ve özellikle kadın öykücülerin birçoğunda benzer nitelikte şiire yatkın söyleyişler ol- dukça fazladır.

Son dönem öykücülüğümüzde tekniğin yanında, içerik de postmodern unsurlar taşımaktadır. Kapalı anlam, anlamsızlık, muğlaklık, geçmişle kurulan bağlar, hayal ve rüyanın kılavuzluğu, gerçeküstü, simge, nihilizm, nesnelere anlam yükleme, cin- sellik, bunalım, sıkıntı, kaçış, yalnızlık vb. tematikler 80 sonrası öykücülüğümüzde dominant karakter arzeder.

Geleceğimiz Çocukluğumuzda

Son dönem öykücülüğümüzde izlenen eğilimlerden birisi de, yazarların çocukluk- larını anlatmalarıdır. Hemen her öykü kitabında birkaç tane çocukluk öyküsüne, oto- biyografik ögeye rastlanır. Bu edimin de öykücülerdeki karşılığı, 80 sonrası kültürel platformun niteliğine denk düşer. Realitenin, yaşanan her türlü olayın sıkıntısını öy- külerde göstermek istemeyen öykücüler, gerçekliği anlatmaktansa, geçmişin/çocuklu- ğun acılı da olsa nostaljisini yazmayı tercih etmektedirler. Kuşkusuz bu tavrın en önemli nedenlerinden birisi, reelpolitikten, reelkültürden vs. kaçmaktır. Dolayısıyla çocukluk öykücüler için bir döngü olmaktan ziyade “açılım” haline gelmiştir.

Çocukluğun öykülerdeki görünme şekilleri genellikle hüznüldür. Çoğunca “ay- rılık”la (ana-babanın ayrılması, okumak, ölüm vs.) özdeşleşen çocukluk öyküleri, herhangi bir konudaki eksiklik, zaafiyet, modern dünyada yaşamanın getirdiği sıkın- tılar, komşular, büyüklerle geçirilen hoş vakitler ve tabi ki diğer çocuklarla yapılan yaramazlıklar, oyunları kapsar. (Cemil Kavukçu’nun tüm kitapları başta olmak üze- re, Cihan Aktaş, Suya Düşen Dantel, s.39; Nursel Duruel, Geyikler, Annem ve Al- manya, s.7; Nalan Barbarosoğlu, Ne Kadar da Güzeldir Gitmek, s.11; Nihan Kaya, Çatı Katı, s.62; Fatma K.Barbarosoğlu, Gün Akşamsızdır s.15; Dilek Aslaner, Tut- kulu Bir Oyalanma, s.65 vd.; Faruk Duman, Seslerde Başka Sesler, 21 vd.)

Son dönem öykücülüğümüzdeki gerçeklik/hakikat/hayal düzlemi oldukça kaygan olduğu için, öykücüler de kendilerince çıkış yolları aramaktadırlar. Hayalle gerçek arasındaki fark azaldıkça, çocukluğa dönüş daha anlamlı gelebilmektedir: “Oysa ha- yat hayal. Hayatın hayal olduğu uçuşan mektuplarda yazıyor. Mektuplar uçuştukça hayaller dağılıyor... (...) Gerçek o pencerenin ardında gizli. Gerçek hayal mi? Hayal et diyor. Hayal ediyorum. Hayalet susuyor. Bembeyaz parmaklarıyla sahildeki pen- cereye uzanıyor. Perdeyi titretiyor, perdeyle birlikte kalbimi titretiyor. Parmaklarını esneterek beni işaret ediyor. *Çocukluğuma dönüyorum, başım dönüyor, sarsılıyo- rum.*” (Dilek Aslaner, Tutkulu Bir Oyalanma, s.49, vurgu E.Y.)

Çocukluk yalnızca bugünden kaçışla alakalı değildir, öykülerdeki görünme biçimi açısından. Çocukluğun kendine has saflığı, bozulmamışlığı, dünyanın genel geçer kaideleriyle tam olarak yüzyüze gelmemesi gibi nedenlerin yanında, hakikatle bağını daha koparmamış benliği de 80 sonrası öykü perspektifinde anlatılmalarına neden olmaktadır. Mustafa Kutlu, *Sır*'daki *Cüzgülü* hikayesinde, "ideal" tasarımını çocuklar eliyle gerçekleştirir. Dünyanın gerçekliğinden kaçan şeyh, hakikatle bağlantılı yeni bir dünya tasarımını çocukların gözünden izler. Üç çocuktan birisi "balçıktan" bir değirmen, çocuk ve eşek yapar, ikincisi bir meyve bahçesi, üçüncüsü de bir şehir inşa eder. Çocukların kurdukları bu evren, büyüklerinkine göre daha sahil, daha hakikatli, fitrata yatkındır. Bunu çocukların yüzündeki ifadeden çıkarmak mümkündür: "Bu ifade. Yani orada hem saklı, hem âşikar olan şey. Yani ezelden beri bildiğimiz bir şey. Sonra unuttuğumuz o şey. Gülün yaprağı, kokusu, rengi, gövdesi, dikenini ile bize anlattığı, lâkin bizde daha fazlası, aslı olan şey." (s.67) ❧

KAYNAKÇA

- Aktulum, Kubilay (2000) Metinlerarası İlişkiler. Öteki Yayınevi.
 Baudrillard, Jean (1999) Siyah 'An'lar. Ayrıntı Yayınları.
 Baudrillard, Jean (1997) Tüketim Toplumu. Ayrıntı Yayınları.
 Best, Steven-Kellner, Douglas (1998) Postmodern Teori. Ayrıntı Yayınları.
 Demir, Yavuz (2002) Zaman Zaman İçinde, Roman Roman İçinde. Dergâh Yayınları.
 Eagleton, Terry (1999) Postmodernizmin Yanılsamaları. Ayrıntı Yayınları.
 Ecevit, Yıldız (2004) Orhan Pamuk'u Okumak.. İletişim Yayınları.
 Ecevit, Yıldız (2001) Türk Romanında Postmodernist Açılımlar. İletişim Yayınları.
 Erdem, Tuna (1999) "Alacakaranlık Kuşağı" Defter Dergisi. Sayı:37
 Geçtan, Engin (2004) İnsan olmak. Metis Yayınları.
 Grillet, Robbe Alain (1989) Yeni Roman. Ara Yayıncılık.
 Gürbilek, Nurdan (2001) Vitrinde Yaşamak. Metis Yayınları.
 Moran, Berna (1998) Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış-3. cilt.İletişim Yayınları.
 Oktay, Ahmet (2002) Türkiye'de Popüler Kültür. Everest Yayınları.
 Taylor, Charles (1995) Modernliğin Sıkıntıları. Ayrıntı Yayınları.
 Todorov, Tzvetan (2004) Fantastik. Metis Yayınları.

*(Taylor, 1995, 11)

SİDDİK AKBAYIR

ÇAĞDAŞ TÜRK ÖYKÜCÜLÜĞÜNDE MASAL ÖĞELERİ

‘Anlatsam inanmazlar oğul, masal derler; masala inanmazlar, masalı yalnızca dinlerler, sanki hakikati bilirmiş gibi, sanki hakikatin sırrına ermiş gibi, masala inanmayan gerçeğe inanır mı ?

M. Mungan

Evrensel anlatımın sonsuz olanaklarını yazara sunan, ‘olmaz’ı mümkün kılan anlatı gücüyle masal günümüzde de yazılıyor. Masalların izini sürdüğü temalara yakınlık, onları yeniden anlatmayı zorunlu kılıyor çoğu kez. Masalı yeniden anlatmak, çetin bir yazınsal deneye girişmektir. Bin yıllık malzemeden deneysel bir metin ortaya çıkarmaktır. Kullanılmış malzemeden, yepyeni bir metin üretmektir.

Gerçeküstüye, kara mizaha yatkın yapısıyla, hiçbir yazarın gözardı edemeyeceği bir anlatı zenginliği taşıyan masalları, yazarlarımız, konularıyla yeniden işledikleri gibi, masal dilini ve anlatımını da kullanırlar. Kimi zaman da konuya gerçeküstücü gözle bir masalcı gibi bakarlar.

Masaldan yararlanma biçimi, masallarımız üstüne incelemeleri ile bilinen Pertev Naili Boratav’ın masaldan yararlanma üstüne söyledikleriyle örtüşür: “Masalları yalnızca bir hareket noktası, bir atlama tahtası olarak alıp, onun geleneklerine -üslup, dil konu bağlarına- esir kalmadan onu taklit etmeden, tam bir özgürlükle ve masalı duyguda da, düşüncede de aşarak, çağımıza getirerek yepyeni yapıtlar yaratma yolunu çağdaş yazarın halk masalından en olumlu yararlanma yöntemi sayarım.”¹

Eflatun Cem Güney masallar için “Herkes kendi kalbini, kendi kalbinin gülen ağlayan tellerini bulur, umut isteyenler umuda, teselli isteyenler teselliye kavuşur.” der. Öykücülerimiz de masalı, masal öğelerini bazen umut için, bazen de umutsuzluğu yansıtmak için kullanırlar. Sözgelimi, Aziz Nesin hem toplumu yermek, (**Memleketin Birinde, Hoptrınam**) hem kırgın sevdalıları anlatmak için (**Maçınli Kıza Bir Ev**) masal öğelerinden yararlanmıştı.

Masallardan içerik açısından yararlanan öykücülerimizden akla ilk gelen Ömer Seyfettin’dir. **Binecek Şey, Kurbağa Duası** gibi öyküleri yanında **Yalnız Efe** adlı romanı da masallardan, söylencelerden kaynaklanır.

Masaldan yararlanma örnekleri arasında Sabahattin Ali (**Hasan Boğuldu**), Necati Cumalı (**Boş Beşik**), Yakup Kadri (**Ses-duyan Kız**), Yaşar Kemal (**İnce Memed**,

Orta Direk), Fakir Baykurt (**Yılanların Öcü, Onuncu Köy**), Kemal Bilbaşar (**Cemo, Memo**), Reşat Nuri Güntekin (**Kızılıık Dallar**) ve Aziz Nesin (**Masallar**) sayılabilir.

Masal bakış açısını kullanan yazarlarımızdan en önemlisi Ahmet Hamdi Tanpınar'dır. **Abdullah Efendinin Rüyalari**, masalın çağdaşa uygulanışının yetkin örneklerinden biridir. Masal anlatımını kimi öykülerinde kullanan Sait Faik, **Alemdağ'da Var Bir Yılan** adlı kitabını bütünüyle bir masal kitabı olarak yazmıştır. Bu kitabında türettiği kimi masal motifleri kendinden sonraki yazarlarca da yinelenmiştir. Sözgelimi, **Öyle Bir Hikaye**'de yazarın cebinden çıkarttığı arkadaşı (**Hidayet**), Nazlı Eray'da sutyenden çıkan sevgili biçimine bürünür (**Aşk Burada Oturmuyor**). Bu küçük adam motifinin köklerini **Muhayyelatı Aziz Efendi**'ye dayandırmak mümkündür. Ama bu ilk öykü kitaplarının da masal köklerine dayandığını gözden kaçırmamak gerekir.

Yaşar Kemal, tüm öykülerinde bir masal havası estirir. Olaylar, masal gelişimlerinin çağdaş yaşamda tekrarlanması gibidir. **"Beyaz Pantolon"**da bütün bir hafta tuğla ocağını yakan çocuk son gün uyuyakalınca, haksızlığa uğrar. Haftalığını alamaz. Ama sonunda çalıştığı yerdeki ustasından aldığı parayla pantolonuna kavuşur. Burada kırk gün ölü başı bekleyen masal kahramanının birgün uyuyakalmasıyla muradına eremeyişini, masalın sonuna kadar çektiği çileleri anımsatan bir anlatım vardır.

Masaldan yararlanma, 1950 kuşağı adıyla anılan öykücülerin çoğunda yaygındır. Onat Kutlar'ın **İshak** adlı öykü kitabı bütünüyle masal kurgusundadır. Orhan Duru, dilinin yapısıyla da, öyküleriyle de öykücülerden çok masalcıya benzer. Sözgelimi, şehir hamamını şöyle anlatır: *"Havuzda çin masallarındaki gibi bir canavar yatıyordu. Ayağını anahtarın üstüne basmıştı."* (**Elvan Anahtarını Nasıl Düşürdü**, 1957) Duru'nun **"Balon Yiyen Köpek"** adlı öyküsünde köşkler, odalar doğurur. **Lök** teyze gözlükleriyle birlikte gözlerini çıkarıp silen adamlar vardır.

Şişedeki Adam (1958) Feyyaz Kayacan'ın masaldan en çok yararlandığı kitaplarından biridir. **Sıgımak Hikâyeleri** (1963) İkinci Dünya Savaşı'nı konu alan öykülerdir. Behçet Necatigil bu öykülerin yazarın zarif buluşlar, mecazlı dili, Türkçe'ye katkılarda bulunan değişik ve şaşırtıcı anlatımı sayesinde bir masal havasına büründüğünü söyler.²

Bilge Karasu, öykülerindeki masal kurgusunu gözden kaçırınlar için **Göçmüş Kediler Bahçesi** (1979) adlı kitabını masallar alt başlığıyla sunar.

Adnan Özyalçın, ilk kitabı **Panayır** (1960)'daki öykülerinden başlayarak kullanır masal öğelerini. Bu bazen öykünün dokusunda ikinci ve paralel bir biçimde anlatılan bir masaldır (**Taş, Altucu, Uğultu, Çıplak Bir Ampulün Altında**). Bazen de öyküde birbiri etkileyen iki olaydır: Annenin ölümüyle ona alınan elmalar çürür. (**İri Elmalar**). Sis yüzünden tek vapur kalkınca, yoksul semtin insanları zengin bir semte, zengin semtin insanlarıysa yoksul bir semte inerler (**Sis**), bir taksiyi çalmak isteyen yoksul adam, dolmuş kahyası olarak karnını doyurmak olanağı bulur (**Yağma**), herkesin sustuğu yerde haykıran sağırın kulakları açılır. (**Baskın**)

Sevgi Soysal'ın kısa öykülerinin hemen hepsinde egemen olan masal yapısı, **Delikli Nazarlık**'ta, diliyle de belirginleşir: “*Ve günlerden bir gün irak akraba evinde çamaşır yıkandı. Canı çıkasica, ayakları kopacisa hep ayaklar altında dolanıyordu, ah o uğursuz ah tekneyi devirmesin mi? Kaynar sularla haşlanmasın mı? Kavrulup da canı gerçekten çıkmasın mı? Sonra hep anlatmışlar, irak akrabalar, hep komşular anlatmışlar, anlatmışlar: Oğlan göze gelmiş. Kem gözler, kem kem gözler, nazarlığın deliklerinden kevgirden süzülür gibi süzülmüşler de oğlancığa değivermişler, yaa, değivermişler.*”

Masallarda; abartı, cansızları kişileştirme, birbirinden uzak zamanları bir zaman diliminde birleştirebilme, görünen olayların düşsel nedenleri gibi öğeler vardır. Ama en önemlisi masallardan umut eksik olmaz. Bu yüzden masal toplumcu gerçekçiliğe aykırı bir yapı taşımaz. Yazarlarımız bazen masalın umut ögesini uzak tutarlar çağdaş masallarından. Sözgelimi, Sevim Burak'ın öykülerindeki Kutsal Kitap diline karşın, umut hariç. masalın tüm öğeleri vardır. **Sedef Kakmalı Ev**'de kadın tencerenin dibine is olarak yapışır.

Leyla Erbil, masalın cansızları kişileştirme ögesini **Vapur** adlı öyküsünde başarıyla uygular (**Gecede**, 1968). Ferit Edgü öyküsünde yarattığı havayla masalı duyurur. **Leş** adlı öyküsünde denizde kürek çeken izleyen ölü görüntüsüyle başlayan boğunuk masal havası, **O ve Kimse**'de dillerini bilmediği için konuşamadığı insanların görüntüleriyle sürer.

Selim İleri'nin öykü kişileri bir masal ortamında yaşarlar. Köşkler, bahçeler, evde kalmış kızlar, mutlu sona erememiş eski masallardır. Bazen uğursuz sayılan bir mum çiçeği önlere masalın mutlu bitmesini (**Elbise Haritaları**).

Demir Özlü, 1950 kuşağının masala en yüz vermeyen kişisi gibidir; **Stokholm Hikayeleri ve Bir Beyoğlu Düşü** 'ne kadar. O da, yabancı kentlerin görüntülerini İstanbul'la birlikte masallaştırır sonunda. Bir yazarı diskoteğe iltica ettirir.

“Masal yapısını kullanmanın yanında eski kimi masalları (**Şahmaran, Gece Gezen Kızlar** vb.) yeni bir yorumla çağdaş öykülere dönüştüren Tomris Uyar, bir öyküsünde acılı dönemlerin, baskı günlerinin masalları nasıl hazırladığını anlatır: “*Yaşanılan acılar, büyük bir hızla simgesel acılara, okunulan, düşünülen, yazılan acılara dönüşüyordu. Toplu bir sanrı gibiydi, olamazdı, bir sürçmeydi sanki. Şu öykü bir başka şeyin simgesiymiş sözgelimi, masal mıydı neydi*” (**Güneşli Bir Gün, Yürekta Bukacı**, 1979). “*Ne zamandı, kimseler tam bilmiyor, ana toprağın üstlerine ince bir torba geçirilmişti. Göğün hemen altından serilmiş, sınırlardaki son ağaçların kalın köklerine sıkıca kısıtılmıştı. Seyrek dokulu, nerdeyse saydam bir örtüyü, dışarısının görünür-lüğünü kısıtlamıyordu, çağdaştı, uygardı, ne var ki ona değip süzülen ışıktaki bütün renkler bulanıklaşıyor, parlaklıklarını yitiriyor, sonunda tek düze bir bozlukta tiz bir alacakaranlıkla donuyordu*” (**Güneyli Bir Gün**, 1979). Belki bu yüzden benzer dönemlerde yazılan öykülerde, zaman aralıklarına karşın benzer motifler kullanılır. Gök-yüzünün yok oluşu, örtülüşü gibi: “*...o esintili saatlerde uyandığımızda çukurları kara yoğun bir dumanla dopdolu bulduk. (...)Bütün bu işler olup biterken göğümüzden gittikçe uzaklaştığını ya da iyiden iyiye dibe kaymakta olduğumuzu ayırt etmeye vakit*

bulamadan artık gece mi gündüz mü olduğu iyice belirsizleşen herhangi bir vakitte birdenbire göğümüzden olduk. (...Milyonlarca liraya çıkan, yalancı ama göz kamaştırabilen (...) cins taşlardan masmavi ve lekesiz bir gök yapıldı” (Beton Kırılıklar, 1959 Adnan Özyalçın) “Gerekli görülen yerler -koca koca şehirler, koca koca bölgeler- saydam kubbelerle onulmuş, sonsuz bir ılsızlık içinde yaşatılırdı insanlar, hayvanlar, bitkiler” (İncitme Beni, 1979 Bilge Karasu)

Nazlı Eray, ilk öyküsünden başlayarak neşeli bir masal dilini denedi. Kadın kişiliğinde bir Monte Kristo deneyi kadar, yabancı iklimlerden sıkça söz edışı, onun, masallarımızdan yararlanışını eleştirmenlerin gözlerinden sakladı sanki. Aynı olgu Latife Tekin için de geçerli. O günlerin yaygın Latin Amerikan edebiyatı çevirileri ve modası, masal öğelerini, kendinden önceki öykücülerimizin deneyinden de yararlanarak kullanışını bir ustalık saymadı kimse. **Sevgili Arsız Ölüm, Berci Kristin Çöp Masalları, Gece Dersleri** Marquez etkisine bağlandı.”³

Ayla Kutlu, öykücülerimizin masaldan yararlanma geleneğine ağıt havasını ekledi: **Sen de Gitme Triyandafilis**. Sürekli, kadınların öykülerini anlatmıştır. Kadınlarımızın yaşamlarında düğün havalarından, kına ezgilerine hep bir ağıt olduğundan bu yolu seçmiştir belki. Ama **Kral Midas’ı**, yoksul bir sığıntı nine kimliğiyle mutluluğa ulaştırmayı da başarmıştır: **Altın**.

Feridun Andaç, **Kış Masalları**’nda kitabının adıyla masal ögesine yaslanır. küçük İskender (**Dedem Beni Korkuttu Hikayeleri**), Hasan Ali Toptaş (**Ölü Zaman Gezginleri**), Sadık Yalsızuçanlar (**Gerçeği İnciten Papağan**), Buket Uzuner (**Güneş Yiyen Çingene**) anlatım ve kurgu bağlamında masal kıyılarında dolaşırlar. Mine Söğüt, Elif Şafak ve İhsan Oktay Anar’ın yapıtlarında masalsı dil oldukça belirgindir.

Murathan Mungan, Çağdaş Türk öykücülüğünde masal öğelerini başarıyla kullanan sanatçıların başında gelir. Murathan Mungan, kaynaklandığı halk masallarını öykü ve kitap adlarında belirtmeye özen göstermiştir: **Kırk Oda, Üç Aynalı Kırk Oda, Dumrul ile Azrail, Cenk Hikayeleri, Kaf Dağının Önü, Lal Masallar**.

Mungan, geleneksel anlatının sesine yaslanır; ancak yaslandığı duvarı yeniden örmeye çalışarak. Geleneksel yapıyı kurgularken masaldan yararlanır, imgesel anlatımın çağdaş söylemini yakalar. Masal dünyasına özgü saptamaları imgelere dönüştürür; ‘ortadoğu estetiği’nin resmini çizmeyi dener. Çağdaş felsefi düşünceyle geçmiş ve bugünü anlatmaya çalışır. Amacı, tarihi yazmak değil, tarihi canlandırmaktır. Mungan, Doğu zamanında yaşanan unutmaya ve yitirme kolaylığına karşı kaydetme tedirginliği yaşar.

Mungan, masal öğelerini kullandığı öykülerinde (Yedi Cücesi Olmayan Bir Pamuk Prenses, Zamanımızın Bir Külkedisi, Yüzyıllık Uyuyan Güzel, Aşkın Gözyaşları ya da Rapunzel ile Avare, **Kırk Oda**; Murathan ile Selvihan ya da Bir Billûr Köşk Masalı, **Lâl Masallar**; Şahmeranın Bacakları, **Cenk Hikâyeleri**; Suret Masalı, Gece Masalı, Kâğıttan Kaplanlar Masalı, **Kaf Dağının Önü**) aynı alanlarda iz sürmeye çalışır. Burada Fellini’nin bir sözüyle Mungan’ın izleksel tutarlılığı arasında ilişki kurmak mümkündür. Fellini : “*Ben, hep aynı filmi yönettim.*” diyor. Mungan da bu hep aynı şeyleri yazıyormuş izlenimini uyandırıyor okurda. Belki de bütün sanatçıların

yaptığı aynı şeydir. Ama burada önemli bir ayrım vardır: Kimininki kuru bir yineleme olmaktan öteye geçemezken kimininki her defasında taze bir güç olarak çıkıyor karşımıza. Mungan'da taze bir güç olarak karşımıza çıkan bu nitelik, onun bir söz büyücüsü olmasından kaynaklanır. Geçmiş, hep yorumlanan, durmadan yeni anlamlarla dolan bir biçim dünyasıdır. Çağdaş sanatçı, eski biçimler dünyasını yeni yorum ve anlamlarla zenginleştirir, onun çağdaş bir değer kazanmasını sağlar; böylece geleneğin çağdaş yorumuna ulaşılır. Sınırları belirsizlikle çizilmiş bir sonsuzluk haritası olan sanat, hep 'yeniden'in peşindedir. Ancak, **"hiçbir yeniden kolay değildir."**⁴

Mungan; öykülerinde çağdaş insanı ve çağdaş insanın dünyasını, masallardan, geleneksel anlatılardan ve oyunlardan yola çıkarak anlatır. Bu yöntem (geçmişten bugüne doğru yola çıkma) yazara, sosyolojik, tarihsel, antropolojik ve psikolojik boyutlarda, derin ve kapsamlı bir yazma olanağı sağlar. Mungan'ın öykülerinde geleneksel olan, bugünü anlamak için vardır. Geçmiş, yazarın kendisini görmek için eline aldığı bir aynadır. Doğu zamanında yaşanan unutmama ve yitirme kolaylığına karşı kaydetme tedirginliği yaşayan bir sanatçı için masallar, Doğu mitolojisi (kendi deyimiyle Mezopotamya), çocukluk yaşantıları yapıtlarının çıkış noktasıdır. Yapıtlarında bugünde yaşayan tüm anlatıcı özneler, varoluşun sırlarını geçmişin aynasıyla çözmeye çalışırlar. Tümüyle günümüzde geçen öyküler de çağdaş bir masal anlayışıyla yazılmıştır.

Mungan, bugünün daha iyi anlaşılabilmesi ya da bugünü anlatırken geçmişle olan bağın kurulması için okuyucuyu Mardin'in kimi yörelerinde yaşayan Yezidî kültürüne (**Mahmut ile Yezida**), İslamî tiyatro oyunlarına (**Taziye**), 1001 Gece Masalları'na (**Şahneran, Geyikler Lanetleri**) Alice Harikalar Ülkesinde'ye (**Üç Aynalı Kırk Oda**) götürür. Mungan, yalnızca geleneksel hikayelerden değil, geleneksel tekniklerden de yararlanır; *Nakkali, Aza-dari, Sühan-veri* gibi geleneksel teknikler de kullanır.

Kimi zaman bilinen masalları anlatırken kişilerin orijinal özelliklerini, masalın zamanını, mekanını, temel mesajını bozar (**Külkedisi, Rapunzel**); kimi zaman tüm masal örneğine sadık kalır, ama yeniden kendi diliyle yazar masalı (**Şahmeran**). Sözelimi, söylencelerin şahmaranı yılan ve insan kişiliğiyle olduğu kadar seven ve sevilen kimliğiyle de belirtir. Mungan, bu bağlamda masal formunu bilinçli seçer. Çünkü, her yazar, evrensel alana ulaşmak için çabalar. Masallar, insanın evrensel özellikleriyle uğraşır ve Mungan, masalların evrensel dolaşımını, benzerliklerini arketiplerle olan ilişkisini bilir. Altan Gökalp, 1001 Gece Masalları'ndan olan Şahmeran Üzerine incelemesinde, bu masalın Avrupa'daki *Melusine* öykülerine benzerliği üzerinde durur.⁵

Mitoloji ile masallar iç içe geçmiştir. Akad mitolojisinde yer alan ve yarısı Tanrı, yarısı insan olan Gılgamış, destana yöre ölümsüzlük peşindedir. Destanın sonunda Gılgamış, ölümsüzlük otunu bulur; ama bir yılana kaptırır.⁶ Gökalp de bir yazısında Şahmeran öykülerinin birinin sonunda Şahmeran'ın Hasip'e ölümsüzlüğün sırlarını verdiğini anlatır. Bu iki örnekten yola çıkarak masallar ve mitoloji arasında bir ilişki olduğu söylenebilir. Hooke, mitosun işlevini insanlara başka yollarla unutulamayacak şeylerin simgelerle anlatılması olarak görür. Mungan da masal ögesine böy-

lesi bir işlev yüklemiştir. “Şahmeran’ın Bacakları” Mungan’ın en önemli öykülerinden biridir. Bu öyküde Mungan, masalı bir usta-çırak ilişkisinin içine yerleştirir. Masal içinde masal gibi geleneksel bir Şahmeran anlatı yöntemini ustaca kullanır.

Gökalp, Şahmeran masallarının doğuda çeşitli biçimlerde söylendiğini vurgular. “Şahmeran’ın Bacakları” öyküsünde, birçok Şahmeran masalının birleşiminin yanı sıra günümüzde yaşayan bir yazarın Şahmeran’la ilgili çocukluk yaşantıları da yer alır. Bu, öykü masallarının çağdaş bir bilinçle yeniden okunması olarak da algılanabilir. Mungan, Şahmeran’ı, çırağın gözüyle şöyle anlatır: “*hem güzel, hem korkutucu... (....) Varoluşun ayırksı kimliğine tutsak edilmişti bir kez. O görkemli o kutsal, o güzel varlığı ne insanların ne de yılanların dünyasında tam olarak yer bulamamış, arafta kalmış, kendi cehenneminde sessiz ve yalnız...*”

Yarı insan, yarı yılan olan bu masal kişisi adı ve imgesi arasında da bir ikilik taşır. Şahmeran (Şah-ı meran), Farsça’da yılanların kralı anlamına gelir. Ancak tüm resimsel betimlemelerde “şah” dişidir. (adı erkek kendi dişi). Masalda, Şahmeran, ihanete uğrayan bir aşık rolündedir. İhanete uğradığında bile sevgilisinin çıkarlarını düşünenecek kadar fedakar, tutkulu bir aşıktır. Hiç güvenmediği halde sevgilisinin özgürlüğünü elinden almaz. Bu uğurda, kendinin sonu olabilecek türlü riskleri göze alır. İnsanlardan uzak, toprak altında gizli bir ülkede yaşar. Bu bilgiler ışığında, Mungan’ın farklı, tutkulu, terk edilen, gündüzleri gizlenip, gece sokağa çıkan aykırı bir cinsel tercihi olan bir insanı şifreleyerek öykü içinde dokuduğunu görebiliriz. Bu düşünceyi “Şahmeran’ın Bacakları” öyküsünün Cenk Hikayeleri kitabının içindeki öykülerden biri olması da destekler.

Çağdaş Türk öykücülüğünde, geleneksel malzemeyi yeniden kullanmak, masalın anlatı zenginliğinden yararlanmak adına masal öğelerine sıkça yer verilmektedir. Ancak, geleneksel olanı bilmek, geleneğe sahip çıkmak tek başına yorumlamaya yetmez. Bu, rafine edilmemiş bir kültür, üslubunu geliştirememiş, sentezini yaratamamış, kendi boğuntusunun altında gösterişe yarayan bir bilgiçlik edası biçiminde kalmaya mahkum olan bir birikimden öteye gitmez. Geleneğin çağdaş yorumu, eski kalıpları, eski biçimleri bir araya getirerek, art arda sıralayarak başarılabacak bir iş değildir; bütün bütüne bir yeniden *yapılma* işi, bir *iç döşeme*, bir *eklemeleme* işidir. Geçmişten taşınan herhangi bir şey, bir anı, bir tema, bir olay, bir büyü, bugüne, bugünün insanının dünyasına katlanmıyorsa, sanat için pek de bir anlam taşımaz. ❧

¹ Boratav, Pertev Naili, **Türk Masalı Üstüne, Az Gittik Uz Gittik**, İstanbul 1969.

² Necatigil, Behçet, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, Varlık Yayınları, 8. Basım, İstanbul 1985, s.191.

³ Sezer, Sennur, **Çağdaş Edebiyatımızda Masal Öğeleri**, Varlık, S. 1001, Şubat 1991, s.20.

⁴ Mungan, Murathan, **Cenk Hikayeleri**, Remzi Kitabevi, İstanbul

⁵ Gökalp, Atan, “**Şahmeran ve Melusine Pensi Efsaneleri**”, Sandoz Dergisi, S. 2, İstanbul 1992.

⁶ Hooke, Samuel Henry, **Ortadoğu Mitolojisi**, İmge Kitabevi, Ankara 1991.

⁷ Mungan, Murathan, **Cenk Hikayeleri**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1985

YILDIZ RAMAZANOĞLU

KADINLARIN YAZMA HÂLİ

1980 sonrasında kadın hikaye yazarı sayısının neden bu kadar çok arttığına yönelik bir soruyu cevaplamak hiç te kolay değil. Kadınların yazma edimine dahil olmalarının öyküsüne girmek için yüz yıl öncesine projeksiyon yapmak lazım. İş Fatma Aliye'ye gelip dayanabilir o zaman. Fransızcadan bir eser tercüme etti diyeortalığı bir heyecan dalgası kaplamıştı, muhtelif görüşler ortaya atılmıştı kitap hakkında. Mütercimmin bir kadın olamayacağı, olsa olsa kadın mahlası kullanan bir erkek olabileceği düşüncesi en yaygın kanaattir. Osmanlı topraklarında Fransızca bilen bir Osmanlı kadınının varolabilmesinin bu kadar ihtimal dışı görülmesi bile, o dönem efkar-ı umumiyesinin kadına dair yaklaşımları hakkında bize bir fikir verebilir.

Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı, Ahmet Mithat Efendi'nin talebesi olan Fatma Aliye evlendikten sonra ilk kitabını yazmak için de yedi yıl kocasının iznini beklemek zorunda kalmıştı. Böylece bir Müslüman kadının yazdığı ilk roman olan Muhadarat ortaya çıkabildi. Ama ne kitap ! Bu kitap kadın aleyhine işleyen toplumsal yapıyı İslamın meşruiyet alanının dışına çıkmadan, bir yandan tevekkül bir yandan da başkaldırıyla işleyen soylu ve ateşli bir ilk kitaptır.

Ardından Halide Edip, Safiye Erol, Cahit Uçuk ve daha bir çok yazarımız geldi. Sonraları uzun fasılalardan sonra da olsa 60 ve 70 lerde öyküler yazan Firuzan, Tomris Uyar, Adalet Ağaoğlu, Sevgi Soysal gibi yazarlar da kazandı edebiyat dünyası. Fakat özellikle seksen sonrasında hikaye yazan kadın yazar sayısında dikkat çekici bir artış olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Bu durumda seksen öncesine gitmemiz lazım.

Genç kuşaktan eğitimli insanlar, Türkiye'nin son ütopyalarını taşıyorlar, başlarının üzerinde " başka bir dünya mümkün" halesiyle dolaşıyorlardı. Anadolu'nun dört bir yanını sarmış olan yarı kentli yarı taşralı bir sol ve ülkücü eylemlilik söz konusuydu. Saf temiz duygularla donanmış, yirmili yaşlarda devrim yapmak isteyen genç insanlardı söz konusu olan. Kendilerini ifade, kabul ettirmede aciz kaldıkları zamanlarda araya kan giriyordu.

Şiddetin kol gezdiği sisli atmosferin içinde, kimileri eşitlik ve adalet duygusunu, kimileri son bağımsız Türk devletini ve onun değerlerini, bazıları ise aşağılanmış horlanmış olduğunu düşündükleri İslamın ilkelerini parlatmaya çalışıyordu. Bu ütopyaların gerçekleşmesi için akıl almaz fedakarlıklar yapılıyor ve bireysel haklar, özgürlükler, aşklar ve dünyevi bütün istek ve beklentiler kolayca bilinmeyen yarınlara ertelenebiliyordu.

Örneğin arkadaşlarını korumak için silgisini kalemını verir gibi canını verebiliyordu insanlar. Gençler bu puslu ve tuzaklarla dolu hayatı bir kriz yönetir gibi yönet-

meyi öğrendiler. Bu dönemin hesabı hiç kapanmadı kapatılamadı. Yazı sancıdan ve gerilimden doğar. Sancı yoksa öykü olmaz. Belki de özellikle doksanlı yıllarda ortaya çıkan öyküler, bu dönemin bilincaltına itilen çaresizliklerinin düş kırıklıklarının, 12 eylül müdahalesinden sonraki yalnızlaşmaların dışavurumudur.

Seksen sonrası süreçte devrimlerden umudunu kesen erkekler çoğunlukla para ve kariyere yöneldiklerinden, gündelik hayata dair dikkatleri zayıflamış olabilir ve asıl hayatın geçtiği bu alanı, hikayelerle kayıt altına almayı onun için daha çok kadınlar üstlenmişlerdir. Seksen öncesinin örgütlü, kendilerini grup aidiyeti içinde tanımlayan insanları, bu bağların parçalanmasıyla, örgüt ve birey bazında yaşanan yarılmalar ve kopuşların bıraktığı boşluklardan ilerleyerek içlerinde saklı kalmış bireyi keşfettiler. Tek tek insanları yakın plana alma ve böylelikle yaşananları anlamlandırma çabası-na katılmaya çalışan bir çok yazar var bu günlerde.

Bu dönem aynı zamanda evliliğe ve aile kurmaya yönelen genç kadınların, ev içlerinde bir özne olarak ben'i sivriltiltikleri, kendi üzerlerine, etraflarını amansızca kuşatıp onları sürekli nesneleştirmeye çalışan toplumsal yapı üzerine, buna karşılık modern önerilerin zayıflıkları üzerine durup düşündükleri bir süreç. Kadın dikkatinin eleştirel bir bakışla sıvı gibi yayılarak evin bütün kuytularına dağıldığı bir dönem.

Seksen sonrasından sözediyorsak, bu, dünyada ikinci dalga feminist hareketin yükseldiği, toplumsal cinsiyet rollerinin tartışmaya açıldığı bir zamandan da sözediyoruz demektir. Modern-feminist söylem kabul görsün veya reddedilsin, yani kadınlar hangi cephede yerini alırsa alsın bu birikimi yok farzederek edebiyatla uğraşmanın mümkün olmadığı zamanlar. Çünkü edebi metinler yazmak zaten modern zamanların işidir.

Geçtiğimiz yüzyılın başında dünyanın hiçbir yerinde kadının yazması fazla alışılmış bir durum değildi. Elli yıl öncesinde bile sadece erkeklerin dünyasına ait bir edim olarak kabul edilirdi. Kadın ne yazarsa yazsın bu doğasından uzaklaşma ve bir sapma olarak görüldü. Rosa Lüksemburg, Halide Edip, Simone de Beauvoir ve Jane Austen gibi yazarları okuduğumuzda bunun etkilerini hemen farkedebiliriz. Seksen sonrası işte bu yaklaşımların hem dünyada hem de Türkiye’de büyük ölçüde kırıldığı, eşitlik kavramının zihinsel yapılanmada radikal değişiklikler yarattığı ve bu zeminde de kadınların kendilerine geniş bir alan açabildikleri süreçlerin başlangıcı.

Bu aynı zamanda Türkiye’nin siyasal tarihinde de alt üst oluşlara denk gelen tam bir depolitizasyon süreci. Ağır bir askeri darbenin ardından içlere çekilme ve yalnızlaşma başladı. İnsanlar kendilerini ancak eylemlilik içinde tanımlarken şimdi, bireyin kendisiyle hesaplaşma yüzleşme olup bitenlerin muhasebesini yapma ve hayata “herşey başka türlü olabilir miydi” penceresinden bakma zamanı gelmişti. Bu dönemin öyküsü tam yazılamadı. Yeni yeni gündeme geliyor. Doksan kuşağından insanlar bile hala 68’in öyküsünü biliyorlardı ama 78’lilerin öyküsü yerde kalmıştı, bu yüzden kayıp kuşak sayılırlardı bir bakıma. Zaten hiçbir harfin ve hecenin olup bitenleri karşılayamayacağı, taşıyamayacağı şeyler yaşanmıştı.

Çiçek çocuklar olarak adlandırılan 68 Kuşağının cinsel özgürlük savlarına karşılık, 78 Kuşağı aşklarını sevdalarını bile suçlu gibi, davaya ihanetmiş gibi bir ağırlık

içinde taşıdılar, çoğu kez de içlerine gömdüler. Yazmak için bir adım geriye çekilmek bile ihanetin bir parçasıydı, burjuva işiydi. Seksen sonrası kadınların yazdığı öykülerde belki de bu yüzden ertelenmiş aşklar, yok sayılmış hayatlar, yarım kalmış metinler hasılı hep bir tamamlanamamışlık duygusu var.

Bu dönemde kentleşme oranının geometrik katsayılarla artması da gözardı edilemeyecek önemli bir etken kadın öykütülerin sayısal artışında. Sözü nü söyleyebileceği birikimi ve donanımı elde etmiş, yazmak için gerekli üst bilince sahip eğitimli kadın sayısı, demografik yapının yeni dağılımındaki değişiklikler yüzünden de arttı. Bu da kadın yazarların yetişmesi için mümkün zeminin oluşmasının nedenlerinden biri.

Yaşamın hızının artması ve nesnelerin şeylerin yerlerin olayların dayanılmaz bir hızla akıp gitmesi de kadınları yazmaya kışkırtmış olabilir. Tutmayı, biriktirmeyi, saklamayı, anıları, geçmişle bağ kurmayı seven, her şeyin hakkını vererek, sindirerek yaşamayı tercih eden kadın ruhunda bir kaygı bir panik oluşturdu hız. Bu da zapt ü rapt altına alma, kayıt tutma, tanıklığını belgeleme isteğini artırdı. Kabaca ve hoyratça seyreden yaşama karşı yazarak bir müdafaa hattı oluşturdu kadınlar. Ayrıntıları sabitleyerek bunun üzerinden öteki öznelere korumaya alma, kendi benliğini de yıkımdan koruma, ancak bütün bunlar üzerine yazarak, disiplinli bir şekilde düşünerek olabildi. Bu dönem sosyoloji ve psikolojinin imkanlarını kullanarak zamanı ve insanları çözmeye çalışan kadın akademisyenlerin sayısında da artış gözlenen bir zaman. Kimileri de edebiyatla bu sorumluluğu üstlenmiş oldu.

Üst üste binen toplumsal olayların ve dünyadaki sarsıcı gelişmelerin, yaşanan insanlık krizinin ezip geçen basıncı, korkuları umutsuzluğu yenme istenci, küresel depresyonu bertaraf etme güdüsü, kaybolup gitmeme duygusu. Hayatın önden gitmesi, insanların sorgulamaya vakit bile bulamadan arkadan sürüklenmesi. Bunlar duyarlılık katsayıları fazla olan kimi insanlarda yazarak savaşıma isteği yarattı herhalde. Bu noktada erkeklerle kadınlar arasında farklılıklardan söz etmek pek de uygun düşmez.

Giderek ağırlaşan kültür şoku da kadınları, doğa kültür, ben ve öteki, içerde ve dışarda gibi çatışmaların ya da sürekli gündemde olan cinsiyet rollerinin yeni tanımları üzerine hikayeler yazmaya sevk etmiş olabilir. Çünkü kadınların yumak halinde gelen sorunların üzerine sabırla eğilmeye ayıracak vakitleri ve enerjileri var. Çünkü yazmak için özel bir zaman ve mekan beklememeyi biliyorlar. Bunu biraz abartacak olursak; İstiklal caddesinin ortasında bir masa ve sandalye bir de kağıt ve kalem bulan kadının birkaç saniyede hemen kendi içine geçerek, metruk bir evdeymiş gibi trans halinde öyküsünü yazabileceğini düşünürüm bazen. Yani kadın yazarların çoğu hayatın tam ortasındaiken de –çocuk ağlar yemek taşarken örneğin-yazmak için kendi içlerinde kıyıya çekilmeyi hatta kıyının da kenarına çekilmeyi becerebildiklerini biliyorum.

Kadınların aynaya bakmayı sevmesi ve bilmesi de çok önemli. Suretini incelemeye, titizlikle detaylara yoğunlaşmaya alışık olmaları hikaye yazmada kolaylık sağlıyor.

Masal anlatmayı sevmeleri sonra. Yazdıklarını bir dergide yayınlamasa bile sadece arkadaşlarına okumak ve fotokopiyle çoğaltıp birkaç kişiye dağıtmak için yazan ne çok yazar var. Sadece bunun için bile yazmayı sürdürebilecek yürek var kadınlarda.

Son zamanlarda kimi edebiyat eleştirmenleri bilimkurgu yazarlarına sahip olan kültürlerin dünyayı şekillendirdiği görüşünde. Bu yolla geleceğe ait hayaller öngörüler projeler dillendiriliyor gerçekten de. Hayaller dünyasını ele geçiren, dünyaya şekil verme hakkını da elde eder görüşü yabana atılmamalı. Erkeklerin hayalleri genelde ele geçirme ve şiddete yönelik. Kadınlar masallar anlatmaya bu kadar yatkınken bir masalı her gece başka türlü sonlandırma gücü varken ne zaman bilimkurgu ya da futurist öyküler yazacaklar diye sorulabilir elbette.

Türkiye’de de “başka bir Türkiye mümkün” ün gelecek projeksiyonu belki bu tür öykülerle yapılabilir. Ama daha yaşanması bir dünyaya dair öngörülerini sadece kadınlardan beklemek cinslerarası yeni bir ayırımcılığın kapılarını aralamak olur ki ben zaten kadınların daha merhametli ve daha adil olduğuna inanmayı saçma bulurum. Yine de karşıt ütopyaların kadın sesine ihtiyacı var kuşkusuz. Geçmişimiz masala bu kadar yakinken çağdaş masallar söyleyebilecek miyiz. Yeni dünyaların olanaklarına kapalı olmayan kadınlar, rüyaların diliyle bizi yeni ufuklara taşıyabilir mi bilinmez.

Konumuza dönecek olursak, sözünü ettiğimiz zaman dilimi kadınların sinemada resimde müzikte ve yani tüm görsel sanatlarda da ürünler verdikleri bir dönem. Bu yükseliş şimdi edebiyatta da kendini gösteriyor doğal olarak. Kadın yazarların edebi muhitlerde desteklendiğini düşünüyorum. Neredeyse her yazan kişi ilgi görüyor. Bu da tabii ki yazmaya gönül verenlerin sayısını artırıyor.

Kadın yazarların genelde roman değil de hikayeye yönelmelerinin bir nedeni de çoğunun hayatlarını kazanmak için farklı alanlarda çalışıyor olmaları. Hikaye sözü yoğun bir şekilde söyleyip metni bitirmek için gerekli zamanın kesik kesik geldiği modern yaşam biçimine uygun düşüyor.

Kadınlardaki çileci damarı da unutmamak lazım. Çünkü başedilmesi güç bir tamamlanmamışlık duygusu ile dolu olan kadın yazarlar, bir kere yazmaya başlayıp, ilk metinlerinde “eksik metin” duygusuyla yazıda yenilince, eksikliğin sızısıyla yeniden yazmaya koyuluyorlar, bu kez daha iyi yenilmek için. Böyle sürüp gidiyor.

Nedenler arasında bilgisayarın hayatımıza girişini de hatırlamalıyız. Gündelik hayatı işletmek zorunda kalan, aile fertleri için gerekli huzur ortamının sağlanmasından çoğu kez tek başına sorumlu tutulan kadınların, bu hengamede bile yazmalarına, kolayca kendilerini tashih etmelerine olanak veren teknolojik gelişmeler, motivasyonun yanı sıra çok önemli kolaylıklar sağlamıştır.

Teşhir etme, paylaşma, okur bulma, ayrıntıları üçüncü şahıslara gösterme hatta görev bilinciyle uyarma istenci, empati yeteneğinin güçlülüğü, her acı çekenle kolayca özdeşim kurma, en mutlu olduğu anın içindeki hüznü bile bulup çıkarabilme hali de kadınları yazmak için harekete geçiren etkenler arasında.

Toplumsal olayların insanların üzerinden nasıl geçtiğini de daha çok kadınların yazdıklarından çıkarabiliyoruz bu nedenle.

Cihan Aktaş’ın Üç İhtilal Çocuğu, Fatma Karabıyık’ın bazı öyküleri bu noktada çok önemli. Bir kuşak kendini bu öykülerle gözden geçirdi. Yaşadıklarına bir bakma imkanı buldu. Halime Toros’un kitaplarını da önemsemek zorundayız seksen sonrası yükselen değerlerin toplumsal karşılığının özeleştirisi bakımından.

Ayfer Tunç, Müge İplikçi gibi yazarlar 78 kuşağına teğet geçen ama daha çok doksan kuşağını temsil edebilecek olan yazarlar. Aslında Müge İplikçi tam bir post-modern çizgi üzerinde.

Sema Kaygusuz, Sibel Eraslan, Fatma Şengil Süzer, Melek Paşalı ve Selvigül Kandoğmuş gibi hikayeciler ise hem 68'den bu yana oluşan bütün birikimin toplumsal süreçlerin kırılmaların yaraların ağırlığını taşıyan hem de farklı kulvarlar oluşturma çabası olan yazarlar.

Kadınların çok yazmasından sözediliyor ama nüfusa oranla yine de çok az kadın yazıyor. Gündelik hayatı büyük bir sabırla götüren işleyen kadınlar bir de yazarak, yaşananların düşle gerçek arası bir dökümünü yaparak üst bir eylemlilik sergiliyorlar.

Seksenli özellikle de doksanlı yıllara damgasını vuran kadın hikayecilerden, söylediklerine ulaşabildiğim birkaç kişinin, neden yazdıklarına dair ipucu olabilecek cümleleriyle yazıyı sonlandırmak isterim.

Günümüz yazarlarının ufkunu açan hikaye yazarlarından **Firuzan** dinmeyen buruk bir acının ve hüznü insanlık hallerinin takipçisi olmuştur, toplumun genel geçer ahlaki değerlerini, kadının toplumsallaşma sürecini sorgulamıştır. **Tomris Uyar** ise Sait Faik gibi yazmasam ölüyorum demiyordu ama yazmak varoluşunun odağı galiba diyordu. "Yazmasam ölmem ama sürünürüm. O durumda benden hayır da gelmez, ölmeyi yeğlerim. Çünkü yazmak benim sesim. Yazamamak sessiz kalmak gibi, dilsiz kalmaktan da beter bir şey. Hareketi de yok ki..." Yakınlarını dostlarını kaybettiğinde de, birer parçasını kaybettiğini ama yazmayı kaybettiğinde bütünü kaybedeceğini söylüyordu.

Cihan Aktaş "Yazarın çalışma odası her zaman dünyanın en güzel mekanı gibi gelmiştir bana. Çocukken de yazarların krallardan, cumhurbaşkanlarından, sinema starlarından çok daha önemli insanlar olduğunu düşünürdüm. Hikaye bir yol. Faniliğe, akıp giden, bugünü süratle toza dönüştüren zamana karşı bir kendini savunma, bütünlüğünü okuma, Levh-i Mahfuz'a uzanma yolu. Sizi kapsamayan tarihe, yalnızlığa ve sahte sevinçlere, yapma güzelliklere karşı hikaye ihtimaller koyuyor ortaya. İçimize sığmayan taşan dünyalar yüzünden yazıyoruz. Benim hikayem özde bir hakikat ve anlam arayışıyla ilgili" diyor.

Nazan Bekiroğlu ise öykünün bir hal olduğunu düşünüyor. Sonsuzluğu yoklama hali. "Varlığımdan en fazla şüphe ettiğim bunu kendime ispatlama ihtiyacını en fazla duyduğum anlarda yazdığımı neden sonra farkettim. Kaybolmamak yollarda yok olmamak için. Yazmak varlığına bir mesele benim için, yani ki ölümüne. Hayatta en büyük isteğim içimdeki hallere tercüman olacak bir lisana sahip olmak".

Postmoderne getirdiği özgün yorumlarıyla öyküyü yaşam sevinci yerine buruk ilişkilerde arayan **Müge İplikçi** ilk kitapların insanın hayat yükünü yansıttığını bildiriyor. O yükün hafifletilmesi için yazılmaları gerektiğini söylüyor. Anılar ve pişmanlıklarla örülü yaşam yükünün özellikle ilk öykü kitabıyla hafiflediğini söylüyor.

Fatma Karabıyık Barbarosoğlu yazıyı da sanatı da kutsamıyor. "Yapacak daha önemli bir işim olmadığı için yazıyorum. İnsanlara dokunabileceğim başka bir zamanda ve mekanda eylemim; yani hayata karışma damarım yazıdan başka bir şey

olabilirdi..Saik Faik “yazmasam ölecektim” der. Ben ölmediğim için yazıyorum.Kalbim kanıyor ve ölmüyorum.Ve hırsızlar masum, katledilmiş ev sahipleri suçlu diye işliyor hukuk. Ve ben ölmüyorum.Ölmediğim için ölemediğim için yazıyorum. Ölmeden evvel ölebilseydim hiç sığınmaya kalkar mıydım harflerin kuru gövdesine”.

Melek Paşalı ise ilk aydınlanma anının peşine düşen biri. “İnsanların hikâyelerinde ne aradığını bilmem. İzini sürdüğüm hikâyelerin içinde, bırakıldığı yerden alınıp kendine ait boşluğa yerleştirilmesi gereken bir anlamın gizlendiğini zannederim. Çoğunlukla yanılırım. Ama fark etmez. Her şeyi başlatan ilk anın hatırı öyle derindir ki, anlamsız hikâyelerin peşi sıra giderek harcadığım zamana hayıflanmama izin vermez. O anın içinde kilitler beni; ilk anın. İlk anda gördüklerim bana o hikâyeyi gören en derin göz olduğu hissini verir...”

Sema Kaygusuz ise küçük bir çatışmanın, kimilerinin olağan bulduğu davranışların onu son derece şaşırttığını söylüyor. “Birincisi hep kalbi atan şeyleri yazıyorum, üstelik o şeylerin kalbi yoksa içine bir kalp yerleştirerek yapıyorum bunu. Algıladığım her kişinin kendi haklılık payını öyküme sokmak istiyorum. Üçüncüsü ise, basit, alışıldık olaylar karşısında afallayacak kadar budala olmamdır. Öykü serüvenim, bu üç algılama biçiminin farklı sıralamalarla aklımı oyalamasından ibarettir. Hatta daha da kısaltabiliriz bu serüveni, “gördüğüm ve düşlediğim her şey, anlam doğuran farklı birer kişiydi, nedense şaşırtılar beni, üstüme yük oldular, becerebildiğim kadarıyla öykülerini yazdım.”

MÜGE İPLİKÇİ

BİR DÖNEMİN İÇİNE GÜNAH KEÇİSİ
OLARAK SIKIŞTIRILMAK

Tam da başlıkta belirttiğim gibi... 1980 sonrası öykücülüğünün-edebiyatının en önemli açmazı budur bence.

Oysa edebiyatın aracı olan dil, katmanlı ve akışkan yapısını hemen her devirde hissettirmiştir. O kapalı bir sistem değildir. Dağılıp gitmeye de, derlenip toplanmaya da meyillidir. Tam bir çeşnidir bu durum. Bu yüzden de dilin işaret ettiği söylemler konusunda sabitlik ve kesin bir çerçeve sağlamak pek mümkün değildir. Edebiyat eleştirisinin, bu çeşninin “doğal” olarak ortaya çıkışını, sürekli sabitleme geleneği ile sahicleştirmesini anlamak ise hep zor gelmiştir bana. Oysa tam da dilin oluşturduğu bu melezlik sayesinde, Stuart Hall’un da belirttiği gibi, dil aracılığıyla iktidarı açığa çıkarabilme şansımız vardır -dilini üzerinde yeni bir iktidar kurmak yerine!

Ancak bu genellikle tercih edilmez...

Direnış ve sorgulama dilin bu kayganlığı ve geçişkenliğinde yapılmalıdır aslında. Zira bilgi-iktidar kavramından, dahası ideolojiden, tam da söylemin “hem belli anlamları sabitleştirme hem de her türden sabitlemeyi bozguna uğratma pratikleri içersinde oluşmasından” yararlanılması birçok sorunun açığa çıkmasına yardımcı olacaktır.

Dolayısıyla 80 kuşağı diye genellikle hakim olan “yitik edebiyatın yitik sesi” tanımını sadece zalimce değil analitik de bulmuyorum. Bu “dönemin” dili ve anlattıkları, elbette içinde bulunduğu söyleme doğacak, oradan beslenecek ve pek eleştirildiği üzere postmodern olacaktır. Ancak bu belki de son 150 yılın getirdiği toplumsal bir sürecin kavşağıdır ve gökten zemille inmemiştir. Dildeki postmodernizm kaynağını, günümüzdeki toplumsal düşün, bilgi-iktidar müdahalelerinin pratiğinden alacaktır, alıyor...

Bu doğal süreç tercihimiz olmayabilir ama yaşanılması gerekiyor. Hepimiz elimizi vicdanımıza koyduğumuzda postmodern söylemin Batı’daki işçi hareketinin geriye kaydırılmasının, tersyüz edilmesinin, derken bunun bizim gibi toplumlara da sırayet etmesinin ve de kapitalizmin tüketimi ritüelleştirmesinin aynası olduğunu görürüz. Sol’un -şimdilik- ve sorgulamanın ortadan çekilmesi... Başta Marksizm olmak üzere solu yok sayan, düzenle rahatlıkla işbirliği içine girebilen, hayli tutucu bir söylem var karşımızda... Günümüzün edebiyatı bu pratikte, bu pratiğin içine doğmuştur -ancak kendi eleştirisini de içinde taşıyarak. Bu nokta hep gözardı ediliyor. Halbuki dönüştürmeyi mümkün kılabilecek neredeyse tek umut bu dönemin içindeki “nitelikli” eserlerde mevcuttur. Bu sürecin 30-40 yıldan daha fazla sürmeyeceği inancı da bir başka umut kaynağı.

Yazdıklarım(ız) ne yazık ki insanlığın geçici duraklamalarından birine denk düştü ve hiç kuşku yok ki bu duraklamayı anlatacaklar! Aydınlığın karanlığını ve bu çiğ mi çiğ romantik usdışı söylemi... ❧

MUSTAFA AY



Biraz daha irtifa kazanabilmek için -üç dört terlik üst üste de giyse çözüm getirmemişti- kalorifer peteğinin üstüne çıktı. Daha duvarlardan geçemeyeceğine ikna edilememiş pekçok çocuğun kendilerince katkıda bulunduğu yönetmeliğe bir not daha düşmeye hazırlanıyordu. Kurumsal profesyonellikten uzak denebilecek kadar erken bir esas duruş vaziyeti aldı: petek mermeri sahasında ayak bilekleriyle eş zamanda dizlerini birbirine kavuşturdu, ardından ayrıklıklarını pervaza dayayıp el bilekleriyle kurduğu rahleye çenesini yerleştirdi. Gözleri, elde başka seçenek kalmadığından camdan ötesine yöneldi. İz bırakmaktan imtina edencesine bir düştüğü yere bir daha düşmekte tereddüt geçiren, muhtemele daha yakın ve daha yatkın yağmur damllarını seçmekte güçlük çekiyor gibi süzgül, kıpırtıdan uzak, sabit bir bakışı vardı.

Bu bakışı dışarıdan birisi; sözgelimi oyun arkadaşı ya da sınıf hocası ya da daha az dışarıdan annesi görse; odağında yoldan geçen bir dondurma arabası ya da top oynamakta olan çocuklar ya da hafta içi her sabah olduğu gibi okul servisi var sanırdı. Diğerleri tarafından henüz keşfedilmemiş bir çöp torbasını tırmıklamadan önce ganimeti kollamaya yönelik, boyundan yukarıyla kısa bir radar taraması yapan siyah-beyaz -daha çok siyah- kediye saymazsak, havanın durumu da dahil, sokak uzunca bir süredir hareketsiz sayılırdı, gözle görülür derecede, sanılanın aksine.

Henüz, varlığı netlik kazanmamış rakibiyle arasındaki göz yummaca oyunundan bir galip çıkmamıştı. Kıpırtısızlık her iki tarafın da takip ettiği tek şeydi. Tarafsız bölge şimdilik siyaha daha yakın kediye terkedilmiş; ne bir çöp arabası, ne bir sokak temizlikçisi, ne de bir gazete dağıtımıcısı, daha talip olan çıkmamıştı bu bölgeye.

Artık bir sandalye kadar duyulur bir hal almış sarkaçlı saatin tik taklarıyla kurulu sessizlik, bakışlarının odağında tuttuğu hava kümesinden peşpeşe geçen şeffaf çizgilerle kesildi. İlk göz yuman yağmur oldu. Altında yürüme isteği uyandıran aralıklarla yağmaya başladı; ne varlığını unutturacak kadar seyrek, ne de mazgalları tıkayacak kadar sık. Bitmek bilmeyen bir kaynaktan sürekli konfeti atılıyorymuş gibi hafif hafif.

Oyunun kendi lehine bitmesinin sevinciyle rahat vaziyeti aldı: öncelikle çenesini dirsek-bilek rahlesinden kurtardı, ardından protez bir hal almış rahleyi katlayıp göğsünde birleştirdi. Bir başka protez katlanmış dizlerini birbirinden uzaklaştırmadı sanki, dizleri birbirinden uzaklaştı. Bu son emir, protezliğe son vermek isteyen vücudun en tepeye gösterdiği sabrı artık tükenmiş gibi güçlkle ulaştı dizlere. Vücudun yukarıyla düştüğü ilk anlaşmazlık değildi bu. Bundan üç gün önce, bir beden eğitimi ritüeli haline getirdikleri halısaha maçında da sıra arkadaşının sert çelmesine maruz kal-

miş, yerle uzun süreli temasından sonra sağ dizi derin bir sıyrık almıştı. O zaman da vücudun sabırsızlıkla vermek istediği tepki yukarının kontrolünden güçlükle geçebilmişti: sanki kime denildiği özellikle anlaşılmasın diye epey gecikmeli olarak, “Biraz daha dikkat et!” cümlesi çıktı ağzından.

Dizleri biraz daha gevşeyip ayak bilekleriyle eş zamanlı yayılmasını sürdürdü. Birbirlerinden ve temkinden uzaklaşıyorlardı. Uzaklaştılar, uzaklaştılar ve sonunda ters “w” konumunda durdu. Gövdesi, petek mermerine dayalı kanepenin sırtına yumuşak bir iniş yapmıştı. Orada o kanepenin yerine boşluk olsa yukarının bu inişi durdurmak isteyeceğinden kuşku uyandıracak bir gecikmeyle topladı kendini tekrar.

Cama hohlayarak yönetmeliğe notunu düştü: “bir damla,” diye yazdı kalem kullanmaktan yorulan parmağıyla. Bir an duraksadı. Bir an daha. Tam pus kalkacakken hızlı hızlı hohladı cama. Sanki ‘bir damla’ yazısıyla birlikte o damla da varlık aleminden silinecekmiş gibi.

“bir damla daha,” diye yazdı.

“bir başka damla,” bir yandan hohlayarak,

“bir damla daha,” diye yazısını sürdürdü işaret parmağı yerine bu sefer uzun süre yedek tutulmuş serçe parmağıyla.

“Artık saymıyorum,” dedi geride kalan iki koltukluk eşyaya ulaşacak bir sesle. Serçe parmağı camdan uzaklaştı, bir gramofon iğnesi çalmakta olduğu plağa ne kadar uzak kalabilirse o kadarlık bir ara. Ve ara bitti: “düşmesi için bir damla yok.”

Her ne kadar dün yatarken pazar sabahına uyanacağını bilse de hafta içinden kalma bir telaşla uyanır uyanmaz yatağından fırladı. Gözlerinden önce vücudu faaliyete geçmişti. Komodinin üzerindeki tokalarını el yordamıyla aramaya koyuldu. Dünyü birden hatırlamış gibi telaştan uyuşukluğa geçmişti. Gece boyuncaki köşesiz konumundan şu anki, köşesinde sırt ve ayakların birleştiği dik konuma alışmasını kolaylaştıracak şekilde boynunu esnetti saatin her iki yönünde de. Gözleri hala faaliyete geçmemişti. Bölünmüş rüyasından geriye kalan son birkaç kareyi de kaçırmak istemiyormuş gibi. Ellerini bir tur daha komodinin üzerinde gezdirdi, kalan tokaları topladı avucuna. *Hissederek* eksik olup olmadığını kontrol etti. Yoklamayı tamamladıktan sonra yanbaşındaki sabahlığını giyinip ilk etapta gerekli iki tokayla omzuna kadar düşen saçlarını yanlara tutturdu. Ayakları, her sabah tekrarladığı talimle puf terlikleri aradı zikzaklar çizerek. Dördüncü zikzakta terliklere kavuştu.

Sabah takımını kuşanmıştı artık, körebeliğe bir son verip kapıya doğru yöneldi. Kapıyı geçince karşısına çıkan uzun koridora hiç aldırmayıp yürümesini sürdürdü. Koridorun ortasına geldiğinde durdu. Pek de düşünmeden, daha çok *bilerek*. Fazla kilolardan mı, sabah mahmurluğundan mı, yoksa otoriter duruşunu muhafaza etme gayretinden mi kestirilemeyen bir sebeple ağır ağır bir kaç adım daha attı. Lavaboya ulaştığında gayriihtiyari hareketler silsilesini sürdürüyordu: ayak ucuyla paspasları düzeltti, ardından aynanın önündeki aile fertlerine ait pek çok banyo gerecini, belli bir simetri eksenine veya yaş önceliğine bağlı kalmaksızın, bulaşık selesine bardakları dizerken de kullandığı açıklanması güç ama bir sineğin uçarken kullandığı kadar da rastgele değil -yoksa daha onlar uçmadan ateşlenebilecek füze sistemlerini çok-

tan kurmuş olurduk, teknoloji nasıl da ilerlerdi o zaman- bir algoritma izleyerek sıraya dizdi: Traş jeli traş köpüğünden en uzakta, traş makinesi diğer traş makinesiyle yanyana karıştırılmaya müsait, varoluşundan beri doluluk seviyesi hiç ortaya düşmemiş pamukluk yedek traş bıçaklarının ardında, sırt sırta vermiş koltukaltı kremi ve oda spreyi bir başka yedek traş bıçağına komşu, her an düşecekmiş gibi durduğu yere yine düşecekmiş gibi -ama bu sefer daha dengeli- bırakılan diş macunu tüm komşulardan daha çabuk tükenen parfüm şişesiyle dirsek temasında. Kullanılmış bir diş ipine bile yer kalmayacak kadar sıkışık bir saftı bu.

Soğuk su vanasına uzak eliyle -yakın eli tokaları zaptetmekle meşguldü- suyu açtı. Soğuyuncaya kadar akmasına izin verdi. Yüzünü suyla ovuşturdu. Gözleri tamamen faaliyeteydi artık. Son halini görmeye meraklı bir hareketlilikle aynanın ışığını yaktı. Birkaç rötuş gerekmişti: iki denge dokunuşu diş macunu ve parfüm şişesine, bir de estetik dokunuş pamukluğa. Ayna önü rötuşları tamamdı. Banyo merasiminde sıra takılardaydı: Her iki elini -biri soğuk biri tokalı- saçlarından yukarıya göttürdü. Tutturuluşlarını hiç beğenmediği üç tokenın -idareten takmıştı zaten- üçünü de bir bir çıkarmaya koyuldu. Boşta olan eliyle en göze batanı, sol yandaki tel tokayı gevşetip dişlerinin arasına bıraktı, serbest kalan saçları tokalı eline emanet ederek. Saçlarını tekrar toplarken aynada kendisine doğru bakmakta olan bir çift gözle göz göze geldi bir an. Tanıdık birisiyle karşılaşmış da nereden tanıdığını bir türlü çıkaramamış gibi bir an duraksadı. Ev hanımlarının, yaramaz çocuklarının yeni icatlarını karşısında yaşadıkları türden bir duraksama değildi. Gözleri az veya çok yerinden oynamamıştı yani. İnsanı, özellikle o yaştaki bir insanı, birikmiş -pek çoğu hiç banyo edilmemiş- hayat karelerini artık içinde tutmakta zorluk çeken bir insanı olur olmaz yerlerde, bir çocuk parkının bankından sallanan ve sallanmayan salıncakları seyrederken, kısık ateşte pişmeye bıraktığı yemeği tam kapatmaya gelmişken, kırmızı ışıktaki sanieneleri sayarken, yol kenarında tepe lambası açık bir taksinin geçmesini umarken, yeni yaktığı sigaradan daha bir nefes almamışken, banyoda aynanın karşısında saçlarını toplarken yakalayan ve yakaladığı gibi güçlü bir projeksiyon ışığında bir göz kırpmılık an'ın perdesine yansımakta olan bir hayat karesini...

(zamanın sekseklerinde şu an sıra hangi karedeydi ?

belki şu an, daha öğrenim hayatına başlamadığı bir yaşta, anneannesinin dizlerinde, onun o aralıklı parmakları bir tarak gibi gezinirken saçlarında, uyuya kalmıştı;

belki de şu an, okul çıkışında, çıkış ziliyle birlikte serbest kalan çocuk seli karşısında güçlükle ayakta dururken, çocuğunu daha görememiş ve bir daha hiç göremeyecekmiş gibi çaresiz ve yakaran gözlerle kendini sele bırakıyordu;

belki de şu an, bayram sabahında, akşamdan ütülenmiş ilk kez giilmeye hazır kelebek desenli pembe entarisiyle -arkadaşları da yanındaydı, ama o gün özellikle pembe entarisiyle- kapı kapı şeker topluyordu;

belki de şu an, soğuk bir sahil gezisinden dönüşte, kendisiyle birlikte üst geçitten geçmeye ikna edemediği, beş şeritlik yolun dördüncü şeridinde arabanın altında kalan eşi için, uzun bir bekleyişin ardından ameliyathane çıkışında görünen doktorun üzerine atılmış, "N'olur, n'olur bana öldüğünü söylemeyin, n'olur, " diye haykırıyordu.)

...her defasında ilk kez görüyormuş hissiyle seyre götüren, ve seyir, hiç sebepsiz ışığın kesilmesiyle bittiğinde seyircisini sallanmayan salıncak hiç sallanmamış gibi, yemeğin altı çoktan kapatılmış gibi, bakmakta olduğu ışık hala kırmızıymış gibi, yol kenarına yaklaşan taksinin lambası hiç yanmamış gibi, birkaç nefeslik kül kendiliğinden olmamış gibi bir rötarla yerin herşeyi, sebepsiz ışıkları bile çektiği evrene kendini bilmez bir halde bırakıveren bir duraksamaydı. Gözler duraksamanın yan etkisi olarak -belki de ana etkisi- sulanmıştı. Gözbebekleri, çektikleri bulanık kareleri hiç banyo etmeden sahiplerine sağsalim teslim ediyordu. Birkaç damla süzüldü yanaklarından. Ve birkaçına daha tahammül edemeyecek gözler, sanki kırıtsızlıktanmış gibi birkaç kez açıp kapattılar kapaklarını. Sular çekilir gibi olmuştı. Görüntü seçilebiliyordu biraz biraz. Dişlerinin arasındaki tel toka ilişti gözüne ilkin. Sonra iki eli, saçlarını düşmekten kurtaran. Görüntü biraz daha netleşiyordu. Aynadan görüldüğü kadarıyla iki üç adım uzakta iki bornoz askıya asılmış, omuzlarında uzunlamasına ikiye katlanmış baş havluları. Görüntü netliğinin doruğundaydı artık. Dört adım uzakta kalorifer peteklerinden yükselen buharın canlandırdığı kelebek desenli mavi-beyaz fayanslar. Rötanın etkisiyle olsa gerek, burada, aynanın karşısında, elleri saçlarının tepesinde ne işi olduğunu hatırlayamadı bir türlü. Sonra dişlerinin arasında o tokenin ne işi vardı, nereden gelmişti, ne diye hala oradaydı, anlam veremedi. Belki o an bir çağrışım yakalayabilse, sözgelimi saçından bir perçem kirpiklerini rahatsız etse kendine gelebilirdi, hafif bir hava akımıyla kapı gıcırdasa kendine gelebilirdi, diş macunu düşmese düşecek gibi olsa bile kendine gelebilirdi. Ama çağrışımın hiç bir türü yoktu ortada. Çevresinden yardım arar gibi bornozlara baktı bir an, bornozların orada öylece ne diye durduklarını anlayamadı, adını anacak gibi oldu içinden, hitap etmek istedi, hatırlayamadı bir türlü. Titreyen kelebeklere çevirdi bakışlarını. Bunlar da pek yardımsever değildiler, bornozlardan daha anlamlı değildiler, bir kelebek değildiler sözgelimi, bir böcek değildiler, bir fayans deseni bile değildiler, değildiler de neydiler, bir kategori bulamadı. Komşusunun kapı önündeki pislikleri yan kapıya süpürdüğü evren; manavın en iyileri üste dizip alttan olmamışları sattığı evren; tezgahhtarların, her sürdüğü ruja “Çok uydu, çok uydu. Ten renginize çok gitti,” dediği evren; yine herkesin karşılaştıkları zamana göre iyi günler, iyi akşamlar, iyi geceler evreni parmaklarının arasından bir anda kayıp gitmişti. Aradaki tek bağlantı sorgulama gücüydü, o da yanıtsız sorgularla tükenmek üzereydi. Daha tanıdık, daha yakın bir el arıyordu. Sorgulayan bakışlarını, görülemeyecek kadar küçülmüş diş macunu köpüğü lekelerini atlayarak aynada gezdirdi. Bir şeyde durdu. Sorgulamaya nereden başlayacağını bilemedi; mesela bir rengi var mıydı, varsa ne renkti, bu şeyi bu raya kim koymuştu, nerden gelmişti, başlayacak bir soru bulamadı. Başka bir şeye geçti. Gözleri yeniden sulanmıştı. Peki bu şey nasıl bir şeydi, rahatsız edici bir şey miydi, yoksa rahat bir şey mi; kaldırılıp atılası mı, görünür görünmez çitlerle korunulası mı? Bu şey nasıl bir şeydi? Sular yükseliyordu. Her şey gibi bir şey. Bir şey bile olmayan bir şey. Gücü tükeniyordu artık. Herşey birbirinden farkı olmayan bir şey olmuştı. O şey, belki bir diş macunuydu, belki de bir traş jeliydi, belki de bir dolap kapağıydı, belki de bir çift gözdü, belki de titrek bir kelebektir, bir farkı kalma-

mişti, hepsi aynı şeydi artık. Sular yükseliyordu. Sorgusuz, sualsiz ve kıpırtısız, neyin öncesinde, neden sonra geldiğini düşünemediği bir fayans karesi olarak duvardaki yerini almaya hazırdı. Ya da bir diş macunu kapağı olmaya, ya da bir çift göz olmaya. Sular yükseliyordu. Ya da bir su buharı kümesi olmaya, ya da bir banyo paspası olmaya. Hepsi aynı şeydi. Bir şey bile olmayan bir şey. Gözler, kendi sularında batmıştı artık. Görüntü tamamıyla bulanıktı. Ya da antensiz bir televizyon kadar renkli, ya da terkedilmiş sokak ışıkları kadar canlı, ya da dalgalı denizin iki kulaç altından görülebilecek kadar net, ya da sıfır kilometre bir karayolu kadar siyah-beyaz. Görüntü bulanıktı. Vücudu hava boşluğuna girmiş kontrolden çıkıyordu. Bakışları bir türlü sabitlenilecek bir yer, bir nokta bulamamış, yürüyen, yavaşlayan, hızlanan, görünmez eşiyile vals yapan bir sarkacı takip ediyordu sanki. Saçlarına uzanmış kolları iki kütük olarak lavaboya indi inceklerdi, pek de paraşüt açmadan. Sular yükseliyordu. Yüzü, dişlerinin arasındaki tokanın zorladığı iyi günler tebessümüyle gergin bir bekleyişteydi. Omuzları, gözle görülemeyecek, bu yüzden de tarifsiz bir çöktüşteydi. Sular yükseliyordu. Sanki birazdan, gözlerin ardından aynı sularda, birkaç kez boğulma tehlikesi atlatmış yüz ve nadiren şakaklarda set olmuş sigara tutan parmaklar -muhtemelen onları hemen hiç yalnız bırakmamış eller de- batacağı. Beklenmedik bir an oldu -hava boşluklarından hep böyle anlarda çıkılırdı zaten. Aşınası olduğu evren bir kapı araladı: lavabonun yanı başında bir diş fırçalığının davetkar dağınıklığı. Bu daveti kıramadı ve o an herşey sebeplerine bağlandı: titreke kelebek bir fayans deseni idi. Sular duruluyordu. Bornozlardan biri oğlunun, diğeri diğeri kişinin. Zaman yeniden sekmeye başlamıştı, gündelik kullanımıyla, sırasını takip ederek. Dişlerinin hapsindeki toka, nereden geldiği güncel kayıtlarda olmasa da tel tokaydı. Sular duruluyordu. Eller, uzantıları takip edildiğinde, evet, kendisinin. Gözler artık su üstündeydiler, artık kendilerini görebiliyorlardı. Saçları istediği şekilde olmasa da istediği renkteydi. Kendindeydi artık. Sıra hangi hamledeydi, duraksadı. Yaşadığı boşluğu, repliğinin orta yerinde bir cümle atlamamın telafisini an gibi kısa bir zamanda yapmaya mecbur bir oyuncunun -izleyenlerin pek de yabancı olmadiğı, hayatın farklı sahnelerinde tekrar tekrar kapılarak bağışıklık kazandığı- zihinsel cereyanına eş bir çabuklukla geçiştirdi. Gün içinde hatırlanmaya değmez gerçeklerden birisi olarak saydı. Kayıtdışı gerçeklerin arasına -yanlış çalınan bir kapı zili, sık dikilmemiş bir düğme, kimsenin ruhunun duymadığı eksik bir para üstü, kaç kez kilitlendiği unutulmuş bir kapı, eş hiç bulunamamış bir çorap, bir kaç tur yapacak kadar bekletilen asansör ile merdivene düşmüş dönüp bakılmamış bir sigara jelatininin aralarına- tıktırdı. Tokalar el değıştirdi. Serbest eliyle dişlerinin arasındaki tokayı alıp saçının toplanmamış yanına tutturdu. Aynı çabuklukla kalan tokaları da serpiştirir gibi tutturdu gerekli yerlere. Rötuş kontrolünü atlayarak koridora çıktı. Güvenli bir pist düşündü hava boşluklarından kurtaracak. Sabahlığından bir sigara çıkarıp yaktı. Mutfaga yöneldi. Sucuklu yumurta. Hole çıktığında bir ferahlık duygusu sardı içini. Başarılı bir yoklama ferahlığı. Hol oradaydı. Holün oturma odasına komşu sınırına yürüdü. Sınırdaki durdu, kapı ağızlarına özgü -pek de görünmez denilemeyecek- bir kürsüye takılmıştı sanki. Hani orada o kürsü olmasa içeri girecekmiş gibi.

“Yavrum ne işin var or’da, sabahın köründe?” iki üç cümlelik cevap hakkı tanıdı. “Koltuklara mı konuşuyorum ben! Sana söylüyorum ne işin var or’da?” Hırçın dalgalar kıyıya çarpa çarpa yorulmuştu. “İn aşağıya!” diyecek gibi oldu, yeni bir medcezire davet çıkarmak istemedi sonra. Sesi, sorgu tonundan merak tonuna geçiyordu: “Yine çay yapmaya kalkmadın, di’ mi?” Aradaki perdeden -çocuğun sırtı dönüktü; kirlentler puflanmamış, iki sandalye yemek masasından fazla uzaklaşmıştı; sigara söndürülecek yeri kalmamış bir küllük ve biri kaşıksız iki çay bardağı hala yerlerindeydi- göremediği birisini, perdenin her yeri kadar muhatap sayılabilecek bir noktasını hedef alarak bekledi. Karşı bir bekleyişle karşılaştı. Gecikme süresi tanıdı, cevap gelmedi. Zamansız gelgitlerden korkarak, “Ben mutfığa geçiyorum,” monolog nezaketsizliğini de yok saymadan, “kahvaltı için bir arzunuz olursa arkamdan seslenirsiniz, *beyefendi*,” diye bildirimde bulundu. Bir an duraksadı. Belki bildirimin etkisini görmek için; belki giderken boş gitmeyeyim, bardakları mı alayım küllüğü mü kararsızlığından; belki tahammülünü de aşan perdeyi yırtma, çocuğu omuzlarından tutup silkelemenin öncül kıvılcımından; belki de ‘zaman ne çabuk da geçiyor’ şaşkınlığından. Nedenini bilemiyoruz, ama artçı bir duraksamanın emarelerini taşıdığı açıktı: dokunulmazlığını koruyan perdenin -daha gerisinde de odanın- içinde bulunduğu konumla kolay kolay örtüştürülemeyecek belli belirsiz bir yerine bakıyordu. İlgisizlikten solmuş hayali bir lekeyi derinden inceler gibi. Boşluklara imkan tanımadan dediği gibi mutfığa geçti. Bir kez kürsiye geçti mi, kolay kolay bırakmayanlardan değildi yani. Nihayet güvenli bir piste kavuşmuştu. Acele adımlarla, sinirini piste vererek mutfak boyunca uzanmış mermer tezgahı geçip ocağa vardı -iki sandalye yerinden kıpırdadı, halı biraz sağa kaydı, ama ilk gençliği yansıtan randevu adımları gibi ayaklar birbirine dolaşacak da olmadı. Çayın altını kıstı hemen. İzmariti, uzun külleriyle birlikte lavaboda küçük bir su birikintisine bıraktı. Sabahlığından bir sigara daha çıkarıp yaktı. Medcezire iyi geliyordu anlaşılan. Mutfaktan seslendi, “Rafadan mı olsun, haşlan *muşmu*!?” ödüllü bir yumurta olmayacağını belli belirsiz -daha çok belirsiz- vurgulayarak. Sesin diğer ucunda bir karşılık bulmadı bu sözler. “Yavrum, üzme anneni de, canın ne istiyo’ onu söyle.” Ses, kısa bir turdan sonra yalnız döndü. Kendisine eşlik etmesini umduğu amatör ses, yine teneffüse çıkmıştı. Asansörü çağırmış, gelmesini beklemeden katları inmeye başlamıştı. Şu an yedinci kattaydı. Basamakları başta üçer üçer, sonra sağ dizinin yetişmesi için ikişer ikişer atlayarak altıncı kata inmişti. Sonra beşinci. Sonra dört. Üç. İki. Bir. Zemin. Kapı. Giriş basamakları. Sahanlık. Giriş basamakları. Kaldırım. YOL. saf saf SAF SAF saf saf YOL. Sokağa boylu boyunca seccade gibi serilmiş. Cemaatsiz. Saf. Sokağın görünür kazalara görünmezlerden daha yakın bir yerinde, bir su birikintisinin yanında, dizleri ve ayakları, biraz sağa yatık bir ters “w” nun köşelerini tutarak durdu – ayakları açık “M” dışında yere yaklaşamayacak bir yaştaki tüm çocuklar gibi. Birikintiye eğilip baktı. Duruydu. Bir martının günboyu üzerinde süzölmeyi umduğu bir esinti geldi. Birikinti dalgalandı. Saçları biraz daha fazla. Ve esinti geçti. Ardından ani bir hareketlilikle birikintiler gelmeye başladı. Üçlü dörtlü gruplar halinde geliyorlardı. Arkası kesilmeksizin geliyorlardı. Akın akın, birbirlerinin üstüne çıkarak geliyorlardı.

Omuz omuza verdiler hemen, yeni gelenlere yer açmak için. Artık her yerden geliyorlardı. Öyle geliyorlardı ki yer kalmadı. Ortada yalnızca bir su birikintisi kaldı.

Bir sigara içimi kadar daha durmuştu lavabonun kenarında. Sigarayı baş-orta parmak kısılcasına alarak rüzgarın uçurtması bir sokak poşetinin yön seçmekte de kullandığı bir rastgelelikle üç su birikintisinden en susuz olanında söndürdü. Eşini aramakta ısrarlı ses tam sorgu tonunu yakalamışken candan cevabı gördü. Ses çıkmadı. Köşelerini; beş altı kez sulama aracı geçmiş gibi -bir kaç kez daha geçse trafiğe kapanacak- yolun, kesik çizgilere yakın bir yerde yere çömelmiş bir çocuğun, arabanın altına saklanmış bir kedinin tuttuğu bir kareyi hafızasının en duru yerine bir daha hiç silinmemecesine almak için duraksadı. Uygun ışığın düşmesini beklercesine. Çift yönlü yolun uzun yönünden gelmekte olan bir aracın birazdan bu kareyi tamamlayacağından habersiz. ❧

M. EMİN GÜZEL

BİR HAYAT, ÜÇ GÜN VE ÖLÜM

1. Evden erken çıktı. Durağa yürüdü. Bir simitçiden iki simit aldı. Simitçi havaların soğuduğunu söyledi Gölgeleksiz durakta otobüs bekledi. Çok bekledi. Sıkıldı. Otobüs geldi. Bind. Arkalarda bir yere oturdu. O da herkes gibi suratını astı. Alnını titreyen cama dayadı, ıslak kaldırımda yürüyenlere baktı. Bütün tabelaları okumaya çalıştı. Sıkıldı. Camın buğusuna imzasını attı, adını yazdı. Ön sıralarda kitap okuyan bir çocuğa imrendi. Evini düşündü.

Bürosuna geçip masasına oturdu. Simitlerini yedi. Bir dosya üzerinde çalıştı. Telefonlara baktı. Eski bir arkadaşıyla konuştu. Şefinin sorularını yanıtladı. İş arkadaşlarının şakalarına güldü. Öğle arasında bir lokantada yemek yedi. Bir sigara içti. Selam veren tanıdıklara baş salladı. Akşam evde ne yapacağını düşündü. Sıkıldı. Dayısına telefon açtı ve fırsat bulursa geleceğini, işlerden başını kaşıyacak vakti olmadığını söyledi. Sıkıldı.

Masasına döndü. Bir iki telefona baktı. Bulmaca çözdü. Neşesiz görüldüğünü söyleyenlere dudak büktü. Bir defterden yırttığı kağıda tuhaf şekiller çizdi. Hademenin getirdiği çayı alıp almamakta kararsızdı, kahve istedi. Küçükken yaptığı gibi bileğine bir saat çizdi. Resimde yeteneksiz olduğunu bir daha hatırladı. Sıkıldı. Bir şarkı mırıldandı. Sesinden utandı. Sıkıldı. Devlet başkanı olduğunu hayal etti. İlkokulda sınıfının en tembel öğrencisiyken, öğretmeni herkese büyüdüklerinde ne olmak istediklerini sorduğunda ölü yıkayıcı olmak istediğini söylediğini hayal etti. Sıra arkadaşının parasını o çaldı, suçu başka bir çocuğa yükledi, çocuğu dövdükten sonra okuldan attılar. Sıkıldı. Ahizeyi alıp rastgele bir numara çevirdi. Yaşlı bir adam çıktı. Kapattı. Bir daha çevirdi. Genç bir kız çıktı. Kızın babasıyla görüşmek istedi. Babası evde değildi. Annesiyle görüşmek istedi. Annesi geçen hafta ölmüştü. Başsağlığı dileyip kapattı. Bir gazeteye göz gezdirdi. Havaaların soğuduğu yazılıydı. Güzel bir kızın yarı çıplak resmine uzun uzun baktı. Karısını düşündü. Sıkıldı. Birine saat sordu. İçini çekti. Kahvesi geldi. Sevindi. Kalkıp haritaya gitti. Doğduğu yerin üstünü çizdi. Pencereye gitti. Yoldan geçen arabalara baktı. Yedi kamyon geçene dek pencerede dikilmeye karar verdi. Yarım saatte altı kamyon geçti. Şef çağırdı, gitti. Şef, havaaların soğuduğunu söyledi. Sıkıldı. Elinde birkaç dosyayla masasına geçti. Kahvesini yudumlayarak dosyaya bir şeyler yazdı. Radyoyu açtı. Bütün kanallar cızırtılıydı. Peru diye bir ülke vardı. Orda küçük bir köyde yaşadığını hayal etti. Köyün en güzel kızıyla evlenip mutlu oldu.

Akşam oldu. Paltosunu alıp yağmura çıktı. Selamlayanlara baş sallayıp dudaklarını kıpırdattı. Durakta geveze bir tanıdığa rastladı. Sıkıldı. Otobüsü çok bekledi. Otobüs gelmedi. Karanlık bastırdı. Işıklı vitrinlere bakıp oyalandı. Otobüs geldi. Tıkış tıktı. Arkalarda bir yere oturdu. Karşısındaki kızın kendisine baktığını gördü. Sevin-

di. Kız bir daha ona bakmadı. İki büküm bir ihtiyar koltuğunun demirine tutunarak gözlerini ona dikti. Sıkıldı Yerini ona vermedi. İhtiyar önce ürkek ürkek homurdandı, sonra dönüp otobüsteki herkese dünyanın her geçen gün biraz daha kötüye gittiğini yüksek sesle duyurdu. O aldırmadı. Pencereden dışarı baktı., mağaza gölgeliklerinde, saçak altlarında yağmurdan korunanlara baktı. Gözlerini kapattı. Yanında oturan kadının önce otobüslerin yetersizliğinden yakındı, sonra ona ülkeyi batağa sürükleyen kötülüklerden söz etti ve eskiden her şeyin daha iyi olduğunu söyleyip sustu.

İndi. Islak kaldırımları, daracık sokakları geçti. Bir dolmuş üstüne su sıçrattı. Manavdan elma, bakkaldan ekmek aldı. Bakkal, havaların soğuduğunu söyledi. Sıkıldı. Kapının zilini uzun uzun çaldı. Kapıyı kızı açtı. İçeri geçti, elindeki poşetleri kızına verdi, paltosunu çıkarıp askılığa astı. Çoraplarını paltosunun cebine soktu. Odasında soyunup pijamalarını giydi. Oturma odasına geçti, kanepeye uzanıp televizyonu açtı. Defterine bir şeyler yazan kızına derslerin nasıl gittiğini sordu. Kız cevap vermedi. Annesinin komşuda video izlediğini, birazdan geleceğini söyleyip sustu. Kalkıp mutfığa gitti, elinde peynir tabağı ve bir parça ekmekle döndü. Haberleri izledi. Karısının geldiğini duydu, hazırlanan sofraya oturdu. Karısının, komşu kızı ile ilgili söylediklerini dinledi Yemekten sonra çay içti. Bir sigara yaktı. Karısından azar işitti. Sıkıldı. Dayısının yeni evine davetli olduklarını söyledi. Karısının, dayısını gösterişçilikle suçlamasına ses çıkarmadı, ama sık sık oflayıp puflayarak sıkıldığını belli etti. Kızı, resim boyaları için para istedi. Telefon çaldı. Arkadaşı, kahvede kağıt çevireceklerini söyledi. Giyindi. Bütün oyunları kaybettiğini, bu yüzden kendisine kalın kafalı dediklerini hatırladı. Sıkıldı. Bütün gece hep kazandı. Herkes onu kutladı. Sevindi. Eve dönerken bakkaldan kızına çikolata aldı. Bakkal, havaların soğuduğunu söyledi. Sıkıldı. Kızını yatağında buldu. Çikolatayı kızının okul çantasına koyup yatağa girdi. Karısıyla sevişip uyudu.

2. Uyandı. Elini yüzünü yıkamadan kahvaltıya oturdu. Bir şey yemeden kalkıp televizyonu açtı. Kanepeye uzandı. Çizgi film izlerken gülecek gibi oldu. Haberleri izledi. Birbirine bağırان adamlar gördü. Köpekbalıklarının nasıl beslendiğini merak etti ve bir belgesel izledi. Müzik dinledi. Keman çalabildiğini ve konser verirken alkışlandığını hayal etti. Karısı faturalar için para istedi. Sıkıldı. Kızı uyandı, az sonra parka gitmek istediğini söyledi. Az sonra kar yağdı. Televizyon izledi hep, sıkılınca biraz daha izledi. Kalkıp elini yüzünü yıkadı. Bir çay içti. Kızının çantasından çikolatayı çıkarıp yedi. Hırkasını alıp balkona çıktı. Aşağı baktı. Yoldan iki bisiklet geçene dek balkonda durmaya karar verdi. İkinci bisiklet bir türlü geçmedi, üşüyüp içeri girdi. Sıkıldı. Akşama dek telefon açmazsa dayısına gitmemeye karar verdi. Hava soğuktu, hem çok işi vardı. Mutfaktan eski bir gazete getirip okumaya başladı. Telefonun çalmasını bekledi. Çok bekledi. Kendisini aramayan arkadaşlarına kızdı. Akşama doğru karısı ve kızıyla birlikte dayısının yeni evine gitti. Dayısını kıskandı. Yemek yedi. Gömleğine çay döktü. Sıkıldı. Dayısıyla havadan sudan ve politikadan konuştı. Kış geldi, yollar çamurluydu, insanlar bencildi, haftasonları sıkıcıydı, işler yorucuydu, annesi çok sevimliydi ve seçimler yapılmalıydı. Dayısının çocuklarıyla tavla oynadı ve yenildi. Sıkıldı. Bir film izlediler, katilin kim olduğunu bildi. Sevindi. Kızı vazoyu kırdı. Bağırdı. Kızı ağladı. Bir daha bağırdı. Dayısı mutluydu. Dayısın-

dan nefret etti. Sustu. İçinden elli yediye kadar sayıp kalktı. Caddeye çıkıp bir minibüse el etti. Kızıyla karısını eve gönderip kahveye yollandı. Kimse yoktu. Parkın bekçisine uğradı. Bekçi, havaların soğuduğunu söyledi. Kulübe sıcaktı, çok sevdiği bekçiyi niçin öldürmek istediğini düşündü, güldü, bekçi niçin güldüğünü sormayınca sıkıldı. Bir zamanlar her gün, gözleri yaşararak babasının öldüğünü hayal ettiğini anımsadı, ürperdi, gözleri yaşardı. Bir sigara içti. Bekçi kadar yalnız olmayı istedi, mağarada yaşayan bir bilge olduğunu hayal etti, bir destan kahramanı olduğunu hayal etti, bir fahişe olduğunu hayal etti, sonra kendisi olduğunu hayal etti. Sıkıldı. Çıkıp eve yürüdü. Bir kadın adres sordu. Yol gösterdi. Sevindi. Bahçenin buz tutmuş merdivenini çıkarken ayağı kaydı, düştü, pantolonu yırtıldı, dizi kanadı. Sevindi. Bütün gün ilk kez bu denli mutlu olduğunu düşündü, bir daha düşmek istedi, beceremedi. Rasgele mutlu oldu. Kapı açıldı. Hırkasına sıkıca sarıyan karısı havaların soğuduğunu söyledi. Karısına bakmadan içeri geçti, paltosunu çıkarıp askılığa astı, yüzünü buruşturarak kokladığı çoraplarını banyoya fırlattı, pijamasını giydi. Kanepeye uzanıp televizyonu açtı, güzel bir kadın havaların soğuduğunu söyledi. Sıkıldı. İzlediği filmin heyecanlı sonunu beklemek ile tuvalete gitmek arasında kararsız kaldı, dayanamayıp tuvalete gitti, filmin sonunu kaçırdı. Zamanı boşa gitti. Çok kızdı. Mutfağa gidip buzdolabını açtı, oyalanacak bir şeyler aradı, yiyecek bir şey bulamadı. Zaten karnı tika basa doluydu. Bir sigara içti. Buzdolabını açtı, kapattı. Sıkıldı. Balkona çıktı, sokak ıpıssızdı, arabaların geçmesini beklemeden içeri girdi. Buzdolabını açtı, kapattı. Annesi bir melekti. Gidip uyudu. Rüyasında, eğlenmek için balkonun parmaklıklarından aşağı sarkarken düşüp öldü. Düştüğü yere, sokağa gömüldü. İçinden elli yediye kadar saydı, sokaktan önce yedi kamyon, sonra iki bisiklet geçti. Başına toplanan polisler, havaların soğuduğunu söyledi. Hava sıcaktı, çok sıcaktı. Merdivenlerden dehşetle inip bahçeye çıktı. Öldüğüne çok üzüldü. Dün gazetede resmini gördüğü yarı çıplak kız da üzüldü. Terler içinde uyandı.

3. Uyandığı halde yorganı üstünden atmadı. Karısı ona sesleninceye dek yataktan çıkmamaya karar verdi. Sessizlikten ürktü. Banyoya gidip elini yüzünü ıslattı. Aynada kendine baktı. Dökümlü pijamalarının içinde bir soytarı gibi göründüğünü düşündü. Kapı çalındı. Kapıcıydı. Kapıcı ekmekleri uzatırken havaların soğuduğunu söyledi. Sıkıldı. Televizyonu açıp kanepeye uzandı. Uzandığı kanepeden televizyona bakan bir adam gördü. Elektrik kesildi. Sıkıldı. Duvarın dibinde bir böcek gördü. Aldırmadı. Mutfağa gitti. Buzdolabını açtı, kapattı. Bir sigara içti. Balkona çıkıp çıkmamakta kararsızdı, balkona çıkarsa içeri ne zaman gireceğine karar veremeyeceğini düşündü. Odasına döndü. Böcek yerindeydi, yapacak başka bir şey yoktu, böceği terliğiyle ezdi. Sevinir gibi oldu. Başka böcek yoktu. Sıkıldı. Dışarı çıkmak istedi. Arkadaşını aradı. Arkadaşı havaların soğuduğunu söyledi. Sıkıldı. Telefonu kapattı. Tek başına çıkmaya karar verdi. Sevindi. Giyindi. Kapıyı açtı, çıkacakken yüzüne soğuk çarptı. Gerisingeri döndü. Yatak odasına gitti, paltosunu çıkarmadan kendini yatağa yüzükoyun bıraktı. Uykuya dalmadan önce öleceğini düşündü, ölümünü, öldüğünü, ölü olduğunu hayal etti.

Kırk altı yıl sonra, herkesin havaların soğuduğundan yakındığı soğuk bir günde öldü. ❧

ALİYE FİĞEN ADALI

ADAK

Oğlumun öldüğüne asla inanmadım ben.

Onu dünyaya böylesine sebeplerden bağımsız gönderen, buna razı olmazdı. Bu güven ayakta tuttu beni. Yaşadıklarımı yeryüzünde bir başka kadın yaşamadı, yaşamayacak! Herkesin imtihanı kendisince zor olur; ama benim başımdan geçenler bir başkasının başından geçmedi, geçmeyecek!

Anneyim ben. Yavrumu bir ağacın altında doğurdum. Onu kucağıma aldığım an şükrettim. Gelip koyununda dinlendiği anlarda yaşadığım bütün acıları unuttum bütün anneler gibi. O andan sonra kendimi silip hayatımın merkezine koydum oğlumu. Üstelik benim oğlum herhangi bir oğul değildi.

Bütün dinler için kutsal olan topraklarda doğdum ben. Babamın adı İmran'dı. Annem, çocuk özlemiyle geçirdiği uzun yılların ardından hamile kalınca “Yarabbi karınımdakini kayıtsız şartsız sana adadım. Her türlü bağdan azade olarak senin yoluna hizmet edecektir. Adağımı lütfen kabul buyur” demişti. Adım Aramcada “ibadet eden, hizmetkâr” anlamlarına gelir. Annemin bir vaadi vardı. Ben bir adaktım. Annem kızını böyle bir dua ile Rabbine sunmuştu. Sonra ben büyürken sürekli “Onu da, onun neslinden gelecekleri de şeytanın şerrinden korumanı niyaz ediyorum” diye dua ederdi. Ah annemin duaları beni ve oğlumu koruyan!

Babam ölünce annem, beni yetiştirilmem için Mabet'e bıraktı. Babam ölmüştü ve bana bir hami bulmak zorundaydı. Velayetimi Zekeriya aldı. Daha çocuktum. Annemi özlüyordum. Kimi zaman onu görmek için eve dönerdim. O ise verdiği sözü hiç unutmazdı. Zekeriya, Mabet'te yanıma her geldiğinde, odadaki yiyeceklerle hayretle bakar ve onları nereden bulduğumu sorardı. O da mucizelere inanan bir kuldu, bir resul. Bunlar bana ilahî birer armağan derdim. Beni kimseye bırakmadan O doyuruyordu. Beni seçtiğini söylemişlerdi. Rabbimin bana bir “kelime” vereceğini müjdeliyorlardı melekler.

Geriye dönüp baktığımda, o Mabet'te geçirdiğim zamanlarda kendime doğru yol aldığım anları anımsamaya çalışıyorum. Daha önceden hissetmiş miydim olacakları başından sonuna dek? Büyük mutluluklar ve büyük acılar. Müjdeler ve ayrılıklar. İnanmadan geçirilemeyecek zor zamanlar. Sonra, her şeyin sahibine yakın durmanın verdiği dinginlik ve sükûnet!

O gün, bana kusursuz bir insan şeklinde görünen o Ruh'a, Rahman'a sığındığımı, haramdan sakınan bir kimse ise yanımdan çekilmesini söyledim. Bana, Rabbinden gelen bir elçi olduğunu söyleyerek “Sana tertemiz bir erkek çocuk hediye edeyim diye geldim” dedi. Benim, nasıl bir oğlum olabilirdi ki! Bana eli değen bir tek erkek bile olmamıştı. İffetsiz bir kadın da değildim. Ancak, onun Rabbinden getirdiği cümle ile kendime gelebilirdim “Biz onu insanlara kudretimizin bir alameti ve tarafımızdan bir rahmet kılacağız”. İçim büyük bir huzurla doldu. Her şeyimle teslim oldum. Ki-

min ne düşüneceğini, ne diyeceğini umursamadım. Bir alameti taşıyordum karnımda. Belki akıl alır gibi değildi ama mucizenin tanımı da tam da böyle değil miydi?

Doğuya çekildim, yalnız başıma. Nasıl olsa korunuyordum, nasıl olsa besleniyordum, özenle bakılıyordum. Büyük bir imanın yeşerttiği güvenle itaat ediyor ve bekliyordum. Anneliğe hazırlanıyordum.

Her annenin sancısı gibiydi doğum sancılarım. Acım bana yol gösterdi de doğururken oğlumu, o hurma ağacına dayandım. Yıllar sonra Mevlana, *Fihimâfih*'te "Vücut da Meryem gibidir, her birimizin İsa'mız vardır. Bizde eğer o dert peyda olursa, İsa'mız doğar" demiş. Benim İsa'm da acılarla kucağıma verildi. Doğumdan sonra o ağacın hürmalarıyla beslendim. Yavrumu alıp akrabalarımın yanına gittiğimde bana kucağımdaki çocuğun hesabını sorup beni ayıpladılar. Rahman'ın söylediği gibi onlara cevap vermedim; tam üç gün. Benim yerime O konuştu.

Oğlumun öldüğüne inanmam. Onun öldüğünü düşünenler yanılıyor.

Onu öldüremediler, asamadılar da. Öldürülen bir başkası idi, onu o zannettiler. Yani onlara o olduğu zannettirildi. Ama bu onların günahını azaltır mı ya? Onlar onu öldürdüklerini düşünerek başardıklarını sanırken...

İffetli bir kadının başına gelebilecek en kötü iftiralara uğradım. Affedilmeyen günahlarına yenilerini eklediler her gün. Oğluma gayr-ı meşru diyerek bana iftira attılar; hâlâ böyle konuşup gülüşüyorlar. Ben de hâlâ susuyorum, doğumdan sonraki ilk üç gün gibi. Ama beni en çok üzen bana iftira atmaları değil, oğluma inanmamaları oldu. Onca mucizeye rağmen ona inanmamalarını anlayamıyorum. Dünyaya gelişi, konuşması, yapıp ettikleri... Yine de oğluma inananlar o kadar azdı ki! Ona söylenenler bana gelsin, ona zalimce değen eller bana vursun diyordum. Hangi anne gözleri önünde yavrusunun acı çektiğini görür de kahrolmaz ki! Onu bütün kötülüklerden korumak istiyordum. O'na sığınıyorduk ikimiz de. Rabbimiz her şeyi görüyordu nasıl olsa.

Oğlumun "dost"larından Yahuda adında biri oğlumu onlara... Oğlum olacakları biliyordu. Benim gibi o da teslimiyetle bekledi. Sağ yanağına vurana sol yanağını çevirdi. Herkes, hakkımda atıp tutarken, yapmadığım çirkin şeyleri yaptığımı söylerlerken, ben de susmuştum. Susmam tavsiye edilmişti. Susmak kimi zaman verilen etkili cevaptır. Ama bunun zamanını insanlar çoğu zaman belirleyemez. Zekeriya da tıpkı benim gibi ilahî bir ikazla, bir alâmet olarak üç gün insanlarla konuşmamıştı. Bütün soruların ve suçlamaların cevapları verilecekti nasıl olsa.

Oğlumun öldüğünü söylüyorlar. Benim iffetsiz bir kadın olduğumu. Bu küstahlıkları hâlâ canımı yakıyor. Oğlumun öldüğüne inanmasam da, onların O olduğunu sandıkları birine bunca eziyet etmeleri hâlâ içimi acıtıyor. Mucizelere inanmayan bu insanların, şaşkınlıkla ne yapacaklarını bilemeyecekleri ve pişmanlıkla donuk donuk etrafa bakıp oldukları yere çöküverecekleri günü bekliyorum.

Ben bir adağım. Hayatımı yön veren hayâ oldu. Oğlumun müjdelediği resulün kitabında ismim anılıyor, üstelik o Kitap'ta adı anılan tek kadını. ... Son resule "Meryem'i de an. Biz ona ruhumuzdan üfledik, hem onu hem oğlunu cümle âlem için bir ibret yaptık" denildiğini okuyorum şimdi. "Âl-i İmran"ı, "Meryem"i, yaşadıklarımı o Kitap'ta okuyorum.

Oğlum bir kelime idi.

Adı İsa, lakabı Mesih, sıfatı Meryem'in oğlu. ❧

GÜLBAHAR KUŞÇU

HÜKÜMSÜZDÜR

Yeni bir sabah, eski bir hayat. Bugün de değişen bir şey olmayacak, “yine”yle başlayan cümleler kuracağım yine. Yine ne giysem diye düşüneceğim. Yine akşam yapacağım yemeği planlayacağım kalkar kalkmaz. İşe giderken yine aynı yokuşu tırmanacağım taşları tek tek sayarak. Dosyaların arasına gömüleceğim. Müdürün tüm kaprislerine boyun eğeceğim, arkadaşların dedikodularına kulak kabartacağım. Koştura koştura eve döneceğim mesai bitiminde yeni bir mesaiye başlamak için.

Eve girer girmez mutfağa yöneleceğim. Alelacele ocağa bırakacağım yemekleri, salatayı yapacağım. Sofrayı kurarken zili çalacak çocuklar, daha kapıdan girerken başlayacak problemleri. Ve tekrar çalacak zil, yine ben açacağım. Karşımda bir karış surat, bir ümit iyi akşamlar dilemesini bekleyeceğim. Yemeği yediğimizde herkes bir koltuğa yönelecek, masayı toplayacağım yine. Bulaşıklarını arıtıp makineye dizeceğim tencereleri, tabakları. Kalan yemekleri küçük kaplara koyup buzdolabına yerleştireceğim. Çocukların antreye fırlattıkları çantalarını toplayıp odalarına götüreceğim. Soyup, bölüp tabağa koyduğum meyveleri yanlarında çatalla önlerine koyacağım. Pantolonlar taze ütü görmeli, sabırla ütümü bitireceğim. Ödevlerini kontrol edeceğim, eksiklerine bakıp yardımcı olacağım. Her iş bittiğinde seyredilen program neyse oturup seyredeceğim. Uyuyabilmek için hapımı yutacağım. Yine de uykusuz geçen gecenin sabahına günaydın derken başlayacak o kısır döngü.

Yeni bir sabah, yağmur yağıyor. Ona göre giyinmeliyim, doğalgaz çukurlarını kapamadıysa her yer çamurdur. Tedbirli olmalıyım. Yanıma yedek ayakkabımı almalıyım. Acaba şalımı mı taksam, yağmurluğu mu giysem. En iyisi şal, hem kulaklarım da üşümez. Çocukları kaldırıyım, birer bardak süt içsinler hiç olmazsa.

Onu da kaldırmak lazım, uyanamaz ki kendi kendine. Saati çaldırısam sinirlenecek yine. Seslensem duymayacak bile. Dürtsem, öpsem. Öpmek mi uzun zaman oldu onu böyle uyandırmayalı, aramızdaki köprüler yıkılsın. Oysa ne çok sevmiştim onu...

Kalbim yerinden fırlayacak gibi olurdu karşılaştığımızda. Kulaklarıma kadar kızarırdım. Konuşmazdı hiç, selam dahi vermezdi. Arada bakışları değerdi gözlerime, gülümserdi. Bu küçücük ilgiyi beni sevmesine yorardım. Günlüğüme not düşerdim her akşam, evet, evet bugün daha bir farklı güldü diye.

Üniversitede öğrenciydi o zamanlar. Apandisitten acilen ameliyata aldılar sınav gecesi. Öğretmen olmaktı en büyük arzum, olmadı. Babam müdür bir arkadaşını araya koyup, katibe olarak yerleştirmişti liseye. İşte tam bu sıralar taşınmıştı bizim mahalleye. Öğrenci evi kiralamışlardı arkadaşlarıyla. Her akşam apartmanımızın alt katındaki bakkalda karşılaşırdık. O hep sigara alırdı, bense çekirdek. Paketi itinayla açar ve hemen bir tane yakardı. O sigara dumanını çekerdi içine, bense onun bir anlık keyfini.

Evleri bizim evin çaprazına düşerdi, pencereye vuracak gölgesiyle yetinmek düşerdi benim gönlüme de. Bir gün hiç ummadığım bir anda yorgun argın eve dönerken bizim sokağın başındaki yokuşta çıkıvermişti karşıma. Onu karşımda görünce elim ayağım birbirine dolanmıştı, birden ayağım burkulup, yere kapaklanmışım. Koşup tuttu kolumdan, ayağa kaldırıp, “basabilecek misin” dedi. Dilim damağım kurudu, konuşamadım, başımı salladım evet anlamında. Yürümek için ilk adımı attığımda ayak bileğimdeki dayanılmaz sancıdan küçük bir çığlık attım elimde olmadan. Hemen koluma girdi “yardımcı olayım” dedi. Zar zor bir kaç teşekkür kelimesi çıktı ağzımdan.

O gün ilk defa çok yakındık birbirimize. Beni evime bırakıp tekrar aynı yokuşu tırmandı. Birlikte yürürken öyle heyecanlanmışım ki, eve içeri girerken kalp ritmim hala düzelmemişti. Bileğim şişmiş bir hafta çıkamamışım evden.

Tekrar çalışmaya başladığım ilk sabah otobüs durağında karşılaştık. Merhaba dedi nasıl ayağın? Ve sonrası çok çabuk gelişti. Üç ay sonra nişanlanıp, altı ay dolmadan da evlendik. Okulunu bitirene kadar ailesi bize destek olacaktı, ben de çalıştığım için sıkıntımız olmayacaktı. Zaten mal da mülkte, lükste gözüm yoktu, o yanımda olsun, beni sevsin yeterdi. Sevmek ve sevilme istedim. Beni sevsin diye koşturup durdum. Onun sevdiği yemekleri pişirdim mütemadiyen, evimizi onun zevkine göre döşedim. Emeğim, gençliğim, eğlencem o oldu. Her gün onu çoğalttım yüreğimde, onunla beraber çoğalıyorum zannettim, olmadı. Her gün bir parça daha verdim kendimden. Verdikçe fazlasını istedi, o istedi ben verdim. Bir gün fark ettim ki, etrafımdaki herkesi kaybetmişim onu kazanmak uğruna.

Yüreğimde git gide büyüyen bir boşluk oluştu zamanla. Bu boşluğu doldurmak için evlendiğimizden beri ilk defa tek başıma bir karar verdim. Çocuk istedim reddetmedi. Kızımız doğdu önce, onunla birlikte güneşler doğdu evime, bedenime, gönlüme. Çocuğumu büyütmek, iyi yetiştirmek, sevmek en büyük meşguliyetim oldu. Onunla aramızdaki mesafeler arttıkça kızıma daha çok bağlandım. Benden uzak olduğu zamanlarda özledim, merak ettim yavrumu. Akşamları iş çıkışı koşu yuvadan alıp, evimize gelir gelmez oyunlar oynadım meleğimle. Zevkle, coşkuyla giydirir, süsler, doyurur, uyuturdum. Saatlerce başında durup, güzelliğini seyrederdim. İçimdeki boşluğun tümünü kapladı kızım. Eşim kariyer peşindeydi, yavruma hem ana, hem baba oldum. Hiç yardım istemedim ondan. Gerçekten başarılı oldu, çalıştığı kurumda en tepeye yükseldi. Öyle ki hayatının tamamını kapladı mesleği. Artık hayatımızdaki tek ortak nokta aynı evi paylaşmaktı. Sonra bir gün çok sıradan bir şey ister gibi, bir oğlum olsun istiyorum dedi. İtiraz etmedim. Dileği de kabul oldu. Oğlumuz doğdu.

Seneler o kadar çabuk geçti ki, film nerede koptu, çocuklarını tıpatıp nasıl babalarının minik birer kopyası oldular anlayamadım. Bunca soğukluğuna ve ilgisizliğine rağmen bu sevdaya dair yeşermeyi bekleyen minicik bir umut tohumu vardı gönlümde. Ta ki tüm ümit kırıntıları yok eden o konuyu açana kadar.

Başka bir kadın vardı hayatında ve ondan olma bir çocuk. Duyduğumda allak bullak oldum, ne tepki vereceğimi bilemedim. Sustum bir an. Şimdi durup dururken bunu bana neden söylemişti. Ayrılmak mıydı niyeti, öteki ile yeni bir hayata mı başlamak istiyordu. Zaten yok saydığı, hayatına almadığı ben gözünden de mi irak olmalıydım. Boşanmak mı istiyorsun derken geride kalan on üç yıl boyunca yapamadığım gibi, ömrümün bu en önemli kararını da kendim veremedim, ona bıraktım.

Neden bunu yaptım, bu kadar mı çaresizdim. Niçin başım dimdik çıkıp gidemedim yıllardır yuva olamayan o kapıdan. Ötekini düşünmeye başladım. Acaba nasıl bir kadındı, çok mu güzel, çok mu alımlı. Neydi bende eksik olan, onda bulunan.

Arkadaşım Figen geldi aklıma yıllar sonra. Figen liseden sınıf arkadaşımı. Okulun hemen hemen tüm oğlanları Figen'e çıkma teklif etmiş, o hepsine ümit verip, hiçbirinin teklifini kabul etmemişti. "Neden sürdürüyorsun bu çocukları" demiştim bir gün, "niye kabul edeyim dışarıda daha iyileri varken" demişti. Her zaman podyumda yürür gibi yürürdü Figen. Adımlarını sayıyor musun dediğimde dakikalarca kahkahalarla gülmüştü. Sonra bana dönüp "Senin asker yürüyüşün gibi mi yürüyeyim" demişti. Ve eklemişti: "Çok güzel bir kızsın, birazda al benin olsa bütün çocukları koşturursun peşinde" Karşımda ki bu adam da Figen gibi düşünüyor olmalıydı ki ötekine gitti. O an artık onu düşünmeyeceğim, nasıl bir kadın olduğunu tahayyül etmeyeceğim diye söz verdim kendime. Biz aynı adamı paylaşan iki kadın sayılmazdık ki zaten.

O, ayrılmamakta karar kıldı. "Arada çocuklar var, düzenleri bozulmasın" diyordu. "Ben aslında başkalarından duyusun istemişim" diye savunmuştu kendini. Demek ki yıllar sonra bu kadar inceliği hak ediyordum, ne büyük lütuf Allah'ım. Çocukları ayrılmama nedeni olarak göstermesi makul bir neden değildi. Asıl nedeninin kendisini başarısız bir aile reisi olarak göstermemek olduğunu söylemedim ona. "Haklısın, çocukların düzeni bozulmasın" dedim yalnızca. Sevgisiz katlanmak, bir mekanda ayrı yaşamak kabulümdü. Sadece bir şart koştum: Ötekinin varlığını hissettirecek hiçbir davranışta, hiçbir imada bulunmayacak evinin erkeği rolünü sürdürecekti. Bunu neden kolayca kabullendim, anneliğim ve annelik ideallerim mi ağır bastı, bu evin dışında bir hayatı göze alabilecek kadar cesur mu değildim, hala bilmiyorum. O, anlamamıza uydu. Bu güne kadar ben duvarlar gibi sustum, o da başarıyla Şarlo'yu oynadı.

İşe geç kalınca da sinirlenir artık bir hafta asar suratını, hoş pek güldüğü yok ya. Sesleneyim de kalsın. Çocukların servisi de gelmek üzere. Bu koku da ne? Eyvah süt taşı, ocak mahvoldu. Mutfaka yöneliyorum. Sabah sabah bu telefonu da kim çalıyor? Uyandı, baktı telefonuna. Çok kısa sürdü, iş yerinden aradılar galiba. Hayret hep seslenirdi bir şey isteyeceği zaman, şimdi niye yanıma geldi ki. Tedirgin! Dudaklarını ısırmasından belli. Sanki konuşmak istiyor da bir şeylerden korkuyor gibi... Parmaklarını çıtırdatıyor, saçlarını kaşıyor, amaçsız dolaşıyor.

Servis geldi, çocuklarda uyuyor hala. Pencereyi açtı, servis şoförüne "Ben bırakırım siz gidin" dedi. Bir şeyler söylemek istiyor ama söze nereden ve nasıl başlayacağını bilemiyor belli. Hiç alışık olmadığım bu halinin nedenini merak ediyorum ama belli etmek de istemiyorum. "Çocukları sen götüreceksen, ben hemen çıkmalıyım" diyorum. Kapıya yöneldiğimde arkamdan yetişip, omzumdan tutuyor. "Gitme" diyor. Yıllar sonra ilk defa beni sevdiğini söylüyor, yüzünde silinmez bir utancın izleri. Yüreğime bakıyorum, yerinde yok. Elim kapının kolunda ani bir hareketle kapıyı açıp çıkarken, telafisi olmayan bir sevdanın ardından tek bir kelime dökülüyor dudaklarımdan "HÜKÜMSÜZDÜR".

Dışarıdayım. Yağmur yağıyor, elimde yedek ayakkabılar. Yeni bir sabah, eski bir hayata yürüyorum. ❧

NEHİR AYDIN GÖKDUMAN

YEDİ KARA HAZİRAN

Gördüğü rüyanın etkisiyle sırlıslıkla terlemiş olarak arıyor gözlerini. Aynı anda komedinin üzerindeki çalar saatin asap bozucu alarımını hırçın bir el hareketiyle susturuyor. Yorgun sabahlardan kaçınıcısına uyandığını; uyku mahmurluğunu kahvaltı sofralarına taşımayı unuttuğu, sıcacık bir çayla güne gülümsemeyi lüks saydığı kaçınıcı haziran ortasını ya da kaçınıcı yaralı yürek vuruşunu tükettiğini hesaplıyor. Ne bugünde hissediyor kendini, ne yarına tutunabileceği umutların sahibi olarak görüyor...Bir parçası, hatta önemli bir parçası hep dünün kıvrımlarında mazi denen o iç burkucu, elle tutulmayan gözle görülmeyen, yürek yangınlarını alevlendirmekten başka da bir şeye yaramayan hayal dehlizinin içinde hapsolup duruyor. Kaç yıl oldu diye düşünmeye görsün gözlerinden iplik iplik yaş boşalır her seferinde; kendine söz geçiremediğini bildiğinden kaç gün oldu kaç yıl geçti, kaç bayram, kaç karanlık gece cümlelerini gönül sarnıcında kilitli tutuyor. Oysa gün yüzüne çıkaramadığı nice duygu, özgürlük aşığı köle hüznünde bekleyip duruyor yüreğinde. Güne onun beklentisiyle başlamadığı, uykuya onun hayaliyle dalmadığı günler gelsin, matemsi yalnızlığı hayatın rutinlerinde devinsin, sıradan dostlukları, sıradan eşyaları, sıradan umutları, paylaşımları, istekleri olsun istiyor; hatta bunu başarabilmenin yollarını araştırıyor. Fakat her seferinde katlanan bir iç sıkıntısıyla köşesine dönüyor. Mahzun gözlerle izlemeye koyuluyor.

Haziran ortalarında, demişti son görüşmelerinde. Yedi sene mi geçmişti üzerinden? Yedi kara haziran demeye dili varmasa da her yaz başı ruhundaki kıpırdanmanın önüne geçemezdi. Baharda tabiatın debdebeli uyanışı bile böylesine sarsamazdı onu. Haziranın ilk gününden son gününe kadar her an kapı çalınacakmış, yolda yürürken ardından biri seslenecekmiş, posta kutusuna gizemli bir zarf bırakılacakmış ya da ansızın çalan telefonun karşı hattındaki ses ona aitmiş gibi düşlemekten alıkoyamazdı kendini. Haziranda demişti ama hangi haziran olduğunu söylememiştir ki. Ya ayrılıklarının üçüncü, ya da beşinci yılına denk gelen bir haziran ortasında çıkıp gelirse...

Ablası mutfakta kahvaltı hazırlığına girişmiş olmalıydı. Az sonra uykulu gözlerle Mert süzülürdü odasının kapısından. Günaydın teyzeciğim, diyerek boynuna sarıyordu. Bugün kreşte tahta ata en çok ben bineceğim, tamam mı diye pazarlığa girişirdi 'r'leri 'y' çıkaran ince tatlı sesiyle. Kendisini kreşteki diğer çocuklardan daha fazla sevmediğinden kayırıp gözetmediğinden yakınırdı sonra. Uzun kirpikleri kara gözlerini süpürür gibi inip kalktıkça, beni ne zaman gıcıklayacaksın dercesine yanına sokulur,teyzesinin mahzun dünyasından içeri akmanın yollarını arardı. Eğer sabah onun tarafından uyandırılmamışsa bu kez o giderdi yeğeninin odasına. Mert'i uyurken izlemek, onun dünyasında farklı bir yeri olduğunu bilmek acılarını dindirmese

de bir nebzecik azaltırdı sanki. Zaten yıllardır Mert için burada değil miydi? Ablası hamileliğinin daha üçüncü ayında, kimselere güvenemem, çocuğuma sen bakacaksın diye direktmişti. Tam başörtüsü nedeniyle mesleğinden ayrılmanın ertesinde, işinden gücünden olmanın bedbahtlığını yaşarken Bursa'da ablasının evinde bulmuştu kendini. Ablası kız lisesinde İngilizce öğretmenliği yaptığından altı yıldır yeğeni Mert'e o bakıyordu. Memleketleri Ezine'ye ancak ablasının tatillerinde gidebilir, hayli yaşlı anne-babasıyla sayılı gün birlikte olabilirdi. Kimi zaman ablasının evinde bunca zaman neden tutulduğunu sorgulayacak olsa da ailede kimse yakınmazdı onun yıllardır baba ocağından uzak oluşundan. Hatta atanışının ilk yılında görevini bırakmasını kabullenemediklerinden bir tür cezaya çarptırılmış da sayabilirdi kendini. Ezine kendi halinde, herkesin birbirini tanıdığı, bildiği, aile içi meselelerin ışıltı hı zıyla yayıldığı küçük bir ilçeydi. Babası dostuna düşmana; 'kızını bunca yıl okuttu ama bir baltaya sap edemedi' dedirtmemek için onu uzaklara göndermekte bulmuştu çareyi. Böylece hem torununun emin ellerde büyümesini sağlamıştı hem de kızının her geçen gün gözünün önünde sararıp solmasını izlemekten kurtulmuştu. Zehra'nın yaşıyla hiç de bağdaşmayan hüznü duruşu birkaç haftalık tatil dilimlerinde bile sorun olurdu baba evinde... Babası biz bile bu yaşta senden daha dinç, daha neşeliyiz diye çıkışırdı. Mesleğini bırakmasaydın işin, aşın, adın, itibarın olsaydı, ablan gibi elin bol para görseydi, yüzün güler, benzine renk gelirdi diye söylenirdi ağız dolusu. Zehra yalnızca dinlerdi. Ne haklısınız der ne de haksızsınız diye diklenirdi. Eleştiriye alıştığından mıdır nedir öfkelenildiği, hiddetlendiği zamanlar yok denecek kadar azdı. Ailede herkesin afрасı tafрасı ayrı alemde halbuki. Ona müdanaları yokmuş gibi davranmayı, üzüldü kırılacağını bilseler de ağızlarına geleni sayıp dökmeyi severlerdi. En yakınım diyebileceği annesi bile sıcak bir gülüşü, tatlı bir sözü esirger olmuştu. Her eve gidişinde zihni yorulur, morali bozulurdu o yüzden.

Haziran gelince hepten artardı suskunluğu, midye kabuğu gibi içine kapanır, söyleneni dinlemez, sorulana duymaz, anlatılana sağır, anlatılacağı dilsiz kesilirdi. Kimse onun varlığının farkına varsın, adını ansın, bir şey umsun ya da bir iş buyursun istemezdi sanki. Odasının kapısı tıklatılmasa yemeğe gelmeyi bile akledemeyecek kadar dalgınlaşır, işahsızlaşır, lokmalarını zoraki çiğner, herkesten önce masadan kalkar ve yorgunum, halsizim gibi mazeretlerin ardına sığınarak yeniden odasına kapanırdı. Ablası ve eniştesi yılın bir ayı ondaki bu değişiklikleri artık kanıksadıklarından sabırla haziranın bitmesini beklemekle yetinirlerdi. Mert ise teyzesinin hüznü duruşunu içine sığdıramayan çocuk coşkusuyla elinden geleni yapardı onu güldürebilmek için. Çok sevdiği bilyelerini, Pokemon kartlarını, futbol formasını hatta çikolata, cipsi ve yalama şekerlerini önüne sererdi. Beğendiğini al teyzeciğim, derdi. Seni kreşte çok üzdüğüm için mi bu kadar durgunsun?

Dört yaşına kadar Mert'e evde bakmış, son iki senesini Çekirge'de açılan bir kreşte çalışarak geçirmişti. Aslında bu işi kapı kapı dolaşarak bulmuş değildi. İş ayağına gelmişti bir nevi. Ablasının apartman komşularından hali vakti yerinde Semra Hanım çalışan bayanların çocuklarını güvenle bırakabilecekleri hem kreş hem ana-

okulu işlevi gören bir çocuk bakımevi açmayı plânlamış bu iş için de Zehra'nın diplomasını kullanmak istemişti. Üniversitede çocuk gelişimi bölümünden mezun olurken hep bir kız meslek lisesinde öğretmenlik yapacağını tasarlarken önüne böyle bir fırsatın çıkması Zehra'yı hem şaşırtmış, hem de sevindirmişti. Diplomasının hiçbir işe yaramadığına inandığı bir dönemde tam da Mert'in oyunsuzluk ve arkadaşsızlıktan bunaldığı bir anda açılmıştı anaokulu. O günden beri haftanın beş gününü Mert'i de yanına alarak anaokulunda geçiriyordu. Semra Hanım üç-altı yaş arası çocukların eğitimini ona vermişti. İşini seviyordu. Başörtüsüne karışan girişen olmadığı gibi birbirinden sevimli yirmi öğrencisi olmuştu. Mert'in kıskançlıklarından fırsat buldukça hepsini kucaklar, öpüp koklar, her birinde huzurun, sevginin, insanın içini ısıtan bir sevincin izlerini duyumsardı. Üstelik asgari ücretten de olsa eli para görür olmuştu. Maaşını aldığı ilk işi Mert'i sevindirmek olurdu. Mert annesine ve babasına, piyasada ne kadar pahalı oyuncak varsa isterim diye tuttursa da ona bu konuda hiç naz buğuz etmezdi. Oyuncakçı dükkânına girdiklerinde hiç yekun tutmayan plastik bir oyuncakla sarılırdı ya da oyuncak istemem, sen bana parkın önünde çilekli bir dondurma ısmarla yeter diye elinden çekiştirirdi. Zehra'nın ister istemez gözleri dolardı o zaman. Onun küçücük yüreğinde büyüklerinin ihmal ettiği sevginin esenliğini duyumsayış aralarındaki dostluk köprüsünün daha bir kuvvetlenmesini sağlardı sanki.

Anaokulu açıldığından beri zaman daha hızlı akıyordu ama haziran geldiğinde günler yaşanmak için değil de insanın hafızasına kazınmak için durgun, durağan, sıkıcı, bunaltıcı bir kisveye bürünüyordu sanki. Bu yedinci kara hazırandı. Dönerim deyip de dönmediği, ararım deyip de aramadığı, mutlaka deyip de her şeyi muallakta bıraktığı yedinci kara haziran... Yedi yıl öncesine kayıp gitmediği bir gün olsaydı zihninde, onu düşünmediği bir lahza, kahverengi gözlerini anımsamadığı bir saniye... Kızılay'ın arka sokaklarında yaşanmış onca hatıra, hayalle gerçeğin ayrılmaz olduğu saatler çıkmazında verilen sözler... Ne olursa olsunlar... Her pahasınalar... Kesinlikle ve mutlakalar, başka yolu yoklar zincirinde örülen zaman!..

Süreyya'nın abisiydi. Süreyya üniversitede aynı sınıfta okuduğu yakın arkadaşlarından biriydi Zehra'nın. Bir hafta sonu Kızılay'daki bir pideciye yurttan yemek üzere pide sardırırken karşılaşmışlardı Hakan'la. Üzerinde Kara Harp Akademisi'nin üniformasıyla yanlarına yaklaşmış, kardeşine hal hatır sorduktan sonra kibarca Zehra'yı selamlamıştı. İlk sıradan bir selamlaşma, öylesine bir rastlantı sanmıştı genç kız. Daha sonra her hafta sonu Süreyya'nın ille de birlikte dolaşalım ısrarlarının ardında da bir şey aramamıştı. Öyle ki hemen her hafta sonu Hakan'la karşılaşip selamlaşmaların ve kısa birkaç cümleyle başlayıp gittikçe uzayan sohbetlerin hiç de rastlantı olmadığının aşinalığını farkedene kadar. Hakan'ın özellikle rastlaşmak için çaba sarfettiğini, 'ne tesadüflerin', 'yine mi sizlerin', 'sevgili kardeşim bakalım bu hafta nasılların' ardında itinalı bir plânlamanın olduğunu ancak günler sonra anlayabilmişti. Bu tür karşılaşmaların tesettürüyle ve kimliğiyle hiç bağdaşmayacağını iyi bildiğinden Süreyya'yla çıktığı ikinci gezintilerini sonlandırmıştı akabinde. Fakat Hakan onun kaçıp uzaklaşmasına fırsat tanımadan, niyetinin ciddiliğinden, uyuşan

düşüncelerinden, aynı davaya baş koyduklarından, onu daha çok bunun için tanımak istediğinden dem vurmuş, birkaç aya varmadan da evlilik teklifinde bulunmuştu.

Her şeyin yıldırım hızıyla gelişmesi bir yana, hayatında yaşamını birleştirmeyi hiç düşünmediği bir meslek grubundan biriyle böylesine bir diyaloga girmek zihnini ve yüreğini allak bullak etmeye yetmişti. Hakan'ın teğmen çıkmasına aylar kala sanki kendini uçurumdan aşağı atar gibi içinde bulunduğu kurumun kural ve yasaklarını hiçe sayarak böyle bir teklifle karşısına çıkması anlaşılır gelmiyordu. O yüzden en başından mesafeli ve soğuk tavırlarla imkansız düşlemenin lüzumsuz olduğunu anlatmıştı ona. Dinlemek istememişti. Bütün inanmışlığıyla, sonuna kadar mücadeleden, tabuları yıkmaktan, cesurluktan, ilklerden ve öncülerden olmaktan bahsetmişti. Her tavrına yansıyan azmi ve kararlılığı yabana atılır gibi değildi.

Zehra yine de hayli direnmiş; onun samimiyetine inanmakla birlikte gelecek plânlarının yalnızca düş olduğunu vurgulamaya çalışmıştı dili döndüğünce. Fakat Hakan öyle pervasızdı ki, her gün çıkmaz bir sokağa sapmadıklarını kanıtlamak istercesine çeşit çeşit alternatif üretirdi. Gözlerden uzak bir evde sessiz sedasız sürdürülen mütevazı bir yaşamın yalnızca hayalle sınırlı olmayacağını, birliktelikleri için gerekirse bunca yıllık öğrenimini bir kalemde silebileceğini, askerlerin de ruhlarının olduğunu hatırlatırdı bütün içselliğiyle. Onun gözlerindeki şevk, ses tonundaki kararlılık değil miydi her an, her saniye, içindeki imkânsız bastırmasına sebep olan. Sekiz yıldır askeriye içinde olmasına rağmen ne çok şey biliyordu inanca ve özgürlüğe ait... O konuşmaya başladığında evrendeki her kıpırtı yerini garip bir sessizliğe terkederdi, her obje içlenir, hüznülenir sihirli bir fanusa dönüşürdü de Zehra onun ışığında güvenle yoluna devam edebileceğine inandırırdu kendini. Üç-beş ayda yüreğinin kabına sığmayacak ölçüde ona akması, içinde imkan dahilinde görmediği nice umudun dirilmesine, zincirin kırılmasına, duvarın yıkılmasına sebep olmuştu.

Okul biter bitmez, demişti Hakan. İkisinin de son senesiydi. Yaza nişan, sonbahara düğün... Ama birdenbire resmiyete dökülmemeliydi hiçbir şey. Baştan tedbirli olup; aile arasında yapılan sessiz sade bir törenle akitlerini duyurabilirlerse ikisinin de lehine işleyebilirdi zaman. Hem nüfus cüzdanındaki ibarelerin ne önemi vardı ki. İnsan ülküsü uğruna bütün gereksiz ritüelleri terkedebilmeyi bilmeliydi. Beşer zihniyle üretilen örf adet, yasa-kural, tabu-formalite ne varsa yıkabilmeliydi. Ona 'olur' demek kutsal olanı kabullenmekle aynı çağrışımı yaptığından ayrıntılara takılıp kalmayı basitlik olarak görür olmuştu. Hakan'ın en küçük bir art niyet taşımayacağından öyle emindi ki okul bitimine bir ay kala, aldığımız kararları neden imam nikâhıyla noktalamıyoruz önerisini birkaç gün süren bir düşünce yoğunluğunun ardından kabul edivermişti. Sadece daha rahat konuşup görüşmek için demişti Hakan. Yazın aileleri de tanışıp kaynaşacaklardı elbette. Sonrasında daha rahat görüşmüşler miydi? Zehra'nın çekingen ve ölçülü davranışlarında bir değişme olmadıysa da iç dünyasında zuhur eden esenlik yarını biraz daha yakınlıktırmıştı sanki. Yarının böylesine uzun, iç karartıcı bir dehlize dönüşeceğini bilebilseydi...

Seymenler’de az mı konuşmuşlardı yarına dair. Keçiören sokaklarında önünden geçtikleri apartmanların ısk sızan pencerelerine bakarak az mı hayal kurmuşlardı. Bir gün yalnızca kendilerine ait bir dünyanın olabilirliğini düşledikçe az mı çarpmıştı yürekleri deli deli. Hakan göz önünde dolaşmayı, rastgele hareket etmeyi sevmezdi hiç. Üniformasının içindeyken sanki dünyayı sırtında taşıyormuşçasına ciddi ve vakarlı durur, hiç gülmeyen, konuşmayan birini çağırırtırdı insana. Belki akademide, arkadaş arasında da tıpkı görüldüğü gibiydi ama Zehra’yı gördüğünde asırlardır içinde biriktirdiklerini küflenir paslanır endişesiyle bir bir ortaya dökmek için sabırsızlanırdı âdeta... Zaten hep o cümleler, hep o içlenmeler, hep o inan kiler değil miydi dünü yarına, yarını umuda mecbur eden. Haziran ortalarını karanlığa dahası hayatı kara haziranlara çeviren? Hata mıydı? Çılgınlık mı? Yedi sene önce kıyılan nikâhlarından arda kalan bir şeyler var mıydı şimdi ellerinde?!...

Yaza ailelerini tanıştırmak üzere ayrılmışlardı başkentten. Fakat o yaz istenen buluşma gerçekleşmemişti. Tayin hazırlıkları, kurslar, sınavlar, atamalar girmişti araya. Hakan’ın tayini Ağrı’nın Doğubeyazıt ilçesine çıkmıştı. Zehra’nın Adıyaman Besni’ye. İlk ayrılık yılı özlemlerinin her satırına yansıdığı mektuplarla tüketilmişti. Hakan çalıştığı tugayda öğrencilik günlerinde alıştığı rahatı bulamamaktan, kırsalın zorluklarından, en çok da dayanılmaz bir hal alan yalnızlığından yakınıyordu. Hayat Zehra için de hiç kolay değildi; ama o bir öğretmen arkadaşıyla birlikte kiraladığı köhne bir apartman dairesinde yarına dair tozpembe hayaller kurarak mutlu olmayı biliyordu yine de. Yarına ne kalmıştı ki şunun şurasında. Bu yaz aileleriyle biraraya gelip o kutlu sözleşmeyi ilân edebilirlerse, birlikteliklerinin meşruluğunu onaylatabilirlerse büyüklerine... Kendi ailesinin bir problem çıkaracağını sanmıyordu. Hakan da ailesini bir dediğini iki etmeyen kimseler olarak anlatmıştı hep. Yazki törenin ardından bir müddet daha ayrı şehirlerde yaşamak zorunda kalacaklarsa da önemsemeye çalışıyordu. Bir gün bir şekilde düşledikleri o sessiz sade eve ve kutlu birliğe ulaşacaklarını ümit ediyordu. Eğer yürekten sevmişse insan hangi kuvvet, hangi engel, hangi olmaz-imkânsız set çekebilirdi ki önüne. Haziranda demişti Hakan, son mektubunda. Haziran ortası geleceğiz... Son mektubu, son cümlesiymiş meğer...

Aradan nice haziranlar geçti. Yalnızca ortasında değil, başında sonunda, gecesinde gündüzünde, akşamında sabahında bekledi onu. Ama o hiç gelmedi. Ne kuru bir selam gönderdi ne de neden gelemediğini açıklayan bir haber. Ölmüş olsaydı böyle olurdu ancak. Aylarca yazdığı mektuplara cevap bekledi durdu. Yüzlerce telefon açtı çalıştığı tugaya. Yok dediler her seferinde. Ölmüş olsa öldü demezler miydi? Yoksa dağlarda yaptıkları bir tatbikat sırasında hain bir kurşuna mı hedef olmuştu? Neden bir şey söylemiyordu kimse? Eğer öyle olsa en yakın bir arkadaşı, ya da nikâhlarında şahitlik eden Kemal’le Suat ne yapıp edip gelmezler miydi yanına? Arkadaşlarının nikâhlısına destek olmaları gerekmez miydi acı gününde? Kimseden ses çıkmadı. Sanki Ankara’da yaşanmış ve bitmiş bu birlikteliğin öksüz ve yetim kalması öyle sıradandı ki, kainattaki her zerre başka ne bekliyordun dercesine sorguluyordu onu. Başka ne bekliyordun? Memleketin cadı kazanı gibi kaynadığından haberin yok

mu? Alınan kararlardan, gizli darbelerden, verilen gözdağlarından, uzun ince soruşturmalardan, yakarım, yıkarım söylemlerinden, küfür, darp ve hakaretlerden... Hiç mi gazete okumuyorsun... Haber dinle öyleyse. Ekranlardan odalara taşan giyotin çehreli adamların tehditlerini işit... İşinize gelirselerini dinle, ya sev ya terket nutuklarıyla yıkansın kulakların. İstedğin kadar onun onlardan olmadığına inan sonra. İstedğin kadar benim Hakan'ım farklıdır de. Birlikte dinlediğiniz özgürlük ezgilerini mırıldan. Ölümüne verdiğiniz sözlere sığın. Düğümün çözüleceği haziranları bekle, öze, ağla ve haykır.

Hep böyledir işte. Hayattaki bütün acı gerçekleri önce inkar ederek savuşturmak ister insan. Ya değilse, öyle değilse diye avutmaya çalışır korkularını. İnkârı aylarca, hatta yıllarca sürdü, halen de sürüyor. Kaç kez unutmayı denedi oysa. Sevgisini yad-sımayı, hatıralarını tortop edip zaman dehlizinde boğmayı istedi tüm kalbiyle. Başaramadı. Avunamadı. Zaman aşımına uğramadı hiçbir yürek kıpırtısı. Azıcık körelmesi gerekmez miydi hislerinin? Seviyorum sanmışım diyebilmesi ya da. Üçüncü kara haziranın ardından kulağına gelen o haber bile duygularını köreltemediyse!... Eski bir dostunun benden duymuş olma ama... diye başlayarak hayatta duymak isteyeceği en son haberi getirmesi üçüncü ayrılık haziranına rastgelmmişti. Ölmüş olsa böylesine üzülmü müydü? Tugay komutanının kızı mıymış yılları sessizliğe boğan imge? Ordu evinde tertiplenen bir asker eğlencesinde mi tanışmışlar? Kız eczacılıkta öğrenci miymiş henüz? Okuyor olması evlenmelerine engel sayılmıyor muymuş? Resmi nikâhları eylülde mi kıyılmış? Haziran ortasındaki düğünlerinde havai fişekler mi süslemiş Doğubeyazıt göğünü?...

Ölmüş olsaydı, bir kör kurşuna kurban gitseydi yüreğindeki öldüremese bile umudunu keserdi hiç olmazsa. Her Ankara lafzında canlanmaya hazır hatıralar girdabıyla savaşıp durmazdı. Gördüğü her üniformalıda ondan bir esinti bulmazdı. Yitik haziranlara gömülen yitik sevdasını yazgının kutsallığına terkedebilirdi belki. Sevgisini masum meşruluk yumağıyla ölünceye dek yüreğinde yaşatabilirdi. O zaman ne sitem karıştırdı duyumsadıklarına, ne de bugünkü gibi aldatılmış, her zerresiyle sömürülmüş hissedirdi benliğini. Ama ölmemişti işte! Ölgün bir tablonun içinde bütün canlılığı ve küstahlığıyla varolmayı hüner belleyen nicelerinin safına katılmıştı. Harbiye günlerinde kınadığı, adam hesabına almadığı, aman benden uzak dursunlar da... dediği tektiplerin safına karışmıştı.

Günlerce gecelerce 'sebeb'ine takılıp kalmıştı. Sebep çoktu ama yoktu da aslında. Sebep bulmak isterse hiç yoktan da bulabilirdi insan. Besni'de ancak bir yıl öğretmenlik yapabilmiş, malum süreçten sonra çalıştığı okula müfettiş akını başlayınca kınama, uzaklaştırma cezaları derken üç- beş ay içinde görevine son verilmişti. Bunu ona yazdığında, teselli cümleleriyle dolu bir mektup almıştı ilkin. Hakan yazdığı satırlarda üzülmemesini, böylesinin birliktelikleri açısından belki daha hayırlı olduğunu vurgulamışsa da o; satırlar arasında gizli bir iç sıkıntısı, paylaşılabilen bir karamsarlık sezilmemişti sanki. Fakat o günlerde her şeyden, her sözden alınır olduğundan önyargılı davranmak istememişti. Doğru algılamışmış meğer. Sonun başlan-

gıcı o mektupmuş; sonrakiler ise virgülü, noktası. Hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığı-nı, düşlediği özgürlüğü yaşadıkça bulamayacağını, nefes bile alamaz hale geldiğini anlatırken iflasını haykırdığını neden anlamak istememişti? Neden inadına geçici buhranlara yormak istemişti ki onun kahırlı serzenişlerini? Neden yine de hazıranda ille de hazıranda diye biten yazıtların son cümlesine kilitlenip kalmıştı? İnsan içinde tüketmişse baharı hangi haziran geri getirebilirdi ki nisanı? Hangi yine de... hangi bekle... hangi düşe bulanmış umut... Umut yalın haliyle olmalı değil miydi? Bedelsiz özgürlükleri bit pazarına, bedellileri karaborsaya düşüren hangi sebeplerdi?

Yine de sevdigine kötüyü yakıştıramıyor insan. Bir zaman özünü tanıdığını sandığına toz konduramıyor. Kim bilir neler yaşadı da... demekten alıkoyamıyor kendini. Zincirlerini kırmış hiç kimsenin bile bile kendini yeniden prangalayamayacağına inanmak istiyor. Az mı haber çıktı medyada. Memleketteki gizli takiplerin, MOS-SAD’I, CIA’yı aratmayacak bir hünerle yol aldığını, insanların kırk satır mı kırk katır mı tercihlerine zorlandığını az mı okumuştun? Onun yanında olsaydı, öğrencilik günlerindeki gibi birlikte adım atabilselerdi, her şey hayal ettikleri gibi olabilir miydi bugün? Kaç kez görev yaptığı yere gitmek istemiş, bunu ona imalı da olsa bildirmişti. Ama her seferinde tedbir bahanesiyle reddedilmişti teklifi. Halbuki gel dese, desteğe ihtiyacı olduğunu söylese gitmez miydi? Hiçbir zaman evliliğinde maddiyatı önceleyen bir kız modeli çizmemişti. Hatta bir lokma bir hırka felsefesini güncelleştirmişti her fırsatta. Ama memleketin işsizlik ortamında ‘Allah bir kapıyı açmadan bir kapıyı kapamaz’ umudu fazla bir şey ifade etmiyordu pek çoğu için. Zoru göğüsleyememe endişesiyle nice kararlara, nice imzalar atılabiliyordu; nice köprülerin altından nice sular akıtılabiliyordu. “Mesleğimden ayrılırsam belediye otobüslerine şoför bile yapmazlar beni” demişti bir keresinde. İnadına umutsuzluk...İki dil biliyordu, teknik konularda oldukça yetenekliydi, ticarete yatkın sayılırdı halbuki... Bunları onun mu hatırlatması gerekiyor.

Gökyüzüne havai fişekler fırlatılırken ışık yağmuru altında neler düşündü? Uzaklarda yolunu bekleyen, kör haziranlarda baharı düşleyen sözde nikâhlısını mı? Yoksa uzun saçları ve ince endamıyla görende hayranlık uyandıran, koluna takıp istediği eğlenceye, istediği toplantıya göğsünü gere gere götürebileceği yeni hülyasını mı? Kağıt üzerinde olmayan antlaşmalar derdest çöpe atılabilir, realite uğruna tabular ay-yuka çıkarılabilirdi belki; ya Allah’a verilen sözler! Onların hiç mi anlamı yoktu? Şimdi ne yapar? Nerededir? Yüzbaşı mı olmuştur, binbaşı mı? Apoletleri gözalcı, potinleri cilalı mıdır istediği gibi? Çocuklarına ne anlatıyordur yarına, umuda, inanca, aşka dair? Kronik bir hafıza kaybıyla mı geçiştiriyordur eşinin, özgeçmişine ait meraklı sorularını? Haziran ortalarında içi burkulsa hiç değilse. Solgun gecelere uyansa. Yüreğinin mecalsiz çırpınışlarını dinlese azıcık. Balkona çıkıp yıldızları seyretse; özgürlüğü özlediğini duyumsasa... Ve ağlasa... gözlerindeki yaş tükenene kadar tükenişine ağlasa... Askerlerin de ruhu vardır dediği günlerin bugusuyla titrese. Af dilemeyi, öze sığınmayı bilir mi? İhanetini itiraf etmeyi ya da...

Affeder miydi?

Kendim için değil, onun için dediği, halen tüm kalbiyle onun kurtuluşuna dua ettiği için kendine kızıyor. Özüne ve özgürlüğüne ihanet eden bir vefasız ahl ederek tükettiği, yüreğini berkitilmiş bir inançla tazelemek yerine acıyarak, acınarak harcadığı yıllarına yanıyor şimdi. Yiten zamanın, kaybolan umutların telafisi olsa, kayıpları en aza indirgemenin bir formülü; sekizinci haziranı dimdik vakarla karşılayabilmenin bir yolu, yordamı... Dilerse neleri başaramaz ki! Geçmişin eli eteği kol kanat germiyor da acıyı çoğaltıyorsa üzerine sünger çekebilmeli insan! Denize ulaşmak için devinip duran ırmaklara, asırlardır yeryüzüne ışık saçan yıldızlara, bütün nahifliklerine rağmen özgürlüğün simgesi olabilen güvercinlere baksa bir... Ya da içindeki çaresizliği öldürse ve geç değil hiçbir şey için diyen yürek serinliğine kulak verse. Hiç istemediği kadar istese bugünü, hiç meydan okumadığı kadar dirense maziye ve duyumsamadığı kadar yakınlaşsa yarına. O gücü bulabilir, o adımı atabilir, o çok önemli saydığı parçasını da öldürebilir; bahçesinde fesleğenler, karanfiller, ortanca- lar yetiştirmeyi düşlediği o sessiz sakin evi özlemeden nefes alabilir istese... İstemeyi de öğrenebilir, başarmayı da. Yaşama sakinimsiz tutunabilir, umuda pazarlıksız sokulabilir; yüreğinin tüm dokularına yayabilirse istenci...

Garip bir haleti ruhiyeyle yatağından kalkıyor. Uzaklarda solan gülün, sönen yıldızın hüznünü kuşanmadan kahvaltı sofrasına yürüyor... Mert'in tatlı sesiyle gülüm- süyor sonra... Günaydın teyzeciğim!... 📖

SEDAT DEMİR

ÇELİK TELLİ NEY*

Annesi evde yok, o da benim kadar üzülyordur oğlunun haline. Annesini çok seviyor. Ondan söz ettiği zaman ardına kadar açık ışıklı bir kapının altından geçiyor.

Beni de seviyor mu acaba?

‘Korkmuyorum, artık korkmuyorum’ demişti, ‘İstediğim an, beni her şeyden saklayacak yolculuğa çıkabilirim, odamda, tek başıma...’

‘Bir başkasıyla neden olmuyormuş tatlım?’

‘Tek başıma... Solo, uzak bir şehri arayan resital.’ diye yanıtlamıştı yine o sinir bozucu dik kafalılığıyla, birkaç yüzyıl yaşamış insanın korkutucu sertliğinde... Ya o gözünün suyunda batıp çıkan, çırpınan endişe?

Odasının kapısı kapalıydı. Durdum.

Annesi anlatıyor: Geceleri uyanıp arka bahçede, karanlığın altında, orkidelerin yanında, bağıra çağıra yıldızlara ağlıyormuş. Kurt gibi uluyormuş... Kan tükürüyormuş. Uyurken çenesi kilitlendiği için diş etleri kanıyormuş, ama iyiymiş şu günler biraz da olsa, gülümsüyormuş.

Avrupa’ya kaçan o sorumsuz babası... Canım sevgilim benim; hiç şikayet etmiyor o adamdan; ‘onun yokluğu...’ diyorum, ‘...onun yolculuğu, ne yapalım’ diyor. Gözlerimin içine bakan, karanlığı yeşilini kapatan gözleriyle karşımda, sanki her an garip bir şeyler söylemeye, bağırmaya ya da ağlamaya hazırlanıyor.

Kapısı kilitli değildi. Açtım.

Duvarlarından kendi ülkesinin bayraklarını indirmiş. Posterlerini diyorum canım işte, posterleri: Onun bayrakları... Ama indirsin... Kendisi de duvardakiler gibi bir usta zaten. Entelektüel de. Jimmy diye sesleniyorlar arkasından, Hendrix gibi çalıyormuş gitarını. Gruptan ayrılması da çok ilginç bir karardı tam da her şey yolundayken; gerçi ayrılalı bir hafta oldu ama, belki döner...canım benim o.

Odası bir keşişin odasına benzedi, renksiz ve. Ne kadar da ıssız bir haftadır. Kitapları da oturma odasına taşımış. Gitarı, amfiler... Yatak, küçük çekmeceli bir masa, o kadar.

Masanın üzerinde bir kağıt, titrek bir el yazısı. Okudum.

Aman Tanrım!.. Yolculuk dediği bu olsa gerek! Koca bir sanrı mı bu yaşamak istediği, yoksa küçük bir heyecan mı oynadığı; ne kadar da karmaşık yaşadıkları, gölgeler içinde. Aman Tanrım! Son bir hafta içinde daha da ihtiyarlaması bundan, hiç uyumamış gibi duruyor. Belki de hiç uyumuyor.

Benden uzaklaşıyor.

Bir kez daha okumalıyım, ona yaklaşmalıyım, belki biraz daha....

“... bir koşucu gibi terledim şu an. Nefesimi kontrol altına almalıyım. Titriyorum, en çok da ellerim titriyor. Gitarım da titriyor yerde, o da nefes nefese ve sanırım en az benim kadar yorgun. Ellerimi kontrol altına alıp her şeyi bu kez en baştan alıp yazmalıyım; o andan önceki bütün sıkıntıları, bütün meydan okumaları, bütün cesaretimi...”

Tekrar okuyabilir miyim? Öyle ki, çok korkuyorum...

“Korkmuyorum...ben de zamanı Greenwich Village’de başlattım işte; her şeyin keşfedilmeye hazır sular gibi beklediği yerde, tam da Central Park’a açılan o köşede, hep caddenin ortasında bekleyen ve askılı pantolon giyen göbekli adamın –bütün kitapları okumuş gibi, o bir entelektüel bu caddedeki herkes gibi ve bütün dünyayı gezmiş gibi gülümsüyor bana- arzulu gözlerine iştirilmiş, her yeni yüzü şenlendiren, tam da Central Park’a dönüşen köşede. Chinatown’dan, İtalyan mahallesinden, Harlem’dan, Hindistan’dan gelen herkese hazır burası; Latinler, Avrupalılar... Hepsi burada, Manhattan’da. Heey... Big Apple! İşte New York bu sabah da uyandı. Yağmur yağıyor.

Yağmur yağıyor; çantam ağırlaşıyor. Yüzümdeki gümüşler neden yine canımı yakmaya başladı. Yağmur yağıyor. Yürüdükçe canım yanıyor. Koşuyorum. Koşmalıyım. İnsanlar, ama hepsi... Belki de çok hızlı koşuyorum... Baktığım her insan hemen eriyip yok oldu, yerine başkası geçti ve böylece on dakika içinde milyonlarca yüzün şahidi oldum. Riverside’a doğru koşmalıyım. Sonrası Atlantik. Şu an neredeyim...dünya, insan eliyle sıkılmış sertleştirilmiş bir çamur topu gibi...Amsterdam Avenue’deyim. Yukarı Batı Yakası. Yağmur yağıyor ve bu koca, lanet, gölgeden gemi su alıyor. Bir tek yağmur gerçek. Bulutlar bu dünyaya ait değil; suları yeryüzündeki her şeyi yok ediyor, yerine kendisi geçiyor. Eve gelmemeliydim. Ama, yağmur yüzümü acıtıyor...”

Bugün hiç yağmur yağmadı ki...

“Sahilden, evin önünden geçmeden SoHo’ya gitmeliydim. Korkuyorum. Yağmur yağıyor. Aslında şu an oturduğum yerde bile koşuyorum. Le Zoo’dan

dönüp Dördüncü Caddeye daldım. Yine eve doğru koşuyorum. ‘Çok üzgünüm.’ Sevilla’nın önünden geçerken ayağım takıldı bacakları olmayan gazeteciye, düşüyordum. Hey! Üzgünüm ahbab!

Dokuzuncu Cadde’ye hızla girdim. Çok kalabalık.”

Burada Dokuzuncu Cadde yok!... Çıldırılmış bu çocuk.

“Yağmur, acıyan yüzüme yağıyor. Saçlarım kopuyor. Asansör, Tanrım korkuyorum. Yüzüm düşecek gibi duruyor kafamda. Asansör. Ev. Kapı. Odam. Gitarım kaplanım benim. Hadi götür beni. Hey Jacklar nerede? Gain. Yüksel sin ses, buhar gibi, pişen ekmekten. Volume: Trebble. Meydan okuyorum yalana ağzımın tüm büyüklüğüyle. Rework: Büyük Kanyon’da çelikleşen, Büyük Kanyon’u parçalayan sesim. Lead: Solo. Tek başına... Clean. Koca bir damla dünya, temiz.

Ellerim nerede...burada işte. Hadi oğlum, tromolo kolunu çek. Ellerimi gitarımın gövdesinden, gövdesindeki çelik tellerinden ayırmamalıyım. Çal! Volume:Trebble. Herşey sallanıyor, herşey çatırdıyor. Düşmemeliyim. Tromoloyu çek. Çal! Beton yumuşuyor, çamurlaşıyor. Siyah ışık geldi beni yutmak için. Çal! Karanlığı kadifenin. Üzerinde milyonlarca rengiyle beni yutmak için geri geldi işte. Nemli toprağa ensemden tutup soktu beni. Gitarım sanki bir flüt gibi üflüyor sesi. Çıkarmıyor, üflüyor! Korkuyorum. Çal! Milyonlarca soluğun şikayetine dönüştü gitarım, wow! Müthiş bir uğultu çıkıyor gitarımdan. Çamurdan başka bir şey göremiyorum. Kemikler. Omuzlarından kopmuş kelleler. Hepsi ağlıyor. Ağlıyor. Tromoloyu sık. Çamur sulanıyor, ıslanıyor. Çamur ateşe düşüyor. Ateş. Kıpırmızı ateş göz kapaklarımın altında. Tepemde odamın lambası, sallanıyorum. Dizlerimden kopuyorum. Dünyanın içinde koşuyorum. Yok hayır düşüyorum dünyanın içine, içinde.”

Aman Tanrım! Nasıl bir yolculuk bu?..

“Altımda başka bir ışık, ta başından beri. Korkuyorum. Etim tutuşuyor. Tekrar tutuşuyor. Milyonlarca şikayet eden ağız da tutuşuyor. Ateşin içinde hepsinde görüyorum. Ateşin içinde kurumuş bir ceset gibi sallanıyorum. Tromoloyu iyice sık. Yine kemikler, kurukafalar... Şikayet eden ağızlar...ağızlar yaşıyor, canlı, dudakları var. Ayaklarımın altındaki rüzgarlı ışık durmuyor, büyüyor. Ne kadar da kuvvetli; rüzgarıyla beni ters çevirdi, ayaklarım yukarıda. Aşağı? Yukarı? Kafam yok. Gitarım inliyor. Aman Tanrım! Yine gitarım yok oldu. Her seferinde böyle oluyor. Ses büyüdükçe gitarımı parçalıyor ellerimde. Aman Tanrım! Tromoloyu sık. Aman Tanrım; yine aynı şey oluyor. Gitarım nefesli bir çalgı gibi dönüyor ellerimde... Nefese dönüşüyor yine... Yok oldu. Her şeyden, bildiğim her şeyden uzağa düştüm. Işık büyüyor. Milyonlarca ışığı yıldızın. Milyonlarca yıldızın ışığı. Uzaya düşüyorum. Dönüyorum, dönüyorum.

Dünya, uzayda küçücük, masum, çok yalnız, yalvaran bir noktacığa düşüyor. Ayağımın altında yeryüzü, çıktım hızla. Ben topraktan fırlatılmadım, dünya aşağıya düştü. Yeryüzü. Gözlerim, gözlerim hep kapalı. Sineğin kartalı yediğini görüyorum.

Neresi Burası? Yeryüzü?..

“Kızıl toprak. Yağlı taşlardan bir yapı. Bir koşucu kadar çevğim. Vay be oğlum! Küçük pencerelerine koşarak, içeriye bakıyorum. Gözleri kapalı insan yüzleri, dönüyorlar. Döndükleri yüzlerinden belli. Gitarım hiç durmuyor. Nefesli çalgılar hiç durmuyor; hepsi bu dünyada olmaktan dertli, şikayet ediyor. Çenem titriyor, ağlıyorum, ağhyorlar. *Tromloyu* gevşetiyorum. Çok yoruldum, *tromloyu* gevşetiyorum. Beyazı arıyorum. Gevşetiyorum. Gevşetiyorum. Bem-beyaz. Dünyayı alaycı ve peşinden sürüklendiği başka bir sese terk ediyorum. Terk ediyorum. Terk ediyorum. Dünya küçülüp büyüyor. Küçülüp büyüyor. Balon kadar yumuşak, balon kadar çocuksu. Kaplanım kendine geliyor, susuyor. Hadi evlat... Aniden, füze rampasından çıkarılmış gibi toprağa sokuluyorum. Toprak. Ağaç kökleri, kemikler, sivri kayalar, ateş... Ateş, sivri kayalar, kemikler, ağaç kökleri. Toprak. Hepsi bedenimi paramparça...korkuyorum. Kafam koca dağları parçaladı, müthiş bir ağrı.”

Korkuyorum...

“Gözlerim açıldı... Yazmak istemiyorum. Yazmalıyım. Şimdi üşüyorum. Çok korkuyorum. Helen’le mi konuşsam bunları? Beni anlar mı? Annemle konuşsam alaya mı alır beni? Buralardan gitmek istiyorum, çok korkuyorum! Yanıma Helen’i de alsam, gelir mi?”

Beni seviyor...

“Ellerimi kontrol altına alıp her şeyi bu kez baştan yazmalıyım; bu andan sonraki bütün rahatlamalarımı, bilerek yitirdiğim özgür meydanları, şefkat bekleyen yalnızlığımı. Gitarım titriyor yerde, nefes nefese sanırım ve en az benim kadar yorgun. Titriyorum, en çok da ellerim titriyor. Nefesimi kontrol altına almalıyım. Çok korkuyorum...”

Yalnızlıktan bahsediyor?..

Ne bir elbise, ne bir kitap, ne bir yiyecek kutusu...odasındaki her şeyi kaldırmış; televizyonu, bilgisayarını, elbise dolabını. Sadece amfiler, gitarı ve şu küçük çekmece-
li masası. Çekmecesinde yazının devamı olmalı!

Neden ağlamak istiyorum?

Neden ağlamaktıym?..

Ouu! Korkunç bir şey bu! Aynısı. İki kağıt daha var burada ve üçünde de yazılanlar aynı. Kelimesi kelimesine hem de... Bütün cümleler aynı, şuna bak! Aman Tanrım!

Gülümsüyor... Şu an eşikte, ayakta, bana bakıyor... Yüzünde boncuk boncuk ter, nefes nefese. Kızacak mı bana, sırrını bu şekilde öğrendiğim için? Gülümsüyor. Dudakları kımıldıyor, sesi kımıldıyor kulaklarımda. Bir nefes bekliyor ciğerlerimde, bir ses...

'Korkuyor musun?' ❧

* Yolculukların anısı, Selçuk diyarının ocağında korku ve titremeyle pişirildi buhar tüten ekmek gibi; buhar, kar ve çöl rüzgarıyla denize gitti, imbatla karşı kıyıya karıştı; her an, dilde evirilerek soğutulunca 'an' kelimeye düştü; kelimeler dilden dile kotarılarak okunacak kıvamda tutuldu...ateşten yüreklere bir kadeh getirildi yağmurdan, su üflendi kadehten.

AYŞE ŞENER YURTSEVEN

AYNANIN ÖNÜNDEKİ TOKALAR

Öğlen sıcağında miskinçe uzanmış sokaklar, gölgelerin artışıyla
Kıpırdamaya başlamıştı. Kızların taze otları süte dönüşmüş, kasabaya taşınıyordu.
Bahar kuzuları annelerinin arkasına gizlene gizlene yol alıyorlardı.
Yeni
doğmuş bir kuzu çobanın kucağında ağlıyordu. Açık avlu kapısından her
şey
görülebiliyordu. "Ben de yarın... Belki..." diye düşündü minik kız.
Çıngırak sesleriyle birlikte akşam, herkesi evine teslim etmek için
geriden
gelen bir zabıta gibiydi. Eve dönme saatiydi. Yaşam burada, bu
saatlerde,
tünele giren bir tren gibi evlere, ağıllara saklanıyordu.
Minik kız saklandığı kuytudan annesine çevirdi ela gözlerini. Annesi
bir
sağa, bir sola vücudunu yığarak, yavaş yavaş kaldırdı hamur leğenini.
Sabaha
da yetiştirirdi bu kadar hamur, iyice de mayalanırdı hem. Karnı doyardı ev
halkının. Annesi böyle düşünerek rahatladı ve sırtını briketlerden örme
duvara dayadı. Geceye bürünmek için acele eden akşama, yalvaran
bakışlarla
baktı. Annesinin tedirginliği ona, bu akşamın her zamanki akşamlardan
farklı
olacağını hissettiriyordu. Bir de kendi haline baktı; sancı
dalgalarıyla
karaya sürüklenen bir kayık gibiydi.
Gecenin hazırladığı büyük sürprizi o da sezebiliyordu. Eğer
ablalarını
yanlış saymamışsa, annesinin tam dört kez yaşamış olduğu şeydi bu.
Belinden
yukarıya doğru ağır ağır yürüyen bir sancı, kasıklarında kayboluyordu.
Belli ki şiddetlenmeyi gecenin ilerleyen saatlerine bırakıyordu.
Annesinin gözlerinden bakıyordu. Pencereden süzülen ışığı gözleriyle
ağır
ağır yudumlarcasına takip ettiler. Anne- kız bir süre içeriye baktılar.

Bir
köşede odanın kendisine ait olduğunu sanan tahta bir divan vardı.
Solmuş
güllerle bezenmiş örtünün altında olsa da, bir taht kadar dik
duruyordu.
Başköşede babaannesi. Diğer köşede ise onun oğlu; yani babası.
oturuyorlardı.
Ablalarından biri sofrayı kaldırıyor, biri yeri süpürtüyor, diğer ikisi
ise
derslerini bir köşede yapmaya hazırlanıyordu. Birçok kurdela baş
geziniyordu evin içinde. Bahar kelebekleri toplanmış gibiydi.
Hepsinde
misafir olma çekingenliği vardı. Mahzunca konmuşlardı oraya, buraya.
Hata
yapmamak için dikkatliydi. Kız kısmına yakışacak şekilde ağır,
oturaklı.
Az ötede, avlunun karanlığında annelerinin ağladığını onlar da
biliyorlardı
sanki. Sessizdiler...
Akşam, endişesini anlamış gibi ılık ılık okşuyordu başını anneciğinin.
Adımlarını ağırlaştırıyordu ikisi için. yıldızlar ağlamaklıydı. Ay biraz daha soğuk-
kanlı. “Bu gece! Aman Allahım! Ya bu
gece
olursa?!...” dedi annesi, ezik bir sesle. “Ya olursa...”
Evin en küçüğüydü. Sadece kendisine ait olan güvenli yerin en üçra
köşesine
saklanmıştı.. Nedensiz saklanılmazdı ya...Buraya yerleştirildiğinden bu
yana
ne zaman aklına gelse, baba- annesi ona:” Oğlum!” diye sesleniyordu.
Bir
çocuk böyle sevgiyle çağrılınca, koşup atlamak ister o kucağa... Ama
çağrılan
o değildi ki.. O bir kızdı. Küçük bir kız.Ya babası...Ona doğru büyük
umutlarla bakıp, hatta bazen okşamaya bile çalışarak “Oğlum geliyor!
Sırtım
yere gelmez benim artık!” diyordu ya.. O zaman yaşamak istemiyordu
işte.
Oysa belki o babasının sırtını beşinci kez yere serecek bir kızdı
işte.
Bir kız...
Annesi avludan içeri girdiğinde, kulaklarını o meşhur karşılama
cümlelerine

tıkamak isterdi, minik kız :” Torunum! Aslan torunum!” Annesine seslenilmiyordu. Karnında taşıdığı sanılan bir oğlan çocuğuna sesleniliyordu. İşin gerçeğine bakılırsa, karşılanan ne annesiydi, ne de o.

Ona hamile kaldığından beri, annesinin yaşamı iyice iğretileşmişti. Alışmadığı bir muamele görüyordu. Çok da alışmamalıydı üstelik.Önceki gibi ağır çuval taşımaya izin verilmiyordu mesela. Ya da tarladaki ağır işler için annesinin yerine geçici olarak bir yardımcı bile tutulmuştu.Aslında traktörün üstünde sarsılmak onun için eğlenceli olsa da, annesinin acı çekmesini istemezdi tabii. Hele yemeğe beklenmesi annesi için başlı başına bir şaşkınlık nedeniydi Eskisi gibi değildi. Sofraya yetişemediğinde bir yemek ayrılıyordu annesine. “İki canlısın sen” deniliyordu.

Tam dört tane ablası var diye, sevinmek istedi minik kız. En büyüğünün gözleri, daha küçüğünün gamzeleri, en küçüğünün de kıvrıcık saçlarından kendine bir yüz çizmişti. Ortanca ablası gibi akıllı olmak isterdi.

Hepsinin üstüne bir de annesinin güneşli havaları andıran çehresi. İşte olmuştu! Bu oydu! Ha bir de uzun olmalıydı saçları. Kırık aynanın önüne çıkarılan tokalarla süslemek isterdi saçlarını.

Fakat hayal kurmanın bir anlamı var mıydı. Hayal kurmak için, önce bir geleceği olmalıydı insanın. Ayırım yapmaksızın, gerçek bir sevgiyle bekleyenleri olmalıydı. Önünde beni yürüti diyen bir yolu, sevinçle zıplayabileceği bir bahçesi, onu olduğu gibi kabul edecek bir ailesi olmalıydı. Hayır!Yaşama adım atacak bir güç görmüyordu bu gece kendisinde...Bu

gece olmazdı.Doğmak için geçerli bir nedeni yoktu.Her şey eskisinden daha beter olacaktı. Doğarsa; annesi suçlanacak, babasının eşe-dosta karşı yüzü eğilecekti.

Ya o güzel yüzü, uzatacağı saçları...Avludaki salıncakta babası gelinceye kadar sallanmayı o da isterdi. Söz veriyordu, okul yolunda oyalanmadan dosdoğru geleceğine. Söz veriyordu, hiçbir oğlanla konuşup gülmeyeceğine.Bulaşıkları yıkardı sırası gelince. Çorap da yıkar, taşları siler, evin her yerini pırl pırl ederdi. Onu isteyen ilk adamla da

evlenip
giderdi nasılsa. Ya onun da hiç oğlu olmazsa?!...
Ama saçları uzun olmalıydı. Ve o tokalardan takmalıydı. Evcilik en
sevdiği
oyundu. Bebeği mutlaka oğlan olmalıydı ; aslan gibi bir oğlan...
Bu gece bu karanlıkta geçirdiği son gecesiydi. Bunu anlıyordu. Fakat
aşağılanmış hissediyordu kendini. İstenmeyen biri olduğunu, doğmadan
konulan
adı gibi biliyordu. Dedesinin adını koymuşlardı ona: Recep! Oysa ne
kadar
isterdi Ayşegül olmasını adının. Salıncağa binmekten daha çok isterdi
bunu.
Bir dalga üstüne doğru yürüyor gibi oluyor, onu bu güvenli sığınağından
çıkışa sürüklemek istiyordu. Hayır ! Henüz doğmaya karar vermemişti o.
Şimdi
zamamı değildi doğmanın. Burası güvenliydi, sıcaktı. Kimse kız olduğunu
bilmediği için henüz seviliyordu da... Fakat bir doğarsa... Büyü
bozulacaktı.
Ah! En çok annesi üzülecekti. Çektiği bunca acıdan sonra, bir suçlu
gibi
boynu bükülecekti. Doğduğunda haberi veren ebe kadının yerinde olmayı o
da
istemezdi. O bir müjde olmayı isterdi ama, bir kara haber olacaktı
aileye.
Kendisinden memnundu, ellerini beğeniyordu mesela. İstenilmeyişine bir
türkü
anlam veremiyordu.
Bir sancı dalgası daha geliyordu. Boğazı tıkanmış gibiydi. Kendini iyi
hissetmiyordu. Annesinin içten içe inleyişleri artmıştı.Kendi
üzüntülerini
bir kenara bırakıp, annesinin çektiği sancılara bir son vermeliydi.
Kendini
düşünmenin sırası değildi. Acele etmeliydi.
Yarın tatlı dağıtılmasına gerek yoktu. Babasını tebrik eden olmazdı
herhalde. Sadece sessizlik olacaktı.Kendisi için mermi atılmasını o da
istememezdi, buna gerek yoktu da.
Başını ellerinin arasına aldı. Ellerini beğeniyordu. İncecik ellerini...
Abıasının parlak yüzüğü aklına geldi. Sırası mıydı şimdi yüzüğün? Zaman
daralıyordu.Ne yapması gerektiğine karar vermek için son gecesiydi.
Artık
burada da bir fazlalıktı. Çıkıp gitmeliydi. Ne olursa olsun başının
çaresine

bakmalıydı. Ölünceye kadar burada kalamazdı ya...
Ölünceye kadar mı?! Neden olmasın dedi, neden olmasın. Doğumuna
sevinilmeyen
birinin ölmesi bir sorun olmazdı ki...Ama ya avludaki salıncak!
Salıncığın
uçurduğu mavi gök! Ve serçelerin zıplayışları. Ya aynanın önündeki
tokalar,
hele pembe olanı...Bütün bunlar doğmak için yeterli neden olamaz mıydı?
Bilmiyordu. Küçük bir kızdı o. Karar veremeyecek kadar küçük biri.
Bir
kız. ✍️

H. HÜMEYRA ŞAHİN

BOŞLUĞA DÜŞEN HİKAYE

O danın orta yerinde, ispiro lambasının uçuk alevinde aydınlanan karmakarışık bir masa duruyordu; mürekkebi akmış kalem, buruşturulup atılmış kağıtlar, kahve sıçramış birkaç parşömen, vazoda kurumuş karanfiller ve cildi dağılmış kitap sayfaları... Pencereden esen rüzgâr, eskimiş perdeyi havalandırdıkça bu dağınıklık gölgeleniyor, sandalyeden sarkan örtünün püskülleri, gramofonun iğnesine sürtünen titretilen bir kadın sesinin ağır ritmiyle sallanıyordu. Bu odada her şey ölüyordu.

Mürekkebi kaleme döndürmek, karanfili suya doyumak, buruşmuş kağıtları yeniden harflerin ayağına sermek, purosunun dumanında kaybolan Behzat'ın alnındaki çizgileri silmek kadar zordu.

Pencerelerin pervazında gezinen sinekler bile ürktü bu can çekişen odadan. Behzat'ın kaçışına onlar da katıldı. Günlerdir başında oturduğu hikayenin bütün kahramanlarını sokağa salan Behzat, köhnemiş sokağın dar çıkmazlarında kendine yeni dostlar arıyor, köşe başlarında itaatsiz kahramanlarından biriyle karşılaşmak asabını bozuyordu.

Rastgele girdiği yollar, onu, ayakkabılarını tamir ettirdiği kunduracının sokağına çıkardı. Daha önce hiç farketmediği bir resim galerisi gördü. Sergilerde dolaşmak hoşuna gidiyordu. Galerinin demir kapısındaki tokmağa hafifçe dokunup, bekleme-ye başladı. Beklerken ayağının altındaki mazgalların arasından kömürleşmiş zeminde parlayan eşyalar gördü; rujlar, anahtarlar, madenî paralar ve galeriye girmeden son anda boşluğa bırakılmış şekilsiz cıkarıcılar... Gördükleri, galerinin müdavimleri hakkında hiçbir fikir vermedi.

Sergi salonundaki matem havası, içeriye girdiği ilk dakikalarda Behzat'ı tedirgin etti. Ne duvardaki resimler, ne de salonun boğuk atmosferi onun terkettiği odasından farklıydı. Girmiş olduğu için dolaşmaya başladı. Kırmızı aydınlatmanın altındaki resim onu, kulaç atmadan yüzebileceği sakin bir denize bıraktı, yüzdü, yüzdü, yüzdü. Fakat bu dinginlik, onu hayatın bütün renklerinden sıyrıldı. Oysa o hareket ve renge muhtaçtı.

Çapraz duvardaki çerçevede, boşluğa dayanmış bir merdiven gördü. Basamaklarında ardarda sıralanmış insan yüzleri vardı. En altta kıvrıkcık saçlı bir çocuk oturuyor, güneşten kavrulan yüzünü uzun bir söğüt dalı gölgeliyordu. Ara basamaklarda çocuk büyüyor ve olgunlaşan suratı gittikçe bezginleşiyordu. Nihayet merdivenin en üstünde nahif yüzlü, buruşuk tenli yetmişlik bir kadın çehresi göze batıyordu. Hepsinin elbiseleri gibi kaşlarının ortasındaki ben de tıpatıp aynıydı. Nahif yüzlü kadının arkasındaki boşluk o kadar derindi ki, merdiven her an bu boşluğa devrilebilirdi.

Behzat resimlerin arasında bir saatten fazla vakit geçirdi. Kapıdan çıkarken, salona girdiğinden beri gözlerini üzerinden ayırmayan donuk çehreli adamın -belki de

ressamın- tedirgin eden bakışlarıyla yeniden yüzyüze geldi. Adam Behzat'ın içindeki bütün mahremiyeti deşerek bakıyordu.

Behzat galeriden eli boş çıktı. Sokağa terkettiği kahramanlarının yerini dolduramamıştı. Tek odalı evinin yolunu tuttu. Oturduğu apartmanın altındaki kasvetli atölyede Madam Sera dikiş dikiyordu. Behzat başını cama dayayıp uzunca bir süre içeriyi seyretti. İpekli kumaşlar bıçkı masasında durmuyor, yün ceketlikler keskin makaslara direniyor, makaradaki iplikler iğne deliğini tıkayan toz zerrecikleriyle cebelleşiyordu. Fakat kadın, gözlüklerinin camına sabırdan perdeler germiş, önüne çıkan engelleri görmezden geliyordu.

Nefesiyle buğulanan camı avuçlarıyla silerken, kadın Behzat'ı farkettiler ve onu eliyle içeri çağırıldı. Madam Sera'nın her zaman kaynayan semaverinden birer fincan çay içtiler. Kadın elindeki işlerin yetişmediğinden şikayet ediyor, fakat bunu yaparken bile bu tersliklerin işine kattığı hazzı yaşıyor, yayvan dudaklarında kahkahalar köpürtüyordu. Kepenkleri yarıya kadar inmiş, dışarıdan cenaze levazımatçısını andıran bu atölyeden rengârenk balo kıyafetlerinin çıkabileceğine kimse inanmazdı.

Behzat, Madam Sera'nın sıcak tavırlarıyla ısındı, deri koltuğa iyice yerleşip, kafasını gazetelerin iç sayfalarına gömdü. Kadın elindeki teyelleri, fısıldadığı rumca şarkıların ahengine göre sıkıştırıp seyrekleştiriyordu. Az sonra kapı, bildik gıcırıtısıyla açıldı. Gelen, Madam Sera'nın "dostlarım" dediği müşterilerinden biriydi. Mülayim ses tonunun süslediği bozuk aksanıyla misafirine iltifatta bulunan Madam Sera, onu kendine en yakın sandalyeye oturttu. Bir süre kadın kadına bir sohbet doldurdu odayı. Ardından provaya geçildi, beş-altı takımın provası yapıldı.

Behzat gazeteden başını kaldırdığında gün ışığı, yerini yüz vatlık bir ampule bırakmıştı. Akşam yakındı. Uzun süredir oturduğu koltuktan kalktı, gazeteleri aldığı yere koydu ve müsaade istemek üzere Madam Sera'ya döndü. Tam o sırada prova kabininden çıkan kadınla yüzyüze geldi. İnanamadı. Galeride gördüğü resimde, merdivenin en üst basamağında oturan nahif yüzlü, buruşuk tenli o yeşil elbiseli kadın karşısında duruyordu. Resimden fırlayıp Behzat'ı takip etmiş olamazdı! Kadının grileşmiş kafasına söğütün gölgelediği çocuğun kıvrıkcık saçlarını geçirdi, evet aynı yüz ifadesiydi bu. Kaşlarının ortasındaki ben de zaten aynı yerinde duruyordu. Behzat şaşkınlığından ayağının altında gezinen kedinin kuyruğunu ezdi.

Madam Sera bu sırada tatlı esprileriyle müşterisini uğurlarken, üç gün sonra kıyafetleri teslim edeceği sözünü veriyordu. Behzat, iki kadının konuştuklarını yeniden hatırlamaya çalıştı. Kulağında kalan en canlı ifade, kadının ince ama etkili bir sesle, beyaz kurdeleli elbisenin mutlaka ama mutlaka yetiştirilmesi konusundaki tembihiydi.

Behzat aradığını bulmuştu. Cebine şaşkınlık ve sevincin meyvelerini doldurup, koşarak evine çıktı. Kolu olmayan kapıyı ayağıyla iterek açtı. İçeri girdi fakat girmesiyle geri savrulması bir oldu. Neye uğradığını şaşırı. Merdivende ardarda dizilen bütün yüzler oradaydı. Masasının çevresini kuşatmış onu bekliyorlardı. Yanlarında kunduracı ve çırağı, galerinin kapısını açan şişman kadın, bakışları içine işleyen o garip adam da vardı. Behzat heyecanla aralarından geçip masasına oturdu, dolma kalemine siyah mürekkebinden çekti, önüne deste deste kağıtlar yığıldı. Sevinmişti, yıllar-

dır evine bu kadar insan misafir olmamıştı. Onlar için her şeyi yapabilir, hatta onları solgun elbiselerinden sıyrıp, yeni baştan donatabilirdi. Madam Sera'nın atölyesinde herbirine yetecek kadar elbise vardı. Şapkalar, eldivenler, çeşit çeşit aksesuarlar... Bunları düşünürken gözleriyle güldü.

Akşam karanlığı çökmüş, kıvrık saçlı çocuk daha Behzat gelmeden uykuya dalmıştı. İkinci basamakta oturan kız ise, yirmili yaşların dizginlenemeyen ruh hâlini, Behzat'ın evinde pervasızca hâkim kılmaya çalışıyordu. Behzat bu dayatmaya karşı hiçbir şey yapamadı. Misafirinin nazına katlanmalıydı. O da birgün olgunlaşacaktı. Zira merdivenin orta basamaklarında gördüğü kadınlar daha olgundu. İçlerinden birini yıllar önce ölen halasına benzeten Behzat, kadının aristokrat tavırlarının gölgesinde titreyen kalemiyle, sınırları olmayan bir dünyada ürkekçe dolaştı. Behzat, Madam Sera'nın kıyafetlerini en çok ona yakıştıyordu.

Merdivendeki yüzler!... Aslında tek bir yüz! Şimdi her biri ayrı bir beden parçası olarak Behzat'la ortak bir dünya kurmuştu. Behzat'ın masasındaki karanfiller yeniden tomurcuk vermeye başlamış, aylardır odasına doğmayan güneş, artık odanın tabii bir parçası haline gelmişti.

Fakat odada eksik olan biri vardı. Merdivenin son basamağında oturan nahif yüzlü, buruşuk tenli, yeşil elbiseli kadın ortada yoktu. Behzat'ın küçük evine de hiç uğramamıştı. Behzat kadının üç gün sonra Madam Sera'dan kıyafetlerini almaya geleceğini hatırladı. Üç gün sonra! Yani bugün! Belki de çoktan gelmişti bile. Aceleyle kalemını masaya bırakıp atölyeye indi.

Behzat sokağa adım attığı anda kendini bir insan selinin ortasında buldu. Sokak hıncahınç doluydu. Kalabalığın omuzlarında beyaz kurdeleli elbiseyle örtülmüş bir kadın bedeni taşıyordu. Madam Sera atölyesinin önünde zor ayakta duruyor, üç gün önce prova ettiği elbiselerin üzerine ağlıyordu.

Behzat titreyen bacaklarına hâkim olamadı. Kalabalığın içinden sıyrılmak için çabaladı, dakikalar sonra kendini odasında buldu. Odada sadece sivri sinekler uçuşuyordu. Sararmış çehresiyle masasına oturduğunda kaleminin ucunun kırıldığını gördü. Oysa işi daha bitmemişti.

Madam Sera'nın sokağı delen feryadı, Behzat'ın odasına yetmişti. "Artık o yok! Boşluğa düştü" diye bağıyordu. Bozuk aksanlı bu isyan, bir süre odada yankılandı. Behzat'ın alnını yine çizgiler istila etti.

Madam Sera dostunun elbiselerini dikerken onları giyemeden "boşluğa düşeceğini" elbette bilemezdi. Peki ressam! O nereden biliyordu!... 

KASIM TİRYAKİ

ÖTEKİ ZAMAN

Yüzünü Zire Dağına doğru dönmüş, her gün baktığı yerlere bakıyor ama kestane ağaçlarını da, kestanelerin ve öteki ağaçların rengarenk yapraklarıyla devcileyin bir tabloya dönüştürdüğü güzelim manzarayı da gördüğü yok. Küçümen tekmesini sabırsız bir heyecanla yolun kenarındaki çayıra, kuma sallıyor. Bazen de asfaltın kenarından bir taş alıp ileriye fırlatıyor. Nereye giderse, ağaca, çimene, dereye, hiçbir yere; yeter ki zaman geçsin, bir an önce araba gelsin, arabaya binebilsin. Yoksa hiçte sıkıcı bir şey değil yaptığı!

Babası dört beş metre daha yukarısında duruyor. Başında Almanyalı bir yakınının hediye ettiği melon şapka var. Şehre ineceği ya da önemli bir toplantıya, misafirliğe gidileceği zaman takılıyor bu hediye. Elleri arkasında; kehribar tespih parmaklarının arasından munis kıvrımlarla, yavaşça kayıyor. Bazen ona doğru bazen de arabanın geleceği yöne doğru çeviriyor başını. Babasını seviyor. Hem korkuyor hem seviyor. En başta tabancasını tutturuyor ona; içinden fişekliğini alıyor öyle tutturuyor. Bir keresinde de bir kamyon almıştı, şimdide ayna sözü vermiş. Cepte taşınabilecek küçücük bir ayna! Sonra elbiselerini alıyor, eve gerekli her şeyi alıyor, başka şeylerde alıyor, ama yanlış yaptığı zaman çok kızıyor; annesini, kardeşlerini dövdüğü bile oluyor. Onları da seviyor ama dövüyor. Bu yüzden çok çok kızdığı bir gün karşı çıkacak, belki de bağırarak ona. Ama çok kızması gerekiyor. Bu güne kadar birkaç kez denedi, dahası aklından geçti. Babası ters ters baktığı için vazgeçti. İçinden geçenleri anlardı babası. Bir tek o anlardı. Annesi de anlardı ama o daha iyi anlardı.

* * *

Çantasını ayaklarıyla oturduğu koltuğun arasına sıkıştırmış, koca bir kaya kadar ağırlaşmış göz kapaklarını açık tutmak için boşuna uğraşıyor. Açılmasalar daha iyiydi aslında. Yoksa bağ kopacak, düğün dernekten, bir sürü çocuğun arasından, içindeki kıvıl kıvıl dört beş yaşların ölümsüzlüğünü çağrıştıran koşuşturmadan şehrin olağan cinnetinin ortasına düşecekti. Direnmekten vazgeçti.

Yatma yeşil çimene uyur uyanamasın. Türkü, hemen başının üstündeki hoparlörden mi geliyordu, yoksa rüyada kulağına mı fısıldanıyordu ayırtına varamadı. Uyumuştur herhalde. Kesinlikle uyumuştur. Gözlerini açmak, elini kolunu kıpırdatmak istedi yeniden, ama hiç biride olmadı. Bir yerlerden gelip, serin bir içecek ya da ipince bir ışık huzmesi gibi içine dolan şu türkü olmasaydı rahatlıkla başarabilirdi bunu. Araçların, insanların, iyinin, kötünün, hülasa bütün şehrin üzerine bıraktığı göz kapaklarını. İçecek iyice rafine hale geldi, ışık ise daha fazla incelemeydi. *Yatma yeşil çimene...*

* * *

Kış uykusundan yeni uyanmış angona uyşukluğuyla hareket eden onlarca aracın oluşturduğu kuyruk yoktu. Gözlerinin önünde ucunu göremediği, eklerle bezeli yemyeşil bir kıy uzanıyordu şimdi. Hangi yönden geldiği belirsiz bir derenin şırlıtısını duyuyor. Elinde kocaman bir pasta! Yumuşacık ve ufalanmaya hazır. Kakaolu kısmı ilgisini daha çok çekiyor. Her gün bir tane alabilseydi bundan! Dayısının verdiği iki buçuk lirayı hatırladı birden. Ama pastayı o parayla almamıştı. Onunla başka şeyler almıştı, şua an hiç hatırlayamadığı bir şeyler. Yalnız iki buçuk lirayı eline alıp baktığı anı ve tek başına (kardeşi de yanın da olabilirdi) yağmur sularıyla şerha şerha yarılmış bozuk şoseden bakkala doğru koşarken yaşadığı tarifsiz mutluluğu yeniden yaşadı. Başkaca bir şey hatırlayamadı.

* * *

Uykunun zindeliğinde berrak düşüncelerin hücum alanıydı zihni; belleğin cralarında kaybolup gitmiş en kadim hatıralar peçelerini böyle anlarda aralardı! Zamanı geldiğinde bitmesi gereken, pembe ya da mor benekli bulutların ardına terk edilecek zamanlar mıydı ocukluk? Böyle bir şey olabilir miydi? Buradan ötesine hiç geeme-mişti, tahammülü yoktu; bu kadarını düşünebilirdi ancak. Bunun imkansız bir şey olduğunu bilirdi çünkü. ocuk sadelik, olağanüstülük ve en okta doğallık demekti? En doğal olan neyse, en sade ve olağanüstü olan da oydu onun gözünde. Otuzuna merdiven dayamış olsa da pembe ya da mor bulutların arkasına terk ettiği zamanları yoktu.

Geçmişin, ocukluğun, ilk yaz anılarının harmanına en güzel rzgrlar esiyor. Trkde, araçta ayak uydurmuştu ona; biri ötekini geçmiyordu; dahası böyle bir şeyi, hiç biri aklından bile geçirmemişti bu güne kadar.

* * *

En arka koltukta, cam kenarına oturmuş. Sürekli dışarıyı seyrediyor. Koşturan ağaçları, çalıları, elli yüz metre ilerideki denizi; denizde, ağaçlara nispetle daha yavaş hareket eden kayıkları. Minibüs çok hızlı gitmese de ona uuyormuş gibi geliyor. Yıl boyu en fazla iki, bilemedin  kez binme şansı var taşıta; belki ondan. Araç hızlı; ona göre fazla hızlı! Korku falan duyduğu yok. Hoşuna bile gidiyor denebilir. Hafif eğimli yerlerde, virajlarda bir parça içi geçiyor. Camdan dışarıya bakıyor durmadan. Yaz sonu, sonbahar başlangıcı. Ağaçlar, ayırlar, yerler, yapraklar hep sarıya, turuncuya, kıızıla çalıyor. Nedense onlara bakmak, onlarla birlikte denize, ağaçlara, denizde görebildiği en son noktaya bakmak heyecanlandırıyor onu. Yol kenarlarında gördüğü bütün insanlarda. Büyük birlkede yaşadığını hissediyor. Bir sürü, sayılamayacak kadar çok insan var bulkede diye geçiyor aklından. Öte yandan artık arabanın yavaş gitmesini diliyor, dahası tamamıyla durmasını; dursa da şöyle bir aşağı inebilse, çayırlara, ağaçlara, denize, insanlara dokunabilse tek tek. Yryerek gitmek vardı bu yolları! Ancak yle tadına varılırdı yolculuğun. Arabaya hınç duymaya başlıyor; sanki eğlencesini, neşesini, yolculuğunu almıştı elinden. Oysa hız ilk başta onu heyecanlandıran tek şeydi. Yeterdi bu kadarı! Midesi bulanmaya başlamıştı bile.

* * *

Nerede çocukla, doğallıkla alakalı konu açılrsa, doğal olan güzeldir demek isterdi ilk ağızda; güzel ve hatta doğru. Sonra tartışabilirdi. Arkadaşları doğal olup, güzel olmayan bir sürü örnek getirir, bitkilerden, hayvanlardan üçer beşer türü peş peşe sayarlardı. Oysa hiç düşünmeden her birinin güzel ve cazip olduğunu söylerdi şüphesiz. Tartışır; bu konuda kimseden söz esirgeyecek değildi. Çocuklara adam muamelesi yapanlara da, biblo gibi davrananlara da her şeyi anlatmanın zamanıydı. Birde midesindeki gitgide artan bulantı olmasaydı! Konuyu saptırmanın, işi uzatmanın alemi var mıydı? Ne diye su aygırını ya da ebu cehil karpuzunu misallendirip, ortaya tezler atıyorlardı? Boşuna ne diye yoruyorlardı birbirlerini, ne diye konuşturuyorlardı onu! Dinlesinlerdi! Ne söyleyeceklerse söyleyip dinlesinlerdi artık: yaşı on beş olmuş herkesin hatırlayacak bir çocukluğu var demekti. Eğer hafızaları kaybolmamış veya zihinsel sorunları yoktuysa, geriye dönüp cennetten bir şube olan zamanlara pike yapabilirlerdi. Çocukluk dünya ötesiydi ona göre. Bu anlamda cehennemde uğradı onun dünyasına, ama kesinlikle ondan bir şube değildi. Midesinde ki bulantı artıkça (başı da ağrımaya başlamıştı) anlam veremediği bir kızgınlık sarıyordu her yanını. Gülen ya da ağlayan bir çocuk düşünsünlerdi. Kendi çocukluklarını getirsinlerdi gözlerinin önüne; ağladıkları ya da güldükleri bir anı. Anımsayabildikleri en eski hüznülerini, sevinçlerini. En çok sevdiklerine sahip oldukları an zihinlerinde yaşanan heyecan metaforunu, geçmiş rüzgarları, güneşleri, karları.

Alnı, başı merceklerle güneş tutuluyormuşçasına habire ısınıyor. Durduk yere ne demeye kızıyordu sanki; arkadaşlar arasında tartışa geldikleri en kadim mevzulardan biriside bu değil miydi? Kendisini biraz daha zorlayacak olursa başı çatlayacak. *Dinlenmeliyim!* Başka bir şey gelmiyor aklına. Dinlenmeli! Birkaç dakika en azından.

Verme beni ellere görür dayanamazsın. Işık tam kalbine dokunuyor ve güçlendiriyor onu. Azda olsa serinlik yayılıyor bütün vücuduna. Ne zaman bitecek bu yol? Yaz ne çabuk geldi öyle; baskın yapar gibi! Bu sıcak başka neyin nesi olsun. Başı neredeyse torpidoya geçecek. Oralı olmuyor. Daha yol var. *Verme beni ellere...*

* * *

İyice yemiş, doyabileceği kadar doymuştu. Her günküden daha çok yemişti. Babası ısrar etmese yemeyecekti ya o kadar; yemişti işte. İyi etmişti! Ne güzelde bir gündü böyle; rüzgâr ikide bir saçlarıyla, yüzüyle, gözüyle, kaşıyla eğleniyordu. Meydanın orta yerinde ki heykele baktı. Simsiyah, kaskatı bir kütle. Ona rüzgâr esmiyordu sanki. Hep öyle kıpırtısız mı dururdu? Yağmurdan kaçmaz mıydı? Önce biraz acıdı ona, sonra da nedense güleceği geldi. Öyle dikilmiş, sanki karşısında birileri var da onlara meydan okur gibi!

Babası birkaç adım önünden gidiyor. Simitçiye gördü. Tıka basa doymuştu ama yinede duydu o kokuyu. Yutkundü. Hemen bir simit aldı. Üç, beş gün ağzına zırnık koymamış insan tavrıyla iştahla ısırdı. Birkaç metre ileride babasının sağa sola baktığını gördü. Belli ki onu arıyordu. Göz göze geldiler. Babasının değil ama onun mutluluğunun büyüklüğü gözlerindeki pırıltıdan hemen anlaşılıyordu.

* * *

Koltuğun kenarlığındaki kolu, zaten birkaç dakikadır kaymakta olduğu yerden kurtularak son bir atılışla dizlerine çarparak aşağı doğru uzanıyor. Gerisingeri çekip almak istiyor elini gittiği yerden. İnsanın hiçbir zaman itemeyeceğini bildiği bir kayayı yerinden etmek için gösterdiği umarsız çabayla; sırf dibini göremediği bir kuyudan gelen emirle yapıyor bunu. Niçin kaldırıp alamıyor kolunu, neden imkansız geliyor ona bu iş! Neden? Olmayacak bir şey değil oysa. *Olmayacak iş değil. İmkansız değil!* Belki bütünüyle midesinde ki bulantıya ya da yeniden ağrımaya başlayan başına odaklanmış bütün gücü, akli fikri. Bu tıngırtıya can mı dayanırdı! Bütün ağırlığı belinin üzerinde sanki. Yüzüne ince bir pembelik, kırmızılık yayılıyor. Ortada can sıkıcı bir şey yoktu aslında, bütün sorun ondaki büyütme fantezisiydi. Pireyi deve yapmaktı onun işi. En iyi bu işi yapardı. Ama şimdi zamanı değildi. Ciddi konular üzerindeydi; onun için ciddiydi. İnsanları anlamıyordu. En başta onu hiç anlamıyorlardı. Boş ve çocukça buluyorlardı yaptıklarını. Hiç kimse birbirini anlamıyordu. Hani böyle olunca azda olsa işler düzeliyordu. Anlaşılma diye sorun kalmıyordu. Her yerde insanlar sorundu zaten; kimi yerde azlıkları, kimi yerde çoklukları sorundu. Olan çocuklara oluyordu. Oysa onlar olmayınca hiçbir şey olmuyordu. O da bir çocuktuk aslında. İnsan yaşlandıkça çocuklaşıyordu. Her erkeğin içinde bir çocuk vardı. Kolu ne diye uzanıyor aşağılara doğru. Hiç bu kadar uzamamıştı! Ona bir zararı var mıydı bunun? Bunu şu an tam kestirmesi imkansızdı. Ya vardıysa! Ya eski haline dönmeseydi bir daha!

Hafif, ılık bir rüzgâr yüzünden başlayarak her yanını sardı; uzayıp giden kolu azıcık kısaldı. Köydeki caminin etrafında büyük bir mezarlık vardı; orda da hep böyle eserd. Nisanda, birde eylülde daha sıcak eserd. Hocalarının koşmayın, yoksa hasta olursunuz yollu telkinlerine aldırmandan rüzgâra doğru koşarlardı. Güzel, çok hoş bir kokusu vardı rüzgârın; sabah evden dışarı ilk adımı attığı zamanki gibi, her camiden çıkışında hissederd. Rüzgâr, yüzüne tarifsiz bir yumuşaklık ve sıcaklıkla dokunur, o da koklardı onu; aralarındaki gizli anlaşmaydı bu. Yine aynı kokuyu duydu. Lokantadan çıktıkları o sabahta ılık ve sıcak esmişti. Bir tek ona mı esmişti rüzgâr ya da o çünkü kokusunu yalnızca o mu duymuştu, bunu hiçbir zaman bilemeyecekti.

* * *

Bütün doymuşluğuna karşın simidi ilk ısırtıda duyduğu hazzı anımsadı. Azarlanmayı hak etmemişti ama babası o gün fotörlü gününde idi ve her an birileri görebilirdi onları. Zaten bir süre sonra o da babasının zihninden geçenleri anlamaya başlamıştı. 📖

TAYYİB SÂLİH*

Türkçesi:
İshak YETİŞ

İŞTE BÖYLE, BAYLAR...

Şu genç kız bana gülmedi. Yabancı olduğumdan mı? Ya da mavi gözleri, geniş ağzı, uzun burnu yüzünden mi? Bu ülkenin insanları iri kara gözlü, küçücük ağızlı, ince burunlu kadınlardan hoşlanıyor. Şu iki kadının çevresinde kalabalıklaşmalarından belli oluyor bu.

Genç kız öteki kıyıda ayakta kalmış görünüyor... Onunla benim aramda önemsiz, değersiz şeylerden bir okyanus. Şu salona henüz girmişken gözüüm geniş ağzına takıldı. Göz kapaklarının hafifçe kırıştığını gördüm. Yoksa anlamış mıydı? Ev sahibi yaklaşmış, bir parfüm bulutunun arasından beni ötekilerine doğru götürmek için, düz, tombul kolunu koluma takmıştı. Durmadan adımı söylüyordu, o anda, kadınların dudakları birden gülücüklerinde bütün dişlerinin beyazlığını göstererek açıyordu, erkeklerse bana ellerini uzatıyorlardı, uzun zamandır gelişimi bekliyorlarmış gibi, adeta ilk kez halkın huzuruna çıkmaya hazırlanan oyunculara benzer biçimde beni karşılamak için hazırlanıyorlarmış gibi. Halk benim. Öyleyse onlar kim?

-Ülkemiz size hoş geldiniz der.

-Hoş geldiniz, bizi onurlandırdınız.

-Emrinize amadeyiz.

-Ülkemizin dünyanın en güzel ülkesi olduğunu düşünmüyor musunuz siz de?

Böyle bir soruyu nasıl yanıtlamalı? Kurtuluşu, gözlerimi kadının üzerinden ayırıp dağa çevirmekte buldum. Doğru... Ülkenin sevimlilikten yana bir eksiği yok. Dağın yamaçları ışıltıyor, alacakaranlıkta eteklerinde deniz pırıl pırıl ve çarşaf gibi... bu da doğru. Bu yüzden derler ki, bu ülke dünyanın en güzel ülkesidir!

Haklısınız, hanımefendi. Ülkeniz harika. Gözlerime inanamadım... Uçak bu ışık tabakasından geçerken düş gördüğümü sanıyordum... hala öyle olduğuna inanıyorum.

Bayan niyetimi anladı. Utancından hafifçe yanakları kızardı. Yanaklarına kanı isteyerek hücum ettirdiğine yemin ederim, adeta atar damarlarına hükmetme gücüne sahipti. Geniş ağzını anımsıyorum, yüzümü dönmeden gözlerimi konuştuğum bayandan başka yana çevirdim... Bana bakmaktan vazgeçmek bilmiyordu. Bayan göz ucuyla bakışımı izliyor. Yeniden bana doğru döndüğünde, yüzünde hoş bir ifade vardı : “Anladım” der gibiydi... Şu kadın! Ona karşı dikkatli olmalıyım! Akşam, ikimiz arasında sessiz bir savaş alanı olacak. O kazanır ya da kaçıp kurtulurum. Tepemdeki şu saatin tik takını durdurabilir miyim?... akşamın tadını çıkar-

racağım, güleceğim, gönül eğlendireceğim, ya da öyle görüneceğim. Kötülük bunun neresinde? Ama biliyorum ki saat dönmeye devam edecek. Bu gece düşüncelerimi askıya alabileceğim ya! Yorgunum, bu insanlarsa formundalar. Bir çocuk gibi uymak istiyorum.

Ne ki bunların hiçbiri olmayacak! Kendimi ve başkalarını gözlemlerken bazı şeyler beni işin dışında tutacak. Şu kısık ses kulağıma fısıldayıp duracak : “Kötü!” “Yapma bunu!” “Aptalca bir şey bu!” Bir baş sallanması yeter, o bende gülme duygusu uyandıracak. Gülünmesi gerektiği zaman beni inatla dudaklarımı ısırma zorlayacak. Sözlerinde şu alaylı karşılık! Onu ne yapacağım? İnsanlar yumuşaklığı elden bırakmayan bal tatlısı sözler söylendiğini işitecekler. Sözlerim ulaşmasını istediğim yere varmadan, bakışlarımda az önce söylediklerimi yalanlayan alaylı bir gülücük görecekler... Karışık bir durum... Ama bu gece, her türlü yola başvurarak şu alaylı gülücüğü yok edeceğim. Gerekirse içeceğim.

- Viski?

-Teşekkür ederim. Portakal suyu.

Ev sahibi hayretle bana bakıyor. Baştan ayağa süzen bir bakış.

-Uzun süre İngiltere’de yaşadınız, değil mi?

-Evet.

-Buna karşın içmiyor musun?

- Hayır, ilke olarak değil... ama içkinin tadına baktım, hoşuma gitmedi... Gerçekten gerekiyorsa bu gece içeceğim.

Adam güçlü bir el arıyormuş gibi çevresine bakıyor. Kadın bize sırtını dönüyor. Gözlükleri burnunun üstünde, saçları gözünün önüne dökülmüş genç bir kızla gevezelik ediyor. Ama sırtı benimle. Sırtının benimle konuştuğuna yemin edebilirdim. Birden bana doğru dönüyor. Kocasına ona :

-Bu adam içmiyor, diyor.

“Bu adam kaçak bir tutuklu” dermiş gibi kadın gözlerini faltaşı gibi açıyor.

-Ne ?

-Gerçekten gerekiyorsa bu gece içeceğim.

-Hemen içeceksiniz, yoksa çılgılık atarım, herkesi size karşı kıskırtacağım!

Beni yenmek için harcadığı güçten ya da içkinin etkisiyle büyümüş göz bebeklerinde, denizdeki biraz koyu lekelere benzer bir maviyle çevrili yeşil gözlerinin, bakışının etkisiyle baştan çıkmış olarak ellerinden bardağı alıyorum. Bu kadın ne istiyor benden? Anlaşılan, bu gece beni alt etmeye karar verdi. Ama niye? Delikanlılık çağında bir kadın bana bu kadın gibisini sevmeyi öğretti. Kırkına yaklaşmış bir kadındı. Bir kadın. Diri bir yüz. Dayanıklı, doymak bilmez göğüsler, dolgun kalçalar. Bu kadın, vahşi bir çılgılık. Kocasını aldatıyor. Kuşku yok. Ve gece hiçbir suçluluk duygusu taşımadan yanına uzanıyor. Nefsime teslim olursam beni yenmekten büyük bir acı duymayacak. Ama ne olursa olsun baş eğmeyeceğim. Teslim olmayacağım.

Düşüncelerimi okuduğuna size yemin edebilirim. Gülüyor ve:

-Hiç korkmayın! Saldırmam! diyor.

Sarı suyu elimle dilimin ucuna değdiriyorum.Tadını anlamaya çalışıyorum,çünkü gönlüm her şeyde mutlaka açıklık istiyor.Ama başaramıyorum.Öyle şeyler olur ki anlatılamaz.Belki de kendini kimi şeylere kaptırma bir kararlılık biçimidir...

-Diliniz koyu kırmızı.Ağzınızda bir günbatımı!

İşte böyle,baylar,işte böyle,size yemin ederim ki yenilmekle hata ettim...En az beklediğim yerden gelen beklenmedik bir vuruş.Çıkış yollarını tıkamıştım,planlar kurmuştum, savunma hatlarını sağlamlaştırmıştım...kararmış alnım,kıvrıkcık saçlarım,uzun kirpikli gözlerim...Ya dilim!..Dilimi düşünmemiştim...ağzımda günbatımında...Vuruşun şiddetiyle geriledim,güldü.Karşımdaki kadın sıırım gibi sedef dişlerini göstere göstere güldü.Bana dilini çıkardı.

“Sen kadirsın Tanrım!”

Geçmiş imdadıma yetişmeseydi az kalsın düşüyordum.Sebepsiz yere oluk gibi kan akıyordu yüreğimdiki yaradan.Denizdeki derin çukurlar gibi koyu mavi, büyük büyük açılmış gözleri,başka gözleri anımsadım.Şu uzun burnu anımsadım.Başkaları onu çirkin buluyordu,ama ben güzel buluyordum.Güzel.Akan serin su gibi billursu bir gülüşün kulaklarımda yankılandığını işittim.Ne sedef ne de sıırım gibi olmayan dişlerini gördüm.Ama onu seviyordum.Geniş bir ağız gördüm...Mağrur bir alın üzerinde soylu kaşlar gördüm. Hoşuma gitmeyen bir şey var mı ki onda?

Bütün bunlar iki yıl önce olup geçmişti,ama yara hala kanıyordu,her yol döneminde karşıma çıkıyordu.Şu kadın!Niye anlamıyor benim güçsüz...benim yabancı olduğumu?Niye beni kendi halime bırakmıyor?Bana dilini çıkarmasa!Sanırım bir kış bulutu gibi gölgeleyerek anısı yüzümden geçti.Kadın yüzünü benimkinden uzaklaştırıyor.Ağzını yeniden kapatıyor.Gülücüğünün bir kısmını yutuyor.Tuhaf!İşte o zaman yüzü bir annenin yüzüne benzer görünüyor.Belki kurtuldum!

Sanki dinginliğim geri gelmiş,yeniden kendi kendimin efendisi olmuştum ki, çevremdeki insanların gülüşünü işitiyorum.Erkekten fazla kadın. Birbiri ardına güzel kadınlar.Tuttuğum bardaktan kurtuluyorum ve onu aramaya koyuluyorum.O öteki kıyıda hep ayaktaydı.Onunla benim aramda bir deniz.Mavi gözlü,uzun burunlu,büyük ağızlı şu kız beni gözetliyordu. Sanki ona biraz ilgi göstermişim gibi.Belki o da benim gibi yabancıdır[....]

Tek onur konuğu olduğumu sanmıştım,oysa onur konuklarının sürüsüne bereket.Herkes onur konuğu.Ama benim için önemli olan karşı kıyı doğal bir liman bulundurdukça dümeni oraya doğru kırabilmektir.İki adım atsaydı boşluk doldurulmuş olacaktı,ama şimdi bir deniz geçmeye mecburum.Geçiş yolum üzerindeki tüm bu küçük engelleri nasıl aşacağım?Beni geciktirebilecek olana hiçbir şey demeyeceğimden,hıçbir şey yapmayacağımdan kim emin olabilir ki? İçse miydim?

-Viski?

-Tamam.Teşekkür ederim.

Başka olaylara meydan vermemeyi tercih edeceğim.Bardağı kavradım,parmaklarının arasında döndürdüm,bardağın kenarlarının çevresinde ışığı parlatıp yansıttım,bunu yalnızca şu genç kıza söylediğimi biliyorum.

-Ülkemizi daha önce ziyaret etmiş miydiniz?

-Hayır,ilk kez geliyorum.

Gerçeği niye söyledim?Yoksa konuşmayı başka noktalara çekmek için mi?

-Hoşunuza gidecek.Çok hoşunuza gidecek...Dünyanın en güzel ülkesidir burası.

-Doğru.Uçak şu ışık kümesinin üzerinde uçarken düş gördüğümü sandım...Düş gördüğüme inanıyorum hala.

Güçlük çıkaracak bir nokta kalmadı.Bu cümleyi böylece tutabilirsem bu gece lmana sağ salım ulaşabilirim.Belki de içmekten kaçınabilecektim.

Onun tarafına bir adım atıyorum.

-İlk kez mi?

-Evet ilk kez.

-Hoşunuza gidecek.

-Eminim.

-Sizinle karşılaştığıma sevindim.

-O mutluluk bana ait.

-Sizinle tanışmaktan memnunum.

-Bütün şeref bana ait.

-Ülkemizden hoşlanıyor musunuz?

-Hayır [...]

Gözlerimi kendi etrafıma çeviriyorum,bir çıkış yolu arıyorum;ne ki hiçbir çıkış yolu yok.Kulaklarımdaki uğultu bitiyor,yerini başka bir gürültü alıyor.Onun yüzünü görmüyorum artık...İki yıl önce yitirdiğim kadının yüzünü.Öfke dolu mavi gözlerini de görmüyorum artık.Bana:

-Sen de ötekiler gibisin,bir yalancı ve ikiyüzlü! diye çıkışan sesini de duymuyorum artık.

Beni terk etmişti.Çünkü ben ikiyüzlü ve yalancıyım.İşte iki yıl sonra öcümü alıyorum...Kendi kendimden ve başkalarından...Ama şu anda değil.Şu anda onun beni bırakıp gitmesini Tanrı istiyor!Faydasız.Çıkış yolu yok.

-İlk kez mi?

-Hayır,ilk kez değil.

-Burada daha önce bir ayım geçti.Otelde çarpıldım.

-Burada daha önce bir ayım geçti.Bir adam bana kızını teklif etti,yüzüne tükürdüm onun.

-Akşam yemeğine davet ettiler,hesabı ödeyen ben oldum.

Hayretle,hala benim durumumu gözlemliyordu.

Alçak sesle bana hala:"Aferin!" diye fısıldıyordu.Ama şimdi olmaz.Ya içseydim? Öyle olmalı,öyle olmalı.

Kitaplarını okudum.Sonra onları gördüm.Bir şey söylediklerini,ama aksini yaptıklarını gördüm.

Ülkeniz güzel.Barlarla, gazetelerle dolup taşıyor.

Bütün bu içkileri kim içiyor?Kim okuyor bütün bu gazeteleri?

Artık sesini duymuyorum,bana:"Aferin!Aferin!"diye bağırان kısık sesi.Kuşkusuz sesim duyulmaya başlıyor,çünkü insanların şaşırılmış bir biçimde bana baktıklarını görüyorum.

Ülkeniz güzel.Ama hiçbiriniz kardeşinin mutluluğunu istemiyor.

Ülkenizin iyi karşılayan bir yüzü var.Ama niye yazın ağır giysiler giymek için kışın yalın ayak yürüyorsunuz?

Kızlarınız ince ve narinler.Ama göğüs pınarları kuru.

Sesim yükseldikçe yükseliyordu,insanların benden yüz çevirdiklerini fark ettim.

Yürekli insanlarsınız,kuşku yok!Ama birbirinizden korkarak yaşıyorsunuz ve Tanrı korkusuyla yaşamıyorsunuz.

Ülkeniz güzeldir.Ne ki orada ne sakal gördüm,ne bıyık.

Ülkeniz güzel.Ama aranızdaki yabancılar çok değil.

Daha önce bir ayım geçti burada.Onlar bana: “Sizi seviyoruz” dediler.Ama yalan söylediler.

Kasalarınız servet dolu.Ama paralarınızı doktorlarda harcıyorsunuz.

Siz yeryüzünün en iyi insanlarsınız.Ama hep birlikte gülüyor hep birlikte ağlıyorsunuz.Hiçbir ses bir keman gibi yalnız başına yükselmiyor.

Gururunuzun eşi benzeri yok.Ama aranızdan hiç kimse akıntıya karşı yüzmüyor.

Birden bardakların parça parça uçtuğunu işittim,çene kemiğimde sert bir yumruk hissettim.Bir uykudan uyanmışım gibi,karşımda öfkeyle yüzüme bakan sarışın,genç bir adam görüyorum.Çevreme bakıyorum,herkes,biraz aralıklı kümelenmiş.Yüzler donuk,kimilerinin öfkeli,kimilerinininki meydan okuma havalarında,kimilerinin de bir gün ibadet eden insanlarda gördüğüm şekilde dalgın.

Genç kız bana yaklaşıyor,elini yavaşça koluma koyuyor.Ev sahibi topluluktan ayrılıyor ve elime bir bardak tutuşturuyor,bir dikişte içiyorum.

Dikkatle yüzüme bakmaya başlıyorlar.

Takındığım yüz bir düşman için bir anne yüzüydü.

Genç kız,bana iki yıl önce beni terk eden kadının sesini anımsatan hiç duymadığım çok duru,çok tatlı bir sesle hitap ediyor.Ses şu anda bile çok tatlı.

-Sizinle karşılaşmaktan umudumu kesmiştim.Çok gezdim,çok bekledim.Sanırım o sizsiniz.

-Öyleyse siz de benim gibi yabancı mısınız?

Elbeziyle alnımdaki teri kuruladı,elini elime koydu ve bana:”gidelim” dedi.

Kadının,yüzünde bir şefkat ifadesiyle bize baktığını görüyorum.Yüzü bir annenin yüzü.

Ona doğru dönüyor ve şöyle diyorum:

-Beni bağışlayınız.Hakkınızda kötü şeyler düşündüm.

Gülüyor ve:

-Siz bir şey yapmadınız.Belki ben sürükledim sizi buna,diye yanıtlıyor.

Diretiyorum:

-Ya ötekiler,onlar beni bağışlayacaklar mı?

-Endişe etmeyiniz.Onlar unutacaklar.Unutmak onların tek erdemleridir.Bu nedenle kin nedir bilmezler.

Sonra genç kıza doğru dönüyor ve sevecenlikle gülerek ekliyor:

-Kızkardeşim de sizin gibi düşünüyor.Aradığınız düşünceler bunlarsa onunla mutlu olacaksınız.

Kolumu genç kızın omzuna koyuyorum.Kolumu genç kızın omzundan geniş ağzına, uzun burnuna, mavi gözlerine koyuyorum, kolunu kızının omzuna koyan bir baba gibi ve : “Gidelim” diyorum.

Baylar, işte böyle evlendim. Belki iki yıl önce beni bırakıp giden kadın benden özür dileyecek. Kimi zaman, ikisinden hangisinin benimle yaşadığını bilmiyorum ama şimdi, beni bütün bu düşlerden uzak tutan iki küçük kızım var.** ✍

* Tayyib Sâlih, 1929 yılında Sudan’ın Mervî kentinde doğdu. Ülkesinde bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra İngiltere’ye gitti, BBC’de çalıştı. Türkçe’ye “ Göç Mevsimi” adıyla çevrilen kitabıyla edebiyat çevrelerinin dikkatini çekti. Öyküleri kitaplaştırıldı. Farklı zihniyetlerin çatışmasına neden olan anlaşmazlıkları özenli bir üslûpla anlatmıştır.

** “Anthologie de la Littérature Arabe Contemporaine” adlı kitaptan.

ÖYKÜCÜLER VE ÖYKÜ KİTAPLARI SÖZLÜĞÜ-9

HÜSEYİN
SU

ÖMER
LEKESİZ

HACİHASANOĞLU, MUZAFFER

1924'te Çankırı'da doğdu. İlköğretimini Kalecik'te, Orta öğretimini Ankara Gazi Lisesi'nde, yüksek öğretimini Ankara Tıp Fakültesi'nde tamamladı (1948). 1951'e kadar çeşitli il ve ilçelerde hekim olarak çalıştı; sağlık merkezi hekimliği, sıtma savaşı hekimliği ve hükümet tabibi olarak çalıştı (1951-53). Dahiliye ihtisasını tamamlayarak Tosya Devlet Hastanesi'nde baştabip ve dahiliye uzmanı olarak görev yaptı (1958-61). Ayvalık Sağlık Merkezi'nde, Malatya Sosyal Sigortalar Kurumu'nda çalışıp, emekliye ayrıldı (1973). Mesleğini bir süre de Ankara'da serbest olarak sürdürdükten sonra İstanbul'u yerleşti. Edebiyat hayatına, 1943 yılında *Büyük Doğu*'da yayımlanan bir şiiriyle başlayan Hacıhasanoğlu, Muzaffer Doluca imzasıyla İstanbul dergilerinde yayımlanan diğer şiirlerinden sonra 1947'de öykü yazmaya başladı. "Bir Fotoğraf Canlanıyor" adlı ilk öyküsü Varlık dergisinde yayımlandı. Öykü, şiir ve yazıları *Cumhuriyet*, *Akşam*, *Dünya*, *Vatan* gazeteleriyle *Varlık*, *Türk Dili*, *Halkevleri*, *İlgaz*, *Yazko Edebiyat* dergilerinde yer aldı. Öykü kitapları dışında *Trenler Yine Gidiyor* (1982) adlı bir romanı bulunan ve "Eller" adlı öykü kitabıyla 1980 TDK öykü ödülünü kazanan Muzaffer Hacıhasanoğlu 1985'te İstanbul'da öldü.

Öykü Kitapları:

Bir Tesbih Tanesi (Varlık, İstanbul 1951, 11 öykü: Bir Fotoğraf Canlanıyor; Toprak; Yanlış; Bir Tesbih Tanesi; Tokaç; Tahta Perdenin Arkası; Hoca; Bir Misafir Geldi; Dut; Elantalar; Çeşme Meselesi)

Bu Dağın Ardı (Varlık, İstanbul 1954, 10 öykü: Bu Dağın Ardı; Kibrit Kutusu; Akşam Gazetesi; Bir Yer; Bu Sabah; Gelirsiniz Değil mi?; Tarih; Büyükler; Cemalin Evi; Davulcu)

Eller (Aydınlık, İstanbul 1979, 11 öykü: Eller; İhtiyarın Ağaçları; Ayakkabı Giyen

İnek; Ders Zili Çalıyordu; Gelinimiz; Eski-miş Bir Marangoz; Traktör; Ben, Molotof; Çörçil, Yosma; Ağabey Ekmek Var mı?; Faytona Ağıt; Kalem)

Dağ Başındaki Ölü (Yazko, İstanbul 1983, 21 öykü: Dağ Başındaki Ölü; Çiçekler; İslî cğ Ötekiler; Kötü Bir İnsan; Efendiler; Yeşil İskarpınler; A Typical Typist; Tamam mı?; Ağlayan Bebek; Sarhoş Değirmen; Cehennem Otobüstü; Namus İçin; Büyüyen Güneş; İhtiyar ve Çocuklar; Kader Otu; Ölüm; Şarabın Bardağı; Otuzsekiz Numaralı Yolcu; Lokomotifler; Çocuklar; İnsanın Kendi Evi)

HAFİFBİLEK, CELAL

1930'da Ankara'da doğdu. Tam adı Ce-lalettin Hafıfbilek'tir. İlk ve orta öğrenimini Ankara'da tamamladı. İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ni bitirdi. Fransa'da dok-tora yaptı. Çeşitli gazetelerde yirmi beş yıl çalıştı. *Kulis* (1968, 6 sayı), *Ekonomi Dünya-sı* (6 sayı) adlı dergileri çıkardı. Öykü ve ya-zıları *Bahçe*, *Morca*, *Adam Öykü*, *Damar*, *Evrensel Kültür* dergilerinde yer aldı. Öykü kitapları dışında *Sessizler Sokağı* (1958), *Ka-saba* (1997), *Ankara 1920* (1998), *Ve Sevgili Rozika* (1999), *Zamanla Belki* (2000) adlı ro-man ve mesleki kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitapları:

Cemekândaki Kız (Ayyıldız, Ankara 1957)

Hep Senin İçin (?, Ankara 1960)

Sana El Sallayacağım (Akdeniz Sanat Evi, Antalya 1995)

Aşk Boyu Yaşam (Telos, İstanbul 2003, 26 öykü: Düşler; Akşamcı Derecik Kıyıları; Doğum Günü; Gündüz Gözüyle; Bizim Göz-lerimiz; Toplu İğne; Ter; Özlem; Sana El Sallayacağım; Aşk Boyu Yaşam; Gül; Keş-keler; Mutluluk Cihazı; Dut Ağacı; Kismet ya da Denizin Dediği Olur; Memleketin Ha-li; Küçük Bir Aşk Öyküsü; Kadınlardan Bir

Kadın; Keşke; Gerçekler: İlk Sevap; Pıtı Pıtı Kız; Alış-Veriş; Bir Aşk Satıcısının Şenliği; O ile I; Cenaze; Dünyaya Bir Kez Gelinir; Mine'den Koparılmış Bir Gün; Biraz Aşk Konuşalım)

HAKAN, FİKRET

1934'te Balıkesir'de doğdu. Bumin Gaf-far Çıtanak olan adını mahkeme kararıyla Fikret Hakan olarak değiştirdi.

Taksim Atatürk Lisesi'nde okurken Ses Tiyatrosu'nda sahneye çıktı (1950), "Köprü-altı Çocukları" filmiyle sinemaya başladı (1953). Film yönetmenliği de yapan Fikret Hakan 1999'da Devlet Sanatçısı seçildi. Ö y-kü kitapları dışında İnce Müzikli Otobüsler (1984) adlı bir şiir kitabı bulunmaktadır.

Öykü Kitapları:

Tellâk Ali (Raşit Bütün Matb., İstanbul 1953)

Hamal'ın Uşakları (Telos, İstanbul 1997, 10 öykü: Joe Brico Masumdur; Karan-lıkta Giden Kadınlar; Hamal'ın Uşakları; Ye-dinci Günlerden Biri; Öylesine; Dolmayan Boyluklara Tutku; Kahırlı Kahverengi; Yitik Bir Şey; Üç Kişiye Bir Sır; Aydın Dumanlar)

HAKKI, MUSTAFA

1954'te Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta-okulu Akçkale'de, liseyi Adana'da tamamladı. Köy ilkokullarında öğretmenlik yaptı. Ba-lıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi (1977). Edebiyat hayatına *Sanat Olayı*'nda çıkan bir öyküsüyle başladı. Öyküleri 1984'ten itibaren *Varlık*, *Karşı*, *Zeytin Ülke-sinde Sanat* dergilerinde yer aldı.

Öykü Kitabı:

Mayınlarda (Cem Yayınevi, İstanbul, Ekim 1987.) Mayınlarda, Zemmo İle Zemin, Beyaz Kup, Uzaklarda Bir Yerde, Bir Namus Davası, Gecenin İçinde Beklerken, Çocuk, Ağcaviranlı, Akşamlardan Bir Akşam, Gün

Yüzü Görmeyen Bebek, Ko Beni Ağlasınlar,
Düşlerde Kalan.)

HAKSAL, ALİ HAYDAR

1951'de Bingöl'de doğdu. İlk öğrenimini Hasköy'de, ortaöğrenimini Elazığ'da tamamladı. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1979). Halen İstanbul'da kardeşleriyle birlikte kurduğu aile şirketine çalışıyor. Edebiyat hayatına, lise yıllarındaki öykü çalışmalarıyla başladı. Öykü ve yazıları *Milli Gazete* ve *Yeni Devir* gazeteleriyle, *Mavera*, *Yönelişler*, *Yedi İklim*, *Kayıtlar* dergilerinde yer aldı. Halen İstanbul'da ticaretle uğraşıyor ve kendi kurduğu Yedi İklim dergisinin editörlüğünü yürütüyor. Öykü kitapları dışında *Gelişi Güzel* (1987) adlı anı-deneme ve *Yitik Yaşamın Güncesi* (2002) adlı bir roman kitabı bulunan Haksal, *Sesim Bana Yetmiyor* adlı öykü kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliği 1987'de hikaye ödülünü kazandı.

Öykü Kitapları:

Evdeki Yabancı (Akabe, İstanbul 1986, 14 öykü: Sabah Erkenden Doğmuştuk; Bir Garip Öykü; Duldada Bir Adam; Yeryüzünün Üzerinde Kara Kargaların Kara Gölgesi; Eski Yazdan Kalma Sıcak Atların Koşusu; Şaşırmışlar; Dağa Yeni Vuruldu; Akşamüstü Güzdu; Adam Ölmek Bilmiyor; Ellerimde Şafak Vardı; Yağmur İçime Yağmıyor; Evdeki Yabancı; Ölen Babamdı; Büyüyen Deniz Uğltusu)

Sesim Bana Yetmiyor (Yedi İklim, İstanbul 1987; 7 öykü: Gecenin Kıyısında Gülin Kokusu, Babamın Uzun Soluğu, Ağaran Gütün Yalnızlığı, Dik Sokakta Akan Gölge-mizdi, Kuytu Gölgeler, İçimdeki Yanıklar, Sesim Bana Yetmiyor.)

Sarıldığım Soğuk Bir Ceset (Yedi İklim, İstanbul 1988, 5 öykü: Sarıldığım Soğuk Ceset; Bulutlara Çizilmiş Resmim; Çocukluğumun Yaşanmamış Kuşları; Mavi Gözlü Kuş; Bir Kentte Düşümün Akşamları)

Sokağın Adı Issız (Yedi İklim, İstanbul 1989, 5 öykü: Sokağın Adı Issız; Suyun Önündeki Ses; Ruhuma Kanat Vurur Kuşlar; Bir Gecenin Yarı; Gül/Deren)

Ay Işığında Vav'ın Odası (Yedi İklim, İstanbul 1991, 13 öykü: Durakta Gece Bakışı; Gecedir Bu Sokakta Akan; Camdan Serpi-len Kuşlar; Yolun Sonunda Gece; Onu Bir Daha Yaşadım; Yorgun Gözlere Düşen Yaprak; Karanlık Aydaki Ben; Karanlık Deniz; Köpüklerdeki Tebessüm; Denizin Dalgaları Ben'im; Güneşe Varan Yol; Arka Bahçe; Ay Işığında Vav'ın Odası)

Zamanların Öyküsü (Yedi İklim, İstanbul 1994, 11 öykü: Kendimle; İçimdeki Yalnızlıklarda Gül Demeti; İki Oyun; Gül Masalı; Akşam Masasında Güneş; Bir Sabahı; Gölge-min İçinde Küçülen Çocukluğum; Zamanların Öyküsü; İhlamur Ağacı ve Ev; Geçen Günlerim; Dağın Ötesi)

Yalnızlık Sarkacı (Yedi İklim, İstanbul 1996, 9 öykü: Yalnızlık Sarkacı; Aşamın Ucuna Tutunan; Sayın Başkanın Masasında Kalan Canta; Kutsal Yemin Törenim vğ Ben; Buruşuk Yüzün Ütüsü; Bir Gün İz Sürmek; Günüm Böyle Geçti; Kırışmayan Pantolon; Ölüm İlanlarını Okyan Rıfkı Bey)

Kuşkonmazda Konuşan Adam (Yedi İklim, İstanbul 1998, 15 öykü: Raks; Köpük; Ürperten Sessizlik; Karşılanan; Çağrışım; Denizin Saçlarını Tarayan Rüzgar; Gündönümü; Gölge ve Işık; Uçaak!; Mumya; Donuk Çılgılık; Susuz Denizin İnsanı; Ses; Kuşkonmazda Konuşan Adam; Süveyda)

Kapıda Bir Çift Ayakkabı (İz, İstanbul 2001, 18 öykü: Deli; Takvim Yapağı; Kapıda Bir Çift Ayakkabı; Kanatlı At; Eskici Dükkanı; Efendim; Ateş Ateş İçinde; Bir Gün; Yalnızlığımın Örgüsü; Gündönümü; Yağmur Çocukları; Oradan Çok Uzaktayım; Bir Cehennem Kaynıyor; Voltacı; Kokunun Gözkapakları; Gökbulut; Her Dudak Kendi Putunu Öpüyor; Bir An)

İçim Su Berraklığında (Yedi İklim, İstanbul 2001, 16 öykü: Çıkış; Işık; Kar Işığı; Buğday Başakları; Rüya; Yolculuk; İçim Su Berraklığında; Beni Gösterecek Aynanın Yokluğu; Konuşmanın Sessiz Dili; O Ben Değilim; Sen ve Ben; Gün Işığında Ellerim; Bir Düşün Gecesi; İki Suyun Kesiştiği Yer; Susuz Denizin İnsanı; Donuk Çığlık)

Renklerin Dansı (Nesil, İstanbul 2004)

HAKSUN, NECATİ

1930'da Tarsus'ta doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Tarsus'ta tamamladı. AÜ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi (1956). Van ve Adana'da hakimlik yaptı (1958-76). Emekli olduktan sonra serbest avukat onlarak çalıştı. Bir öykü kitabı dışında, "Hazel" adıyla filme çekilen *Kutsal Ceza* (1972) adlı bir romanı ve mesleki kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitabı:

Meyro (Özdemir Basımevi, İstanbul 1970)

HALICI, MEHDİ

1927'de Konya'da doğdu. Tarihi çalışmalarında kullandığı Çemşit Bender adıyla tanınmıştır. Şair Feyzi Halıcı'nın kardeşidir. İlk ve orta öğrenimini Konya'da tamamladı (1946). İÜ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi (1950). Caen Üniversitesi'nde (Fransa) "Osmanlı Maliye Tarihi" konulu teziyle doktor oldu (1953-58). Oslo Üniversitesi'nde kooperatifçilik alanında eğitim aldı (1958-60). 1960'ta Türkiye'ye döndü, 60 darbesinde Kürtçülük suçlamasıyla tutuklandı, genel af'a serbest kaldı. Bir süre Feyzi Halıcı'nın *Çağrı* dergisini yönetti. Konya Gazeteciler Cemiyeti başkanlığı (1960-61), serbest avukatlık yaptı (1960-73). 1974-83 arasında Norveç'te yaşadı, Halen İzmir'de yaşıyor. Edebiyat hayatına 1941'de Arkadaş adlı bir öyküsüyle başladı. Öykü ve yazıları *Varlık*, *Türk Dili*, İstanbul ve *Çağrı* dergilerinde yer aldı. Öykü ki-

tapları dışında Çatıdaki İsa (1995) adlı bir romanı, tarihi inceleme-araştırma, derleme ve mesleki kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitapları:

Gülen İnek (Çağrı, İstanbul 1959)

Kardes Durağı (Kendi yayını, İstanbul 1967, 7 öykü: Sihirbaz, Ben ve Üç Adam; Kardes Durağı; Köprü; Zenge; Çamur; Kan; Çoban)

Kürt Kızı Zenge (Berfin, İstanbul 1992)

HALİDE EŞBER

1965'te Bandırma'da doğdu. Tam adı Halide Eşber Ç. Güvenç. Çamlıca Kız Lisesi'ni, İÜ Edebiyat Fakültesi Klasik Filoloji Bölümü'nü bitirdi; İngiltere'de oyunculuk eğitimi aldı. Desen, tiyatro ve kukla sanatı üstüne çalıştı. Açık Radyo'da "Açık Defter" adlı programı hazırladı ve sundu. Televizyon kanallarında oyunculuk ve metin yazarlığı yaptı. Öykü kitapları dışında *Yazlık* (1999), *Her Şey Seninle* (2005) adlı iki romanı bulunuyor.

Öykü Kitapları:

Sanki Seninle Uzun Zamandır Böylesine Çılgınlar Gibi Sevişmemiştik (Doğan Kitap, İstanbul 2001, 7 öykü: Sanki; Seninle; Uzun Zamandır; Hiç; Böylesine; Çılgınlar Gibi; Sevişmemiştik)

Anlatırken Işığa Bak (Doğan Kitap, İstanbul 2003, 13 öykü: Anlatırken Işığa Bak; Yerlerdeki Dut İzlerinde Çocukluğumun Tadı Var; Düz(elt)me; Mecnun Bey'in Karısı; Çanta; Anlatırken Işığa Bak; Diğerleri: Yüzün; Deli; Gökteki Düş İzlerinde; Havlu; İğne; Konuk Ağırlamak; Şippıdık Tokyo; Mahlepli Çörek)

HALİKARNAS BALIKÇISI

1890'da İstanbul'da doğdu. Asıl adı Musa Cevat Şakir Kabaağaçlı. Babası asker, sefir ve tarihçi Kabaağaçlı-zâde Mehmet Şakir Paşa, Sadrazam Ahmet Cevat Paşa, Ressam

Fahrünnisa Zeyd, ressam Aliye Berger, seramikçi Süreya Koral, ressam Nejat Devrim, tiyatrocu Şirin Devrim akrabalarıdır. Çocukluğu, babası Şakir Paşa'nın elçilik görevi nedeniyle Atina ve Büyükada'da geçti. İlk öğretimini Büyükada Mahalle Mektebi'nde, Orta öğretimini İstanbul'da Robert Kolej'de (1904), yüksek öğretimini İngiltere'de Oxford Üniversitesi'nde Yeni Çağlar Tarihi Bölümü'nde tamamladı (1908). Eşinin İtalyan olması nedeniyle bir süre İtalya'da kalıp Latince ve İtalyanca öğrendi. 1914'te Babası Şakir Paşa Afyon'da Cevat Şakir'in tabancayla öldürülünce 14 yıl hapse mahkum oldu; yedi yıl yattıktan sonra vereme yakalandığı için serbest bırakıldı. Birkaç yıl süren tüberküloz hastalığından kurtulduktan sonra Resimli Ay, Resimli Hafta, Yeni İnci, Güleriyüz vb. dergilerde yazılar yazıp, süsler, resimler ve karikatürler çizerek, kapaklar yaparak hayatını kazanmaya çalıştı. "Hüseyin Kenan" takma adıyla, Resimli Hafta dergisinde (13 Nisan 1925 tarih, No: 35) yayımladığı "Hapishanede İdama Mahkum Olanlar Bile Bile Ölüme Nasıl Giderler" adlı öyküsünde, asker kaçaklarının yargılanmadan kuşuna dizildiklerini iddia ettiği ve halkı askerlik ve savaş aleyhine kışkırttığı gerekçeyle hakkında koğuşturma açıldı. Dergi, Takrir-i sükun Kanunu uyarınca Bakanlar Kurulu Kararıyla kapatıldı (18 Nisan 1341 (1925), Cevat Şakir de İstiklal Mahkemesi'nce tutuklanıp (1925) sorgulanarak, üç yıl süreyle Bodrum'da kalebentliğe mahkum edildi. Birbuçuk yıl sonra affa uğrayarak İstanbul'a döndü, yeniden Bodruma gitti, sonra İzmir'e yerleşti (1947); gazetecilik ve turist rehberliği yaparak hayatını sürdürdü. Edebiyat hayatına 1904'te İkdam'da yayımlanan yazılarıyla başladı. Öykü kitapları dışında *Aganta Burina Burinata* (1946), *Ötelerin Çocuğu* (1955), *Uluç Reis* (1962), *Turgut Reis* (1966), *Deniz Gur-*

betçileri (1969), *Dalgıçlar* (1991), *Bulamaç* (1996) adlı roman, *Anadolu Efsaneleri* (1954), *Anadolu Tanrıları* (1955), *Anadolu'nun Sesi: Tarih ve Hellenizm* (1971), *Asia Minor* (1971), *Hey Koca Yurt* (1972), *Merhaba Anadolu* (1980), *Düşün Yazıları* (1981), *Altıncı Kıta Akdeniz* (1982), *Sonsuzluk Sessiz Büyür* (1983), *Arşipel* (1992) adlı deneme-inceleme, *Mavi Sürgün* (1961) adlı anı, *Mektuplarıyla Halikarnas Balıkçısı* (1979) adlı mektup, *Denizin Çağırışı* (1998), *Yol Ver Deniz* (1998) adlı çocuk, *Guy de Mupassant, I. Washington, U. Sinclair, Dostoyevski, Emerson, Kipling, Boccaccio, P. Merimee, B. Shaw, F. Sartaux ve Conrad'tan çeviri kitapları* bulunan ve Kültür Bakanlığı 1971 Devlet Kültür Armağanı'nı alan Halikarnas Balıkçısı, 1973'te kemik kanserinden öldü, Bodrum'da toprağa verildi.

Öykü Kitapları:

Ege Kıyılarından (Sertel Matb., İstanbul 1939; Yeditepe, İstanbul 1976, 32 öykü: Gündüzü Kaybeden Kuş; Knidos Afrodit; Boğulmuş Enginliler; Kancay; Koca Orfos; Denizin Çağırışı; Denizkızı Adası; Deprem; Denikızı; Yediadalar'daki Balık Bankası; Pazar Yeri; Armudun Suyu; Tam Çoban; Ege'nin Öfkesi; Dalgıçın Parçaları; Hakikatın Direkleri; Halikarnas; Hayyam'ın Tespitleri; Karısını Oltaıyla Tutan; Deniz Oğlu; Can Kurtaran Anırtı; Unuttuğu Türkü; Neyzen; Ay Işığı; Etrim Yolunda; Altmışaltı Bükün Oyunu; Tünek Ahmet; Açıklıklar Yavrusu; Dalga Geçiyor; Yol Ver Deniz!; Denizli Horozu; Son Şarkı)

Merhaba Akdeniz (?, İstanbul 1947)

Egenin Dibi (Yeditepe, İstanbul 1952, 16 öykü: Karaoğlan; Pazen Don; Çingene Ali; Domino Ayşe; Karabulutogulları; Fosforlu Handan; Deccal; Değirmenci Ateşoğlu Nasrettin; Dönmiyen; Haydut; Parmak Damgası; Egenin Dibi; Dört Kaptan; Hoşbulduk Selim Dede; Adadan Adaya; Yasin Atlar)

Yaşasın Deniz (Varlık, İstanbul 1954)

Gülen Ada (Yeditepe, İstanbul 1957)

Ege'den (Milliyet, İstanbul 1972, 37 öykü: Ege Kıyılarından: Knidos Afrodit; Yedi Adalardaki Balık Bankası; Tam Çoban; Ege'nin Öfkesi; Halikarnas; Altmışaltı Bükün Oynadığı Oyun; Ege'nin Dibi: Karaoğlan; Çingene Ali; Deccal; Değirmenci Ateşoğlu Nasrettin; Gülen Ada: Gülen Ada; Fırıncının Kızı; Hayatım Roman; Cura; Turgut Reis; Cıngır Gemisi; Merhaba Akdeniz: Gündüzü Kaybeden Kuş; Kancay; Neyzen; Deniz Kızı; Son Türkü; Unuttuğu Türkü; Tünek Ahmet; Yaşasın Deniz: Yaşasın Deniz; Balıkla Kabak; Haydi Sürgüne; Deniz Eri Mahmut; Yeni Hikayeler: Ateş Fatma; Ayşe Kadının Günahı; Bir Gecekondu; Mısır Buğday; Eşler; Aferin Bre Yavru!; Kara Ayşe; Lahana, Biber Turşusu; Divan Reis; Hırsız Selim)

Gençlik Denizlerinde (Hürriyet, İstanbul 1973; Bilgi, Ankara 1995, 41 öykü: Açıklıklar Yolcusu; Gençlik Denizlerinde; Son Fırtına; Eski Külot; Çöpçatan Mehmet; Cankurturan Anırtı; Yol Ver Deniz Gemici Geliyor!; Koca Kız; Çiçeğin Edepsizliği; Tükenmeyen Bakış; Leş Kargası; Boğulmuş Enginliler; Balık Fatoş; Karae Gölge; Yağmur Duası; Şehir Kızı; Bonfile; Anfitrit'i Nasıl Tuttum?; Ölüler İni; Yolcu; Kavunoz Yavrusu; Davut Hoca'nın Vaazı; Köy Ağası; Doğum; Denizli Horozu; Barba Vangel; Adamotu; Çingene Falcısı; Kanarya; Deniz-kızı Adası; Bir Damla; Kirman Belli; Yakışık Alır mı Deli Kız; Kediboğan; Çekirdeksiz Yürek; Lili'nin Defterinden; Namus Borcu; Arbudun Suyu; Sümüklüböcek; Vay Gidi Edepsiz Herif!; Meçhul Asker'in Dirilişi)

Parmak Damgası (Bilgi, Ankara 1986; Bilgi, Ankara 1998, 21 öykü: Ege Kıyılarından: Dalgıcın Parçaları; Gerçeğin Direkleri; Etrim Yolunda; Ege'nin Dibi: Pazen Don; Domino Ayşe; Karabulutogulları; Fosforlu

Handan; Dönmeyen; Haydut; Parmak Damgası; Ege'nin Dibi; Dört Kaptan; Hoşbulduk Selim Dede; Adadan Adaya; Yaşasın Atlar; Gülen Ada: Lebib Bey'in Balıkçılığı; Aptal Memiş Efe; Aygır Zehra'nın Kurabiyeleri; Barbut; Hortlayan Bakış; Kara Gece)

Çiçeklerin Düğünü (Bilgi, Ankara 1991; Bilgi, Ankara 1996, 28 öykü: Bu Kitabın Özel: Çiçeklerin Düğünü; Haylaz; Bergama Civarındaki Yarısı Çınar Yarısı İhlamur Olan Ağacın Öyküsü; Merhubu Akdeniz: Koca Orfoz; Denizin Çağırışı; Deniz Kızı Adası; Deprem; Pazaryeri; Hayyam'ın Tespitleri; Deniz Oğlu; Aş Işığı; Dalga Geçiyor; Yaşsın Deniz: Işık Teli; Gökgözlü; Ateşçi Süleyman; Alabandada; Geç Kalma; Sigorta; Mehaba Kaptan, Merhaba! Gülen Adam; Kehpir Tabut; Öteleyen; Manevra; Ekmek İşi; Köy Alemi; Haydut Kerimoğlu; Dağ Kızı; Tahsildar)

HANÇERCİ, MÜZEYYEN

1939'da İstanbul'da doğdu. Katip Çelebi İlkokulu'nu, Bakırköy Sağlık Meslek Lisesi Hemşirelik Bölümü'nü bitirdi; çeşitli musiki cemiyetlerinde sekiz yıl müzik eğitimi aldı. Cerrahpaşa Belediye Hastanesi ve Haseki Hastanesi'nde hemşire olarak çalıştı ve emekli oldu (1961-2002). Bir öykü kitabının dışında Müzünün Şiirler (1992), Gönül Ezgileri (1993), Duygu Damlaları (1994), O Günü O Gece (1996) adlı şiir kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitabı:

Mutluluk Şarkısı (1993)

HANÇERLİOĞLU, ORHAN

1916'da İstanbul'da doğdu. Şişli Terakki Lisesi'ni (1935), İÜ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi (1939). Meriç, Keşan ve Karaisalı ilçelerinde kaymakamlık (943-46). İstanbul Belediyesi'nde müfettişlik, İstanbul Emniyeti'nde 3. Şube müdürlüğü (1950), Şehir Ti-

yatroları müdürlüğü, İETT’de Hukuk İşleri müdürlüğü yaptı ve emekli oldu (1978). Edebiyat hayatına şiirle başladı, sonra öyküye yöneldi. Öykü, şiir ve yazıları *Yeni İnsanlık*, *Ataç*, *Beş Sanat*, *Türk Dili*, *Varlık*, *Yeditepe*, *Yenilik* dergilerinde yer aldı. Bir öykü kitabı dışında *Kıvılcım* (1936) adlı şiir, *Karanlık Dünya* (1951), *Büyük Balıklar* (1952), *Oyun* (1953), *Ekilmemiş Topraklar* (1954), *Ali* (1955), *Kutu Kutu* (1956), *Yedinci Gün* (1957), *Bordamıza Vuran Deniz* (1960) adlı roman, sözlük ve inceleme-araştırma kitapları bulunan Orhan Hançerlioğlu 1991’de İstanbul’da öldü.

Öykü Kitabı:

İnsansız Şehir (Valık, İstanbul 1953)

HARMANCI, ABDULLAH

1974’te Konya’da doğdu. Konya İmam Hatip Lisesi’ni (1992), SÜ Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nü bitirdi (1996). Edebiyat hayatına 1995’de *Dergah* dergisinde yayımlanan bir öyküsüyle başladı. Öykü ve yazıları *Dergah*, *Kırklar*, *Hece*, *Çeşme*, *Düş Çınarı*, *Kırkikindi.com*, *Hece Öykü*, *Kitaplık* ve *Kökler* dergilerinde yer aldı.

Öykü Kitapları:

Muhteris (Timaş, İstanbul 2002, 12 öykü: Umur Bey Hikayeleri: Umur Bey Günleri; Umur Bey Akşamları; Umur Bey / Doğu Anlatısı; Umur Bey Ukdeler; Umur Bey Caddelerde; Yiten Yüzünlü: Uzun Yassı Eşekmaya; Gereğe; Daral; Taşra Lisesi; Edebiyat Tarihçisine Notlar: Filika; Ardış Acı; Edebiyat Tarihçisine Notlar)

Ertesi Dünya (Birin, İstanbul 2003, 23 öykü: Tufandan Önce; Leke; Asa; Ermiş; Kargışlarla; Lema Sebekteni; Sonradan Önce, Önceden Sonra; Bilmiyorum Niçin; Dubara; Söyle Sen Hangisisin; Tırnak İçinde; Liyakat; Esrar; Mahşerde; Yanık; Değişim; Nafile; Kızlar Geliyor; Öğle Namazını Nasıl Kıldım; Orhan Batıbey Olmak; Sorgu Akşamı; Yerin Dibi; Yaşam Bir Iska)

HASAN HÜSEYİN

1927’de Sivas’ta doğdu. Tam adı Hasan Hüseyin Kokmazgil. Gürün Cumhuriyet İlkokulu’nu (1939), Niğde Ortaokulu’nu (1945), Adana Erkek Lisesi’ni (1948), Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü’nü bitirdi (1950). Kahramanmaraş Gökşun’da öğretmenken siyasi eylemlere katıldığı için tutuklandı, üç yıl hapse mahkum edildi. Cezaevinden çıktıktan sonra arzuhalcilik ve tabelacılık yaptı. *Akis* (1960), *Forum* (1968-70) ve *Toplum* (1872-73) dergilerinde çalıştı. Edebiyat hayatına 1959’da *Dost* dergisinde yayımlanan bir şiiriyle başladı. Şiir, deneme ve eleştiri yazıları *Yelken*, *Sosyal Adalet*, *Varlık*, *Ataç*, *Yön*, *Karikatür*, *İmge*, *Taş*, *Akbaba* dergilerinde yer aldı. Öykü kitapları dışında *Kavel* (1963), *Temmuz Bildirisi* (1965), *Kızılırmak* (1966), *Kızılkuğu* (1971), *Ağlasun Aysağası* (1972), *Oğlak* (1972), *Acıyı Bal Eyledik* (1973), *Kelepçemin Karşısında Bir Ak Güvercin* (1974), *Koçero Vatan Şairi* (1976), *Haziranda Ölmek Zor* (1977), *Filizkiran Fırtınası* (1981), *Acılara Tutunmak* (1981), *Işıklarla Oynamayın* (1982), *Kandan Kına Yakılmaz* (1985), *Tohumlar Tuz İçinde* (1988) adlı şiir, *Bağdat Basra Yollarında* (1974) adlı gezi, *Aşçı Baba* (1981), *Eşeğin Gözyaşları* (1981), *Ormanın Öcü* (1981) adlı çocuk kitapları bulunan Hasan Hüseyin 1984’te Ankara’da öldü.

Öykü Kitapları:

Öhhöö! (Mizah Öyküleri, Bilgi Yayınevi, Ankara Ekim 1994.) Öhhöö, Şah Kamuran, Mebus Olacak Adam, Türk Hindi Yemez, Büyük Romancı, İçin Bile İçin İçin, Ben Var Sizi Sevmek Çok, Pis Gemonis, Ondan Kolay Ne Var, Derviş Gaffar Üssüne Döndü, Atla Otobüse, Lesse Lüp Lüp Lesse Cup Cup, Yemleme Metodu.

Made in Turkey (Mizah Öyküleri, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987.) Alelade-Harikula-

de, Burdan Çıktık, Operada Bir Vatandaş, Eyyam Efendileri, “Cüzzamlılara Mahsustur”, Çok Büyük Bir Kayıp, “Zıpçıktı” Osman Bey, Made in Turkey, 2 Ölü 3 Yaralı Var, Gecelerden Bir Gece, Öyledir O Hergeleler, Koca Şehrin Belalısı, Hangi Partiden Koysam Aca-ba, Cuk Oturmuş Kerata, Eeee...Daha Daha, Bu Sıpadan Davacıyım, Bu Koltuk Başka Koltuk, Ankara’nın Damına Bak, Dram 3 Perde, İtin Ağası, “İtin Ağası” Adlı Öykünün Sosyopolitik ve Ekonomik Pek Çok İlginç Öyküsü, Ağlama Duvarı (Öykü gibi).

Bıyıklar Konuşuyor (Doğan, Ankara 1971, 27 mizah öyküsü: Bıyıklar Konuşuyor; Şeref Verdiler Efendim; Ne Derler?; Köklü Kalkınma; En Beni Kim Sandın Ulan?; Durum Vaziyet B.B.; Zeki Müren Parlamento-da; delinin Zoruna Bak!; Önce Biz Bakarız Tadına; Bir Damla Benzin; Uhuhu Partisi; Altıntozu; Okumak Güzel Şeydir!; Vara Vara Vardık; Hele Bir Bak Ali Efendi; İtin Büyüğünden Korkulmaz; Salıncakta 4 Kişi; Ben İçime Sokamam; Bir Unutkan Adam; İktidar Macunu; Sonsuz Polemik; Dünyayı Sarsan Bir Adet Gol veya Teneke Goller; Koleranız Nasıl Efendin?; Beyanname Dağı-tıyorlar; Düzeltiver Ali Bey!; Beygirler Ayakta Uyur; Dede Yedigari Pala)

HATİCE MERYEM

1968’de İstanbul’da doğdu. 9 Eylül Üni-versitesi İİİBF Maliye Bölümü’nü bitirdi. Bir bankada, Londra’da ara işlerinde çalıştı. *Öküz* dergisinin genel yayın koodinatörlüğünü yaptı (1996-2001). Öyküleri *Varlık* ve *E* dergilerinde yer aldı.

Öykü Kitapları:

Siftah (Varlık, İstanbul 2000) (Varlık Yayınları 2000; 10 öykü; Şehir Düşüğü, Ka-bul Hasan, Siftah, Cibiliyetsiz, Seferi İzdi-vaç, Ben ile Siz, Dört Faks Bir Mektup, Çan-ta Hırsız, Ayartılmama İzin Verme, Gerçek Bir FB’li.)

Sinek Kadar Kocam Olsun Başım-da Bulunsun (İletişim, İstanbul 2002, 30 öykü: Ayyaşın Karısı; Apartman Kapıcısının Karısı; Tornacının Karısı; Cücenin Karısı; İmamın Karısı; Kuryenin Karısı; Marangozun Karısı; Gardiyanın Karısı; Kasabın Karısı; Genç Bir Adamın Karısı; İnce Ruhlu Bir Adamın Ka-rısı; İşçinin Karısı; Avare Bir Adamın Karısı; Bir Adamın İkinci Karısı; Demiryolcunun Ka-rısı; Tüccarın Karısı; Sünepenin Karısı; Emeklinin Karısı; Oburun Karısı; Lüzumsuz Adam’ın Karısı; Şoparın Karısı; İlkaşkın Ka-rısı; Saz Aşığının Karısı; Kader Kurbanının Karısı; Yakışıklı Adamın Karısı; Şairin Ka-rısı; Yaşlı Adamın Karısı; Garibanın Karısı; Ba-banın Karısı; Oğulun Karısı)

HATUNOĞLU, ÖZGE

1981’de Ankara’da doğdu. ODTÜ Siya-set Bilimi ve Kamu Yönetimi’ni bitirdi.

Öykü Kitapları:

Sen Evde Yoktun (Arkadaş, Ankara 2002, 13 öykü: Sen Evde Yoktun; Deli Saç-ması; Havludan Kelebek; İçimde Yokum; Cinnet; Tutunmalı ve Ben Yaşayacağım; Kaybolanlar; Filmlerde Böyle Olmuyordu; TU!; Yüzleşme; Yağmur Yolları; Kesişme Noktası; Elimde İki Lale, Ağladım)

Kimsenin Ruhu Duymadan (Arkadaş, Ankara 2005)

HAYBER, ABDULKADİR

1948’de Kahramanmaraş’ta doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Kaharamanmaraş’ta ta-mamladı. DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bö-lümü’nü bitirdi (1971). Malatya ve Anka-ra’da öğretmenlik yaptı. Ankara Gazi Eğitim Enititüsü’nde, Üsküp Kiril ve Metodi Üni-versitesi’nde çalıştı. 1989’da doktorasını ta-mamladı. Üsküp’teki işini sürdürdü. Öykü, şiir ve yazıları *Doğuş Edebiyatı; Türk Edebi-yatı; Sesler* (Yugoslavya), *Töre, Hisar; Er-guvan; Milli Kültür; Türk Yurdu, Türk Dili,*

Gazi Eğitim Fakültesi dergilerinde yer aldı. Bir öykü kitabı dışında, *Ebubekir Hazım Teperan* (1988), *Necbettin Halil Onan* (1988) adlı biyografi, *Halide Edip, Yakup Kadri ve Reşat Nuri'nin* Ronmanlarında *Nesil Çatışması* (1993), *Muallim Naci'nin Şiirleri* (H. Özbay ile, 1996), *İstilahat-ı Edebiyye* (A. Yalçın ile, 1996) adlı inceleme kitapları bulunmaktadır.

Öykü Kitabı:

Günortasında Arakesme (1986) (12 öykü; Hilli, Antalyalı Gen Kıza Hasret, Bitmeyen Türkü, Kezban Kızın Kitabı, Atlambaç, Korkuluk, Arakesme, Masal Gibi, Dinle Sesler, Çatışma, Anlaşmış Köpekler, Sessiz Çığlık.)

HEKİMOĞLU, YÜCEL

Hakkında bilgi bulunmamıştır.

Öykü Kitabı:

Ham Meyve (1959)

HEPÇİLİNGİRLER, FEYZA

1948'de Ayvalık'ta doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Ayvalık'ta tamamladı. İzmir Kız Lisesi'ni (1966), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1971). Kemalpaşa ve Karataş Liselerinde edebiyat öğretmenliği yaptı (1971-1981). Milli Eğitim Bakanlığı'nın açtığı sınavı kazarak öğretim görevlisi oldu. 1984'te YÖK'ün uygulamalarına karşı çıkarak bu görevinden ayrıldı. Tekrar öğretmenliğe dönen Hepçilingirler, mesleğini özel eğitim kuruluşlarında sürdürdü. Edebiyat hayatına, şiirle başlayan Feyza Hepçilingirler'in ilk öyküsü 1979'da *Türk Dili* dergisinde yayımlandı. Öykü ve yazıları *Varlık*, *Yarın*, *Dönemeç*, *Yaba*, *Gösteri*, *Öküz*, *Yaşasın Edebiyat*, *Cumhuriyet Kitap* dergileriyle, *Cumhuriyet*, *Siyah-Beyaz*, *Günlük Haber* gazetelerinde yer aldı. Öykü kitapları dışında *Kırımızı Karanfil Ne Renk Solar?* (1993) adlı romanı, *Türkçe "Off"* (1997), *Dedim "Ah"* (1999) adlı değerini ve çocuk kitapları bulun-

maktadır. *Sabah Yolcuları*'la 1981 Akademi Kitapevi Öykü Ödülü'nde birinciliği, *Eski Bir Balerin*'iyle 1984 Enka Vakfı Öykü Ödülü'nde üçüncülüğü, *Eski Bir Balerin*'iyle 1985 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, *Potluğu Gidermek* adlı öyküsüyle 1989 Yunus Nadi Armağanı Öykü Ödülü'nde ikinciliği, *Savrulmalar*'ıyla 1997 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü'nü kazandı.

Öykü Kitapları:

Sabah Yolcuları (Ödül Alan Kitaplar, İstanbul 1981; Remzi, İstanbul 2000, 15 öykü: Fava: Fava; Sızı, Sancı Her Gece; Meneke'nin Bebesi; Yaşamdır Yenilenen; Di-kenli Terlikler; Hoş Geldiniz Çocukları: Hoş Geldiniz Çocuklar; Ben Yalancı mıyım?; Gel Birlikte; Piçali Yazanağı; Bize Gülmek Ya-raşır; Sabah Yolcuları: Sabah Yolcuları; Yumuşak Meydan Okuyor; Yağmur Sıcağı; Bir Damga Belki; Yağmurla Giden)

Eski Bir Balerin (Cem, İstanbul 1985; Remzi, İstanbul 2000, 14 öykü: Eski Bir Balerin; Gerdek; Daryerlerin Karanlığı; Altın Gibidir Oğlum; İletişim; Sarı Kır Çiçekleri; Atın Önünde Et; Mor Üstüne Yazılmış; Ürkü Kuşunun Kanat İzi; Anaç Yaprak; Çiçekli Dallar Kıymı; Adı Masal; Er Mektubu, Görülmüştür; Üç Nokta Bir Çizgi)

Ürkek Kuşlar (Cem, İstanbul 1987; Remzi, İstanbul 1999, 9 öykü: Sevgiye Dikkat: Aykırı Bir Öykü; Sevgiye Dikkat; Sabişi: Troksalila; Sabişi; Kekikdağı/Dağkekiği: Kekikdağı / Dağkekiği; Doğru Yürü Oy Gelin; Bir Dağ Lalesi: Suçluyum... Babama Karşı; Bir Dağ Lalesi; Yaşlı Deniz Tanrıçası)

Kırlangıçsız Geçti Yaz (Cem, İstanbul 1990; Remzi, İstanbul 1999, 18 öykü: Aşkın Bir Yüzü Ölüm: Karanlığa Kuş Uçuşu; Kırık Cam Mavis; Çıplak Dal Uvertürü; Donakalmak: Donakalmak I; Donakalmak II; Potluğu Gidermek: Potluğu Gidermek; Öyküsüne Sığmayan Küçük Adam: Öyküsüne Sığmayan Küçük Adam; Sevginin Eskimezliği; Ci-

har Attım Şeş Oynadım; Eğri Redifli Gazel; Yine Ziller Çalıyor; Başkaldırı Olarak Uyumak; Kırılmaçsız Geçti Yaz: İçdenizin Dalga Boyu; Evlerin Sakınımı; Ne Güzel Ölmüştüm: Ne Güzel Ölmüştüm; Kırılmaçsız; Beni Yaşa; Gün Selleri)

Öyküler (Cem, İstanbul 1993, 56 öykü: Sabah Yolcuları: Fava; Sızı, Sancı Her Gece; Menekşe'nin Bebesi; Yaşamdır Yenilenen; Dikenli Terlikler; Hoş Geldiniz Çocukları: Hoş Geldiniz Çocuklar; "Ben Yalancı mıyım?"; Gel Birlikte; Piçali Yazanağı; Bize Gülmek Yaraşır; Sabah Yolcuları: Sabah Yolcuları; Yumuşak Meydan Okuyor; Yağmur Sıcağı; Bir Damga Belki...; Yağmurla Giden; Eski Bir Balerin: Eski Bir Balerin; Gerdek; Daryerlerin Karanlığı; Altın Gibidir Oğlum; İletişim; Sarı Kır Çiçekleri; ...Atın Ötünde Et...; Mor Üstüne Yazılmış; Ürkü Kuşunun Kanat İzi; Anaç Yaprak; Çiçekli Dallar Kıyımı; Adı Masal; Er Mektubu, Görülmüştür; Üç Nokta Bir Çizgi; Ürkek Kuşlar: Aykırı Bir Öykü; Sevgiye Dikkat; Troxalila; Sabişi; Kekikdağı / Dağkekiği; Doğru Yürü Oy Gelin; Suçluyum... Babama Karşı; Bir Dağ Lalesi; Yaşlı Deniz Tanrıçası; Kırılmaçsız Geçti Yaz: Karanlığa Kuş Uçuşu; Kırık Cam Mavisi; Çıplak Dal Uvertürü; Donakalmak I; Donakalmak II; Potluğu Gidermek; Öyküsüne Sığmayan Küçük Adam; Sevginin Eskimezliği; Cihar Attım Şeş Oynadım; Eğri Redifli Gazel; Yine Ziller Çalıyor; Kırılmaçsız Geçti Yaz: İçdenizin Dalga Boyu; Başkaldırı Olarak Uyumak; Evlerin Sakınımı; Ne Güzel Ölmüştüm; Kırılmaçsız; Beni Yaşa; Gün Selleri)

Savruılmalar (Remzi, İstanbul 1997, 13 öykü: Tek Çizgi İnce Bir Mor; Ölüm Çiçekleri; Haydarpaşa 19.35; Ertesi Gün\$ Bu Uzun Geceler; İsa Gülleri; Unutuşlar / Unutuluşlar: Kar İzi; Islak Kedi; Öncü Metaller Isınır; Darmadağın; Söylemek İstesem; Bir

Kadavranın Balkon Gezintisi; Deniz Yosunlu Bir Taş Duvar)

Öykünmece (Remzi, İstanbul 2000, 25 öykü: Entel Öykü: Rio'da O Yaz Seninle; Fantastik Öykü: Arkadaşım Kapı Tokmağı; Romantik Öykü: Kayıp Bahçelerde İlk yaz Kokusu; Kafkaeks Öykü: Yoktu; Realist Öykü: Toplayıcılar; Popülist Öykü: Kanadı Kırık Bir Kuş Gibi; Divinia Öykü: İnsanlara, Kan Dökücülüğe ve Lanete Dair; Minimalist Öykü: Bir Daha Asla; Sdfistke Öykü: Bekley/n-en; Domestik Öykü: Ev, Halini Beyan Eder; Mafyöz Öykü: Siyah Kediye Kurtarmak; Satanist Öykü: I Can't Believe You; Maço Öykü: O Şimdi; Reklam Öykü: Hürriyet, Karnaval'la Birlikte; Trajik Öykü: Denizin Dibinde Demirden Atlar; Absürd Öykü: Sevecen Serçeler; Feminist Öykü: Kan Kırmızı; Metafizik Öykü: Ölmeden ve Doğmadan Önce; Gotik Öykü: Sonra; Şizofren Öykü: Üç Bir Dört Bir; Global Öykü: Kapının Çağırısı; Futbol Öykü: Gol Pozisyonu; Naif Öykü: Van Handrıd Dalırs; Postmodern Öykü: Keten Sultan ve Beş Bücür; Nostaljik Öykü: Kilitli Ceviz Kutu)

HERGÜNSEL, CAFER 1956'da Bolu'da doğdu. Tam adı Ömer Cafer Hergünel. Hendek Lisesi'ni (1973), Ortaköy Eğitim Enstitüsünü bitirdi (1978). Karasu, Hendek ve İstanbul'da öğretmenlik ve idarecilik yaptı. Öyküleri Yazko Edebiyat, Gösteri, Varlık, Sanat Olayı dergilerinde yer aldı.

Öykü Kitapları:

(Yaşam Sürgünlerini Verirken, Son Dakika Yayınları, İstanbul, Şubat 1989.) Yaşam Sürgünlerini Verirken, Hoca Efendi Ezan Okunuyor, Son Durak, Yanan Birşeyler, Bir Büyük Rak-Bir Küçük Sarımsak Bir De Soğan, Selim Beylerin Acıklı Yaşam Öyküleri, Çözölmüş, Hüsün Balıklarının Ölümü.

HIZARCI, EROL

1972'de Heybeliada'da doğdu. A.Ü. Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. "Alacakaranlıktaki Ülke" ve (1993), "Batık Aşklar Müzesi" (TRT, 1994) adlı iki senaryosu filme alındı. Öyküleri İzlek ve Promete dergilerinde yer aldı. Halen TV programları editörlüğü yapıyor.

Öykü Kitabı:

Toprakaltı Sarayları (Metis, İstanbul 1998, 10 öykü: Akasyalar; Kıpırtısız Beşikte Bir Yapımur Damlası; Ardından; Uykusuz; Gecenin Orsasına; Buluşum; Aksak Kaldırımlar; Toprakaltı Sarayları; Algın Bir Sessizlikte; Ertelenmiş Günbatımı)

HİSAR, ABDÜLHAK ŞİNASI

1887'de İstanbul'da doğdu. Babası, Hazi-ne-i Evrak, İnsaniyet ve Ceride dergilerinin yayımcılarından öykücü ve eleştirmen Mah-mut Celalettin Bey'dir. Ahmet Muhtar Bey anne tarafından dedesi, Selim Nüzhet Gerçek kardeşidir. Küçük yaşlarda Fransız mürebbiyesi'nden Fransızca, Tevfik Fikret'ten Türkçe dersler aldı. Galatasaray Lisesi'ni bitirdi, Paris'te Ecole libre dessciences politique'te (Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde) okudu (1905-1908); Anatole France başta olmak üzere zamanının birçok Fransız yazarıyla tanıştı, dostluk kurdu. Meşrutiyetin ilanından sonra Yurda döndü (1908). Özel şirketlerde (1909 - 1930), Ankara'da danışman olarak Dışişleri Bakanlığı'nda (1931 - 1948) çalıştı. 1948'de İstanbul'a döndü; Türk Yurdu dergisinin genel yayın müdürlüğünü yürüttü (1954-57). 1960'ta Merkez Bankası İstanbul Şubesi'nde başmütercimlik yaptı; çeşitli kültür dernek ve enstitülerde görev aldı. Edebiyat hayatına Mütareke yıllarında şiirle başlayan (1918) Abdülhak Şinasi Hisar, öykü, eleştiri, portre yazılarıyla anılarını *Dergah, Yarın, Türk Yurdu, Varlık, Ağaç, Ülkü* dergileriyle *İleri, Hakimiyet-i Milliye* ve *Dünya* gazetelerinde ya-

yımladı. Öykü Kitapları dışında *Boğaziçi Mektupları* (1942), *Boğaziçi Yalıları* (1954), *Geçmiş Zaman Köşkleri* (1956) adlı anı-deneme, *İstanbul ve Pierre Loti* (1958), *Yahya Kemal'e Veda* (1959), *Ahmet Haşim: Şiiri ve Hayatı* (1963), *Geçmiş Zaman Edipleri* (Haz.: Tahsin Yıldırım, 2005) adlı anı-biyog-rafi, *Kelime Kavgası – Edebiyata ve Romana Dair* (Haz.: Tahsin Yıldırım) adlı deneme-eleştiri, *Aşk İmiş Her Ne Var Alemde (Aşk'a Dair Seçilmiş Mısralar ve Beyitler 1403-1950)* (1955), *Geçmiş Zaman Fıkraları* (1958) adlı derleme ve *Seçmeler* (Haz.: Selim İleri, 1992) adlı kitapları bulunmaktadır. *Fahim Bey ve Biz*'i ile 1942 CHP Hikaye ve Roman Mükafatı'nı kazanan Hisar, 1963'te İstanbul'da beyin kanamasından öldü.

Öykü Kitapları:

Fahim Bey ve Biz (Hilmi Kitabevi, İstanbul 1941, 20 öykü: Bir Ölüm Haberi; Babamın Anlattıkları; Esvaplar; Fahim Beyli Saffet Hanım; Küçük Ev ve Dünya Haberleri; Saatler; Ukâlanın Dedikleri; "Teşebbüsü Şahsî" Aleminde; Hanımların Söyledikleri; Rüya; Rûya Tâbiri; Fahim Bey Hakkında İlk Hislerim; Fahim Bey Hakkında Değişen Hislerim; Fahim Bey ve İstanbul; Delilik Rivayetleri; İhtiyarlık Duyguları; Fahim Bey'in Son Zamanları ve Hakkında Son Hislerim; Her Şeye Rağmen Gönülleri Şâd Eden Hayat; Bir Gün Olur...; Fahim Bey'e Hitaplar ve sualler)

Çamlıcadaki Eniştemiz (Hilmi Kitabevi, İstanbul 1942; Varlık, İstanbul 1967, 27 öykü: Kadrini Bilmediğimiz Deliler; Deli Eniştemizin Resmi; Eski Çamlıca; Çamlıcadaki Eniştemizin Köşkü; İçinde Yüzdüğümüz İtikat Alemi; Eniştemizin Korkuları; Eniştemizin Bilgeliği ve Bilgiçliği; Deli Eniştemi ve Yemekler; Çamlıca'da Günler ve Geceler; Geceleyin Eniştemiz; Beyoğlu Gecelerimiz; Eniştemizin Garip Huyları; Eniştemizle Halam; Deli Eniştemiz ve Yemekler 2; Memur

Olarak Gidişler; Mâzul Olarak Dönüşler; Eniştemizin Korkuları 2; Eniştemiz ve Arabistan; Deli Eniştem Bana arabitanı Veriyor! Eniştemizin Korkuları 3; Halam Eniştemizden Ayrılıyor!; Çamlıcadaki Eniştemiz Köşktünden Vaz Geçiyor!; Deli eniştemiz Kadın Delisi Oluyor!; Deli Eniştemizin Tellâl Hüseyin Efendiyle Maceraları; Eniştemizle Halamın Ölümle; Hayat Duyguları ve Ölüm Düşünceleri; Bu Alemte Son Kalan Cümle)

Ali Nizami Beyin Alafrangalığı ve Şeyhliği (Hilmi Kitabevi, İstanbul 1952, 1 uzun öykü: Ali Nizami Beyin Alafrangalığı ve Şeyhliği)

HÜLAGÜ, MAHMUT

1926'da İzmir'de doğdu. İlk ve ortaöğrenimini İzmir'de tamamladı. İ.Ü. Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Avukatlık ve dalgıçlık yaptı.

Öykü Kitabı:

Antik Tebessümler (Sistem, İstanbul 2001, 8 öykü: Düzenbaz Köle; Pan Tapınağı; Fırtınanın Sonunda; Paralar Suyunu Çekince; İki Parti; İlasoslu Düşman; Halikarnasos'ta Bir Doğum Günü; Efes Artemis Tapınağı)

HÜSEYİN SU

1952'de Kırşehir'de doğdu. Asıl adı İbrahim Çelik. Çiçekdağı Hacıduraklı İlkokulu'nu (1964), Keçiören Lisesi'ni (1973), A.Ü. DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1980). Kütahya, Adapazarı ve Ankara'da öğretmenlik (1980-1997), Milli Kütüphane'de şube müdürlüğü, Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde müdür yardımcılığı yaptı ve emekli oldu (2000). Edebiyat hayatına 1980'de *Edebiyat* dergisinde yayımlanan bir öyküsüyle başladı. *Hece* (Ocak 1997, →)

ve *Hece Öykü* (Şubat 2004, →) dergilerinin kuruluşunu organize etti ve yayın yönetmenliklerini üstlendi. Öykü, yazı ve söyleşileri *Edebiyat*, *Mavera*, *İlim ve Sanat*, *Dergah*, *Eylül Öykü* dergilerinde yer aldı. Öykü kitapları dışında *Bir Yağmur Türküsü* (1999), *Öykümüzün Hikayesi* (2000) adlı deneme-inceleme, *Teori ve Eleştiri* (2004), *Düşünce ve Dil* (2004) adlı yayına hazırlama kitapları bulunan Hüseyin Su, *Gülşefdeli Yemeni*'siyle Türkiye Yazarlar Birliği 1998 Öykü Ödülü'nü kazandı.

Öykü Kitapları:

Tüneller (Edebiyat, Ankara 1983) Edebiyat Dergisi Yayınları, 11 öykü; Tüneller, Ateş, Tüllerin Arkası, Damarda Kan Gibi, Anımı Uzatıyordum Rüzgârın Dudaklarına, Isındıkça Buğulanan Toprak, Ana Üşümesi, Ocak, Rahman, Meşhed, Bir Bulanık Akıntı.)

Gülşefdeli Yemeni (Hece, Ankara 1998; 8 öykü: Gülşefdeli Yemeni; Giden Gün Ömürdendi; Yanağında Dedemin Sakal İzleri; İbrişimden Yürek Bağları; Suyu Vuran Kırılğan Sûret; Yüzündeki Denizin Duruluğu; Geride Kaldı Gölün; Kolum Kısa Yol Uzun)

Ana Üşümesi (Hece, Ankara 1999, 12 öykü: I: Ana Üşümesi; Anımı Uzatıyorum Rüzgârın Dudaklarına; Tüller; Aydan Arıdır Yüzleri; Bir Bulanık Akıntı; Ütü Yanığı Günler; II: Tüneller; Rahvan; Isındıkça Buğulanan Toprak; Girdaplarda; Kaynayıp Çoğaldıkça Kanımız; Damarlarda Kan Gibi)

Aşkın Hâlleri (Hece, Ankara 1999, 5 öykü: Beri Dön Güzel de Yüzün Göreyim; Yiğitim Ya Ona Gücüm Yetmiyor; Gömleği Yırtık Kırmızı Gül; En Gelmezsen Güvercinler Küser; Ayrılık Makamında Gönül Ezgisi.)

SAKLI YARA**KÖKSAL ALVER****Hece Yayınları**

Saklı Yara 1970 doğumlu olan Köksal Alver'in ilk öykü kitabı. Hece yayınlarından çıkan yüz on bir sayfalık kitapta on dört öykü var.

Alver'in öyküsü kendine yabancı değil. Kalemı kirlenmemiş. Kendine ait bir sesi, kelimeleri var. Sanatının hakkını vererek sanata ihanet etmiyor. Bazı sanatçı akademisyenler gibi işini ön-celeyip sanatı ihmâl de etmiyor. Yeri geldiğinde mesleğini de sorguluyor. (Bunu "Saklı Yara", "İnce Sızı" ve "Koridor ve Kapı" öykülerinde görmek mümkün.)

Onun öykülerinde muhabbet ve sevgi saklı. Tembelliğini yüzüne vuran bir karıncayla bile muhabbeti var onun. Öykülerinde, bir yığının emin yurdundan getirdiği kokusuyla Nuh vardır, Üzeyir vardır, Resul vardır.

İçilen çayların buharında bile harf harf, hece hece aşkın sözler gizlidir. Öyle ki bu aşkımlık katıksızdır. Öyküler, kelimelerle, cümlelerle örülmüş, kentlere kurulmuş, savaşlarda kınından çekilmiş, muhabbet çağlayanında yıkanmış, ak pak dostlukların öyküleridir. Ona dostluk, uzak iklimlerden, bir bakışlık sevdalardan yaralı bir ceylan sırtında, kanadı kırık bir güvercin zulasında gelmiştir. Dostluk yeri geldiğinde keskin kelimelerle konuşur, âlâmetifarıkası coşkunuğudur. Bu dostluklar bayağılıktan, kapristen, içinde boğunulacak

çamurlu sulardan uzak olup üzerinden yüzyıllar geçmiş bir tecrübenin ince maharetiyle başlar. Dostların sözleriyse; "ruh iklimine savrulan kokular arasında kapanmaz hicran yarasına merhemdir, yârin kapısına bırakılacak namedir." kem gözleri, kör kem dilleri, lâl zorba elleri çolak edecek ağır sözlerdir. Ona göre tren bile kara dumanlarını selam niyetine dağıtır. Buradan hareketle Alver'in öyküleri pozitif ruh haliyle yazılmış diyebiliriz.

Kitapta öykü türüne uzak bir anlatı olan

"İstanbul" daha çok anı içerikli olup kültürel temi yüksek bir deneme niteliğindedir. Genelde ise kitabın tamamındaki öykülere serpiştirilen bu üsluba bakarak, Alver'de sanat dilinin inişli çıkışlı bir seyir izlediğini, aksine yüksek bir şiirsel retorikle çizildiği ve şiir kadar ilgi bekleyen zirve anlatılar olduğunu görebiliriz.

Tünel Düşleri adlı hikâ-

yede toplumumuzdan kesitler sunan yazar, bu anlatıda bir öğretmeni konuşturur. Bu öğretmen sahaya inmiş bir sosyolog edasıyla "neolacakbumemleketinhali" sorusunu gördüğü bütün insanlara yöneltir. Tünel Düşleri'nde geçen bu öğretmen karakteri memleket meselelerini sorguladığı gibi "tır şoförlerine, öğretmenlerin ağır küskünlüğüne, genç kızların küçük ama renkli dünyalarına, hayat denen o karmaşa ve sır küpüne" değinir.

Alver, hikâyelerini sanki yüzlerce kez okumuş veya okutmuş. Gereksiz vurgular



**ÖYKÜ
KİTAPLIĞI**



yok. “herşey yitip gitmişti, yalnızca gözlerimiz vardı. Yol onların, yolcu onlardı. Okunan satırlar değildi bakışlardı. Kitabın satırları, harfleri tek tek dökülmüştü sayfalarından.” Yazar okuyucunun tam olarak nerede sıkılacağını çok iyi biliyor. Bu gibi anlarda eski nağmeleriyle medeniyet kokan bir Anadolu türküsü sizi o kasvetli demlerden çekip çıkarıyor.

Kitabın daha ilk sayfasında hikâye-hikâyemekan ilişkisine de değinen Köksal Alver’in mekânlara fazlasıyla bağlı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü kitapta yer alan gerek İstanbul konulu öyküler, gerekse diğer öykülerde olsun kahramanların kendilerini adeta hapsetmek derecesinde bir mekan tutkunluğu olduğunu görüyoruz. “Panolara asılan resmi ilanları, duvarlara yapıştırılan ama çok geçmeden bir görevli tarafından yırtılan gayri resmi afişleri incelemeyi, toplantı çağrılarını, gösteri duyurularına bakmadı bile. Amfinin merdivenlerine odaklandığı andan itibaren tek amacı vardı, bir an önce kendini odasına atmak.” Yine, tezgâh adlı öyküde mekân ile gelenek bütünleştirilip, mekân ahlakına dair olgular verilmeye çalışılmış okuyucuya. Bu da Alver’in “mekânın poetikası”ndan zevk aldığını gösteriyor. Onun öyküsü mekân bağlamında göçmen kuşların gittiği her diyara, dalgaların aşk ve azimle dövdüğü her sahile, güneşin düştüğü ve ancak aşkın tırmanışların gidebileceği meşakkatli zirvelere, hiçbir pusulanın gidemediği ancak hep açılan, durmadan açılan mutmain bir kalbin gidebileceği gizli yolculuklara gider. Onun öyküsü zerreye ve küreye gider. Göçmen kuşun gagasındaki aşk azığını tanıyan her mekân onun mekânıdır. ☺

SELİM SOMUNCU

ÖYKÜ SERSEMİ

SİBEL K. TÜRKER

Doğan Yayınları /Şubat 2005

Sibel K. Türker 68 doğumlu olup yeni kuşak öykücülerdendir. İkinci kitabını yayımlayan Türker okuyucuya oldukça iyi bir eser sunmuştur.

Öykü Sersemi adını taşıyan kitap on hikayeden oluşuyor. Olduğundan da İyi, Takma Bir Göz, Karanlık Rüyalarda, Öykü sersemi, Güzel Yazı, Hayatımı Kaydettim, Tanrı’nın Boş Günü, Köpek, Güvenli Bir Yer, Ben ol isimli öyküler mevcut.

Öyküler bütün olarak hayatın değişik renklerini barındırıyor olup hayatın gerçekleriyle iç içedir. Tematik olarak ele aldığımızda öyküler birbirlerinden ayrılmaktadır. İnsanların birbirlerine olan sadakatsizlikleri, aldatma eylemi (Olduğundan Da İyi), ev içinde huzursuzluğun kişilere yansıyan şiddet unsuru (Takma Bir Göz), gerçeklikten kaçışın en iyi şekilde yapıldığı uyku hali ve rüyalar (Karanlık Rüyalarda), edebiyatta var olan çelişkiler (Öykü Sersemi), takıntılar (Güzel Yazı), ölüm (Hayatımı Kaydettim), aldatma, en yakınımıza duyduğumuz güvensizlik (Güvenli Bir Yer), ve savaşın insanlar üzerindeki etkisi (Ben Ol) gibi konular işlenmiştir.

Öyküler mekân bakımından daha çok ev ve sokak arasında gezinmekle birlikte pek çok kitapta olan mekânsal birlik mevcut değildir. Hikayelerin gerçekliğiyle bağlantılı olarak okuyucu kafasında belirgin mekânlar oluşmaktadır. Mekân ve kişiler arasındaki bağ sıkı olmamakla birlikte yeri ve kişiyi örtüştürmektedir.

Öykü kişileri orta yaşta ve genç kadın erkeklerden oluşmaktadır. (Güzel Yazı’da çocuk vardır). Öykü kişileri sıkıntılı, hastalıklı,

yara almış çoğunlukla mutsuz, yenilen insanlardan oluşmaktadır. Kazanan insanların hak-sız olduğu bir görünüm mevcuttur öykülerde.

Yazar öyküleri çoğunlukla üçüncü kişi olarak değil onların yerine geçerek okuyucuya aktarmıştır. Dil bakımından gayet iyi olup anlatı tekniği yönünden farklı olmaya çalışmamıştır. Hikâyenin genel akışında hikâyeyi açıklığa kavuşturan öyküler kullanılmıştır. (Güvenli Bir Yer) Öykü sersemi ve Ben Ol öyküleri yapıları gereği farklı anlatılmıştır. İlki mektuplardan oluşmuştur, ikincisi ise bilimsel bir raporun yazılmasıyla hikâye edilmiştir. Yine pek çok kitapta bulunan konusal birlik yoktur. Öyküler tamamıyla birbirinden bağımsız kurgulanmıştır.

Hayatımı Kaydettim diğ er öykülerden konu seçimi bakımından farklıdır. Hikâyenin kişisi bir ölü olup hayalet şeklinde yazarla teması geçiyor. *“Keşke daha erken bir ölü olsaydım, dolanmazdım böyle kalemle rin harflerin içinde.”* diye yazıklanan hayalet ayrıca Cemal Süreya mısralarını yazarla paylaşmaktadır.

Köpek öyküsünde de köpek tarafından sıkıştırılan bir kadının hayatını köpeğe aktarmasını anlatmıştır. Hikâye toplumdan dışlanan insanların (bir travesti ya da bir lezbiyen) aslında hayatımızda etken olabileceklerini, yardımın bazen umulmaz yerlerden gelebileceğini konu edinmiştir.

“Ben Ol” öyküsü toplumsal kaygı güden tek öyküsüdür yazarın. Savaşın insan üzerindeki etkileri, savaşa verilen tepkiler bir deney vasıtasıyla anlatılmıştır. Değişik uyrukta, cinsiyette, yaşta, meslekte ve ekonomik

durumda bir grup insan bir eve kapatılarak her gün düzenli olarak savaş görüntüleri izletilmiştir. Gruba yeni kimlikler verilerek sanal görüntülerin gerçek olarak algılanılması sağlanmıştır. *“Sen ben değilsin. Ben olmazsın. Yalancı acımı üzerimden çek. Askerlerini de. Ne yaşadığımı, neyi yaşadığımı ancak ben bilirim. Haksızsın, ben haklıyım. Hikayemi unuttum.”* diyen Iraklı bir kadın aslında günümüzün acı durumunu özetlemiştir.

Güvenli Bir Yer öyküsü ise karısı tarafından aldatılan bir adamın var olan düzene isyan edişini barındırır. Yazarın yer yer kul-

landığı muzip ifadeler ve ironi bu öyküde mevcuttur. Çağımızda janjanlı görüntülerin altında aslında insanları mahveden sadakatsizlik, güvensizlik ve samimi yetsizlik yer aldığını vurgulamaktadır.

Kitaba adını veren ‘Öykü sersemi’i şiir değerlendir melerinin yer aldığı dergi mektuplarından oluşan ve edebiyat hakkındaki gerçekliğ e işaret eden bir öyküdür. Şiirlerini bütün dergilere

gönderen Hidayet isimli şahıs mektuplarda birbirlerinden tamamıyla farklı bir şekilde değerlendirilmiştir. Kimisinde göklere çıkarılırken kimisinde yerin dibine geçirilmiştir. *“Edebiyat, açık seçik tanımlanmış bir kavram değil, yenilenen, oluşum halinde bir süreç, insanlığın yol öyküsüdür. İşte tam da bu nedenle, neyin şiir, neyin öykü olduğuna karar veren masa başı otoritelerinden bağımsız, yaşayan, renkli ve doğal olarak da kusurlu ürünler dergimize ses verecektir.”* Edebiyat dünyasındaki değişik anlayışlardan, tavırlardan şaşkına dönüp sersemleşen ve asla şiirden öyküden vazgeçmeyen yazarların, yazar



adaylarının bir çeşit sersem olduğunu ironik bir şekilde anlatmıştır Türker.

Türker yine şimdilerde var olan zamanla yarışmaya karşı durarak hayatın kötü gerçekliğinde sıyrılmak için uykuyu tercih eden bir kadını anlatmıştır *Karanlık Rüya*’da. Kadının tedaviler sonunda bir gazetede rüya yorumculuğuna başlaması yine ironik bir unsur olarak hikâ yede var olmuştur.

İkinci öykü kitabı ile öykü sevenlerle buluşan Sibel S. Türker öyküyle sersemlemek isteyenler için son derece uygundur. ❧

SEDA YÜCEL

DÖNÜŞSÜZ YOLCULUKLAR KİTABI

ETHEM BARAN

Doğan Kitap

“Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı” Ethem

Baran’ın üçüncü öykü kitabı. 1991’de yayınlanan *Sonrası Ayrılık ve Türkiye Yazarlar Birliği*’nin 1994’te yılın öykü kitabı seçtiği *Kurutulmuş Gül Mevsimi* adlı iki öykü kitabına imza atan Ethem Baran’ın yeni kitabını Doğan Kitap raflarımıza kazandırdı.

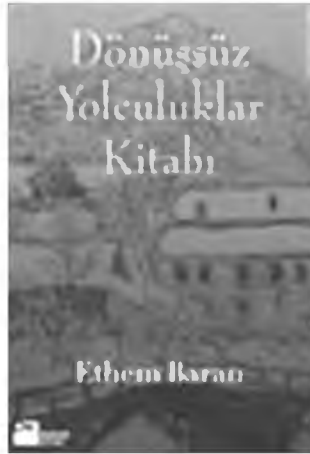
Ethem Baran, 14 öyküden oluşan yeni kitabında ağırlıklı olarak 1980 öncesi kuşağın ergenlik dönemi sıkıntılarını, yoksulluklarını ve yoksunluklarını buruk bir dille anlatıyor. Özellikle “Ve Demiştik” adlı ilk öyküde müziğe sevdalanan gencin hikayeleştirilmesi Fellini filmlerinin lezzetini hatırlatan bir ton yakalamış. (Ancak

bu çağrışım metnin tercüme kokmasından ya da taklit olmasından değil bilakis yerli yerinde bir mecraya, sağlam bir kumaşa sahip olmasından kaynaklanıyor.) Ele alındığı dönemi Refik Halit Karay’ın “Memleket Hikayeleri” ve “Gurbet Hikayeleri”ni kaleme alırken yakaladığı bir süreç içinde kaleme aldığı öykülerde hissettirdiği sahiçilik tutkusunu hissetmemek mümkün değil.

Gençlik yoksunluklarını estetize eden Baran’ın yakaladığı nostaljinin “sahicilik” kaygısı geçmiş zihinlerde inşa edilen bir zanna indirgeyen marazi bir nostalji olmadığını vurgulamakta fayda var. Yine de Ethem Baran “öyküleştirilmiş” olma ile “yaşamış” olma arasındaki farkı kendisiyle Milli Eğitim Bakanlığı’nın dergisi için yapılan röportajda şu sözlerle anlatıyor: “Çocuklarda bir arkadaşım Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı ile ilgili konuşurken, “Ne güzel bir çocukluk yaşamışsın” dedi. Oysa yaşadığım güzel bir çocukluk değildi. Fakirlik, sefillik, acılarla dolu bir çocukluk ama ya-

zıya dökülünce başka bir şeye dönüşüyor. Kurmaca bir gerçeklik söz konusu burada. Eğer bunu biraz da estetize ediyorsanız, insanlara daha bir hoş görünüyor. Ama yaşıyorken hiç de öyle güzel değil. Şimdi o karlı doğu şehrindeki hayatı anlatırken, kağıt üzerinde çok güzel, çok şık durabilir, insanlara hoş gelebilir. Ama yaşıyorken hiç de öyle değildi. Bu bir hikâye, gerçek değil.”

Ethem Baran’ın bundan önceki kitapları Milli Eğitim Bakanlığı’ndan çıkmıştı. Milli Eğitim Bakanlığı her ne kadar kitapları 10-15 bin gibi trajiklerle bassa da Milli Eğitim’in kitap satış noktaları dışında bu kitaplara tesa-



düf etmek pek mümkün değil. O büyük trajiklara rağmen yayınlanan kitaplar sanki okuruna hiç ulaşmamış ve hiç yayınlanmamış gibi oluyor. Dolayısıyla Milli Eğitim'den çıkan kitaplar da okura ulaşma açısından kimi handikaplarla karşı karşıya kalıyor. Umarız bu kitapların özel yayınevlerinden yapılacak yeni baskıları ile öykü okununun kütüphanelerine kazandırılmaları sağlanabilir.

Selim İleri kitabın arka kapağında alıntılanan sözlerinde “Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı” için “Bu kitabın en önemli özelliği, yaşadığı, yeşerdiği toprağa saygısı.” diyor. Ethem Baran, Selim İleri'nin vurguladığı saygıya sahip nadir yazarlarımızdan biri olarak öykü coğrafyamızda müstesna bir yere sahip. 📖

SUAVİ KEMAL YAZGIÇ



**HECE DERGİSİ
TÜRK ÖYKÜCÜLÜĞÜ ÖZEL SAYISI'NIN
EKLERLE İKİNCİ BASKISI
HAZIRLANIYOR...**

HECE YAYINLARI'NDAN



- Mevlânâ ve Mevlevîlik / *Asaf Hâlet ÇELEBİ*
Mevlânâ'nın Rubâileri / *Asaf Hâlet ÇELEBİ*
Divân Şiirinde İstanbul / *Asaf Hâlet ÇELEBİ*
Pozitivizmin Türkiye'ye Girişi / *M. KORLAELÇİ*
Çağdaş Türk Şiirinde Aşk... / *Laurent MIGNON*
Hakikat ve Tefekkür / *İbn Arabî*
İnisiyasyona Toplu Bakışlar I / *Rene GUENON*
Heidegger / *George STEINER*
Konfüçyüs / *Ezra POUND*
Müşahedat / *Hasan AYCIN*
Çizgi Sanatında Dil ve Mesaj / *Ömer LEKESİZ*
Gotama Buddha / *Asaf Hâlet ÇELEBİ*
Divan Şiirinde Harf Simgeciliği / *D. A. TÖKEL*
Simge ve Kökenörnek / *Metin LINGS*
Eleştirinin Kıyılarında / *Ahmet İNAM*
İrrasyonel İnsan / *William BARRETT*
Edebiyat Bilimi ve Eleştiri / *Hilmi UÇAN*
Fetret / *Ali KEMÂL*
Kandille İskandil / *M. Kayahan ÖZGÜL*
Roman Üzerine Düşünceler / *Charles PLISNIER*
İnisiyasyona Toplu Bakışlar II / *Rene GUENON*
İktidarın Anatomisi / *John K. GALBRAITH*
Kaygı Kavramı / *Soren KIERKEGAARD*
Orta Doğu'da Modernleşme / *Alev ERKİLET*
Devlet Metodolojisine Giriş / *Gürsel DÖNMEZ*
Türk Ede. Siyasî Rüya / *M. Kayahan ÖZGÜL*
Hâtıralar / *Roger GARAUDY*
Edebiyat Sosyolojisi / *Ed. Koksâl ALVER*
Goethe ile Konuşmalar I / *J. P. ECKERMANN*
Goethe ile Konuşmalar II / *J. P. ECKERMANN*
Goethe ile Konuşmalar III / *J. P. ECKERMANN*
Benlik ve Varoluş / *Vefa TAŞDELEN*
Din ve Sanat / *Burhan TOPRAK*
Estetik / *Burhan TOPRAK*
Doğu ve Batı / *Rene GUENON*
Yazınsal Eleştiri / *E. W. SAİD*
Modern Edebiyat Teorilerinin Felsefesi / *Peter ZİMA*
Eleştirelilikten Uyuma / *Alev ERKİLET*
Avrupa Edb. Trajik Görünüm / *C. I. GLICKSBERG*
Maupassant / *Hanri TROYAT*
Poetika Dersleri / *M. Orhan OKAY*
Edebiyat Sosyolojisi İncelemeleri / *Edisyon*
Ömrüm / *Ali KEMÂL*

